

ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

ΕΙΝΑΙ ΓΕΓΟΝΟΣ ΓΝΩΣΤΟ ΗΔΗ ΑΠΟ ΤΟ 1992.

ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ ΝΟΜΙΖΕΤΑΙ ΟΤΙ ΑΥΤΗ Η ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.

Πτυχιακή εργασία των φοιτητών:
Παγουλάτου Δ. Κωνσταντίνου
Και
Φιλιππάκη Νικολάου

Εισηγήτρια:
Σωτηροπούλου Μαρία

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	2574
----------------------	------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΠΤΑ ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η ευρωπαϊκή οικοδόμηση αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ιστορικά επιτεύγματα του αιώνα μας. Η διαδικασία αυτή η οποία διαρκεί επί 50 ήδη έτη, και η οποία βασίστηκε στις θετικές αξίες που χαρακτηρίζουν τον πολιτισμό μας - διαφύλαξη της ειρήνης, οικονομική και κοινωνική πρόοδος, σεβασμός του ανθρώπου, υπεροχή του δικαίου έναντι της ισχύος - , σημαδεύτηκε από κρίσεις αλλά και από σημαντικές επιτυχίες. Ενώ αρχικά την ευρωπαϊκή ιδέα συμμερίζονταν έξι μόνο κράτη, σήμερα ο αριθμός τους έχει ανέλθει σε 15, ενώ υπάρχουν και περισσότερα από δέκα άλλα κράτη που είναι υποψήφια μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο 20ος αιώνας σημαδεύτηκε τραγικά από την άνθηση και στη συνέχεια την κατάρρευση των ιδεολογιών του ολοκληρωτισμού. Η εθελοντική ένωση των ευρωπαϊκών λαών παραμένει, στα πρόθυρα της τρίτης χιλιετίας, η μόνη μεγάλη συλλογική προσπάθεια που εμπνέεται από το ιδανικό του ξεπεράσματος των συγκρούσεων του παρελθόντος και της από κοινού προετοιμασίας του μέλλοντος. Η ένωση αυτή κρίνεται σήμερα ως η μόνη αξιόπιστη απάντηση στους κινδύνους και στις ευκαιρίες που συνεπάγεται η αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση της οικονομίας.

Όπως κάθε ιστορία, η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηρίζεται από ορισμένους σταθμούς, ορισμένες συμβολικές ημερομηνίες. Επτά από τις ημερομηνίες αυτές αξίζει πραγματικά να τις θυμόμαστε γιατί διαμόρφωσαν την Ευρώπη στην οποία ζούμε και γιατί αποτελούν τα κλειδιά για την ήπειρο μας στο μέλλον.

9 ΜΑΪΟΥ 1950 Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κατά την άνοιξη του 1950, η Ευρώπη βρίσκεται στο χείλος του γκρεμού. Ο ψυχρός πόλεμος συγκεντρώνει απειλητικά

σύννεφα σύγκρουσης μεταξύ των ανατολικών και δυτικών κρατών της ηπείρου. Πέντε έτη μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, η συμφιλίωση των παλιών αντιπάλων φαίνεται ακόμη πολύ απόμακρη.

Πώς να αποφευχθεί η επανάληψη των λαθών του παρελθόντος, πώς να δημιουργηθούν οι συνθήκες για μια διαρκή ειρήνη μεταξύ των χθεσινών εχθρών, Η ουσία του προβλήματος βρίσκεται στη σχέση μεταξύ της Γαλλίας και της Γερμανίας. Πρέπει να δημιουργηθεί ένας δεσμός μεταξύ των δύο αυτών κρατών και να συγκεντρωθούν γύρω τους όλες οι ελεύθερες χώρες της Ευρώπης για να οικοδομήσουν μαζί το κοινό τους πεπρωμένο. Αλλά πού και πώς να γίνει η αρχή, Ο Jean Monnet, με τη μοναδική του εμπειρία του διαπραγματευτή και του ειρηνοποιού, προτείνει στον Γάλλο υπουργό εξωτερικών Robert Schuman και στον Γερμανό καγκελάριο Konrad Adenauer να αναπτύξουν ένα κοινό συμφέρον μεταξύ των χωρών τους: τη διαχείριση της αγοράς άνθρακα και χάλυβα υπό ανεξάρτητη αρχή. Η πρόταση διατυπώνεται επίσημα στις 9 Μαΐου 1950 από την Γαλλία και γίνεται ένθερμα δεκτή από τη Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο.

Η Συνθήκη για την ίδρυση της πρώτης Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), υπογράφεται τον Απρίλιο του 1951, ανοίγοντας την πόρτα στην Ευρώπη των έμπρακτων επιτευγμάτων. Ακολούθησαν άλλα επιτεύγματα μέχρι τη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία βρίσκεται σε φάση ανοίγματος προς τα ανατολικά κράτη της ηπείρου από τα οποία παρέμεινε ξεκομμένη επί μεγάλο διάστημα.

25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1957 Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Το σχέδιο του Schuman οδήγησε λοιπόν στην ίδρυση μιας Κοινότητας ειδικευμένης σε δύο αποφασιστικούς αλλά περιορισμένους τομείς: τον άνθρακα και τον χάλυβα. Η προσπάθεια αυτή έπρεπε να αλλάξει μορφή και να συνεχιστεί σε μια οδό ολοκλήρωσης. Υπό την πίεση του ψυχρού πολέμου, αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες στους τομείς της άμυνας και της πολιτικής ένωσης, αλλά η κοινή γνώμη δεν ήταν έτοιμη να τις αποδεχθεί. Τα έξι κράτη μέλη της ΕΚΑΧ επέλεξαν λοιπόν ένα νέο

πεδίο αναθέρμανσης της συνεργασίας στον οικονομικό τομέα: τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς.

Η Συνθήκη της Ρώμης της 25ης Μαρτίου 1957 με την οποία ιδρύθηκε η ΕΟΚ θεσπίζει όργανα και μηχανισμούς λήψης αποφάσεων που επιτρέπουν την έκφραση τόσο των εθνικών συμφερόντων όσο και μιας κοινοτικής θεώρησης. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί στο εξής τον κύριο πόλο γύρω από τον οποίο οργανώνεται η ευρωπαϊκή οικοδόμηση.

Από το 1958 έως το 1970, οι επιπτώσεις από την κατάργηση των τελωνειακών δασμών είναι θεαματικές: το ενδοκοινοτικό εμπόριο εξαπλασιάστηκε, ενώ οι ανταλλαγές της ΕΟΚ με τον υπόλοιπο κόσμο τριπλασιάστηκαν. Κατά την ίδια περίοδο, το μέσο ακαθάριστο εθνικό προϊόν της ΕΟΚ αυξάνεται κατά 70%. Κατά το πρότυπο των μεγάλων ηπειρωτικών αγορών όπως αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οικονομικοί φορείς της Ευρώπης εκμεταλλεύονται τη δυναμική που δημιουργείται από το άνοιγμα των συνόρων. Στους καταναλωτές προτείνεται πλέον ένα όλο και ευρύτερο φάσμα εισαγόμενων προϊόντων. Η ευρωπαϊκή διάσταση γίνεται πραγματικότητα. Το 1986, με τη υπογραφή της Ενιαίας Πράξης καταργούνται και οι υπόλοιποι περιορισμοί, κανονιστικής και φορολογικής τάξεως, που καθυστερούσαν την ολοκλήρωση μιας απόλυτα ενοποιημένης πραγματικής εσωτερικής αγοράς.

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1963 ΓΙΑΟΥΝΤΕ, Η ΑΠΑΡΧΗ ΕΝΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΡΟΛΟΥ

Τα ιδρυτικά κράτη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αφού αποφάσισαν για το κοινό τους μέλλον επί της ηπείρου, υπέγραψαν το 1963 με τις πρώην αποικίες τους στην Αφρική σύμβαση που εγγυάται στις τελευταίες ορισμένα εμπορικά πλεονεκτήματα και οικονομική βοήθεια. Η Σύμβαση Λομέ που ακολούθησε τη Σύμβαση Γιάουντε εφαρμόζεται σήμερα σε 70 χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού και καθιστά την Ευρωπαϊκή Ένωση την πρώτη δημόσια πηγή βοήθειας για την ανάπτυξη. Η συνεργασία επεκτάθηκε επίσης, υπό άλλες μορφές, στις περισσότερες χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής.

Στις 28 Νοεμβρίου 1995, τα 15 κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι δώδεκα χώρες των νοτίων ακτών της Μεσογείου συνάπτουν εταιρική σχέση που οδηγεί στη δημιουργία ζώνης

ελευθέρων συναλλαγών, συνοδευόμενη από συμφωνίες συνεργασίας στον κοινωνικό, πολιτιστικό και ανθρώπινο τομέα.

Κατά τον 21ο αιώνα θα εδραιωθεί η Ευρώπη ως ειρηνευτική δύναμη, εφόσον προωθήσει η Ένωση τη σταθερότητα και την ανάπτυξη στο πλαίσιο των μεγάλων περιφερειακών ζωνών που την περιβάλλουν. Η θέση της στις παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές και το οικονομικό της υπόβαθρο καθιστούν ήδη την Ένωση σεβαστό εταίρο στα μεγάλα διεθνή forum όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου ή ο ΟΗΕ.

Προοδευτικά, η Ένωση βασίζεται στην οικονομική της ισχύ για να αναπτύξει την πολιτική της επιρροή και να αποκτήσει ενιαία έκφραση. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση του 1992 προσδιορίζει το στόχο και τους όρους μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) η οποία περιλαμβάνει τη χάραξη σε εύθετο χρόνο μιας κοινής αμυντικής πολιτικής. Οι Ευρωπαίοι όμως πρέπει να καταβάλλουν ακόμη πολυάριθμες προσπάθειες για να εναρμονίσουν τη διπλωματία τους και την πολιτική τους σε θέματα ασφάλειας. Με τον τρόπο αυτό, που προϋποθέτει πραγματική πολιτική θέληση των κρατών μελών, θα μπορέσει η Ένωση να υπερασπίσει τα συμφέροντα της και να συμβάλλει στην επικράτηση της ειρήνης και της δικαιοσύνης στον κόσμο.

1η Ιανουαρίου 1973 ΠΡΩΤΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ανοικτή προς όλες τις ευρωπαϊκές χώρες που θέλουν να προσχωρήσουν σε αυτήν, αποδεχόμενες το σύνολο των υποχρεώσεων που προβλέπονται στις ιδρυτικές Συνθήκες και τους ίδιους θεμελιώδεις στόχους. Δύο είναι τα καθοριστικά κριτήρια προκειμένου να ληφθεί υπόψη μια υποψηφιότητα για προσχώρηση: το υποψήφιο κράτος πρέπει να βρίσκεται επί της ευρωπαϊκής ηπείρου και να εφαρμόζει όλες τις δημοκρατικές διαδικασίες που χαρακτηρίζουν το κράτος δικαίου.

Την 1η Ιανουαρίου 1973 προσχώρησαν λοιπόν στην Κοινότητα η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Τις προσχωρήσεις αυτές ακολούθησε η διεύρυνση προς τον Νότο της ηπείρου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 80, και αφού η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία επανεντάχθηκαν στον κύκλο των δημοκρατικών κρατών. Το τρίτο κύμα προσχωρήσεων, το 1995,

υποδηλώνει το ενδιαφέρον των χωρών της Σκανδιναβικής και Κεντρικής Ευρώπης να συμμετάσχουν σε μια ένωση που εδραιώνει την εσωτερική της αγορά και διαφαίνεται ως ο μόνος πόλος σταθερότητας επί της ηπείρου μετά την κατάρρευση του σοβιετικού μπλοκ.

Από έξι σε εννέα μέλη, από δώδεκα σε δεκαπέντε μέλη σήμερα, η κοινοτική Ευρώπη αυξάνει την επιρροή της και την ακτινοβολία της. Πρέπει να διατηρήσει έναν αποτελεσματικό τρόπο λήψεως αποφάσεων, κατάλληλο για τη διαχείριση του κοινού συμφέροντος προς όφελος όλων των μελών της, διαφυλάσσοντας παράλληλα τις ταυτότητες και τις εθνικές και περιφερειακές ιδιαιτερότητες που συνιστούν τον πλούτο της. Η πιο μεγάλη πρόκληση για την οποία προετοιμάζονται σήμερα οι Ευρωπαίοι αφορά την υποδοχή κατά τα προσεχή έτη των χωρών της Κεντρικής, Βαλκανικής, Μεσογειακής και Βαλτικής Ευρώπης που έχουν υποβάλλει υποψηφιότητα. Πως θα εξασφαλισθούν οι απαιτούμενοι πόροι που θα επιτρέψουν στα κράτη αυτά να αποκτήσουν το συντομότερο δυνατό το επίπεδο που απαιτείται από οικονομικής και διαρθρωτικής πλευράς, πώς πρέπει να προσαρμοσθούν τα όργανα ώστε να είναι σε θέση να συνεχίσουν να ασκούν τα καθήκοντά τους προς όφελος μιας ένωσης αποτελούμενης από περισσότερα από 25 κράτη. Αυτά είναι τα ιστορικά καθήκοντα που έχουν να εκπληρώσουν σήμερα τα κράτη της Ένωσης.

7 - 10 Ιουνίου 1979 ΠΡΩΤΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΜΕ ΑΜΕΣΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ

Στην ισορροπία μεταξύ των θεσμικών οργάνων της Κοινότητας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο: αντιπροσωπεύει τους λαούς και αποτελεί τη δημοκρατική πτυχή του ευρωπαϊκού σχεδίου. Διαθέτοντας από την ίδρυση του εξουσίες ελέγχου των εκτελεστικών αρχών, το Κοινοβούλιο διαθέτει επίσης νομοθετική εξουσία που λαμβάνει τη μορφή του δικαιώματος διαβούλευσης επί των βασικών κοινοτικών κειμένων και η οποία προοδευτικά επεκτάθηκε σε ένα πραγματικό δικαίωμα νομοθετικής συναπόφασης. Το Κοινοβούλιο μοιράζεται εξάλλου με το Συμβούλιο της Ένωσης την εξουσία όσον αφορά τον προϋπολογισμό. Πώς επιλέγονται οι ευρωβουλευτές; Μέχρι το

1979 οι ευρωβουλευτές προέρχονταν από τα εθνικά κοινοβούλια που τους τοποθετούσαν στο Στρασβούργο. Από το 1979 και κάθε πέντε έτη, εκλέγονται με άμεση καθολική ψηφοφορία σε κάθε μία από τις χώρες της Ένωσης. Έτσι οι πολίτες επιλέγουν βουλευτές που δεν εντάσσονται στις εθνικές αντιπροσωπευτικές αλλά σε διακρατικές κοινοβουλευτικές ομάδες που αντιπροσωπεύουν τα κύρια ρεύματα πολιτικής σκέψης που επικρατούν στην Ευρώπη.

Το φιλόδοξο σχέδιο της ανάπτυξης μεταξύ των κρατών μελών ενός δεσμού που θα τους επιτρέπει να διαχειρίζονται τα συμφέροντα και τις διαφορές τους με βάση τους ίδιους κανόνες δικαίου και τις ίδιες διαδικασίες διαιτησίας που διέπουν τους πολίτες ενός δημοκρατικού κράτους είναι εντελώς επαναστατικό στην πρακτική των διεθνών σχέσεων. Ο Jean Monnet έγραφε: «Δεν συνασπίζουμε κράτη, ενώνουμε ανθρώπους». Εξάλλου, τα κοινοτικά όργανα που συνδυάζουν και συμβιβάζουν σε συνεχή βάση τα συμφέροντα των πολιτών πρέπει να είναι ισχυρά και εξισορροπημένα. Ο διάλογος που έχει αναπτυχθεί επί 50 σχεδόν έτη μεταξύ του Συμβουλίου της Ένωσης, του Κοινοβουλίου, της Επιτροπής και του Δικαστηρίου αντιπροσωπεύει ένα ουσιαστικό κεκτημένο της κοινοτικής οικοδόμησης και το κλειδί της επιτυχίας της.

17 Φεβρουαρίου 1986 ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Ο στόχος της ενιαίας αγοράς που τέθηκε από τη Συνθήκη της Ρώμης είχε εν μέρει επιτευχθεί κατά τη δεκαετία του '60, χάρη στην κατάργηση των εσωτερικών τελώνειακών δασμών και των ποσοτικών περιορισμών στις ανταλλαγές. Όμως οι εκπονήσαντες τη Συνθήκη είχαν υποτιμήσει μια ολόκληρη σειρά άλλων εμποδίων για τις ανταλλαγές, τα οποία, με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους και υπό μορφή διάφορων κανονιστικών ρυθμίσεων, αποτελούσαν συχνά αξεπέραστους φραγμούς.

Η Επιτροπή ανέλαβε λοιπόν μια τολμηρή πρωτοβουλία που οδήγησε στην έγκριση της Ενιαίας Πράξης. Με την πράξη αυτή ορίζεται ως ημερομηνία ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς η 1η Ιανουαρίου 1993 και παρέχονται στα κοινοτικά όργανα, χάρη στην επέκταση της λήψης αποφάσεων κατά πλειοψηφία, τα μέσα για την έγκριση των 300 απαιτούμενων οδηγιών.

Η Ενιαία Πράξη συνδέει στενά το στόχο της μεγάλης εσωτερικής αγοράς με τον εξίσου σημαντικό στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Στο πλαίσιο αυτό η Ευρώπη θέτει σε εφαρμογή διαρθρωτικές πολιτικές υπέρ των καθυστερημένων αναπτυξιακά περιοχών ή εκείνων που έχουν πληγεί από τις αλλαγές στον βιομηχανικό και τεχνολογικό τομέα. Επίσης ενισχύει τη συνεργασία σε θέματα έρευνας και ανάπτυξης. Τέλος, λαμβάνει υπόψη την κοινωνική διάσταση της εσωτερικής αγοράς: σύμφωνα με το πνεύμα των κυβερνώντων την Ένωση, η καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων συνδέονται άρρηκτα με τον σταθερό στόχο της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των ευρωπαϊκών πολιτών.

1η Νοεμβρίου 1993 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η θέση σε ισχύ, την 1η Νοεμβρίου 1993, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση που υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στο Μάαστριχτ δίνει μία νέα διάσταση στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, της οποίας οι φιλοδοξίες και το περιεχόμενο αφορούσαν κυρίως τον οικονομικό τομέα, μετατρέπονται σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση που βασίζεται στο εξής σε τρεις πυλώνες.

Ο κοινοτικός πυλώνας διέπεται από τις παραδοσιακές θεσμικές διαδικασίες, προβλέπει το ρόλο της Επιτροπής, του Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και του Δικαστηρίου και διαχειρίζεται κατά κύριο λόγο την εσωτερική αγορά και τις κοινές πολιτικές. Οι υπόλοιποι δύο πυλώνες προβλέπουν τη συμμετοχή των κρατών μελών σε τομείς που μέχρι τότε θεωρούνταν ότι ανήκαν αποκλειστικά στις εθνικές αρμοδιότητες: την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, αφενός, και, αφετέρου, τις εσωτερικές υποθέσεις όπως π.χ. η πολιτική σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου, η αστυνομία και η δικαιοσύνη. Η σημαντική πρόοδος συνίσταται στο ότι τα κράτη μέλη θεωρούν ότι είναι προς το συμφέρον τους να συνεργασθούν στενότερα στους τομείς αυτούς προκειμένου να επιβεβαιώσουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα διεθνώς και να εξασφαλίσουν την καλύτερη προστασία των πολιτών τους έναντι του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης ναρκωτικών.

Οι πολίτες όμως θα συγκρατήσουν κυρίως από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ την απόφαση που θα σημαδέψει με τον πιο σαφή τρόπο την καθημερινή τους ζωή: την υλοποίηση της οικονομικής

και νομισματικής ένωσης στην οποία θα συμμετέχουν από την 1η Ιανουαρίου 1999 όλες οι χώρες που θα πληρούν ορισμένα οικονομικά κριτήρια που εγγυώνται την καλή δημοσιονομική τους διαχείριση και εξασφαλίζουν για το μέλλον τη σταθερότητα του ενιαίου νομίσματος: του ευρώ.

Τελευταίο λογικό στάδιο της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς είναι η θέση σε κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος η οποία, λόγω των ατομικών συνεπειών που θα έχει για κάθε πολίτη και των οικονομικών και κοινωνικών της συνεπειών, θα έχει ιδιαίτερα μεγάλη πολιτική σημασία. Θα μπορούσε ακόμη να λεχθεί ότι το ευρώ θα αποτελέσει στο μέλλον το πιο απτό σύμβολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ισχυρό νόμισμα που θα μπορεί να ανταγωνιστεί τα μεγάλα διεθνή νομισματικά αποθεματικά θα αποτελέσει το διακριτικό σήμα της από κοινού συμμετοχής μας σε μια ήπειρο που ενώνεται και εδραιώνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Η ενιαία αγορά είναι η εσωτερική αγορά της Κοινότητας που είναι κοινή και για τα 15 κράτη μέλη και η οποία με 370 εκατ. καταναλωτές αποτελεί τη μεγαλύτερη εγχώρια αγορά στον εκβιομηχανισμένο κόσμο. Διέπεται από τέσσερις θεμελιώδεις στόχους: την ελεύθερη κυκλοφορία των ανθρώπων, των αγαθών, των κεφαλαίων και των υπηρεσιών.

Δημιουργήθηκε για διάφορους λόγους, και κυρίως για να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη για τη συνεχή οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης.

Η δημιουργία της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς είναι πιθανότατα το μεγαλύτερο σχέδιο οικονομικής ολοκλήρωσης που πραγματοποιήθηκε ποτέ. Σε διάστημα επτά ετών, η Ευρωπαϊκή Ένωση (η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα) και τα κράτη μέλη της μετέτρεψαν δώδεκα χωριστές εθνικές αγορές σε μία ενιαία αγορά. Το τεράστιο αυτό έργο ξεκίνησε το 1985 και ολοκληρώθηκε σε μεγάλο βαθμό την 1η Ιανουαρίου 1993. Έκτοτε τα θετικά αποτελέσματα αυτής της πρωτοβουλίας επεκτάθηκαν και στα τρία νέα κράτη μέλη που εντάχθηκαν στην ΕΕ στις αρχές του 1995.

Τα επιτεύγματα της ενιαίας αγοράς θα πρέπει να παγιωθούν και να αναπτυχθούν. Η σημασία αυτού του πολύ σημαντικού βήματος δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί. Η ενιαία αγορά αποτελεί το βασικότερο θεμέλιο για την επόμενη φάση της ολοκλήρωσης της ΕΕ, την πορεία προς την οικονομική και νομισματική ένωση (ΟΝΕ), ενώ παράλληλα συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης.

Παρά το στόχο της, που είναι η ολοκλήρωση των εθνικών οικονομιών, η ενιαία αγορά δεν επιδιώκει την κατάργηση των εθνικών διαφορών στη γλώσσα, την πολιτιστική παράδοση, την ταυτότητα ή τις παραδόσεις. Αντίθετα, βασίζεται στην αναγνώριση από τα κράτη μέλη όλων των σχετικών εθνικών διατάξεων των άλλων χωρών. Επίσης, αναγνωρίζεται η αρχή της επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία οι αποφάσεις λαμβάνονται στο πλησιέστερο δυνατό επίπεδο με τον πολίτη.

Η δημιουργία της ενιαίας αγοράς ήταν αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης διαδικασίας προϋπόθεση της οποίας ήταν η έγκριση

λεπτομερούς νομοθεσίας σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής, ώστε να εξαλειφθούν τα φυσικά, τεχνικά και φορολογικά εμπόδια.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ

Για την επιχείρηση

- Μειωμένο κόστος: στην ενέργεια, στις ασφαλίσεις, στις μεταφορές, στις υπηρεσίες, στο χρήμα.

Για τους καταναλωτές

- Μειωμένες τιμές από τον αυξημένο ανταγωνισμό.
- Διεύρυνση της ποικιλίας των προϊόντων και μεγαλύτερη προσφορά.
- Τροποποίηση του ΦΠΑ και των ειδικών φόρων.

Για την εθνική Διοίκηση

- Στην οικονομική και νομισματική πολιτική μεγαλύτερη σύγκληση.
- Περιορισμός στις δυνατότητες λήψης φορολογικών και νομισματικών μέτρων.
- Ολιγότερα εθνικά μέτρα για την προστασία της εθνικής βιομηχανίας.
- Περιορισμένες δυνατότητες στη χρησιμοποίηση των εθνικών τεχνικών προδιαγραφών.
- Απελευθέρωση των κρατικών προμηθειών.

Για τους καταθέτες και τους Δανειζόμενους

- Αύξηση των τραπεζικών ιδρυμάτων.
- Διαφοροποίηση των φόρων επί του εισοδήματος και της κινητής περιουσίας.
- Μείωση του επιτοκίου.

Απελευθέρωση της εργασίας

- Επιπτώσεις ευνοϊκές για την επιχείρηση.
- Πλήρης απελευθέρωση των εργαζόμενων μισθωτών και ανεξάρτητων.
- Αύξηση των θέσεων εργασίας.

Για τους αλλοδαπούς

- Πιθανή δημιουργία της Ευρώπης των τοίχων.
- Τεράστιες ευκαιρίες για επενδύσεις στη μεγάλη αγορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ) ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

Οι πολίτες είναι δημιουργοί της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, αλλά δημιουργοί που δεν γνωρίζουν καλά το έργο τους. Τόσο η επαγγελματική όσο και η ιδιωτική τους ζωή επηρεάζεται από την ευρωπαϊκή οικοδόμηση και αυτοί οι ίδιοι την επηρεάζουν ασυνείδητα επιθυμώντας ζωηρά την ειρήνη και την οικονομική ελευθερία, που είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της. Συνειδητά, όμως, ο μέσος πολίτης έχει πολύ συγκεκριμένη ιδέα του τι είναι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και του ρόλου του μέσα σε αυτή.

Ανησυχώντας από αυτή την διαπίστωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατά την σύσκεψη του Fontainebleu, τον Ιούνιο του 1984, είχε ιδρύσει μίαν επί τούτου επιτροπή για την «Ευρώπη των πολιτών», για να εντοπίσει τα πεδία στα οποία χρειαζόταν ιδιαίτερη προσπάθεια για να δοθεί στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση ένα πιο ανθρώπινο πρόσωπο. Αποτελούμενη από εκπροσώπους των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων και από τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αυτή η επιτροπή, που ονομάστηκε Επιτροπή Adonhino από το όνομα του προέδρου της, επέδωσε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δύο εκθέσεις τον Μάρτιο και τον Ιούνιο του 1985.

Επηρεασμένη από τις εκθέσεις της Επιτροπής Adonhino, αλλά πηγαίνοντας μακρύτερα από αυτή σε ορισμένα πεδία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε, τον Νοέμβριο του 1985, ένα πρόγραμμα εργασίας για την υλοποίηση της Ευρώπης των πολιτών. Αυτό το πρόγραμμα περιλάμβανε δράσεις στα ακόλουθα πεδία: μέτρα διευκολύνοντα την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, την εισαγωγή του δικαιώματος ψήφου στις τοπικές εκλογές για όλους τους υπηκόους της Κοινότητας, τη δημιουργία ενός οπτικοακουστικού χώρου, τη δραστηριοποίηση της Κοινότητας στην πάλη κατά των ναρκωτικών, την ενθάρρυνση της διδασκαλίας των γλωσσών και της πανεπιστημιακής συνεργασίας και την ενίσχυση της εικόνας και της ταυτότητας της Κοινότητας με την καθιέρωση μιας σημαίας, ενός εμβλήματος και ενός ευρωπαϊκού ύμνου.

Τα σύμβολα της ύπαρξης της Κοινότητας ήταν αρκετά εύκολο να βρεθούν και να υιοθετηθούν. Ήδη από το 1986, ο ύμνος στη

χαρά της ενάτης συμφωνίας του Beethoven ανακηρύχθηκε ύμνος της Κοινότητας και παίζεται έκτοτε στις επίσημες τελετές όπου αυτή εκπροσωπείται. Συγχρόνως, σημαία με τα δώδεκα άστρα, η οποία χρησιμοποιείτο ήδη από το Συμβούλιο της Ευρώπης, υιοθετήθηκε ως σημαία της Ευρώπης. Ο αριθμός των άστρων είναι συμβολικός και δεν πρόκειται να αλλάξει με την ένταξη νέων κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι η σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνταυτίζεται με τη σημαία της Ευρώπης, η οποία θα είναι μια ημέρα ενωμένη. Ήδη βλέπουμε την ευρωπαϊκή σημαία να κυματίζει δίπλα στην εθνική σημαία μπρος από τα δημόσια κτίρια πολλών κρατών μελών και το έμβλημα που την αποτυπώνει να χρησιμοποιείται από πολλούς πολίτες που εκδηλώνουν έτσι την πίστη τους στην ευρωπαϊκή ιδέα. Πάντα στο πεδίο των συμβόλων, το Συμβούλιο και οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών συγκεντρωμένοι στα πλαίσια του Συμβουλίου, αποφάσισαν τον Νοέμβριο του 1986 να καταργήσουν, από την 1η Ιανουαρίου 1988, τις ενδείξεις των τελωνείων στα εσωτερικά σύνορα των δώδεκα κρατών μελών. Αντικαταστάθηκαν από ενδείξεις φέρουσες το έμβλημα της Κοινότητας (δώδεκα άστρα διατεταγμένα σε κύκλο σε γαλάζιο φόντο) με το όνομα του κράτους μέλους στο κέντρο του.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση θεσπίζει την ιθαγένεια της Ένωσης. Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Μια δήλωση για την ιθαγένεια κράτους μέλους, προσαρτημένη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, διευκρινίζει ότι το θέμα του εάν ένα άτομο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους ρυθμίζεται αποκλειστικά και μόνον από την νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Οι έτσι οριζόμενοι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τη Συνθήκη (Αρ. 8). Κάθε πολίτης της Ένωσης απολαύει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους όρους που ισχύουν έναντι των υπηκόων αυτού του κράτους (Αρ. 8Γ). Αυτό το δικαίωμα δεν είναι αμελητέο, γιατί υπάρχουν πάρα πολλές περιπτώσεις τρίτων χωρών στις οποίες ένα κράτος μέλος δεν αντιπροσωπεύεται.

Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και στις ευρωπαϊκές εκλογές στο κράτος μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του κράτους αυτού (Αρ. 8Β). Αυτό το δικαίωμα αποτελεί μία από τις

απτές εκδηλώσεις της έννοιας της ευρωπαϊκής ιθαγένειας που απορρέει από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για να θέσει σε εφαρμογή το άρθρο 8B της Συνθήκης της ΕΕ, το Συμβούλιο θέσπισε, το Δεκέμβριο του 1993 μια οδηγία για τις λεπτομέρειες άσκησης του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος διαμονής. Βασιζόμενη στις αρχές της ισότητας και της μη εφαρμογής διακρίσεων, αυτή η οδηγία αποβλέπει στη διευκόλυνση της άσκησης από τους πολίτες της Ένωσης του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στο κράτος που διαμένουν, αλλά και στη διασφάλιση της ελεύθερης επιλογής και της αποτροπής πολλαπλών ψήφων και υποψηφιοτήτων. Η οδηγία για τον ακριβή τρόπο άσκησης του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές εφαρμόζει, στις εκλογές με άμεση καθολική ψηφοφορία των οργάνων που εκλέγονται στο πρώτο επίπεδο τοπικής διοίκησης, τις ίδιες προϋποθέσεις εκλέγειν και εκλέγεσθαι για όλους τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ή χωρίς την ιθαγένεια του σχετικού κράτους. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιφυλάσσουν το αξίωμα του δημάρχου και του αντιδημάρχου σε υπηκόους της χώρας τους λόγω της συμμετοχής τους στις δημόσιες αρχές ή στην κοινοβουλευτική συνέλευση. Μια παρέκκλιση επιτρέπει, επίσης, στα κράτη μέλη όπου μπορούν να τεθούν ειδικά προβλήματα, αν περισσότερο από το 20% των ατόμων που κατοικούν σε αυτά είναι πολίτες της Ένωσης χωρίς να είναι υπήκοοι του συγκεκριμένου κράτους, να διαφυλάξουν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στους εκλογείς που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις χρόνου κατοικίας.

Σημαντικές για τους πολίτες δράσεις στα πεδία της επαγγελματικής κατάρτισης, της κοινωνικής προστασίας, της καταπολέμησης της φτώχειας και της υγείας αποτελούν μέρη της κοινωνικής πολιτικής.

3.1 ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Οι Βρυξέλλες είναι μαζί με την Ουάσινγκτον και τη Νέα Υόρκη είναι από τα μεγαλύτερα κέντρα συγκέντρωσης του διεθνούς τύπου. Το ενδιαφέρον που προκαλεί η πληροφόρηση ως προς την Κοινότητα φαίνεται από τη συνεχή αύξηση των ανταποκριτών που είναι εγκαταστημένοι στις Βρυξέλλες. Οι διαπιστευμένοι στην Επιτροπή δημοσιογράφοι, που ήταν μόλις 20 το 1960, σήμερα

είναι 750 από 56 χώρες, εκ των οποίων 645 περίπου για τον γραπτό τύπο και 105 για τον ραδιοτηλεοπτικό. Στο σύνολο αυτό συγκαταλέγονται 75 διεθνή και κρατικά πρακτορεία τύπου. Το βραβείο Stendhal ανταμείβει τα όργανα του Τύπου, της τηλεόρασης και τους δημοσιογράφους, που με τα γραπτά τους, τις ανταποκρίσεις τους, τις εκπομπές τους ή τις εικονογραφήσεις τους συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής οικοδόμησης.

Όμως, τα δημοψηφίσματα που οργανώθηκαν για την επικύρωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ στη Δανία και στη Γαλλία κατέδειξαν την έλλειψη πληροφόρησης των πολιτών ως προς τις κοινοτικές διαδικασίες και τις ανησυχίες τους ως προς τη διαφάνεια, την επικουρικότητα και τη δημοκρατία. Το χειρότερο είναι ότι οι δημόσιες συζητήσεις που προκάλεσε η επικύρωση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση - και που διεξήχθησαν συχνά με δημαγωγικές εξάρσεις - έδειξαν ότι ένα μέρος της κοινής γνώμης αποδίδει άδικα στην Κοινότητα την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στις αρχές της δεκαετίας του 90 και την αύξηση της ανεργίας και αναρωτιέται εάν είναι σκόπιμο να συνεχισθεί και να ολοκληρωθεί η ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Έχοντας επίγνωση του ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να αναπτυχθεί παρά μόνο εάν οι πολίτες της είναι πεπεισμένοι για την ορθότητα των αξιών επί των οποίων βασίζεται και τη σημασία των επιτευγμάτων της, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί ανέπτυξαν διάφορες ενέργειες για την προσέγγιση της Ένωσης στους πολίτες της.

Σε δήλωση που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 16ης Οκτωβρίου 1992, λεγόμενη «δήλωση του Μπέρμινγχαμ», οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων υπογράμμισαν τη βούληση τους να ανταποκριθούν στις απορίες και ανησυχίες των πολιτών, καθιστώντας ιδίως πιο γνωστά τα οφέλη που απορρέουν από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου του Δεκεμβρίου 1992, ανέλαβαν την υποχρέωση να κάνουν πιο διαφανείς τις εργασίες του Συμβουλίου, να διευκολύνουν την ταχύτερη διαβίβαση των πληροφοριών και να καταστήσουν την υφιστάμενη κοινοτική νομοθεσία προσιότερη, ιδίως, χάρη στην κωδικοποίηση της, δηλαδή τη δημοσίευση νέων νομοθετικών πράξεων που ενοποιούν τη βασική πράξη και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις της χωρίς να αλλάζουν την ουσία.

Ανταποκρινόμενη στο αίτημα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Επιτροπή καθόρισε, στις 30 Ιουνίου 1993, ένα νέο τρόπο προσέγγισης στην πολιτική της για την ενημέρωση και την

επικοινωνία, βασιζόμενο σε μια σειρά στόχων προτεραιότητας. Η Επιτροπή αναλαμβάνει στην ουσία να εξηγεί στους πολίτες τη φύση και τη σπουδαιότητα των προκλήσεων τις οποίες αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση, να καταδείχνει τα σχετικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από την ευρωπαϊκή οικοδόμηση και να επεξηγεί σε συγκεκριμένο και τοπικό επίπεδο τις επιπτώσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η Επιτροπή ανέλαβε μια σειρά πρωτοβουλιών, όπως: τη δημιουργία συμβουλευτικού συμβουλίου των χρηστών, επιφορτισμένου με τη συγκέντρωση των απόψεων των εκπροσώπων των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών κύκλων για την πολιτική πληροφόρησης της Επιτροπής, την ενίσχυση του ρόλου των γραφείων πληροφοριών της Επιτροπής στα κράτη μέλη, ως κέντρων διαλόγου, πληροφόρησης και συντονισμού των εθνικών σταθμών και δικτύων την εντατική χρήση αυτών των σταθμών και δικτύων πληροφοριών που απευθύνονται στο ευρύ κοινό και σε εξειδικευμένα ακροατήρια στα κράτη μέλη.

Εξάλλου, η Επιτροπή ανέλαβε την υποχρέωση να αυξήσει τη δημοσίευση εγγράφων δημοσίου ενδιαφέροντος στην Επίσημη Εφημερίδα, να αναφέρει στο νομοθετικό πρόγραμμα τις προτάσεις οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν ευρείες συζητήσεις και να δημοσιεύει **Πράσινα Βιβλία** (έγγραφα διαλογισμού, που προκαλούν μια συζήτηση πάνω στις επιλογές μιας πολιτικής πριν από την προετοιμασία προτάσεων) και **Λευκά Βιβλία** (έγγραφα προσανατολισμού, που αναγγέλλουν ένα πρόγραμμα δράσεων). Εκτός από την καλύτερη χρησιμοποίηση των μέσων που διαθέτει για τη μετάδοση μηνυμάτων και το διάλογο με το κοινό, η Επιτροπή επιδιώκει να διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στα έγγραφα των ευρωπαϊκών Θεσμών. Τον Δεκέμβριο του 1993, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ενέκριναν έναν δεοντολογικό κώδικα, ο οποίος καθορίζει τις γενικές αρχές αυτού του δικαιώματος πρόσβασης. Η βασική αρχή είναι να επιτρέπεται στο κοινό η ευρύτερη δυνατή πρόσβαση στα έγγραφα που διαθέτει η Επιτροπή και το Συμβούλιο. Όμως, τα όργανα μπορούν να αρνηθούν την πρόσβαση σε οποιοδήποτε έγγραφο του οποίου η δημοσιοποίηση θα μπορούσε να παραβιάσει την προστασία ιδιωτικών και δημοσίων συμφερόντων, το εμπορικό ή βιομηχανικό απόρρητο, καθώς και τα οικονομικά συμφέροντα της Κοινότητας. Βάσει αυτού του κώδικα, η Επιτροπή πήρε πρακτικά μέτρα για την επίδοση των εγγράφων κατά απλό, σύντομο και αποκεντρωμένο τρόπο.

Η διαφάνεια των διαδικασιών και των νομοθετικών κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της εφαρμογής τους και των επιπτώσεών τους στα άτομα και στις επιχειρήσεις αποτελεί βασικό παράγοντα για την προσέγγιση της Ένωσης προς τους πολίτες της. Για να εκτιμηθούν οι δυνατότητες που προσφέρει η εσωτερική αγορά και για να αξιοποιηθούν αυτές οι δυνατότητες, οι πολίτες της Ένωσης πρέπει να γνωρίζουν τους νόμους στους οποίους υπόκεινται. Πρέπει επίσης να έχουν την πεποίθηση ότι νέοι νόμοι Θεσπίζονται μόνον όταν είναι αναγκαίοι, ότι το κόστος εφαρμογής τους είναι το ελάχιστο δυνατό και ότι έχουν μια συνοχή μεταξύ τους και με την προϋπάρχουσα νομοθεσία. Η νέα πολιτική πληροφόρησης της Επιτροπής επιδιώκει την καλύτερη ενημέρωση για την επίτευξη αυτών των στόχων. Τον ίδιο σκοπό επιδιώκει ένα ψήφισμα του Συμβουλίου για την ηλεκτρονική διανομή του κοινοτικού δικαίου και των εθνικών εκτελεστικών διατάξεων και για τη βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης.

3.2 Πληροφόρηση των πολιτών

Η **Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων** των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξασφαλίζει, για λογαριασμό όλων των κοινοτικών Θεσμών, την εκτύπωση και διανομή της **Επίσημης Εφημερίδας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ)** και πολλών άλλων εκδόσεων. Όταν γνωρίζει κανείς ότι η Επίσημη Εφημερίδα τυπώνεται καθημερινά σε ένδεκα γλώσσες και ότι κάθε χρόνο ο αριθμός των σελίδων που δημοσιεύονται από την Υπηρεσία Εκδόσεων ξεπερνάει το εκατομμύριο, καταλαβαίνει τον όγκο της εργασίας της και τη σημασία της για τους πολίτες που θέλουν να ενημερωθούν για τα κοινοτικά πράγματα. Υπό την ιδιότητα του εκδοτικού οίκου για τις Κοινότητες, η Υπηρεσία προωθεί τις κοινές εκδόσεις πολλών οργάνων. Προσπαθεί και έχει κατορθώσει να προσδώσει μian εικόνα κύρους στις εκδόσεις της Κοινότητας και ειδικά της Επιτροπής. Από το 1993, η Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων μπορεί να προσφέρει στους ενδιαφερόμενους την ολοκληρωμένη έκδοση μιας κοινοτικής διάταξης μετά από την τροποποίησή της.

Το δίκτυο διανομής της Υπηρεσίας Επίσημων Εκδόσεων περιλαμβάνει έναν αυξανόμενο αριθμό βιβλιοπωλείων στα κράτη μέλη και σε τρίτα κράτη. Στο πεδίο της Επίσημης Εφημερίδας,

ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στη βελτίωση της πρόσβασης προς την κοινοτική νομοθεσία.

Όλες οι ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις είναι αποθηκευμένες σε οπτικούς δίσκους μεγάλης περιεκτικότητας. Το κοινό έχει πρόσβαση σ' αυτήν την οπτική μνήμη, από την οποία μπορεί να προσλάβει τα κείμενα που θέλει. Μπορεί μάλιστα αυτά να αποσταλούν ταχυδρομικά ή και ηλεκτρονικά. Έτσι, π.χ., μ' αυτό το σύστημα μπορεί να έχει κανείς, χωρίς άλλες έρευνες, το κείμενο ενός βασικού κανονισμού και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του.

Επίσης, το πρωί της έκδοσής τους, τα περιεχόμενα των διάφορων φύλλων της Επίσημης Εφημερίδας διατίθενται δια της ηλεκτρονικής οδού. Συνδυαζόμενη με την οπτική μνήμη, αυτή η υπηρεσία επιτρέπει στον χρήστη μίαν άμεση πρόσβαση στα νομικά κείμενα που τον ενδιαφέρουν. Για τις άλλες εκδόσεις της η Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Κοινοτήτων διαθέτει έναν ηλεκτρονικό κατάλογο, ο οποίος επιτρέπει στον χρήστη να περάσει ηλεκτρονικά την παραγγελία του. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να εγγραφούν συνδρομητές στις ακόλουθες βάσεις δεδομένων: TED (ηλεκτρονική ανατύπωση του Συμπληρώματος της Επίσημης Εφημερίδας), CELEX (ισχύον κοινοτικό δίκαιο), PABLI (ηλεκτρονική ανατύπωση των σχεδίων ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης για τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού) και SCAD (πληροφοριακή βάση για τις εκδόσεις, τα έγγραφα και επιλεγμένα άρθρα). Στα πλαίσια της πολιτικής για αυξημένη διαφάνεια που έχει θέσει σε εφαρμογή η Επιτροπή, από το 1993, η Υπηρεσία Εκδόσεων διαθέτει υπό μορφή βάσης δεδομένων προσιτής μέσω της τηλεματικής μια διοργανική διοικητική επετηρίδα, η οποία ενημερώνεται τακτικά έτσι ώστε να παρέχει στο κοινό αξιόπιστες πληροφορίες ανά πάσα στιγμή.

Η χρησιμοποίηση των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής επιτρέπουν επίσης την άμεση (on line) πρόσβαση στα **κοινοτικά στατιστικά στοιχεία**, τα οποία περιέχονται σε τράπεζες δεδομένων. Οι κοινοτικές στατιστικές είναι, πράγματι, ένα πεδίο μεγάλου ενδιαφέροντος για το κοινό. Αυτές οι στατιστικές, που εκπονούνται από τη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (EUROSTAT), σε συνεργασία με τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες των κρατών μελών επιδιώκουν να καλύψουν τις ανάγκες του κοινού που ενδιαφέρεται για τις διάφορες κοινοτικές δραστηριότητες: οικονομικές, βιομηχανικές, γεωργικές, κοινωνικές, περιφερειακές, κλπ. Η νέα **στατιστική ονοματολογία**

(NACE) των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Κοινότητα που Θεσπίστηκε το 1990, μπορεί να θεωρηθεί ακρογωνιαίος λίθος του συστήματος των κοινοτικών στατιστικών, δεδομένου μάλιστα του ότι μπορεί να υιοθετηθεί από τις χώρες της ΕΖΕΣ και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για τις στατιστικές τους ανάγκες. Τα κράτη μέλη μπορούν να διαβιβάζουν εμπιστευτικά στατιστικά στοιχεία στο EUROSTAT υπό τον όρο ότι λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διαφύλαξη του απορρήτου αυτών των στοιχείων.

Οι ερευνητές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχουν πλέον πρόσβαση στα **ιστορικά αρχεία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**. Σύμφωνα με τον κανόνα της τριακονταετίας, τα αρχεία της ΕΚΑΧ ανοίχθηκαν στο κοινό από το 1985 και εκείνα της ΕΟΚ και της Ευρατόμ από το 1989. Η βάση δεδομένων ARCHIS καλύπτει τους φακέλους των αρχείων, οι οποίοι είναι κατατεθειμένοι στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας.

Γενικά η Επιτροπή ενθαρρύνει τη διδασκαλία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα πανεπιστήμια. Στηρίζει ιδιαίτερα τη δημιουργία "εδρών Jean Monnet", που αντιστοιχούν σε θέσεις καθηγητών πλήρους απασχόλησης στον τομέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και επιδιώκουν να συμβάλουν στην ανάπτυξη πόλων ενδιαφέροντος γύρω από τα ευρωπαϊκά θέματα (περίπου 250 το 1995). Τα Γραφεία Πληροφοριών της Επιτροπής στα κράτη μέλη πρέπει να δρουν ως εκπρόσωποί της σε διάφορους εθνικούς κύκλους και να αναζητούν δραστήρια εταίρους για τη δημιουργία εστιών πληροφόρησης και επικοινωνίας που αποκαλούνται "Θυρίδες των πολιτών".

Αλλά αυτό που η Κοινότητα δεν έχει ακόμη αρχίσει είναι η **κατάρτιση του πολίτη** στα σχολεία. Ειδικά το μάθημα της ιστορίας, που διδάσκεται ακόμη από εθνική σκοπιά, τονίζει τις έριδες, τους πολέμους και τα μίσση μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών, μάλλον παρά τα κοινά πολιτισμικά τους στοιχεία. Θα πρέπει κάποτε να συμφωνήσουν οι υπουργοί παιδείας πάνω σε ένα εγχειρίδιο της ιστορίας και του ευρωπαϊκού πολιτισμού, το οποίο να δίνει στους νέους ευρωπαίους να καταλάβουν, ότι οι εθνικές πολιτισμικές παραλλαγές, που συνιστούν ακριβώς τον πλούτο της Ευρώπης, είναι όλες μέλη του μεγάλου ευρωπαϊκού πολιτισμού.

3.3 Οπτικοακουστικός τομέας

Ο οπτικοακουστικός τομέας, ο οποίος περιλαμβάνει την παραγωγή και τη διανομή προγραμμάτων ("λογισμικού") και την κατασκευή εξοπλισμών ("υλικού"), επισημάνθηκε από την Επιτροπή στο Λευκό Βιβλίο για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση ως φορέας αξιόλογου δυναμικού ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Η βιομηχανία προγραμμάτων κινηματογράφου και τηλεόρασης, η οποία αποτελεί στρατηγικό στοιχείο του οπτικοακουστικού τομέα είναι επιπλέον προνομιακός φορέας του πολιτισμού και της ταυτότητας κάθε χώρας. Πρέπει, επομένως, να αναδείξει τη δημιουργική αυθεντία και την προσωπικότητα των ευρωπαϊκών λαών. Αλλά για να το επιτύχει αυτό πρέπει να είναι ανταγωνιστική σε ανοικτό περιβάλλον και σε διεθνές επίπεδο.

Ο ευρωπαϊκός οπτικοακουστικός χώρος αναταράχθηκε στο τέλος της δεκαετίας '80, από την ταχεία ανάπτυξη της μετάδοσης των τηλεπικοινωνιών με καλώδια και τεχνητούς δορυφόρους, καθώς και από την εμφάνιση των πρώτων ευρωπαϊκών δορυφόρων άμεσης μετάδοσης. Οι ευρωπαίοι τηλεθεατές μπορούσαν πλέον να έχουν πρόσβαση σε μίαν εκπληκτική επιλογή τηλεοπτικών προγραμμάτων. Αλλά όμως οι αγορές των κρατών μελών ήταν πολύ στενές για να μπορούν να προσφέρουν σε ανταγωνιστικές τιμές τους εξοπλισμούς και τα προγράμματα τα οποία απαιτούσαν οι νέες τεχνολογίες και ο πολλαπλασιασμός των σταθμών. Το πρόβλημα δεν ήταν μόνο του παρόντος αλλά και του μέλλοντος. Ήταν γνωστό ότι ο οπτικοακουστικός τομέας θα ήταν ένας από τους σημαντικότερους τομείς των υπηρεσιών τον εικοστό πρώτου αιώνα. Η ζήτηση οπτικοακουστικών προϊόντων θα διπλασιαζόταν στην Ευρώπη, ο αριθμός των τηλεοπτικών σταθμών θα πολλαπλασιαζόταν επί δέκα και ο αριθμός των καλωδιακά συνδεδεμένων συνδρομητών θα τριπλασιαζόταν μέσα στη δεκαετία του '90. Αυτή η αύξηση της αγοράς έπρεπε να οδηγήσει σε δημιουργία πολυαρίθμων απασχολήσεων στην Ευρώπη και σε διαφύλαξη της πολιτισμικής της ταυτότητας.

Η Κοινότητα βρέθηκε έτσι προ διλήματος: ή θα έπρεπε να ενθαρρύνει τις ενδοευρωπαϊκές ανταλλαγές για να επιτρέψει στους παραγωγούς να συμμετάσχουν στην τεχνολογική επανάσταση ή θα έχανε την ευκαιρία κοινής δράσης και θα παραδινόταν στους ισχυρούς αμερικανούς και ιάπωνες ανταγωνιστές, οι οποίοι ήταν

ικανοί να ικανοποιήσουν χωρίς δυσκολίες τις ανάγκες των εθνικών και διεθνών αγορών. Πράγματι, οι αμερικανικές σειρές προγραμμάτων και τα ιαπωνικά κινούμενα σχέδια είχαν χαμηλές τιμές, γιατί το κόστος τους μπορούσε να αποσβεσθεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Προ αυτού του διλήμματος χρειαζόταν, κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μια κοινοτική δράση στον οπτικοακουστικό τομέα, η οποία να έχει τρεις πτυχές: την κατάστροψη ενός κανονιστικού πλαισίου, την προώθηση της βιομηχανίας προγραμμάτων και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών.

Από το 1987, το πρόγραμμα μέτρων για την ενθάρρυνση της ανάπτυξης της οπτικοακουστικής βιομηχανίας (MEDIA), ενθαρρύνει και ενισχύει τις οπτικοακουστικές παραγωγές υπό τις διάφορες μορφές τους καθώς και τη διασυνοριακή διανομή των κινηματογραφικών έργων. Οι χρηματοοικονομικές ενισχύσεις, τις οποίες παρέχει, είναι κατά κανόνα προκαταβολές επί των εσόδων, επιστρεφόμενες και επανεπενδυόμενες στο πρόγραμμα. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος η Σχολή Οπτικοακουστικών Επιχειρήσεων της Μαδρίτης στοχεύει να εκπαιδεύσει τους επαγγελματίες του οπτικοακουστικού τομέα σε όλα τα κράτη μέλη για να αντιμετωπίσουν τις συνθήκες της μεγάλης αγοράς. Μεταξύ των κοινοτικών δράσεων σ' αυτόν τον τομέα αξίζει να σημειωθούν: η διανομή ταινιών σε αίθουσες (ΕΓΔΟ), η ενίσχυση για τη συγγραφή σεναρίων (SCRIPT) και η προώθηση της ανεξάρτητης παραγωγής (GRECO).

Το συνέδριο για τα Θέματα σχετικά με τον οπτικοακουστικό τομέα, που οργανώθηκε στο Παρίσι στις αρχές Οκτωβρίου του 1989, εξέτασε θέματα σχετικά με τα προγράμματα, με τις δομές της αγοράς και με τεχνολογικά ζητήματα. Μετά το συνέδριο το Συμβούλιο εξέδωσε, στις 3 Οκτωβρίου 1989, μίαν οδηγία σχετικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων ("**τηλεόραση χωρίς σύνορα**"), η οποία στοχεύει να επιτρέψει την ελευθερία λήψης και αναμετάδοσης των εκπομπών που προέρχονται από ένα άλλο κράτος μέλος και είναι σύμφωνα προς το εθνικό δίκαιο της χώρας εκπομπής, όπως εναρμονίζεται απ' αυτήν την οδηγία.

Γι' αυτόν τον λόγο η οδηγία θέτει την αρχή σύμφωνα με την οποία η τήρηση των νομικών κανόνων πρέπει να εξασφαλίζεται μόνον από τη χώρα εκπομπής χωρίς η χώρα λήψης να μπορεί να φέρει αντιρρήσεις για την αναμετάδοση της εκπομπής. Η ελάχιστη αναγκαία εναρμόνιση που επιφέρει η οδηγία αφορά τη διαφήμιση (διακοπή, διάρκεια, διαφήμιση ορισμένων προϊόντων, δεοντολογικοί κανόνες), τη χορηγία, την προστασία των ανηλίκων,

το δικαίωμα απάντησης, καθώς και την προώθηση της παραγωγής και της διανομής ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών έργων. Ως προς αυτό το Θέμα η οδηγία προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν, όταν αυτό είναι εφικτό και με τα κατάλληλα μέσα, ώστε οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί να αφιερώνουν σε ευρωπαϊκά έργα το μεγαλύτερο ποσοστό του χρόνου εκπομπής τους, με εξαίρεση ορισμένα είδη προγραμμάτων. Η οδηγία προβλέπει επίσης ότι πρέπει να αφιερώνεται, υπό τις ίδιες συνθήκες, τουλάχιστον 10% του χρόνου εκπομπής ή το 10% του προϋπολογισμού των προγραμμάτων σε ευρωπαϊκά έργα ανεξαρτήτων παραγωγών.

Συμπληρώνοντας την οδηγία για την "τηλεόραση χωρίς σύνορα", μια άλλη οδηγία θεσπίζει κοινοτικούς κανόνες για τα **συγγραφικά και άλλα σχετικά δικαιώματα** που ισχύουν ως προς τις ραδιοφωνικές εκπομπές μέσω δορυφόρων και τις αναμεταδόσεις μέσω καλωδίων. Προβλέπει ειδικά ένα εναρμονισμένο επίπεδο προστασίας για τους συγγραφείς, τους καλλιτέχνες, τους παραγωγούς, κλπ. καθώς και μια συλλογική και υποχρεωτική διαχείριση των δικαιωμάτων καλωδιακής αναμετάδοσης μέσω οργανισμών συλλογικής διαχείρισης εκπροσωπούμενων τις διάφορες κατηγορίες δικαιούχων.

Όσον αφορά την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στον οπτικοακουστικό τομέα, είναι γνωστόν ότι μια "επανάσταση" ετοιμάζεται με την **ανάπτυξη της τηλεόρασης υψηλής ευκρίνειας (HDTV)**. Πρώτα απ' όλα, αυτή παρέχει μια σχεδόν τέλεια εικόνα. Δεδομένου ότι η τηλεοπτική εικόνα αποτελείται από μικρά σημεία αόρατα στο μάτι, η εικόνα της HDTV περιέχει έναν τεράστιο αριθμό τέτοιων σημείων και επομένως επιτρέπει μια αναπαράσταση πολύ πιστή σχετικά με την πραγματικότητα, ιδίως ως προς το φάσμα των χρωμάτων. Κατόπιν, η οθόνη HDTV είναι πολύ μεγάλη και έχει μια σχέση 16 (μήκος) προς 9 (ύψος), έναντι της σχέσης 4 προς 3 των κλασικών τηλεοπτικών συσκευών. Αυτή η σχέση ανταποκρίνεται καλύτερα στη φυσική οπτική γωνία, καθώς επίσης και στο σχήμα των κινηματογραφικών ταινιών, της σκηνής ενός θεάτρου ή της προοπτικής ενός γηπέδου ποδοσφαίρου. Τέλος, η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας για τον ήχο, εκτός από την ποιότητα και την πιστότητα της μετάδοσης, επιτρέπει το συνδυασμό της εικόνας με τέσσερα κανάλια ήχου, π.χ. ενός στερεοφωνικού ήχου και ταυτόχρονης μετάδοσης των διαλόγων σε δύο ή τρεις γλώσσες.

Για να ετοιμαστεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε αυτήν την επανάσταση, δύο οδηγίες για τη συνεργασία των κρατών μελών για την προώθηση ενός ευρωπαϊκού προτύπου τηλεόρασης

υψηλής ευκρίνειας, προλείαναν το έδαφος για την **κοινοτική στρατηγική**. Αυτή η στρατηγική καλύπτει τρία πεδία: τον ορισμό προδιαγραφών για την αναμετάδοση μέσω δορυφόρων την ενίσχυση της τεχνολογικής ανάπτυξης, που πρέπει να επιτρέψει στην ευρωπαϊκή βιομηχανία να παράγει εξοπλισμούς προσαρμοσμένους σ' αυτές τις προδιαγραφές, και την ενίσχυση στους επαγγελματίες του οπτικοακουστικού τομέα για να προσαρμόσουν τις υπηρεσίες τους και να παράγουν προγράμματα χρησιμοποιούντα τη νέα τεχνολογία. Σε μια δήλωση προθέσεων (memorandum of understanding), που ενέκριναν στις 15 Ιουνίου 1992, οι επαγγελματικές οργανώσεις του κλάδου (εταιρείες μετάδοσης, καλωδίσωσης, κατασκευαστές εξοπλισμού, παραγωγοί) ανέλαβαν την υποχρέωση να υποβοηθήσουν την κοινοτική στρατηγική για τη συγχρονισμένη παροχή προηγμένων τηλεοπτικών υπηρεσιών στην Ευρώπη.

Στα πλαίσια αυτής της στρατηγικής, το Συμβούλιο εξέδωσε στις 21 Ιουλίου 1993, ένα **σχέδιο δράσης** για την εισαγωγή προηγμένων τηλεοπτικών υπηρεσιών τηλεόρασης στην Ευρώπη, δαπάνης 228 εκατ. ECU για μία περίοδο τεσσάρων ετών, από τα οποία το 50% τουλάχιστον θα διατεθεί για τη παραγωγή προγραμμάτων. Αυτό το μέσο οικονομικής στήριξης προβλέπεται να αντισταθμίσει το υπερβάλλον κόστος που επιφέρει η καθιέρωση των νέων διαστάσεων 16/9 για την τηλεόραση, τόσο όσον αφορά τα νέα γυρίσματα όσο και τη μετατροπή των διαστάσεων παλαιών έργων. Το σχέδιο αποσκοπεί αποκλειστικά στην προώθηση του σχήματος 16/9 με 625 ή 1250 γραμμές, ανεξάρτητα με το χρησιμοποιούμενο ευρωπαϊκό τηλεοπτικό πρότυπο και τον χρησιμοποιούμενο τρόπο διάδοσης, επίγειο, δορυφορικό ή καλωδιακό.

Για να εξασφαλιστεί η συνοχή της κοινοτικής πολιτικής στο πεδίο των προηγμένων τηλεοπτικών υπηρεσιών, το Συμβούλιο προβλέπει, εξάλλου, την αναθεώρηση της οδηγίας του 1992 για τα **ευρωπαϊκά πρότυπα** της τηλεόρασης υψηλής ευκρίνειας, ώστε αυτή να είναι συμβατή με την εξέλιξη της αγοράς και της τεχνολογίας. Για το σκοπό αυτό, η αναθεώρηση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη, ιδίως, την ενδεχόμενη ανάγκη να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής προκειμένου να επιτρέψει τη χρησιμοποίηση και άλλων προτύπων, εκτός του D2-MAC, για τη μη απόλυτα ψηφιακή μετάδοση σε 625 γραμμές τηλεοπτικών υπηρεσιών στο σχήμα 16/9.

3.4 Πολιτιστική δράση

Η πολιτιστική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σχετικά νέα. Αφορά τόσο την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά, ιδίως την αρχιτεκτονική, όσο και τους εργαζόμενους στον πολιτιστικό τομέα, δηλαδή τους καλλιτέχνες, η κοινωνική κατάσταση των οποίων πρέπει να βελτιωθεί. Οι υπουργοί πολιτισμού των κρατών μελών, που συνεδρίασαν για πρώτη φορά σε κοινοτικό πλαίσιο, στην Αθήνα, στις 28 Νοεμβρίου 1983, εκφράστηκαν υπέρ διάφορων απόψεων που είχε εκθέσει η ανακοίνωση της Επιτροπής του 1982 (κοινωνική προστασία των εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα, προσαρμογή των συγγραφικών δικαιωμάτων στην τεχνική πρόοδο, καταπολέμηση της πειρατείας καλλιτεχνικών έργων, ανάπτυξη των υποτροφιών για νέους καλλιτέχνες). Τον Ιούλιο του 1984, το Συμβούλιο και οι υπουργοί οι αρμόδιοι για πολιτιστικά θέματα συνελθόντες στα πλαίσια του Συμβουλίου (διατύπωση σημαίνουσα ότι η πολιτιστική δράση δεν υπαγόταν ακόμη στην κοινοτική αρμοδιότητα) υιοθέτησαν τρία ψηφίσματα σχετικά: με την καταπολέμηση της οπτικοακουστικής πειρατείας, την ορθολογική μετάδοση κινηματογραφικών έργων στο σύνολο των οπτικοακουστικών μέσων και τα μέτρα για την εξασφάλιση μιας αρμόζουσας θέσης στα οπτικοακουστικά προγράμματα ευρωπαϊκής προέλευσης. Άλλα ψηφίσματα υιοθετήθηκαν το 1985: για την ετήσια ανακήρυξη μιας ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας, για την οργάνωση εκδηλώσεων ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών παραγωγών σε τρίτες χώρες και για έναν ευρωπαϊκό διαγωνισμό γλυπτικής, τη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών στον τομέα της πληροφορικής και τους ειδικούς όρους εισόδου των νέων στα μουσεία και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Το 1986 οι Υπουργοί αποφάσισαν: την ανάπτυξη μιας ικανοποιητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της **συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς** της Ευρώπης με τη στήριξη σχεδίων πιλότων και τη μελέτη τρόπων ενθάρρυνσης της συντήρησης έργων τέχνης και καλλιτεχνημάτων, καθώς και των δυνατοτήτων οικονομικής υποστήριξης πολιτιστικών δραστηριοτήτων από επιχειρήσεις. Αποφάσισαν επίσης τη δημιουργία διεθνικών πολιτιστικών διαδρομών.

Το 1988, το Συμβούλιο και οι υπουργοί πολιτισμού συνελθόντες στα πλαίσια του Συμβουλίου υιοθέτησαν συμπεράσματα σχετικά με ένα πολυετές πρόγραμμα ενεργειών προτεραιότητας

(οπτικοακουστικός τομέας, βιβλίο, πολιτιστική εκπαίδευση, χορηγία) για την πολιτιστική συνεργασία μέσα στην Κοινότητα. Υιοθέτησαν επίσης ένα ψήφισμα σχετικά με τη δημιουργία μιας **επιτροπής για τα πολιτιστικά θέματα**, η οποία πρέπει να κατευθύνει την πολιτιστική δράση που εκδηλώνεται τόσο μέσα στα πλαίσια του κοινοτικού συστήματος, όσο και στα πλαίσια της διακυβερνητικής συνεργασίας. Αυτό το ψήφισμα ανοίγει τη δυνατότητα μιας συνεργασίας στον πολιτιστικό τομέα με τις ευρωπαϊκές χώρες που δεν είναι μέλη της Κοινότητας και με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και η UNESCO.

Όσον αφορά ειδικότερα το βιβλίο, οι υπουργοί εξέδωσαν, το 1989, ένα ψήφισμα για την **προώθηση του βιβλίου και της ανάγνωσης**. Στο ψήφισμα αυτό εγκρίνουν την εφαρμογή οκτώ ενεργειών προτεραιότητας, δηλαδή, την κατάρτιση του οδηγού του συγγραφέα και του μεταφραστή και ενός προγράμματος στατιστικών του βιβλίου, τη δημιουργία του ευρωπαϊκού λογοτεχνικού έργου, ένα σχέδιο πιλότο οικονομικής ενίσχυσης για τις μεταφράσεις σύγχρονων λογοτεχνικών έργων, τη χορήγηση υποτροφιών για μεταφραστές, τη διατήρηση βιβλίων σε όξινο χαρτί και τη χρησιμοποίηση "χαρτιού διαρκείας", τη μελέτη μέτρων ενίσχυσης για την εξαγωγή του βιβλίου και, τέλος, μian εκστρατεία ευαισθητοποίησης του ευρωπαϊκού κοινού στο βιβλίο και την ανάγνωση. Για να θέσει σε εφαρμογή το ψήφισμα αυτό, η Επιτροπή ξεκίνησε το 1989 ένα σχέδιο πιλότο χρηματοοικονομικής ενίσχυσης για τη μετάφραση σύγχρονων λογοτεχνικών έργων, με το οποίο εξασφαλίζεται η κάλυψη των εξόδων μετάφρασης 30 έργων τον χρόνο. Προτεραιότητα δίνεται στη μετάφραση έργων γραμμένων σε λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες της Κοινότητας, όπως τα ελληνικά. Η Επιτροπή απονέμει, επίσης, ετησίως ευρωπαϊκό λογοτεχνικό βραβείο καθώς και βραβείο μετάφρασης, τα **βραβεία "Αριστείων"**.

Η Επιτροπή έχει και άλλες μόνιμες πολιτιστικές δράσεις: ενθαρρύνει το συντονισμό των ιδρυμάτων για την προώθηση της τέχνης και του πολιτισμού (χορηγίες), χρηματοδοτεί έναν αυξανόμενο αριθμό **υποτροφιών κατάρτισης**, καθώς και πολιτιστικά και καλλιτεχνικά σχέδια στα κράτη μέλη, χορηγεί κάθε χρόνο επιδοτήσεις σε σχέδια διατήρησης και προώθησης της **αρχιτεκτονικής κληρονομιάς**, όπως ο Παρθενώνας της Αθήνας και η Λατινική Αγορά της Ρώμης. Μέσω του ετήσιου προγράμματός της "Καλειδοσκόπιο", η Επιτροπή επιδιώκει, εξάλλου, την

ενθάρρυνση της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής δημιουργίας, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και την ανάπτυξη των πολιτιστικών ανταλλαγών και πολιτιστικών δικτύων ευρωπαϊκής διάστασης σε όλους τους καλλιτεχνικούς τομείς. Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ορισμένες συμβολικές ενέργειες, από τις οποίες οι γνωστότερες είναι η Ορχήστρα Νέων και η Ορχήστρα Μπαρόκ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η Κοινότητα θα πρέπει να συνδυάσει τους στόχους που συνδέονται με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς με τους στόχους που αφορούν την προστασία της **πολιτιστικής κληρονομιάς των κρατών μελών**. Πράγματι ένας κανονισμός του Συμβουλίου εξαρτά την εξαγωγή από το τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας ορισμένων πολιτιστικών αγαθών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία από την επίδειξη άδειας εξαγωγής, που εκδίδεται από το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται νόμιμα το αγαθό και ισχύει στο σύνολο της Κοινότητας. Θεσπίζει, μεταξύ άλλων, μια νομική διαδικασία για την **επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών** που έχουν εξέλθει παράνομα από το έδαφος κράτους μέλους και συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών.

Τα **δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας** προστατεύονται επίσης στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, μια οδηγία του 1993 εναρμονίζει τη διάρκεια της προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας στα 70 έτη από το θάνατο του δημιουργού για τα λογοτεχνικά, καλλιτεχνικά, κινηματογραφικά ή οπτικοακουστικά έργα. Για τις δύο τελευταίες κατηγορίες, ο υπολογισμός της περιόδου προστασίας αρχίζει από το θάνατο του τελευταίου επιζήσαντος μεταξύ του κύριου σκηνοθέτη, του σεναριογράφου, του συγγραφέα των διαλόγων και του συνθέτη της μουσικής. Η ίδια οδηγία εναρμονίζει τη διάρκεια προστασίας των κυριότερων **συγγενικών δικαιωμάτων** (των καλλιτεχνών-ερμηνευτών ή εκτελεστών, των παραγωγών ταινιών και των ραδιοτηλεοπτικών επιχειρήσεων) στα 50 έτη.

Ο πολιτισμός εισήλθε πλήρως στο πεδίο δράσης της Κοινότητας με τη **Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση**. Το άρθρο 128, το οποίο εισήλθε στη Συνθήκη ΕΚ στο Μάαστριχτ, δηλώνει, πράγματι, ότι η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Η δράση της αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό είναι αναγκαίο,

υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους εξής τομείς: βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα.

Για την επίτευξη αυτών των σκοπών προβλέπονται τέσσερα μέσα:

- η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών
- η λήψη υπόψη των πολιτιστικών πτυχών στα πλαίσια των άλλων κοινοτικών πολιτικών, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής του ανταγωνισμού καθόσον αφορά τις ενισχύσεις για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς (αρ. 128 και 92).
- τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους στον πολιτιστικό τομέα διεθνείς οργανισμούς, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης και
- ειδικά μέτρα που αποσκοπούν στη στήριξη των δράσεων των κρατών μελών και που μπορούν να πάρουν δύο μορφές: δράσεις ενθάρρυνσης, οι οποίες δεν εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών και οι οποίες θεσπίζονται από το Συμβούλιο σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 189B και μετά από διαβούλευση με την Επιτροπή των Περιφερειών και συστάσεις που υιοθετούνται ομόφωνα από το Συμβούλιο.

Με ανακοίνωση της 27ης Ιουλίου 1994, η Επιτροπή αποσκοπεί στη δημιουργία ενός συνολικού πλαισίου αναφοράς για την πολιτιστική δράση, ώστε: να συμβαδίζουν καλύτερα οι δράσεις που έχουν ήδη αποφασιστεί από την Κοινότητα με τις διατάξεις του νέου άρθρου 128 της Συνθήκης ΕΚ, να αναδιαρθρωθούν οι δράσεις ενθάρρυνσης που εφαρμόζονται ήδη για να γίνουν πιο αποτελεσματικές, να διερευνηθούν οι δυνατότητες επίτευξης των στόχων που περιλαμβάνονται στη Συνθήκη και που δεν αποτελούν ήδη αντικείμενο ειδικών δράσεων, να ενσωματωθούν τα πολιτιστικά θέματα στις άλλες κοινοτικές δραστηριότητες και να προσδιοριστούν οι συνέπειες της εκκόλαψης της κοινωνίας των πληροφοριών. Η Επιτροπή καθορίζει τρεις τομείς για τις δράσεις ενθάρρυνσης στον πολιτιστικό τομέα: την πολιτιστική κληρονομιά, περιλαμβανομένων της κινητικής πολιτιστικής κληρονομιάς και των μουσείων, την υποστήριξη καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων ευρωπαϊκών διαστάσεων και την εφαρμογή ενός προγράμματος υποστήριξης για το βιβλίο και το διάβασμα (Ariane).

Μια συνολική κοινοτική πολιτική υπέρ της προστασίας των καταναλωτών και των χρηστών προϊόντων είναι αναγκαία για την ισόρροπη λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Κύριος στόχος της είναι να επιτρέψει στα 340 εκατομμύρια καταναλωτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επωφεληθούν από την πραγματοποίηση της εσωτερικής αγοράς και να παίξουν έναν ενεργό ρόλο μέσα σ' αυτήν. Η ενιαία αγορά πρέπει πράγματι να γίνει για και από τους καταναλωτές, δηλαδή υπέρ των συμφερόντων τους και δια της ελεύθερης επιλογής απ' αυτούς αγαθών και υπηρεσιών καλύτερης ποιότητας και καλύτερης τιμής, χωρίς εξέταση της προέλευσης των αγαθών ή της εθνικότητας των παρεχόντων τις υπηρεσίες. Επιπλέον οι καταναλωτές πρέπει να έχουν στην ενιαία αγορά την ίδια προστασία μ' εκείνη που έχουν σε μια εθνική αγορά.

Από το 1975, δύο προγράμματα για την προστασία και την πληροφόρηση των καταναλωτών επέτρεψαν την έκδοση πολλών οδηγιών του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά τόσο με τη φυσική ασφάλεια των καταναλωτών, όσο και με το οικονομικό τους συμφέρον. Συγχρόνως αναλήφθηκαν ενέργειες πιλότοι επιδιώκουσες να εφαρμόσουν μια συνολική προσέγγιση του προβλήματος των φυσικών κινδύνων που παρουσιάζουν τα καταναλωτικά προϊόντα. Επίσης αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες που απέβλεπαν στο να ιδρύσουν για ορισμένους τομείς του εμπορίου και της βιομηχανίας διαδικασίες μόνιμου διαλόγου μεταξύ εκπροσώπων των παραγωγών και των καταναλωτών με σκοπό την αναγνώριση των κοινών τους συμφερόντων και ενδεχομένως την επίτευξη εθελούσιων συμφωνιών. Όσον αφορά, ειδικότερα, τη λήψη υπόψη των συμφερόντων των καταναλωτών από τις **άλλες κοινοτικές πολιτικές**, το Συμβούλιο εξέδωσε το 1986, ένα ψήφισμα που προβλέπει ιδίως την εξέταση μιας περιοδικής έκθεσης επί των προόδων σ' αυτό το πεδίο, μίαν ενίσχυση των διαδικασιών διαβούλευσης με τους καταναλωτές και την πραγματοποίηση μελετών για τις συνέπειες ορισμένων κοινοτικών πολιτικών ως προς τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Η **Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση** προσδίδει για πρώτη φορά στην Κοινότητα την αποστολή να "συμβάλλει στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών". Ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί με: (α) μέτρα Θεσπιζόμενα κατ' εφαρμογή του άρθρου 100Α (εναρμόνιση των νομοθεσιών) στα

πλαίσια της υλοποίησης της εσωτερικής αγοράς, (β) ειδικές δράσεις που στηρίζουν και συμπληρώνουν την πολιτική των κρατών μελών για την προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και για την επαρκή ενημέρωσή τους. Αυτές οι ειδικές δράσεις Θεσπίζονται με ειδική πλειοψηφία από το Συμβούλιο σύμφωνα με τη διαδικασία της συναπόφασης με το Κοινοβούλιο και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (αρ. 129Α ΕΟΚ).

Εντασσόμενο στην προοπτική της εφαρμογής της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το δεύτερο τριετές σχέδιο δράσης (1993-1995) για την πολιτική των καταναλωτών στοχεύει να θέσει την εσωτερική αγορά στην υπηρεσία των ευρωπαϊών καταναλωτών και να εξασφαλίσει την καλύτερη λήψη υπόψη των συμφερόντων τους στον καθορισμό των διαφόρων κοινοτικών πολιτικών. Επικεντρώνεται σε δύο βασικούς άξονες: αφενός στην παγίωση του κοινωνικού κεκτημένου και, αφετέρου, στον καθορισμό ορισμένων μέτρων προτεραιότητας που έχουν ως στόχο να αυξήσουν το επίπεδο προστασίας των καταναλωτών. Επιδιώκει επίσης να εντείνει την πληροφόρηση των καταναλωτών, να διευρύνει τη βάση διαβουλεύσεων με οργανισμούς που αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντά τους, να διευκολύνει την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη και να προσαρμόζει τις διασυννοριακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες στις ανάγκες τους.

3.6 Εκπροσώπηση, πληροφόρηση, κατάρτιση

Μια Συμβουλευτική Επιτροπή των Καταναλωτών (ΣΕΚ) είχε ιδρυθεί με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 1973. Κατά τη διάρκεια των ετών αυτή η επιτροπή έχει εκδώσει σημαντικές γνωμοδοτήσεις σχετικά, π.χ., με την προσέγγιση των νομοθεσιών για φαρμακευτικά προϊόντα, τη χρησιμοποίηση ορμονών ως συντελεστών ανάπτυξης, την ασφάλεια των προϊόντων και την επίδραση της ενιαίας αγοράς στους καταναλωτές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδίωκε πάντα να εξασφαλίσει τη συμμετοχή των εκπροσώπων των καταναλωτών στις διάφορες τεχνικές επιτροπές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τυποποίησης. Τον Δεκέμβριο του 1989 η Επιτροπή αναθώρησε το καταστατικό της ΣΕΚ. Άλλαξε επίσης την ονομασία της σε "Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των Καταναλωτών", πράγμα που δείχνει την αυξανόμενη επιρροή των

καταναλωτών στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Συνενώνει τις μεγάλες ευρωπαϊκές οργανώσεις καταναλωτών (Ευρωπαϊκό Γραφείο Ενώσεων Καταναλωτών, Επιτροπή των Οργανώσεων των Οικογενειών, Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Συνδέσμων Καταναλωτών και Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία των Συνδικάτων) στις οποίες προστίθενται αντιπρόσωποι των αντιστοίχων εθνικών οργανώσεων και εκπρόσωποι των μειονεκτούντων ατόμων και ηλικιωμένων.

Όσον αφορά την πληροφόρηση των καταναλωτών, η Επιτροπή επιδιώκει να καλύψει δύο ανάγκες: να μπορούν οι καταναλωτές, πρώτ' απ' όλα, να συγκρίνουν την τιμή ενός προϊόντος στο εσωτερικό ενός κράτους και έπειτα, να γνωρίζουν τις αντίστοιχες τιμές στα άλλα κράτη μέλη. Από το 1990, ενθαρρύνει τη λειτουργία κέντρων πληροφόρησης για τους καταναλωτές, οι οποίοι έχουν προβλήματα και θέλουν πληροφορίες για τις πτυχές της εσωτερικής αγοράς που τους ενδιαφέρουν. Αυτές οι "ευρωθυρίδες για τους καταναλωτές", ιδρύονται κυρίως στις μεθοριακές περιοχές για να πληροφορούν καλύτερα τους καταναλωτές που διέρχονται τα σύνορα για να προβούν σε αγορές. Η Επιτροπή συμμετέχει στη χρηματοδότηση αυτών των Θυρίδων, ενθαρρύνοντας κυρίως τις οργανώσεις που θέλουν και μπορούν να αναλάβουν το έργο της πληροφόρησης των καταναλωτών. Το ευρωπαϊκό δίκτυο Coline συνδέει δια της ηλεκτρονικής οδού διάφορα εθνικά κέντρα ενημέρωσης των καταναλωτών. Επιπλέον, η Επιτροπή παρέχει χρηματοοικονομική ενίσχυση σε ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς για να τους ενθαρρύνει να δίνουν ευρωπαϊκή διάσταση στις εκπομπές που αφιερώνουν στα θέματα των καταναλωτών.

Το 1988, το Συμβούλιο θέσπισε δύο οδηγίες σχετικά με την αναγραφή των τιμών των τροφίμων και των μη εδώδιμων προϊόντων. Η **επισήμανση των προϊόντων** είναι ένα σημαντικό μέσο για την επίτευξη καλύτερης ενημέρωσης και διαφάνειας για τους καταναλωτές, καθώς και για τη διασφάλιση της αρμονικής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Γι' αυτό το λόγο, η Επιτροπή εξέδωσε το Νοέμβριο του 1993, μια ανακοίνωση σχετικά με τη χρησιμοποίηση των γλωσσών για την ενημέρωση των καταναλωτών και μια ανακοίνωση σχετικά με τη χρησιμοποίηση των γλωσσών για την εμπορία των τροφίμων. Παρόλο που έχουν διάφορους σκοπούς, οι δύο ανακοινώσεις έχουν ως κοινό στόχο την προώθηση της πολύγλωσσης ενημέρωσης καθώς και τη βελτίωση της συνεννόησης μεταξύ παραγωγών, διανομέων και

καταναλωτών ως προς την επισήμανση των προϊόντων μέσα στην ενιαία αγορά.

3.7 Προστασία της υγείας και της σωματικής ασφάλειας

Η κοινοτική προσπάθεια για τη φυσική ασφάλεια των καταναλωτών άρχισε τη δεκαετία του '70. Μια Επιστημονική Επιτροπή Τροφίμων ιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1974. Αλλά επί μακρό διάστημα αυτή η προσπάθεια επισκιάστηκε από άλλες κοινοτικές πολιτικές, ιδίως τη γεωργική και εκείνη της εξάλειψης των τεχνικών εμποδίων των συναλλαγών. Πρόκειται, χαρακτηριστικά, για την οδηγία του 1976 σχετικά με την προσέγγιση των νομοθεσιών για τα καλλυντικά προϊόντα και εκείνων του 1978 σχετικά με την επισήμανση και παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους. Το ίδιο ισχύει για την οδηγία σχετικά με την απαγόρευση ορισμένων ουσιών με ορμονική ή θυρεοστατική δράση. Προσαρμοζόμενες περιοδικά στις τεχνικές προόδους, αυτές οι οδηγίες γίνονται ολοένα και πιο προστατευτικές για τον καταναλωτή και επιδιώκουν την καλύτερη ενημέρωσή του.

Το 1984 το Συμβούλιο ίδρυσε ένα σύστημα ταχείας ανταλλαγής πληροφοριών ως προς τους **κινδύνους που προέρχονται από τη χρήση καταναλωτικών προϊόντων**. Αυτό το σύστημα επιτρέπει στα κράτη μέλη και στην Επιτροπή να παίρνουν τα αρμόζοντα επείγοντα μέτρα όταν διαπιστώνεται ότι ένα συγκεκριμένο καταναλωτικό προϊόν παρουσιάζει έναν οξύ και άμεσο κίνδυνο για την υγεία ή τη σωματική ασφάλεια των καταναλωτών. Διαχειριζόμενο από την Επιτροπή, το σύστημα αυτό επέτρεψε την απόσυρση από την αγορά επικίνδυνων προϊόντων, ιδίως τροφίμων. Από τον Ιούλιο του 1994 το σύστημα ταχείας ανταλλαγής πληροφοριών είναι ενσωματωμένο στις διατάξεις της οδηγίας για τη γενική ασφάλεια των προϊόντων, την οποία εξετάζουμε παρακάτω.

Το κοινοτικό σύστημα πληροφόρησης για τα οικιακά ατυχήματα και τα ατυχήματα κατά τις δραστηριότητες αναψυχής (EHLASS) βασίζεται σε συλλογή πληροφοριών από τις υπηρεσίες πρώτων βοηθειών των νοσοκομείων και σε έρευνες στα νοικοκυριά, σχετικά με τη φύση και την προέλευση των οικιακών ατυχημάτων και των ατυχημάτων κατά τις δραστηριότητες αναψυχής. Η ανάλυση αυτών

των στοιχείων επιτρέπει στην Επιτροπή και στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα για τη μείωση του αριθμού ατυχημάτων και θυμάτων, μέσω εκστρατειών ενημέρωσης, διαβουλεύσεων με τους βιομηχάνους και θέσπισης τεχνικών προτύπων ή κανονισμών.

Το ατύχημα του πυρηνικού σταθμού του Tchernobyl τον Απρίλιο του 1986 έδωσε την αφορμή στην Κοινότητα να βελτιώσει τη νομοθεσία της σχετικά με τη **ραδιενεργό μόλυνση**. Εκτός από τα επί τούτου μέτρα που πάρθηκαν για τον συντονισμό των εθνικών μέτρων σχετικά με τα γεωργικά προϊόντα και τις συνθήκες εισαγωγής γεωργικών προϊόντων από τρίτες χώρες, το Συμβούλιο Θέσπισε τον Δεκέμβριο του 1987 έναν κανονισμό για τον καθορισμό των μέγιστων επιτρεπτών επιπέδων ραδιενέργειας στα τρόφιμα και τις ζωοτροφές λόγω πυρηνικού ατυχήματος ή σε περίπτωση έκτακτου κινδύνου από ακτινοβολίες.

Αλλά η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς είναι και πάλι εκείνη που ώθησε στην εφαρμογή μιας αληθινής πολιτικής για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των καταναλωτών. Εάν η Κοινότητα ήθελε να δημιουργήσει μια αναπτυσσόμενη κοινωνία, ενδιαφερόμενη για τα συμφέροντα των πολιτών της, έπρεπε να προηγηθεί της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς η Θέσπιση μιας **γενικής νομοθεσίας εξασφαλίζουσας την ασφάλεια των πολιτών** ως χρηστών προϊόντων διαφόρων προελεύσεων. Γι' αυτό έγινε πρώτ' απ' όλα μια προσπάθεια ένταξης των θεμάτων των αφορώντων τη φυσική προστασία και την υγεία των καταναλωτών στις άλλες πολιτικές και ιδιαίτερα: τη Γεωργική πολιτική (ορισμός των γαλακτοκομικών προϊόντων και των υποκατάστατων τους, κανονισμός των βιολογικών προϊόντων, κτηνιατρικά θέματα, προώθηση προϊόντων ποιότητας και γενική πολιτική διατροφής), την πολιτική για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς (μηχανές, είδη διατροφής, υλικά οικοδομών) και την πολιτική της υγείας (καταπολέμηση του καπνίσματος). Η προώθηση της ποιότητας έχει γίνει ένα σημαντικό στοιχείο της απάντησης στο αίτημα των καταναλωτών για βελτίωση της προστασίας της υγείας και ασφάλειάς τους. Κατόπιν, το Συμβούλιο Θέσπισε μια οδηγία για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν τα προϊόντα που, επειδή δεν εμφανίζονται υπέρ την πραγματική τους μορφή, θέτουν σε κίνδυνο την υγεία ή την ασφάλεια των καταναλωτών. Η οδηγία αυτή επιβάλλει την απαγόρευση της εμπορίας, της εξαγωγής και είτε της κατασκευής είτε της εισαγωγής επικίνδυνων απομιμήσεων ειδών

διατροφής. Προβλέπει την απόσυρση από την αγορά τέτοιων προϊόντων και την πληροφόρηση της Επιτροπής.

Μια πολύ σημαντική οδηγία στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς είναι αυτή σχετικά με την **ασφάλεια των παιχνιδιών**. Είναι πράγματι η πρώτη εφαρμογή σε ένα καταναλωτικό προϊόν της νέας προσέγγισης στα θέματα της τυποποίησης, την οποία υιοθέτησε το Συμβούλιο με ψήφισμα του της 7ης Μαΐου 1985. Ορίζει τις βασικές απαιτήσεις ασφάλειας τις οποίες πρέπει να σέβονται όλα τα παιχνίδια που κατασκευάζονται στην Κοινότητα ή εισάγονται από τρίτες χώρες. Οι ευρωπαϊκές επιτροπές τυποποίησης υιοθετούν εναρμονισμένες προδιαγραφές που δίνουν στους κατασκευαστές παιχνιδιών που τις ακολουθούν το όφελος ενός τεκμηρίου συμμόρφωσης των παιχνιδιών τους με τις κοινοτικές απαιτήσεις. Εκτός από την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, αυτή η οδηγία ευνοεί την παραγωγή παιχνιδιών καλής ποιότητας και ακίνδυνων για τα παιδιά μέσα στην Κοινότητα.

Αλλά χρειαζόταν ακόμη ένα γενικό νομικό εργαλείο για την ασφάλεια των προϊόντων ώστε να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των οικονομικών φορέων για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς δια της ανάπτυξης μιας συναφούς πολιτικής γενικής ασφάλειας και των μέσων που χρειάζονται για την αντιμετώπιση των ανησυχιών σε θέματα ασφάλειας. Αυτό το εργαλείο ιδρύθηκε με οδηγία του 1992 σχετικά με τη **γενική ασφάλεια των προϊόντων**. Αυτή η οδηγία καθιερώνει μια γενική προδιαγραφή ασφάλειας για όλα τα προϊόντα, χωρίς να περιορίζεται στα καταναλωτικά αγαθά και ορίζει τις υποχρεώσεις των οικονομικών φορέων και των δημοσίων αρχών. Έχει βασικά επικουρικό χαρακτήρα: δεν υποκαθίσταται στις εθνικές νομοθεσίες, αλλά επιτρέπει την εναρμόνιση σε υψηλό επίπεδο της προστασίας των καταναλωτών σε όλη την εσωτερική αγορά. Για το κοινοτικό δίκαιο η οδηγία αυτή επιτρέπει τη γενική κάλυψη των τομέων οι οποίοι δεν έχουν ακόμη τύχει ειδικής ρύθμισης και την πλήρωση ενδεχομένων κενών των υπαρχουσών διατάξεων. Τα κράτη μέλη οφείλουν, πράγματι, να αποκτήσουν το νομοθετικό, κανονιστικό και διοικητικό πλαίσιο που θα τους επιτρέπει να ελέγχουν τη συμμόρφωση των προϊόντων με την υποχρέωση ασφάλειας. Η οδηγία προβλέπει επίσης ειδικά μέτρα για τον χειρισμό σε κοινοτικό επίπεδο καταστάσεων έκτακτης ανάγκης που έχουν ιδιαίτερο κοινοτικό ενδιαφέρον. Σε τέτοιες περιπτώσεις τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν την καλή λειτουργία του κοινοτικού συστήματος

πληροφόρησης και, αν επίκειται σοβαρός κίνδυνος, να περιορίζουν ή και ακόμη να αναστέλλουν την εμπορία του ύποπτου προϊόντος.

3.8 Προστασία οικονομικών και νομικών συμφερόντων

Πολλές οδηγίες που έχουν θεσπιστεί και σ' αυτόν τον τομέα εξυπηρετούν συγχρόνως την εξάλειψη των εμποδίων στις ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών και την προστασία των καταναλωτών. Πρόκειται ιδιαίτερα για τις οδηγίες σχετικά με: τις ενδείξεις των τιμών των τροφίμων και των μη εδώδιμων προϊόντων, τις σειρές των ονομαστικών ποσοτήτων και ονομαστικών χωρητικοτήτων που είναι αποδεκτές για ορισμένα προσυσκευασμένα προϊόντα και την αναγραφή του αλκοολικού τίτλου κατά την επισήμανση των αλκοολούχων ποτών που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή.

Μια οδηγία του 1984 στοχεύει την προστασία του καταναλωτή, του εμπόρου και του κοινού γενικά από την **παραπλανητική διαφήμιση** και τις αθέμιτες επιπτώσεις της. Επέτρεψε τον κοινοτικό ορισμό της "παραπλανητικής διαφήμισης", δηλαδή εκείνης η οποία καθ' οιονδήποτε τρόπο αποπλανά τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται ορισμός ιδιαίτερα σημαντικός σε μια εποχή που τα νέα μέσα επικοινωνίας και ιδίως η τηλεόραση κάνουν τη διαφήμιση όλο και πιο διεθνή. Μια άλλη οδηγία, σχετικά με τα θέματα **ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων** επιδιώκει να προστατεύσει, παντού στην Κοινότητα, τον αγοραστή τέτοιων προϊόντων ακόμη και όταν δεν υπάρχει ευθύνη του κατασκευαστή. Η ευθύνη του κατασκευαστή εκτείνεται και στον προμηθευτή και σε όποιο πρόσωπο παρουσιάζεται σαν τέτοιος (π.χ. τα δίκτυα διανομής).

Σχετικά με τις συμβατικές σχέσεις, η Κοινότητα ασχολήθηκε πρώτα με την προστασία των καταναλωτών κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (**συναλλαγές κατ' οίκο**). Μια οδηγία παρέχει στους καταναλωτές μια προθεσμία διαλογισμού και αποποίησης επτά ημερών για όλες τις κατ' οίκον αγορές. Ο έμπορος οφείλει να πληροφορεί γραπτά τον καταναλωτή για το δικαίωμα αποποίησης που έχει.

Ο καταναλωτής πρέπει να προστατεύεται και από τις **καταχρηστικές ρήτρες** των συμβάσεων που συνάπτει με επαγγελματικούς φορείς. Η σχετική οδηγία διακρίνει μεταξύ των

συμβατικών ρητρών που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο μερών και των τυποποιημένων γενικών όρων τους οποίους ο καταναλωτής καλείται να δεχθεί ως έχουν. Μια ρήτρα που δεν απετέλεσε αντικείμενο ειδικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική σε περίπτωση που δημιουργεί, σε βάρος του καταναλωτή, ουσιαστική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών της σύμβασης. Η οδηγία Θεσπίζει την αρχή σύμφωνα με την οποία οι καταναλωτές δεν δεσμεύονται από τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβολαίων που συνάπτουν και επιβάλλει στα κράτη μέλη να πάρουν μέτρα για να σταματήσει η χρήση τέτοιων ρητρών από τους επαγγελματικούς φορείς.

Μέχρι να εγκριθεί μια άλλη οδηγία για τις συμβάσεις που αποτελούν αντικείμενο **διαπραγμάτευσης εξ αποστάσεως**, η Επιτροπή συστήνει στους επαγγελματίες να συντάξουν δεοντολογικούς κανόνες που να αφορούν το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής των καταναλωτών-υποψηφίων αγοραστών καθώς και την ευθύτητα της προώθησης των πωλήσεων. Εξάλλου ένα Πράσινο Βιβλίο της Επιτροπής για τις **εγγυήσεις των καταναλωτικών αγαθών και την εξυπηρέτηση μετά την πώληση** επιδιώκει να προκαλέσει μια δημόσια συζήτηση για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τη διευκόλυνση των διασυνοριακών αγορών στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς και υποβάλλει σειρά εναλλακτικών λύσεων προς εξέταση από τα κοινοτικά και εθνικά όργανα καθώς και από όλους τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Προσδιορίζει, επίσης, τις διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών όσον αφορά τις εγγυήσεις, τις διαφορετικές πρακτικές που εφαρμόζονται στις εμπορικές εγγυήσεις, καθώς και τις σχετικές δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές μέσα στην εσωτερική αγορά. Είναι βέβαιο ότι η διασυνοριακή αγορά δεν μπορεί να αναπτυχθεί παρά μόνο εφόσον εξασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής δικαιούται να έχει τους ίδιους όρους εγγύησης και εξυπηρέτησης μετά την πώληση, όπως και σε μια τοπική αγορά.

Μια ομοιόμορφη προστασία μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχεται στους καταναλωτές που προσφεύγουν στην πίστη για τη χρηματοδότηση των αγορών τους. Η οδηγία για την προσέγγιση των νομοθεσιών που διέπουν την **καταναλωτική πίστη** υποχρεώνει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν κοινούς κανόνες σε όλες τις μορφές πίστης, αποτρέποντας έτσι τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού μεταξύ των προμηθευτών και προστατεύοντας τους

καταναλωτές σύμφωνα με ορισμένες προδιαγραφές. Μια τροποποίηση της οδηγίας, την οποία Θέσπισε το Συμβούλιο το 1990, επιδιώκει τη λήψη υπόψη κατά τον υπολογισμό του πραγματικού συνολικού ετήσιου επιτοκίου, όλων των δαπανών, τις οποίες φέρει ο καταναλωτής για να επιτύχει ένα δάνειο, εκτός από ορισμένες δαπάνες οι οποίες αναφέρονται ακριβώς.

Η Επιτροπή ενθαρρύνει τη χρησιμοποίηση όλων των **καρτών πληρωμών** στο σύνολο της Κοινότητας, χάρη στην εναρμόνιση των ηλεκτρονικών συστημάτων πληρωμών. Έχει εκδώσει μια σύσταση για έναν ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών και ιδιαίτερα ως προς τις σχέσεις μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εμπόρων ή άλλων παρεχόντων υπηρεσιών τέτοιου είδους και καταναλωτών. Επίσης η Επιτροπή έχει εκδώσει μια άλλη σύσταση σχετικά με τα ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμών και, ιδιαίτερα, σχετικά με τις σχέσεις μεταξύ τιτλούχων και εκδοτών των καρτών ως προς την ευθύνη σε περίπτωση απώλειας, κλοπής, απάτης ή κακής λειτουργίας, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η χρησιμοποίηση των καρτών πληρωμών στο σύνολο της Κοινότητας.

Οι πληρωμές στο εξωτερικό ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τον τουρισμό, έναν τομέα όπου χρειάζεται ομοιόμορφη προστασία των καταναλωτών μέσα στην ΕΕ. Πράγματι μια οδηγία του Συμβουλίου σχετικά με τα **οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις**, προστατεύει εκατομμύρια τουριστών από τις ενδεχόμενες καταχρήσεις των οργανωτών αυτών των λαϊκών ταξιδιών. Οι όροι της σύμβασης πρέπει να καταγράφονται και αντίγραφο να επιδίδεται στον καταναλωτή. Οι παρεχόμενες ενδείξεις δεν πρέπει να είναι παραπλανητικές. Τα διαφημιστικά έντυπα πρέπει να περιέχουν σαφείς και ακριβείς πληροφορίες ως προς τις τιμές, τα μέσα μεταφοράς, το είδος, την τοποθεσία και την κατηγορία του καταυλισμού, κλπ. Κατ' αρχήν οι τιμές δεν μπορεί να αναθεωρούνται εκτός αν αυτό προβλέπεται ειδικά στη σύμβαση και τότε πάλι υπό ορισμένους όρους. Αν ο οργανωτής ακυρώσει το οργανωμένο ταξίδι, ο καταναλωτής έχει δικαίωμα είτε για άλλο ανάλογο ταξίδι, είτε για απόδοση της προκαταβολής και ενδεχόμενα για αποζημίωση. Ο καταναλωτής έχει δικαίωμα για αποζημίωση επίσης όταν ο οργανωτής δεν παρέχει ένα σημαντικό τμήμα των υπηρεσιών που έχουν συμφωνηθεί. Τέλος ο οργανωτής ή το πρακτορείο πρέπει να παρέχουν αρκετές εγγυήσεις για την επιστροφή των καταβληθέντων ποσών ή/και τον επαναπατρισμό του καταναλωτή σε περίπτωση αφερεγγυότητας ή χρεοκοπίας.

Επίσης στον τομέα του τουρισμού και των διασυνοριακών διακοπών μια οδηγία προστατεύει τους αγοραστές ενός δικαιώματος **χρονομεριστικής χρήσης (time-sharing)** ενός ή περισσότερων ακινήτων. Ο αγοραστής πρέπει να έχει στη διάθεσή του πλήρη περιγραφή του ακινήτου, η οποία να αναφέρεται ιδίως στο ίδιο το ακίνητο, στη Θέση του, στις κοινόχρηστες υπηρεσίες στις οποίες ο αγοραστής θα έχει πρόσβαση και υπό ποιούς όρους, στη διάρκεια του δικαιώματος χρήσης του, στην τιμή και σε μια εκτίμηση του ποσού των επιπλέον δαπανών. Η σύμβαση και το έγγραφο που περιγράφουν το ακίνητο στο οποίο αναφέρεται η πράξη πρέπει να συντάσσονται στην επίσημη γλώσσα ή γλώσσες του κράτους μέλους όπου διαμένει ο αγοραστής ή του οποίου είναι υπήκοος. Εξάλλου, ο πωλητής πρέπει να παρέχει στον αγοραστή πιστή μετάφραση της σύμβασης στην επίσημη γλώσσα ή μια από τις γλώσσες του κράτους μέλους όπου βρίσκεται το ακίνητο. Πάντως, ο αγοραστής έχει το δικαίωμα, χωρίς να δηλώσει το λόγο, να υπαναχωρήσει εντός προθεσμίας 10 ημερών. Κάθε προκαταβολή από τον αγοραστή πριν από τη λήξη αυτής της περιόδου απαγορεύεται.

Με την ανάπτυξη συστημάτων πληροφοριών στο επίπεδο της εσωτερικής αγοράς, η Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλει να φροντίζει όλο και περισσότερο για την **προστασία των προσωπικών δεδομένων** των πολιτών της. Γι' αυτό μια απόφαση του Συμβουλίου προβλέπει την ανάπτυξη κοινοτικής δράσης αποβλέπουσας στην κατάσχεση στρατηγικών που να εξασφαλίζουν την ασφάλεια των συστημάτων πληροφοριών. Το σχέδιο δράσης της Κοινότητας σ' αυτό το πεδίο διαρθρώνεται γύρω από τα ακόλουθα βασικά θέματα: την ανάπτυξη ενός στρατηγικού πλαισίου για την **ασφάλεια των συστημάτων πληροφοριών** την εξακρίβωση των αναγκών των καταναλωτών στα θέματα ασφάλειας των συστημάτων πληροφοριών και την επεξεργασία προδιαγραφών για την τυποποίηση, εκτίμηση και πιστοποίηση των συστημάτων πληροφοριών.

Βλέπουμε ότι τα συμφέροντα των καταναλωτών λαμβάνονται όλο και περισσότερο υπόψη για την πραγματοποίηση της ενιαίας αγοράς. Αλλά όμως, όσο οι καταναλωτές δεν θα διαθέτουν απλά μέσα για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους, θα είναι μάταιο να τους δοθούν νέα μέσα σε ένα κοινοτικό νομικό πλαίσιο όπου οι παραδοσιακές ένδικες διαδικασίες είναι πολυδάπανες, χρονοβόρες και περίπλοκες τόσο ώστε να αποθαρρύνουν τους καταναλωτές να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Γι' αυτό, η Επιτροπή αποδίδει

μεγάλη σημασία στην πρόσβαση των καταναλωτών στη δικαιοσύνη, υπό ευρεία έννοια, δηλαδή περιλαμβάνουσα τους μηχανισμούς εξώδικης λύσης των διαφορών. Σε ένα Πράσινο Βιβλίο ως προς την πρόσβαση των καταναλωτών στη δικαιοσύνη και τη διευθέτηση των διαφορών για καταναλωτικά θέματα στην ενιαία αγορά, η Επιτροπή προτείνει κατευθύνσεις για να προκαλέσει ευρύ διάλογο σχετικά με τις πρωτοβουλίες που πρέπει να αναληφθούν όσον αφορά τη διευθέτηση των διαφορών για καταναλωτικά θέματα και, κυρίως, των διασυννοριακών διαφορών.

3.9

Δικαιώματα των πολιτών

Οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πολλά δικαιώματα, τα οποία δεν εκτιμούν αρκετά γιατί τα βρίσκουν τελείως φυσικά. Το ότι είναι φυσικά, όμως, οφείλεται ακριβώς στην ύπαρξη της Ένωσης και στη συμμετοχή του κράτους των σ' αυτήν. Όπως λέει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το κοινοτικό δίκαιο, που είναι ανεξάρτητο από τις νομοθεσίες των κρατών μελών, δεν δημιουργεί μόνο υποχρεώσεις αλλά και δικαιώματα για τους ιδιώτες. Ποια είναι αυτά τα δικαιώματα; Είναι τόσο πολλά που η απαρίθμηση τους θα ήταν κουραστική. Σχεδόν όλες οι κοινοτικές διατάξεις, τις οποίες εξετάσαμε μέχρι εδώ, δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά την επαγγελματική τους ζωή. Μερικά παραδείγματα αρκούν για να πείσουν γι' αυτό.

Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να αγοράζουν αγαθά και υπηρεσίες, π.χ. ασφάλειες, σε οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης χωρίς να πληρώνουν τελωνειακούς δασμούς ή επιπλέον φόρους, έχουν το δικαίωμα να μεταβιβάζουν χρήματα σε άλλο κράτος μέλος, π.χ., για να πληρώσουν τις συναλλαγές τους ή να κάνουν επενδύσεις έχουν το δικαίωμα να δανείζονται χρήματα σε πιστωτικό ίδρυμα που βρίσκεται σε άλλο κράτος της Ένωσης υπό τους όρους που ισχύουν στο κράτος αυτό. Οι γεωργοί έχουν δικαίωμα εγγύησης των τιμών των προϊόντων τους και επομένως μιας σχετικής εγγύησης των εισοδημάτων τους. Το ίδιο δικαίωμα έχουν και οι αλιείς. Οι έμποροι έχουν δικαίωμα να θεωρούν όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση ως πιθανή αγορά τους και επομένως να αγοράζουν από οποιοδήποτε κράτος μέλος και να πωλούν σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος χωρίς κανένα ποσοτικό

περιορισμό ή φόρο εισαγωγής. Οι βιομήχανοι έχουν δικαίωμα να εγκαθιστούν θυγατρικές εταιρείες και εργοστάσια οπουδήποτε μέσα στην Ένωση βρίσκουν κατάλληλες συνθήκες για την επέκταση των δραστηριοτήτων τους και να μεταφέρουν κεφάλαια από και προς αυτές τις θυγατρικές εταιρείες χωρίς κανένα εμπόδιο. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες, δικηγόροι, γιατροί, αρχιτέκτονες, φαρμακοποιοί κλπ., έχουν δικαίωμα να εγκαθίστανται ή/και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ. Οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα να ζητούν εργασία οπουδήποτε στην Ένωση υπάρχουν οι καλύτερες γι' αυτούς συνθήκες, να εγκαθίστανται στη χώρα που εργάζονται με τις οικογένειες τους και να παραμένουν σε αυτήν ακόμη και όταν έχουν χάσει την εργασία τους. Έχουν επίσης δικαίωμα για ακριβώς τις ίδιες κοινωνικές παροχές όπως οι πολίτες του κράτους μέλους της κατοικίας τους γιατί το άρθρο 7 της Συνθήκης απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας.

Αυτά είναι μερικά παραδείγματα των πολλών δικαιωμάτων που δημιουργούν για τους πολίτες οι κοινοτικές διατάξεις. Οι πολίτες πρέπει να ξέρουν τα δικαιώματά τους για να μπορούν να αμύνονται, όταν ένα κράτος μέλος δεν τα σέβεται. Οι πολίτες έχουν πράγματι επίσης και κυρίως το δικαίωμα να υπερασπίζονται τα **κεκτημένα από το κοινοτικό δίκαιο δικαιώματά τους**. Μπορούν να το κάνουν απευθυνόμενοι στα εθνικά δικαστήρια τα οποία μπορούν με τη σειρά τους να απευθυνθούν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, ή καταθέτοντας καταγγελία ενώπιον της Επιτροπής ή αναφορά ή καταγγελίες ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (αρ. 8Δ και 138Ε). Αυτό το τελευταίο έχει μια επιτροπή αναφορών, η οποία εξετάζει τα διάφορα παράπονα των πολιτών σχετικά, π.χ., με την κοινωνική ασφάλιση, το περιβάλλον ή την αναγνώριση των πτυχίων. Αν η καταγγελία σχετίζεται με κοινοτικούς θεσμούς ή όργανα, ο πολίτης μπορεί να απευθύνεται στον διαμεσολαβητή, τον οποίο ορίζει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (άρθρα 8Δ και 138^Ε).

Είτε κατατίθενται ενώπιον της είτε ενώπιον του Κοινοβουλίου, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να εξετάζει τις **καταγγελίες των πολιτών**, οι οποίες είναι περίπου 1000 το χρόνο. Συχνά είναι αδικαιολόγητες και η επιτροπή οφείλει να εξηγήσει στον πολίτη το γιατί. Πολλές φορές όμως, είναι δικαιολογημένες και η επιτροπή οφείλει να απευθύνεται στα ενεχόμενα κράτη μέλη και να τους ζητάει εξηγήσεις. Αν αυτές δεν είναι επαρκείς, η Επιτροπή οφείλει να απαιτήσει από το κράτος μέλος να διορθώσει το δίκαιό του ή τις διοικητικές πρακτικές που παραβιάζουν ένα ή περισσότερους

πολίτες δικούς του ή άλλου κράτους μέλους. Αν το κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται προς το κοινοτικό δίκαιο, όπως του το ζητάει η Επιτροπή, αυτή προσφεύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το οποίο αποφαινεται ως προς τις υποχρεώσεις του κράτους μέλους. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, τα κράτη μέλη οφείλουν να επανορθώνουν τις ζημιές τις οποίες έχουν υποστεί ιδιώτες από παραβάσεις του κοινοτικού δικαίου για τις οποίες ευθύνονται. Βλέπουμε ότι ο πολίτης δεν είναι αδύναμος ενώπιον του ευρωπαϊκού δικαίου. Αντίθετα, μάλιστα, προστατεύεται καλύτερα από τον πολίτη ο οποίος έχει προβλήματα με το εθνικό δίκαιο, γιατί, εκτός από τα εθνικά δικαστήρια μπορεί να απευθυνθεί στις κοινοτικές αρχές για προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του.

Φυσικά για να υπερασπίσει κανείς τα δικαιώματα του πρέπει να τα γνωρίζει. Η αλήθεια είναι ότι στην τεράστια πλειοψηφία τους οι πολίτες των κρατών μελών αγνοούν τα δικαιώματα τους ως πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή οφείλει βέβαια να τους πληροφορεί γι' αυτά και όπως είδαμε παραπάνω προσπαθεί να το κάνει. Αλλά και οι πολίτες οφείλουν να γνωρίζουν το ευρωπαϊκό δίκαιο, όπως και το εθνικό δίκαιο. Δεν μπορούν να επικαλεστούν άγνοια του ενός ή του άλλου. Ούτε μπορούν να δικαιολογηθούν για την άγνοια τους επικαλούμενοι τον όγκο ή την περιπλοκότητα του κοινοτικού δικαίου. Ασφαλώς, το ευρωπαϊκό δίκαιο είναι ήδη ογκώδες και περίπλοκο αλλά και ποιο δίκαιο δεν είναι; Δεν χρειάζεται ο πολίτης να το γνωρίζει στις λεπτομέρειες του, αυτό είναι δουλειά του νομικού του συμβούλου. Για να υπερασπίσει τα συμφέροντα του ο πολίτης αρκεί να γνωρίζει τις γενικές γραμμές του ευρωπαϊκού δικαίου.

Ο πολίτης δεν μπορεί επίσης να διατείνεται ότι δεν έχει καμία επιρροή στη **διαμόρφωση του ευρωπαϊκού δικαίου**. Έχει μια έμμεση, δια της εκλογής του κόμματος το οποίο σχηματίζει την εθνική κυβέρνηση, η οποία συμμετέχει στη λήψη των αποφάσεων από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει μια άμεση, δια της εκλογής των βουλευτών, οι οποίοι τον εκπροσωπούν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο έχει όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Αυτοί οι οποίοι απέχουν από τις ευρωπαϊκές εκλογές – και σε ορισμένα κράτη μέλη είναι πάρα πολλοί – απέχουν από το να έχουν μίαν επιρροή στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού δικαίου.

Η σημασία αυτού του δικαίου μεγαλώνει ανάλογα με την πρόοδο της κοινοτικής οικοδόμησης, τίθεται υπεράνω του εθνικού δικαίου

και σε πολλές περιπτώσεις το αντικαθιστά. Επηρεάζει, επομένως, όλο και περισσότερο την επαγγελματική και την ιδιωτική ζωή των πολιτών των κρατών μελών. Είδαμε παραπάνω μερικά παραδείγματα των δικαιωμάτων που έχουν οι πολίτες κατά την εξάσκηση των επαγγελματιών τους. Παρακάτω θα δούμε μερικά σημαντικά δικαιώματα για την καθημερινή ζωή των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τονίζοντας όμως ότι τα επαγγελματικά δικαιώματα επιδρούν στην ιδιωτική ζωή και αντίστροφα.

Ένα πρώτο σημαντικό δικαίωμα των πολιτών της ΕΕ είναι το να **ταξιδεύουν ελεύθερα**, σε όλα τα κράτη μέλη. Σύμφωνα με το άρθρο 8^Α της Συνθήκης ΕΟΚ κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στη Συνθήκη και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της. Αυτό το δικαίωμα έχει γίνει τόσο αυτονόητο για τους πολίτες της Ένωσης ώστε ξεχνούν ότι δεν υπήρχε ακόμη στη δεκαετία του '50 και δεν υπάρχει ακόμη για τους πολίτες πολλών κρατών στον κόσμο. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι για να ασκηθεί πραγματικά η ταξιδιωτική ελευθερία πρέπει να συνοδεύεται από μία σειρά άλλων δικαιωμάτων, εγγυήσεων ασφαλείας, διαφόρων διευκολύνσεων και απουσίας διοικητικών παρενοχλήσεων. Όλες αυτές οι προϋποθέσεις και ιδιαίτερα η τελευταία δεν υπήρχαν σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη στα τέλη της δεκαετίας του '80.

Τώρα το ευρωπαϊκό δίκαιο διευκολύνει πολύ τα ταξίδια για αναψυχή ή για δουλειές μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι ταξιδιώτες μπορούν να κάνουν απεριόριστες αγορές στη χώρα που επισκέπτονται στους όρους που ισχύουν για τους κατοίκους αυτής της χώρας. Ο έλεγχος της πράσινης κάρτας της ασφάλειας των αυτοκινήτων έχει εκλείψει καθώς και οι καρτέλες αποβίβασης για την συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων. Οι πολίτες των κρατών μελών δικαιούνται απεριόριστο συνάλλαγμα για τα ενδοκοινοτικά τους ταξίδια. Για τα οργανωμένα ταξίδια τους προστατεύονται με κοινοτική οδηγία για την κακή διαχείριση ή την κακή οργάνωση των διακοπών τους από τους οργανωτές περιηγήσεων. Για τα αεροπορικά τους ταξίδια προστατεύονται επίσης έναντι των υπερκρατήσεων (overbooking), που εφαρμόζουν οι αεροπορικές εταιρείες. Σε περίπτωση ασθένειας ή ατυχήματος που τους συμβαίνει σε εταιρικό κράτος μπορούν να τύχουν περίθαλψης από το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων αυτής της χώρας με απλή επίδειξη του εγγράφου E111, πιστοποιούντος τη συμμετοχή τους

σε παρόμοιο σύστημα της χώρας διαμονής τους. Οι ευρωεπιταγές (Eurochecks) είναι παντού δεκτές στην Ευρωπαϊκή Ένωση και διευκολύνουν τις πληρωμές σε τοπικό νόμισμα, ενώ οι αυτόματοι διανομείς χαρτονομισμάτων σε ορισμένα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους φορείς μαγνητικών καρτών άλλων κρατών μελών. Στα λιμάνια και στα αεροδρόμια των κρατών μελών ειδικοί διάδρομοι προορίζονται σε μόνους τους υπηκόους της ΕΕ, οι οποίοι διαθέτουν ομοιόμορφο διαβατήριο.

Σε τι διαφέρει λοιπόν η **διάβαση των ενδοκοινοτικών συνόρων** από την διάβαση των συνόρων μεταξύ δύο περιφερειών ενός κράτους ή μεταξύ δύο κρατών ενός ομοσπονδιακού κράτους; Διαφέρει απλά και μόνο κατά την ύπαρξη αστυνομικών ελέγχων, οι οποίοι, όπως είπαμε παραπάνω, δεν χρησιμεύουν σε πολλά πράγματα, εφόσον οι τρομοκράτες και οι λαθρέμποροι μπορούν εύκολα να περάσουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο δια αυτοκινήτου, όπου ο έλεγχος είναι πρακτικά αδύνατος. Αυτοί οι έλεγχοι εκπλήσσουν, όμως, τους πολίτες, οι οποίοι δεν μπορούν να καταλάβουν γιατί η εσωτερική αγορά έχει ολοκληρωθεί καθόσον αφορά τα εμπορεύματα και όχι καθόσον αφορά αυτούς τους ίδιους. Στην πραγματικότητα, η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων υπάρχει ήδη μέσα στην ΕΕ και συνίσταται στο δικαίωμα κάθε πολίτη της ΕΕ να ταξιδεύει ελεύθερα από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, να εγκαθίσταται όπου του αρέσει και να εργάζεται στο κράτος της προτίμησης του. Αυτό που μερικά κράτη δεν θέλουν να καταργήσουν είναι ο έλεγχος των ταυτοτήτων κατά τη διάβαση των συνόρων τους, υπό το πρόσχημα της εσωτερικής ασφάλειας, ενώ γνωρίζουν ότι η κοινή αγορά υπάρχει ήδη για τους εγκληματίες, τους λαθρέμπορους και τους λαθρομετανάστες, οι οποίοι περνούν τα σύνορα χωρίς πρόβλημα δια ξηράς ή δια θαλάσσης, και μόνο μία στενή συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών και των δικαστικών αρχών των κρατών μελών μπορεί να εμποδίσει τις παράνομες επιχειρήσεις τους.

Τα αρχικά κράτη της Κοινότητας κατάλαβαν αυτήν την απλή αλήθεια και γι' αυτό υπέγραψαν στις 19 Ιουνίου 1990 τη **συμφωνία του Schengen**, η οποία αποβλέπει στην εξάλειψη των ελέγχων στα κοινά σύνορα τους, την αύξηση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα και τη συνεργασία μεταξύ των διοικήσεων τους. Αυτή η συμφωνία που υπογράφηκε από τις χώρες της Μπενελούξ, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα τείνει να αποδείξει στα άλλα κράτη μέλη, ότι οφείλουν, βάσει του άρθρου 8^A, το οποίο προστέθηκε στη Συνθήκη ΕΟΚ από

την Ενιαία Πράξη, και μπορούν, να καταργήσουν τους ελέγχους στα κοινά σύνορα μεταξύ τους. Βέβαια, για να το κάνουν αυτό, πρέπει να υπάρχουν ορισμένες προϋποθέσεις, όπως είναι η σύνδεση με το «Σύστημα Πληροφοριών Schengen», το οποίο συνίσταται σε μια ηλεκτρονική τράπεζα δεδομένων, η οποία περιέχει τα εντάλματα έρευνας που προέρχονται από όλα τα κράτη μέλη, καθώς και τις οδηγίες ως προς τη μεταχείριση των καταζητούμενων ατόμων.

Η έναρξη εφαρμογής της συμφωνίας του Schengen, στις 26 Μαΐου 1995, μπορεί να αποτελέσει υπόδειγμα που θα προσφέρει στην Επιτροπή επαρκή βάση για την ανάληψη των πρωτοβουλιών που χρειάζονται για την επίτευξη προόδου τόσο στο κοινοτικό επίπεδο, όσο και στο επίπεδο της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Θέλοντας να εκδηλώσει τη δυσαρέσκεια του για την καθυστέρηση υλοποίησης της «Ευρώπης των πολιτών», το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο άσκησε, στις 18 Νοεμβρίου 1993, προσφυγή κατά της Επιτροπής για παράληψη υποβολής των αναγκαίων προτάσεων για την θέσπιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, σύμφωνα με το άρθρο 7^Α της Συνθήκης. Είναι αλήθεια ότι το πρόβλημα δεν είναι μόνο πολιτικό αλλά και νομικό, γιατί δημιουργεί ένα ρήγμα μεταξύ των χωρών του Schengen και των άλλων κρατών μελών της ΕΕ και μια διάκριση κατά των πολιτών των τελευταίων, η οποία οφείλεται στις τις κυβερνήσεις τους. Θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αυτή η διάκριση νέου τύπου, υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της Συνθήκης ΕΚ.

Αντίθετα, στα εσωτερικά σύνορα της Κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των αεροσταθμών που πρέπει να διασκευαστούν για τις ενδοκοινοτικές πτήσεις, οι αστυνομικοί που ελέγχουν τα διαβατήρια (όχι βέβαια αυτοί που ελέγχουν τις αποσκευές για όπλα και εκρηκτικές ύλες) πρέπει να αντικατασταθούν από υπαλλήλους των εθνικών οργανισμών τουρισμού, οι οποίοι να υποδέχονται με το χαμόγελο τα εκατομμύρια τους τουρίστες που μετακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας. Ο τουρισμός είναι ασφαλώς ένας παράγων δημιουργίας ευρωπαϊκού πνεύματος στους πολίτες της Κοινότητας. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το κατάλαβε αυτό και γι' αυτό ζήτησε να εορταστεί το **ευρωπαϊκό έτος τουρισμού** το 1990. Δύο χρόνια πριν από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, αυτό το έτος χρησίμευσε στο να υπενθυμίσει ότι ο μεγάλος ευρωπαϊκός χώρος γίνεται όχι μόνον για τα εμπορεύματα αλλά και για τους πολίτες.

Τον Απρίλιο του 1995, η Επιτροπή παρουσίασε ένα Πράσινο Βιβλίο για το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πεδίο του τουρισμού.

Οι πολίτες πρέπει να αισθάνονται «Σαν στο σπίτι τους» σε όλες τις χώρες της Κοινότητας. Γι' αυτό, το δικαίωμα της ταξιδιωτικής ελευθερίας πρέπει να συνοδεύεται από το δικαίωμα της **ελεύθερης διαμονής** μέσα στην ΕΕ. Δικαίωμα επίσης των εργαζομένων αποτελεί το να διατηρούν την κατοικία τους στη χώρα όπου είναι εγκατεστημένοι τη στιγμή που σταματούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα και το δικαίωμα των μελών της οικογένειας να παραμένουν σ' αυτήν την χώρα και μετά το θάνατο του εργαζομένου. Αυτό το βασικό δικαίωμα εφαρμόζεται στην πράξη από μια σειρά κοινοτικών κανονισμών, οι οποίοι καταργούν την άδεια εργασίας και εξασφαλίζουν στους μεταναστεύοντες εργαζόμενους και στα μέλη της οικογένειάς τους τις παροχές της κοινωνικής πρόνοιας και των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, την επαγγελματική κατάρτιση, την δωρεάν παιδεία για τα παιδιά τους και γενικά την ίδια μεταχείριση που έχουν οι υπήκοοι της χώρας εργασίας.

Το δικαίωμα ελεύθερης διαμονής σε όλα τα κράτη μέλη υλοποιείται, εξάλλου, με διάφορα μέτρα αφορώντα την καθημερινή ζωή του πολίτη, όπως είναι η αναγνώριση της άδειας οδήγησης του. Επιτευχθείσα ήδη από το 1981, η αναγνώριση αυτή δεν χρειάζεται από την 1^η Ιανουαρίου 1996, εφόσον ο κάτοχος μιας κοινοτικής άδειας οδήγησης δεν οφείλει πια, όταν μεταφέρει την κατοικία του σε άλλο κράτος μέλος, να αλλάξει την άδεια του με άδεια της χώρας της κατοικίας.

Τρεις οδηγίες του Συμβουλίου υλοποιούν το δικαίωμα διαμονής των φοιτητών, των μισθωτών εργαζομένων και των μισθωτών που έπαυσαν την επαγγελματική τους δραστηριότητα, και των λοιπών υπηκόων της Κοινότητας που δεν καλύπτονται ακόμη από το κοινοτικό δικαίωμα διαμονής. Βάσει αυτών των οδηγιών οι υπήκοοι των κρατών μελών έχουν το δικαίωμα διαμονής υπό τον όρο ότι διαθέτουν για τους ίδιους και για τα μέλη της οικογένειας τους ασφάλεια που να καλύπτει τον κίνδυνο ασθένειας στο κράτος υποδοχής.

Σύμφωνα με το άρθρο 8B, κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το **δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι** στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Μια πρόταση

της Επιτροπής αφορά το δικαίωμα ψήφου των υπηκόων των κρατών μελών της Κοινότητας στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος της κατοικίας. Προβλέπει το δικαίωμα του εκλέγειν στο τέλος μιας ελάχιστης περιόδου διαμονής που να αντιστοιχεί το πολύ στη διάρκεια της θητείας ενός δημοτικού συμβουλίου, και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στο τέλος διπλάσιου χρόνου αυτής της θητείας.

Πολλοί συνταξιούχοι από χώρες της Βόρειας Ευρώπης δεν περίμεναν τα νέα αυτά δικαιώματα για να επιλέξουν την κατοικία τους υπό τους αίθριους ουραμούς της Γαλλίας, της Ισπανίας ή της Ιταλίας. Πολλές κατοικίες ή και ολόκληρα χωριά σ' αυτές τις χώρες έχουν ήδη αναρτήσει τις σημαίες των βόρειων κατόχων τους. Η Ευρώπη γίνεται και μ' αυτές τις αναμίξεις των πληθυσμών. Συγχρόνως, νέα νομικά προβλήματα εμφανίζονται σχετικά με την ιδιοκτησία, την συνιδιοκτησία και την πολυιδιοκτησία ξένων υπηκόων, προβλήματα που επιδιώκει να επιλύσει το ευρωπαϊκό δίκαιο.

3.10 Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις

Μέσα στον μεγάλο χώρο που δημιουργήθηκε από την ενιαία αγορά και διέπεται από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται ίση μεταχείριση όχι μόνον των υπηκόων των κρατών μελών, αλλά επίσης και των υπηκόων τρίτων κρατών. Πράγματι, η εξάλειψη των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Κοινότητας, δεν ισχύει μόνο για τους υπηκόους αυτής της Κοινότητας, αλλά και για τους υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι έχουν περάσει τα εξωτερικά σύνορα ενός κράτους μέλους. Με άλλα λόγια, η ελεύθερη κυκλοφορία ισχύει για όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στο έδαφος των κρατών μελών. Γι' αυτό αυτά τα τελευταία πρέπει να έχουν κοινούς κανόνες για την διάβαση των συνόρων τους από ξένους και για την μεταχείριση των ξένων που βρίσκονται επί του εδάφους των. Πρόκειται για νέες ενασχολήσεις της Κοινότητας, οι οποίες εμφανίστηκαν με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και οι οποίες λαμβάνονται υπόψη για πρώτη φορά από την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι τομείς των εσωτερικών υποθέσεων και της δικαιοσύνης υπάγονται, όμως, μερικά, στο κοινοτικό πλαίσιο, το οποίο διέπεται από τη Συνθήκη την ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και, μερικά, στο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας, η οποία διέπεται από τον τίτλο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η οποία αποκλείει την παρέμβαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σε θέματα που αφορούν

συχνά θεμελιώδη δικαιώματα των προσώπων και βασικές ελευθερίες. Παρά την ύπαρξη αυτής της διχοτομίας, ο τίτλος VI της Συνθήκης αποτελεί σημαντική πρόοδο, γιατί καθιερώνει την υποχρέωση για τα κράτη μέλη να συνεργάζονται σε πεδία που προηγουμένως αποτελούσαν αντικείμενο επί τούτου διευθετήσεων εκτός Συνθήκης.

Το άρθρο Κ.1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, προσδιορίζει εννέα τομείς, οι οποίοι, παρόλο που θεωρούνται ως θέματα κοινού ενδιαφέροντος, διέπονται από τη διακυβερνητική συνεργασία. Πρόκειται για: τη διέλευση των προσώπων από τα εξωτερικά σύνορα, τις προϋποθέσεις εισόδου και κυκλοφορίας των υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος των κρατών μελών, την πολιτική ασύλου, την πολιτική μετανάστευσης, την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, διαμονής και εργασίας, την καταπολέμηση της τοξικομανίας, την καταπολέμηση της απάτης διεθνούς κλίμακας, τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, την τελωνειακή συνεργασία, και την αστυνομική συνεργασία.

Αυτή η τελευταία αποβλέπει ιδίως στην πρόληψη και στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων σοβαρών μορφών διεθνούς εγκληματικότητας. Συμπεριλαμβάνει, εν ανάγκη, ορισμένες πτυχές τελωνειακής συνεργασίας και τη διοργάνωση, στο επίπεδο της Ένωσης, ενός συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών στους κόλπους μιας **Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol)**. Σύμφωνα με δήλωση σχετικά με την αστυνομική συνεργασία προσαρτημένη στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η ανταλλαγή πληροφοριών αφορά ιδίως: συνδρομή στις εθνικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με τις ποινικές διώξεις και την ασφάλεια, δημιουργία τραπεζών δεδομένων, κεντρική αξιολόγηση και επεξεργασία των πληροφοριών, συλλογή και εκμετάλλευση πληροφοριών που αφορούν τις εθνικές προσεγγίσεις στο πεδίο της πρόληψης και μέτρα που αφορούν την κατάρτιση, τις αναζητήσεις, την ανακριτική και τη δικαστική ανθρωπομετρία. Αναμένοντας τη δημιουργία της Europol, το Συμβούλιο ενέκρινε, βάσει του άρθρου Κ3 της Συνθήκης, μια κοινή δράση σχετικά με τη θέση σε λειτουργία της μονάδας «Ναρκωτικά» Europol (UDE). Εκτός από το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, η UDE ασχολείται με το παράνομο εμπόριο ραδιενεργών και πυρηνικών ουσιών, το παράνομο εμπόριο αυτοκινήτων, τα δίκτυα λαθρομετανάστευσης, καθώς και με τις

εγκληματικές οργανώσεις και με τη λεύκανση κεφαλαίων που έχουν σχέση με τις μορφές εγκληματικότητας.

Στους τομείς που αναφέρονται στο άρθρο Κ.1, τα κράτη μέλη αλληλοενημερώνονται και συνεννοούνται στα πλαίσια του Συμβουλίου, προκειμένου να συντονίσουν τη δράση τους (Αρ. Κ.3). Μια συντονιστική επιτροπή αποτελούμενη από ανώτατους υπαλλήλους συμβάλλει, με την επιφύλαξη των διατάξεων για το COREPER, στην προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου. Αυτό μπορεί με πρωτοβουλία κάθε κράτους μέλους ή της Επιτροπής να καθορίζει **κοινές θέσεις**, να θεσπίζει **κοινές δράσεις** ή να καταρτίζει συμβάσεις και να συνιστά στα κράτη μέλη την αποδοχή τους, σύμφωνα με τους συνταγματικούς τους κανόνες. Η Επιτροπή δεν μπορεί να παίρνει πρωτοβουλίες στα θέματα της δικαστικής συνεργασίας καθώς και της τελωνειακής και αστυνομικής συνεργασίας (Αρ. Κ.3). Πάντως η Επιτροπή συμπράττει πλήρως στις εργασίες σχετικά με τους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (Αρ. Κ.4). Οι συμβάσεις τις οποίες εγκρίνει το Συμβούλιο μπορούν να προβλέπουν ότι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει τις διατάξεις τους (Αρ. Κ.3). Το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα, εκτός αν πρόκειται για διαδικαστικά θέματα. Μπορεί όμως να αποφασίζει ότι τα μέτρα εφαρμογής μιας κοινής δράσης θα εγκρίνονται με ειδική πλειοψηφία (Αρ. Κ.3 και Κ.4). Επίσης τα ενδεχόμενα μέτρα εφαρμογής των συμβάσεων, πλην αντιθέτων διατάξεων αυτών των ιδίων, εγκρίνονται με πλειοψηφία δύο τρίτων (Αρ. Κ.3). Η προεδρία και η Επιτροπή ενημερώνουν τακτικά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η προεδρία ζητά τη γνώμη του σχετικά με τις κυριότερες πτυχές της δραστηριότητας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Μπορεί να απευθύνει ερωτήσεις ή να διατυπώνει συστάσεις προς το Συμβούλιο. Κάθε χρόνο το Κοινοβούλιο πραγματοποιεί συζήτηση ως προς την πρόοδο που σημειώνεται σ' αυτούς τους τομείς (Αρ. Κ.6).

Βλέπουμε ότι η συνεργασία στις εσωτερικές και στις δικαστικές υποθέσεις διαθέτει θεσμικά και νομικά μέσα ενδιάμεσης φύσης μεταξύ του κοινοτικού συστήματος και της απλής διακυβερνητικής συνεργασίας. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παίζουν κάποιο ρόλο, έστω και αν αυτός είναι μικρότερος απ' ό,τι στο κοινοτικό πεδίο. Όμως, η αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου αποκλείεται καταρχήν από την εφαρμογή και την ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης σε αυτά τα πεδία (άρθρο Λ).

Το αποτέλεσμα είναι ότι ούτε τα κράτη μέλη ούτε οι θεσμοί (Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο) έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν το σεβασμό των δικαιωμάτων τους και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από ληφθείσες αποφάσεις. Βέβαια η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου μπορεί να προβλέπεται κατά περιπτωσιακό και περιορισμένο τρόπο από τις διεθνείς συμβάσεις που συνάπτονται βάσει του άρθρου Κ.3γ, αλλά καθόσον αφορά τις κοινές δράσεις και τοις κοινές θέσεις, δεν υπάρχει καταρχήν έλεγχος της εφαρμογής και της ερμηνείας τους. Επιπλέον, ο όρος της ομοφωνίας για όλα τα πεδία που καλύπτει ο τίτλος VI της Συνθήκης άγει στην αναποτελεσματικότητα.

Μια «γέφυρα» μεταξύ της κοινοτικής διαδικασίας και της διακυβερνητικής συνεργασίας προβλέπεται από το άρθρο Κ.9, το οποίο επιτρέπει στο Συμβούλιο, κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής ή κράτους μέλους, να αποφασίζει ότι το άρθρο 100Γ της Συνθήκης ΕΟΚ εφαρμόζεται σε δράσεις που εμπίπτουν στους τομείς του άρθρου Κ.1, εκτός από την δικαστική συνεργασία καθώς και την τελωνειακή και αστυνομική συνεργασία. Όταν αποφασίζει να χειριστεί ένα θέμα με την κοινοτική διαδικασία, το Συμβούλιο καθορίζει ταυτοχρόνως τις σχετικές προϋποθέσεις ψηφοφορίας. Πάντως αυτές οι αποφάσεις του Συμβουλίου πρέπει να γίνονται αποδεκτές από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να μην γίνονται αποδεκτές αν ένα εθνικό κοινοβούλιο δεν τις εγκρίνει.

Πρέπει, όμως, να λεχθεί ότι δεν θα είναι πάντοτε εύκολο να διακρίνονται οι εσωτερικές και δικαστικές υποθέσεις που διέπονται από την κοινοτική διαδικασία από εκείνες που διέπονται από την διακυβερνητική διαδικασία. Έτσι το Συμβούλιο έχει ήδη αποφασίσει, σύμφωνα με την κοινοτική διαδικασία, ως προς την παράνομη Παρασκευή ναρκωτικών ή ψυχοτρόπων ουσιών, ως προς την παράνομη παρασκευή και διάθεση στην αγορά ορισμένων ουσιών που χρησιμοποιούνται για την παράνομη παρασκευή ναρκωτικών ή ψυχοτρόπων ουσιών, ως προς το σύστημα ελέγχου των υπόπτων χημικών προϊόντων, δηλαδή εκείνων που μπορεί να υποκλαπούν για την παράνομη παρασκευή ναρκωτικών και ψυχοτρόπων και για τον έλεγχο της απόκτησης και κατοχής όπλων. Ενώ είναι απαραίτητες για την κατάργηση των ενδοκοινοτικών συνόρων, και διέπονται επομένως από το κοινοτικό δίκαιο, αυτές οι διατάξεις δεν μπορεί παρά να επιδρούν επί των κανόνων, οι οποίοι διέπουν την διέλευση των προσώπων από τα εξωτερικά σύνορα και οι οποίοι εξαρτώνται καταρχήν από την

διακυβερνητική συνεργασία. Το ίδιο ισχύει για το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ναρκωτικών (ΕΠΝ) και για το ευρωπαϊκό δίκτυο ενημέρωσης για τα ναρκωτικά και τις τοξικομανίες (REITOX), τα οποία, βασίστηκαν σε κοινοτικό μέσο, ενώ η καταπολέμηση της τοξικομανίας εξαρτάται καταρχήν από την διακυβερνητική συνεργασία.

Θα είναι ενδιαφέρον να δούμε στο μέλλον πόσα θέματα από εκείνα που προβλέπονται από το άρθρο Κ.1 θα περάσουν στην κοινοτική διαδικασία. Αν όλα τα κράτη μέλη συμφωνούν ότι ένα από αυτά τα θέματα ενδιαφέρει κατά πρώτο λόγο την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, δεν θα χρειάζεται μάλλον καν να χρησιμοποιείται η «γέφυρα» που αναφέρθηκα παραπάνω. Αντίθετα, αν ένα κράτος μέλος δεν συμφωνεί με μια πρόταση που αφορά ένα από αυτά τα θέματα, θα μπορεί, χάρη στην απαιτούμενη ομοφωνία να αποτρέψει όχι μόνον το πέρασμα στην κοινοτική διαδικασία, αλλά και την απόφαση για κοινή θέση ή κοινή δράση που προβλέπονται από το άρθρο Κ.3. Έτσι η ισπανοβρετανική διαφορά ως προς το Γιβραλτάρ παρεμποδίζει την υπογραφή της σύμβασης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων, η οποία θα ασκούσε πίεση για την εναρμόνιση των πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου, εφόσον προβλέπει ότι οι ξένοι υπήκοοι που διαθέτουν έναν τίτλο διαμονής σε ένα κράτος μέλος εξαιρούνται της υποχρεωτικής Θεώρησης για να κυκλοφορούν αλλού μέσα στην Κοινότητα.

Η **πολιτική για τις θεωρήσεις (visas)** είναι ένα καλό παράδειγμα των περιπλοκών που απορρέουν από την ύπαρξη διαφόρων "πυλώνων": ενώ ο κατάλογος των χωρών, οι υπήκοοι των οποίων πρέπει να διαθέτουν θεώρηση καταρτίζεται με κοινοτικό κανονισμό, ο καθορισμός των όρων της έκδοσης της γίνεται στα πλαίσια της διακυβερνητικής συνεργασίας. Πάντως, η Επιτροπή έχει ήδη κάνει προτάσεις βάσει του άρθρου 100Γ: ενός κανονισμού που καθορίζει τις τρίτες χώρες, των οποίων οι πολίτες πρέπει να εφοδιάζονται με θεώρηση κατά τη διέλευση των εμπορικών συνόρων των κρατών μελών μιας απόφασης του Συμβουλίου για τη σύναψη μιας σύμβασης σχετικής με τον έλεγχο των προσώπων κατά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων και ενός κανονισμού για την καθιέρωση Θεώρησης ενιαίου τύπου. Αυτή ορίζεται ως "κάθε άδεια εισόδου στην επικράτεια κράτους μέλους που ισχύει για μια περίοδο μη υπερβαίνουσα πολλαπλές παραμονές". Η ενιαία Θεώρηση θα εκδίδεται από τα κράτη μέλη και θα περιέχει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες. Ενώ θα ανταποκρίνεται σε υψηλού επιπέδου προδιαγραφές, ιδίως ως

προς τις εγγυήσεις κατά της παραχάραξης, θα εξασφαλίζει την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Η **μεταναστευτική πολιτική**, παρόλο που προβλέπεται σαφώς από το άρθρο Κ.Ι. σαν τομέας διακυβερνητικής συνεργασίας, έχει κι αυτή εισέλθει στο κοινοτικό πεδίο δια της προκαταρκτικής διαδικασίας συνεννόησης επί των μεταναστευτικών πολιτικών ως προς τρίτα κράτη, η οποία ισχύει από το 1988. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μάαστριχτ, υπενθυμίζοντας τη διακήρυξη εναντίον του ρατσισμού και της ξενοφοβίας την οποία υιοθέτησαν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή στις 11 Ιουνίου 1986, εξέφρασε την πεποίθηση ότι η καταπολέμηση των διακρίσεων όλων των μορφών είναι θεμελιώδης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα σαν κοινότητα κρατών διεπομένων από τις αρχές του κράτους δικαίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι αν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ήθελε να περιορίσει την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, σαν στοιχείων της μεταναστευτικής πολιτικής, στην αποκλειστική αρμοδιότητα της διακυβερνητικής συνεργασίας, θα ανέφερε την Ευρωπαϊκή Ένωση και όχι την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ένα πεδίο ιδιαίτερα δύσκολο, δεδομένης της βαρύτητας των διαφόρων εθνικών παραδόσεων, αλλά θεμελιώδες για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, είναι εκείνο του **δικαιώματος ασύλου**. Βέβαια η σύμβαση για την εξέταση αίτησης παροχής ασύλου, που υπογράφηκε στο Δουβλίνο στις 14 Ιουνίου 1990 από τα κράτη μέλη (πλην της Δανίας, η οποία πριν προσχωρήσει σ' αυτήν, πρέπει να επιλύσει ορισμένα νομικά και πολιτικά προβλήματα), υποχρεώνει κάθε συμμετέχον κράτος μέλος να εξετάζει κάθε αίτηση ασύλου που υποβάλλεται από υπήκοο τρίτου κράτους στα σύνορα ή στην επικράτεια των κρατών μελών και να ανταλλάσσει πληροφορίες επί όλων των αιτήσεων. Αλλά αυτή η σύμβαση δεν εναρμονίζει τις εθνικές νομοθεσίες στα θέματα ασύλου και επομένως δεν μπορεί αφ' εαυτής να δημιουργήσει ένα αληθινά καθεστώς του πολιτικού φυγάδα μέσα στην Κοινότητα. Πάντως αυτή η τελευταία δημιούργησε, τον Ιούνιο του 1992, ένα κέντρο πληροφοριών, ερευνών και ανταλλαγών για θέματα ασύλου (CIREA).

Καθόσον αφορά την **έκδοση** (extradition), οι Δεκαπέντε ενέκριναν, τον Μάρτιο 1995, μια σύμβαση σχετικά με την απλουστευμένη διαδικασία έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ των προσώπων, για τα οποία ζητείται η προσωρινή σύλληψη ή η έκδοση και τα οποία συγκατατίθενται σ' αυτό. Αποσκοπεί στο να

διευκολύνει ουσιαστικά την εφαρμογή, μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, της ευρωπαϊκής σύμβασης για την έκδοση που καταρτίστηκε το 1957 από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Πρώτη σύμβαση τέτοιου τύπου με βάση το άρθρο Κ3 της Συνθήκης ΕΕ, καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να εφαρμόζονται οι απλουστευμένες διαδικασίες, ιδίως καθόσον αφορά τις λεπτομέρειες της συγκατάθεσης του ενδιαφερομένου προσώπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

4.1

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Η πολιτική ανταγωνισμού έχει μεγάλη σημασία για την πραγματοποίηση και τη διατήρηση μιας αληθινής ενιαίας αγοράς. Επιδιώκει την ανταγωνιστική συμπεριφορά των επιχειρήσεων και προστατεύει τα συμφέροντα των καταναλωτών, επιτρέποντάς τους να προμηθεύονται αγαθά και υπηρεσίες με τους καλύτερους δυνατούς όρους. Προωθεί την οικονομική αποτελεσματικότητα δημιουργώντας ένα κλίμα κατάλληλο για την καινοτομία και την τεχνική πρόοδο. Επιτρέπει την αποφυγή ή πάταξη αντιανταγωνιστικών πρακτικών των εταιρειών ή των εθνικών αρχών, οι οποίες θα μπορούσαν να κλονίσουν την ανταγωνιστική δυναμική επί των οικονομιών, που αναμένεται από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Πράγματι, ο λόγος ύπαρξης της ενιαίας αγοράς είναι η ελευθερία ανταγωνισμού των επιχειρήσεων στις αγορές όλων των κρατών μελών.

Αποτρέποντας την εκ νέου περίφραξη των αγορών με διεθνείς συμφωνίες και εμποδίζοντας τις δεσπόζουσες επιχειρήσεις να εκμεταλλευτούν τη θέση τους μέσα στην κοινή αγορά, η πολιτική ανταγωνισμού δημιουργεί για την ευρωπαϊκή βιομηχανία ένα νομικό πλαίσιο και οικονομικές συνθήκες που της επιτρέπουν να αναπτυχθεί και να ανακαινιστεί για να μπορεί να αντιμετωπίσει τον διεθνή ανταγωνισμό. Γι' αυτό, ενώ διώκονται δραστήρια οι συμφωνίες και οι καταχρηστικές συμπεριφορές των (συνήθως μεγάλων) επιχειρήσεων, οι οποίες επιδιώκουν να προσαρτήσουν σ' αυτές ένα τμήμα της ενιαίας αγοράς και τα απορρέοντα υπερκέρδη, γίνονται παράλληλα δεκτές, και μάλιστα χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή, οι

συμφωνίες και πρακτικές οι οποίες επιτρέπουν μεταξύ των χωρίς να παραβλάπτουν τα συμφέροντα των καταναλωτών και τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών.

Επίσης σημαντικοί για την καλή λειτουργία της κοινής αγοράς είναι οι κοινοτικοί κανονισμοί σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις, τις δημόσιες επιχειρήσεις και τα εθνικά μονοπώλια. Επιδιώκουν να αποτρέψουν τα κράτη μέλη να ευνοούν κατ' αυτούς τους τρόπους τους υπηκόους των εις βάρος των ανταγωνιστών των και τελικά της ενιαίας αγοράς. Αυτοί οι κανόνες πρέπει βέβαια να επιβάλλονται σε όλα τα κράτη μέλη και γι' αυτό χρειάζεται ένας ουδέτερος και σεβαστός απ' όλους διαιτητής, ο οποίος να βρίσκεται υπεράνω των εθνικών συμφερόντων. Αυτός ο ρόλος έχει ανατεθεί από τις Συνθήκες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Είναι ένας από τους λίγους τομείς όπου η Επιτροπή έχει αυτόνομη, υπερεθνική εξουσία και μπορεί να ξεπεράσει τον ρόλο της πρωτοβουλίας, τον οποίο διαθέτει συνήθως, για να καλύψει τον ρόλο της άμεσης απόφασης. Υπό τον έλεγχο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου δημιουργεί ένα κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού το οποίο πλαισιώνει και προσανατολίζει τα εθνικά δίκαια.

4.2 Νομικό και Οικονομικό πλαίσιο

Η πεμπτουσία της μεγάλης ενιαίας αγοράς την οποία δημιουργεί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η ζωογόνηση του ανταγωνισμού. Η μεγάλη αγορά επιτρέπει πράγματι στις επιχειρήσεις να παράγουν σε μεγάλη κλίμακα, να χρησιμοποιούν σύγχρονα μέσα παραγωγής και να μειώνουν έτσι το κόστος προς όφελος των καταναλωτών. Αυτοί έχουν χάρις στην κοινή αγορά την επιλογή μεταξύ των εθνικών προϊόντων και των προϊόντων των εταίρων, τα οποία εισάγονται χωρίς ποσοτικούς και δασμολογικούς περιορισμούς. Η επιλογή τους φέρεται τελείως φυσικά προς τα προϊόντα καλύτερης ποιότητας, σχετικά με την τιμή τους, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους.

Οι καταναλωτές είναι επομένως οι κριτές της επίδοσης των επιχειρήσεων μέσα στην κοινή αγορά. Οι λιγότερο αποδοτικές επιχειρήσεις αναγκάζονται να εκσυγχρονιστούν ή να κλείσουν. Αυτή η επιλογή είναι προς το συμφέρον των

καταναλωτών και των φορολογουμένων πολιτών της Ένωσης. Πράγματι, πριν από το άνοιγμα των συνόρων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό, οι τιμές σε ορισμένες χώρες και σε ορισμένους τομείς κρατιόνταν τεχνητά σε επίπεδο τέτοιο που να επιτρέπει την επιβίωση των οριακών επιχειρήσεων. Ο καταναλωτής έφερε τότε το βάρος της προστασίας τους. Σε άλλους τομείς, οι μη αποδοτικές επιχειρήσεις επιζούσαν με κρατικές ενισχύσεις διαφόρων ειδών, των οποίων το βάρος έφερε ο φορολογούμενος.

4.3 Ζωογόνηση του ανταγωνισμού στη μεγάλη αγορά

Πρέπει να σημειωθεί ότι παρά την εξαφάνιση των λιγότερο αποδοτικών επιχειρήσεων μέσα στην κοινή αγορά ο αριθμός των επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται πράγματι η μια την άλλη σε ορισμένη αγορά αυξάνει και οι δυνατότητες κυριάρχησης της αγοράς μειώνονται, γιατί τα προϊόντα των εταιρών ανταγωνίζονται τα εγχώρια προϊόντα με ίσους όρους. Καθώς προχωρεί η διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης, τα εθνικά μονοπώλια γίνονται ολιγοπώλια και ο αριθμός των ανταγωνιστών στις ολιγοπωλιακές αγορές αυξάνει. Το αποτέλεσμα είναι μια μείωση της οικονομικής δύναμης των εθνικών μονοπωλίων και ολιγοπωλίων.

Η αυτόματη τόνωση του ανταγωνισμού σημαίνει διατάραξη της σχετικής ηρεμίας των συνθηκών προσφοράς, απομάκρυνση από πατροπαράδοτες συνήθειες και σε πολλές περιπτώσεις απώλεια των μονοπωλιακών κερδών. Όλ' αυτά είναι επόμενο να μην αφήνουν αδιάφορους τους παραγωγούς. Η αντίδρασή τους μπορεί να είναι θετική ή αρνητική. Οι περισσότεροι θα κάνουν μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού, ορθολογισμού και μείωσης του κόστους παραγωγής και διανομής των προϊόντων τους. Αυτή η συμπεριφορά είναι προς το συμφέρον τόσο των καταναλωτών, οι οποίοι έχουν έτσι μια άφθονη προσφορά με τους καλύτερους δυνατούς όρους, και των ίδιων των επιχειρηματιών, οι οποίοι μαθαίνουν να ζουν μέσα σε μια μεγάλη αγορά και να αντιμετωπίζουν καλύτερα τον ξένο ανταγωνισμό. Ορισμένοι επιχειρηματίες, όμως μπορεί να αντιδράσουν αρνητικά στην αλλαγή συμπεριφοράς την οποία της επιβάλλει η κοινή

αγορά. Για να αντιμετωπίσουν την ένταση του ανταγωνισμού, μπορεί να επιδιώξουν να δραστηριοποιήσουν τις υπάρχουσες εθνικές συμφωνίες ή να εγκαθιδρύσουν νέες συμφωνίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Άλλοι παραγωγοί, οι οποίοι διαθέτουν μια δεσπόζουσα θέση πάνω σε μίαν ορισμένη αγορά, μπορεί να επιδιώξουν να μονοπωλήσουν αυτήν την αγορά απορροφώντας τους ανταγωνιστές των.

4.4 Πρακτικές περιοριστικές του ανταγωνισμού

Στην πράξη, η μονοπώληση μιας αγοράς μπορεί να γίνει κατά δύο τρόπους: με σύμπραξη ή με συγκέντρωση. Η **σύμπραξη** είναι μια συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων οι οποίες διατηρούν την αυτονομία τους, αλλά αναλαμβάνουν την υποχρέωση να τηρούν μίαν ορισμένη συμπεριφορά στην αγορά, ο οποία περιορίζει τον μεταξύ τους ανταγωνισμό. Η **συγκέντρωση** καταργεί την αυτονομία των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, ενώνοντάς τις υπό μίαν ενιαία οικονομική διεύθυνση. Ενώ η σύμπραξη υποχρεώνει σε μίαν ορισμένη συμπεριφορά, η συγκέντρωση σημαίνει την αλλαγή της δομής των επιχειρήσεων.

Η σύμπραξη έχει συνήθως συντηρητικό χαρακτήρα, γιατί επιδιώκει να προστατεύσει τις υπάρχουσες καταστάσεις, ακόμη και τη λιγότερο αποδοτική επιχείρηση. Περιορίζοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων, η σύμπραξη έχει σαν αποτέλεσμα να τις απομονώνει από την πίεση που θα τις υποχρέωνε να εφεύρουν νέα προϊόντα ή πιο αποτελεσματικές μεθόδους παραγωγής. Αντίθετα, η συγκέντρωση συμβάλλει συνήθως στην εξαφάνιση, δια της συγχώνευσης, των λιγότερο ικανών και αποδοτικών επιχειρήσεων. Κατ' εξαίρεση, μπορεί μια σύμπραξη να ωφελεί τον καταναλωτή και να συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, αν αποβλέπει στην έρευνα, την εξειδίκευση και τη συνεργασία για τη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων. Οι συγκεντρώσεις αντίθετα είναι κατ' αρχήν παραδεκτές, γιατί η διευρυνθείσα από την οικονομική ολοκλήρωση αγορά επιτρέπει, αν δεν επιβάλλει, μεγαλύτερες επιχειρήσεις και γιατί με τη βελτίωση της δομής των επιχειρήσεων τον ορθολογισμό της παραγωγής και την επίτευξη εσωτερικών

οικονομιών, αυτές συμπιέζουν το κόστος της παραγωγής προς όφελος του καταναλωτού. Όταν όμως η συγκέντρωση προχωρήσει πάρα πολύ μέσα σ' ένα κλάδο, αρχίζει να παρουσιάζει κινδύνους γιατί η πολύ μεγάλη επιχείρηση μπορεί να εκμεταλλεύεται τη δεσπόζουσα θέση της για να καταπιέζει τους ανταγωνιστές της. Γι' αυτό οι ευρωπαϊκοί θεσμοί πρέπει να παρακολουθούν εκτός από τις συμπράξεις και τις συγκεντρώσεις, ώστε να μην ξεπερνούν αυτές ορισμένα θεμιτά όρια.

Για να έχουν οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις παντού στο εσωτερικό της ΕΕ τους ίδιους όρους ανταγωνισμού, πρέπει να καταπολεμούνται όχι μόνον οι αθέμιτες πρακτικές των επιχειρήσεων αλλά και οι διακρίσεις εκ μέρους των κρατών. Η οικονομική ολοκλήρωση και η αυξανόμενη απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου εξασθένησαν πολύ τα κλασικά μέσα εμπορικής προστασίας : τους υψηλούς τελωνειακούς δασμούς και τους ποσοτικούς περιορισμούς των εισαγωγών. Γι' αυτόν το λόγο τα κράτη καταφεύγουν συχνότερα στις **ενισχύσεις** ως μέσο οικονομικής πολιτικής, τόσο μάλλον όσο ο αυξημένος ανταγωνισμός και οι ταχύτερες τεχνολογικές εξελίξεις αποκαλύπτουν τις διορθωτικές αδυναμίες πολλών κλάδων και περιοχών της ΕΕ. Ασφαλώς ορισμένες ενισχύσεις δικαιολογούνται από λόγους κοινωνικής ή περιφερειακής πολιτικής. Άλλες χρειάζονται για να κατευθύνουν τις επιχειρήσεις να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμογές με παραδεκτό κοινωνικό κόστος. Αλλά η πολιτική των ενισχύσεων των κρατών επιδιώκει συχνά να εξασφαλίσει τεχνητά την επιβίωση κλάδων οι οποίοι αντιμετωπίζουν διορθωτικά προβλήματα. Αυτές οι ενισχύσεις αντιβαίνουν στις επιβαλλόμενες από την τεχνολογική πρόοδο αλλαγές και το κοινωνικό τους κόστος είναι συχνά υψηλότερο από τα ποσά που διατίθενται γι' αυτές, γιατί δεσμεύουν συντελεστές της παραγωγής, οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν παραγωγικότερα σε άλλους κλάδους. Επιπλέον οι ασυντόνιστες σε κοινοτικό επίπεδο παρεμβάσεις οδηγούν σε πλειοδοσίες ενισχύσεων, γιατί κάθε κράτος θεωρεί ότι πρέπει να ξεπεράσει το γειτονικό όταν αυτό ενισχύει μια οικονομική δραστηριότητα. Όλοι αυτοί οι λόγοι επιβάλλουν τον κοινοτικό έλεγχο των εθνικών ενισχύσεων.

Μερικά από τα δυσκολότερα προβλήματα στο πεδίο του ανταγωνισμού παρουσιάζουν οι δημόσιες ή ημιδημόσιες

επιχειρήσεις. Τα κράτη μέλη τις χρησιμοποιούν ως όργανα για επίτευξη διάφορων πολιτικών, οικονομικών ή κοινωνικών στόχων: την κατεύθυνση των επενδύσεων προς ορισμένους κλάδους ή ορισμένες περιοχές, την παροχή ορισμένων μη αποδοτικών δημόσιων υπηρεσιών, την ενασχόληση με ορισμένες δραστηριότητες οι οποίες θεωρούνται στρατηγικής σημασίας, την εμφάνιση της εθνικής σημαίας στον στίβο του διεθνούς ανταγωνισμού την επίδραση επί του επιπέδου των μισθών και των τιμών, κλπ. Έναντι αυτών των πολλαπλών υπηρεσιών τις οποίες προσφέρουν στις κυβερνήσεις, αυτές έχουν την τάση να φέρονται προτιμησιακά υπέρ των δημόσιων επιχειρήσεων. Τα διάφορα προνόμια που τους παρέχουν μπορούν να στρεβλώσουν τους όρους του ανταγωνισμού με επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα του ίδιου κράτους ή άλλου κράτους ή μέλους. Αυτή η τελευταία πτυχή των σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των επιχειρήσεών τους είναι εκείνη η οποία ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

4.5 Οι βάσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής

Οι συμπράξεις (κατ' αρχήν), οι συγκεντρώσεις (σε ορισμένες περιπτώσεις), οι προστατευτικές εθνικές ενισχύσεις και οι διακρίσεις υπέρ των δημόσιων επιχειρήσεων είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά. Πρέπει να ελέγχονται από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει ευρωπαϊκών κριτηρίων, γιατί οι εθνικές πολιτικές ανταγωνισμού ακόμη και όταν είναι αυστηρές, δεν επαρκούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού πρέπει να εξασφαλίζει την ενότητα της κοινής αγοράς εμποδίζοντας τις επιχειρήσεις να την κατατέμνουν μέσω συντηρητικών συμπράξεων. Πρέπει να αποτρέπει η μονοπώληση ορισμένων αγορών εμποδίζοντας τις μεγάλες επιχειρήσεις να καταχρώνται τη δεσπόζουσα θέση τους για να επιβάλλουν τους όρους τους ή να απορροφήσουν τους ανταγωνιστές τους. Τέλος, πρέπει να εμποδίζει τις κυβερνήσεις να στρεβλώνουν τους όρους του ανταγωνισμού δια των ενισχύσεων στις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα ή δια των διακρίσεων υπέρ των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα.

Το άρθρο 3 της Συνθήκης ΕΟΚ περιλαμβάνει μεταξύ των άλλων θεμελιωδών στόχων της Κοινότητας την εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της εσωτερικής αγοράς και όλο το κεφάλαιο για τον ανταγωνισμό αποδίδει στον ανταγωνισμό τον ρόλο της οργάνωσης των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, απελευθερωμένων από δασμολογικά εμπόδια, με βάση τον νόμο της προσφοράς και της ζήτησης. Το άρθρο 85 σχετικά με τις συμπράξεις, το άρθρο 86 σχετικά με τις δεσπύζουσες θέσεις και το άρθρο 92 σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις, είναι ασφαλώς τα πιο γνωστά άρθρα της Συνθήκης της Ρώμης. Το εξετάζουμε στα τρία επόμενα τμήμα αυτού του κεφαλαίου.

Η ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης γίνονται μέσω κανονισμών του Συμβουλίου και της Επιτροπής και μέσω γενικών ανακοινώσεων και ειδικών αποφάσεων της Επιτροπής. Έτσι, σε μια ανακοίνωση της 26ης Ιουλίου 1991 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, η Επιτροπή προσδιορίζει τις νομικές και οικονομικές αρχές της δράσης της σ' αυτόν τον τομέα. Ο κανονισμός 17 του 1962, ο πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης, προσδιόρισε τις υπερεθνικές εξουσίες της Επιτροπής, απαραίτητες για την ύπαρξη της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού. Αυτές οι εξουσίες, οι οποίες έχουν αποτέλεσμα επί των κρατών μελών και των υπηκόων τους, εξετάζονται αμέσως παρακάτω.

Από την 1η Ιανουαρίου 1994, οι ουσιαστικοί κανόνες του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης επεκτάθηκαν στο σύνολο της επικράτειας του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ). Έτσι τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ, που απαγορεύουν αντίστοιχα τις συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων και τις καταχρήσεις δεσπύζουσας θέσης, εφαρμόζονται πλέον και στις χώρες της ΕΖΕΣ (πλην της Ελβετίας) μέσω των άρθρων 53 και 54 της συμφωνίας ΕΟΧ. Οι ευρωπαϊκές συμφωνίες, που έχουν συναφθεί με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, περιλαμβάνουν λειτουργικούς κανόνες του ανταγωνισμού, οι οποίοι είναι κατ' ουσία οι κανόνες της Συνθήκης ΕΚ. Λιγότερο περιοριστικοί κανόνες του ανταγωνισμού προβλέπονται στις συμφωνίες σύνδεσης και συνεργασίας που έχουν συναφθεί με τα ανεξάρτητα κράτη

της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Τέλος, μια συμφωνία μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής αποβλέπει στη συνεργασία και στο συντονισμό των αρμόδιων για τον ανταγωνισμό αρχών των δύο μερών.

4.6 Εξουσίες της Επιτροπής

Για την εκπλήρωση των αποστολών που της αναθέτει το άρθρο 89 και των διατάξεων που έχουν θεσπιστεί βάσει του άρθρου 87 της Συνθήκης, η Επιτροπή μπορεί να συγκεντρώσει όλες τις πληροφορίες που χρειάζεται από τις κυβερνήσεις και τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, καθώς και από τις επιχειρήσεις και τους συνδυασμούς επιχειρήσεων. Εάν σε κάποιον οικονομικό κλάδο η εξέλιξη των συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών, οι διακυμάνσεις των τιμών, η ακαμψία των τιμών ή άλλες περιστάσεις δημιουργούν την υπόνοια ότι ο ανταγωνισμός περιορίζεται ή νοθεύεται, η Επιτροπή μπορεί να κάνει μια γενική έρευνα. Στα πλαίσια αυτής της έρευνας μπορεί να ζητήσει από τις επιχειρήσεις του κλάδου αυτού τις πληροφορίες που χρειάζεται για την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86, ιδίως ως προς τις συμφωνίες, τις αποφάσεις και τις εναρμονισμένες πρακτικές, οι οποίες κανονικά εξαιρούνται της κοινοποίησης. Μπορεί επίσης να ζητήσει από επιχειρήσεις ή ομάδες επιχειρήσεων, των οποίων οι διαστάσεις επιτρέπουν την υπόθεση ότι κατέχουν δεσπόζουσα θέση στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό της τμήμα, τη δήλωση των στοιχείων σχετικά με τη διάρθρωση και τη συμπεριφορά τους, στοιχείων απαραίτητων για την εκτίμηση της κατάστασης του ανταγωνισμού μέσα στον κλάδο.

Σύμφωνα με τα άρθρα 53 και 54 της συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να εξετάζει εάν οι υποθέσεις τις οποίες χειρίζεται υπόκεινται σε αυτά τα άρθρα. Επομένως, αυτή παίρνει τις αποφάσεις ως προς τις υποθέσεις που ενδέχεται να επηρεάζουν το διακρατικό εμπόριο μέσα στον ΕΟΧ. Επίσης αυτή αποφασίζει όταν οι ενεχόμενες πρακτικές ενδέχεται να διαταράζουν τις συναλλαγές μεταξύ ενός κράτους της ΕΕ και ενός ή περισσότερων κρατών της ΕΖΕΣ, υπό τον όρο ότι οι

ενεχόμενες επιχειρήσεις πραγματοποιούν πάνω από 67% του συνολικού κύκλου εργασιών τους στην επικράτεια της ΕΕ. Αντίθετα, η Αρχή Επίβλεψης της ΕΖΕΣ επιλαμβάνεται των περιπτώσεων που αφορούν επιχειρήσεις, ο κύκλος εργασιών των οποίων στον χώρο της ΕΖΕΣ είναι μεγαλύτερος του 33% του συνολικού κύκλου εργασιών τους στον ΕΟΧ, εκτός εάν θίγεται το εμπόριο μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι αρμοδιότητες διαμοιράζονται κατά τον ίδιο τρόπο ως προς τις αιτήσεις αρνητικής πιστοποίησης σχετικά με τις δεσπόζουσες θέσεις. Οι συγκεντρώσεις επιχειρήσεων που έχουν κοινοτική διάσταση υπόκεινται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής. Αυτή έχει καθορίσει σε έναν κανονισμό της λεπτομέρειες της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού που θεσπίζονται στη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο.

Η Επιτροπή μπορεί να λάβει γνώση μιας περιοριστικής του ανταγωνισμού συμπεριφοράς κατά διάφορους τρόπους: άρθρα που γράφονται στον τύπο, ερωτήσεις που θέτουν οι ευρωβουλευτές, επαφές με ομάδες συμφερόντων ιδίως προστασίας των καταναλωτών, κ.λ.π. Συχνά, εξάλλου, η Επιτροπή δέχεται επίσημες καταγγελίες σχετικά με μη ανταγωνιστικές συμπεριφορές, καταγγελίες προερχόμενες από κάποιον ο οποίος έχει νόμιμο συμφέρον στην υπόθεση: κυβέρνηση ενός κράτους μέλους, επαγγελματική ένωση ανταγωνιστική επιχείρηση ή θιγόμενο ιδιώτη.

Εάν θεωρεί ότι οι εμπορικές πρακτικές των οποίων έλαβε γνώση κατά τον ένα ή τον τρόπο θέτουν προβλήματα σχετικά με τους κανόνες του ανταγωνισμού, η Επιτροπή θέλει κανονικά να συγκεντρώσει **περισσότερα στοιχεία πάνω στην υπόθεση**. Η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει εγγράφως πληροφορίες όχι μόνον από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις, αλλά και από τρίτους, οι οποίοι μπορεί να είναι σε θέση να διευκρινίσουν ορισμένα σημεία της υπόθεσης π.χ. ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, εμπορικοί εταίροι ή ενώσεις επιχειρήσεων. Όταν η Επιτροπή απευθύνει μίαν αίτηση πληροφοριών σε μίαν επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων και όταν μια αίτηση για διαπίστωση παράβασης ή για αρνητική πιστοποίηση παρουσιάζονται στην Επιτροπή, ένα αντίγραφο πρέπει να διαβιβάζεται στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, οι οποίες έτσι τηρούνται ενήμερες των διαδικασιών.

Αλλά η Επιτροπή μπορεί να αναπτύξει σχέσεις απευθείας με τους υπηκόους των κρατών μελών. Μπορεί ιδίως να υποχρεώσει τις επιχειρήσεις ενός κράτους μέλους να της δώσουν όλα τα στοιχεία και τα έγγραφα τα οποία θεωρεί αναγκαία και να τους επιβάλλει πρόστιμα για τυχόν καθυστέρηση. Μπορεί επίσης να επιβάλλει πρόστιμα εάν οι παρασχεθείσες πληροφορίες είναι ανακριβείς, παραποιημένες ή ελλιπείς.

Η Επιτροπή έχει την εξουσία να αποστέλλει εξουσιοδοτημένους απ' αυτήν υπαλλήλους στις επιχειρήσεις για να συλλέξουν επί τόπου τις πληροφορίες τις οποίες χρειάζεται. Εάν υπάρχει κίνδυνος ότι, προειδοποιημένη εκ των προτέρων, η επιχείρηση μπορεί να εξαφανίσει τις αποδείξεις της παράβασης, η Επιτροπή προβαίνει σε **ξαφνική επιθεώρηση**. Η επιχείρηση δεν είναι υποχρεωμένη να δεχτεί την επίσκεψη των υπαλλήλων της Επιτροπής, αλλά τότε αυτή μπορεί να πάρει επίσημη απόφαση που να της επιβάλει να δεχτεί την επιθεώρηση εν ανάγκη με απειλή προστίμων εάν δεν προκύψει. Οι υπάλληλοι οι οποίοι επισκέπτονται την επιχείρηση είναι εξουσιοδοτημένοι να εξετάζουν τα βιβλία και άλλα επαγγελματικά έγγραφα της εταιρείας, να παίρνουν αντίγραφα ή αποσπάσματα να ζητούν εξηγήσεις και να έχουν πρόσβαση σε όλα τα ακίνητα ή οχήματα τα οποία ανήκουν στην εταιρεία. Και σ' αυτήν την περίπτωση οι επιχειρήσεις, οι οποίες αρνούνται να υποβληθούν στην επιθεώρηση ή παρουσιάζουν ελλιπή στοιχεία, κινδυνεύουν να πληρώσουν πρόστιμα.

Μετά από εξέταση των πληροφοριών που έχει συγκεντρώσει η Επιτροπή μπορεί να βγάλει το συμπέρασμα ότι υπάρχει πράγματι παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης. Σ' αυτήν την περίπτωση πρέπει να κοινοποιήσει στα ενδιαφερόμενα μέρη τις παρατηρήσεις τις οποίες έχει για τη συμπεριφορά τους. Ένα χρονικό διάστημα ενός ή δύο μηνών - ανάλογα με την περιπλοκότητα της υπόθεσης - δίνεται στους ενδιαφερόμενους για να απαντήσουν στις παρατηρήσεις της Επιτροπής. Για να ετοιμάσουν την απάντησή τους οι επιχειρήσεις μπορούν να εξετάσουν στα γραφεία της Επιτροπής, όλο τον φάκελο που τις αφορά, με εξαίρεση εμπιστευτικά ή εσωτερικά έγγραφα.

Ανάλογα με την περιπλοκότητα της υπόθεσης, ένα ή δύο χρόνια, κάποτε και περισσότερα, χρειάζονται στην Επιτροπή

για να καταλήξει σε οριστική απόφαση. Σ' αυτό το διάστημα η επικριτέα συμπεριφορά μπορεί να προκαλέσει σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημιά, π.χ. στη μηνύτρια εταιρεία, της οποίας μπορεί να θέτει σε κίνδυνο την ίδια της την ύπαρξη. Σε τέτοιες περιπτώσεις η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να ενεργεί αμέσως και να παίρνει **συντηρητικά μέτρα** για να σταματήσει την επιζήμια συμπεριφορά. Αυτά τα προσωρινά μέτρα δεν προδικάζουν την έκβαση της υπόθεσης.

Όταν, στην τελική της απόφαση, η Επιτροπή διαπιστώνει μια παράβαση, καλεί τις ενεχόμενες επιχειρήσεις να τη σταματήσουν αμέσως. Εάν αυτό το έχουν ήδη κάνει τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά το στάδιο της ανάκρισης η απόφαση μπορεί να περιορίζεται να διαπιστώνει την επικριτέα συμπεριφορά η οποία συνιστούσε παράβαση του κοινοτικού δικαίου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η Επιτροπή έχει επίσης την εξουσία να επιτάσσει μια θετική ενέργεια στις ενεχόμενες επιχειρήσεις, π.χ. τον εφοδιασμό ενός πελάτου των.

Η επιτροπή μπορεί να επιβάλλει πρόστιμα μέχρι και 1 εκατομμυρίου ECU ή μέχρι 10% του συνολικού κύκλου εργασιών ο οποίος πραγματοποιήθηκε από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις τον προηγούμενο χρόνο, όταν αυτές οι επιχειρήσεις από δόλο ή αμέλεια παρέβησαν τις διατάξεις των άρθρων 85, παράγραφος 1, ή 86. Η επιβολή ή όχι προστίμου καθώς και το ύψος του εξαρτώνται, ιδίως, από τη σοβαρότητα της παράβασης, τη διάρκειά της και το μέγεθος των επιχειρήσεων. Μια παράβαση που ενέχει δόλο επισύρει γενικά μεγαλύτερο πρόστιμο απ' ότι όταν οι επιχειρήσεις ενέχονται για αμέλεια μόνον. Οι πρακτικές οι οποίες έχουν ήδη απαγορευθεί από την Επιτροπή στο παρελθόν επισύρουν επίσης πρόστιμα βαρύτερα, γιατί οι προηγούμενες αποφάσεις της Επιτροπής και του Δικαστηρίου θα έπρεπε να έχουν διαφωτίσει τις επιχειρήσεις ως προς τις αθέμιτες ενέργειες. Αλλά οι πραγματικά επίμονες επιχειρήσεις είναι λίγες. Συνήθως οι ενεχόμενες εταιρείες σταματούν εθελούσια τις παράνομες ενέργειές τους όταν πάρουν τις παρατηρήσεις της Επιτροπής, οπότε αυτή ταξινομεί άτυπα την υπόθεση.

Οι ενέργειες της Επιτροπής στον τομέα του ανταγωνισμού ελέγχονται, από νομική άποψη, από το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο**, το οποίο μπορεί να ακυρώσει ή να

τροποποιήσει τις τυπικές αποφάσεις της Επιτροπής, όπως είναι οι αρνητικές πιστοποιήσεις, οι αποφάσεις παροχής ή άρνησης εξαίρεσης κ.λ.π. Επίσης το Δικαστήριο μπορεί να επιβεβαιώσει, να μειώσει, να ακυρώσει ή να αυξήσει τα πρόστιμα και τις χρηματικές ποινές που επιβάλλει η Επιτροπή. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο αφορά μια απόφαση της Επιτροπής μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο, όπως και κάθε πρόσωπο το οποίο δεν αφορά η απόφαση αλλά το οποίο θεωρεί ότι έχει έννομο συμφέρον.

Η πολιτική ανταγωνισμού της Επιτροπής, στο σύνολό της, ελέγχεται πολιτικά από το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο**, κυρίως ως προς τους προσανατολισμούς της. Το 1971, το Κοινοβούλιο είχε ζητήσει από την Επιτροπή να του κάνει μια ετήσια έκθεση επί των ενεργειών της στον τομέα του ανταγωνισμού, η οποία συνοδεύει την ετήσια γενική έκθεση επί της δραστηριότητας της Κοινότητας και η οποία είναι πολύτιμη για κάθε μελετητή της πολιτικής ανταγωνισμού της ΕΟΚ και για κάθε επιχείρηση η οποία επιθυμεί η μεγάλη αγορά, ιδίως ως προς τις συνεργασίες με ομόλογες επιχειρήσεις άλλων χωρών, αλλά χωρίς να παραβαίνει τους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου.

4.7 **Ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο**

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το κοινοτικό δίκαιο υπερισχύει του εθνικού δικαίου. Με απόφασή του στην υπόθεση Bayer AG, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού δεν αποκλείει κατ' αρχήν την εφαρμογή του δικαίου των κρατών μελών αλλά ότι σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των **υπερισχύει το κοινοτικό δίκαιο**. Οι εθνικές αρχές μπορούν να επέμβουν εναντίον μιας σύμπραξης, σ' εφαρμογή του εθνικού δικαίου, ακόμη και αν η εξέταση της υπόθεσης ως προς το κοινοτικό δίκαιο εκκρεμεί ενώπιον της Επιτροπής. Όμως, η απόφαση στην οποία καταλήγει μια εθνική διαδικασία δεν μπορεί να αντιβαίνει στην απόφαση της Επιτροπής. Όταν αυτή η τελευταία προηγείται της εθνικής απόφασης, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποχρεούνται να σεβαστούν τα συμπεράσματά της. Όταν,

αντίθετα, η απόφαση της Επιτροπής έρχεται μετά την εθνική απόφαση και αντιβαίνει στα συμπεράσματά της, οι εθνικές αρχές οφείλουν να πάρουν τα προσήκοντα μέτρα.

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, μια εθνική ρύθμιση θεωρείται αντίθετη με τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ σχετικά με τον ανταγωνισμό, εάν επιβάλλει ή ευνοεί τη σύναψη συμπράξεων αντίθετων με το άρθρο 85, εάν ενισχύει τα αποτελέσματα συμφωνίας, ιδίως εγκρίνοντας τα στοιχεία προϋπάρχουσας συμφωνίας ή ακόμη αν αναθέτει σε ιδιωτικούς φορείς την εξουσία να λαμβάνουν κατά εναρμονισμένο τρόπο αποφάσεις παρέμβασης στο οικονομικό πεδίο. αντίθετα, το γεγονός και μόνον ότι μια εθνική ρύθμιση δημιουργεί περιοριστικά αποτελέσματα για τον ανταγωνισμό παρόμοια με εκείνα που προκύπτουν από συμπεριφορά απαγορευμένη από το άρθρο 85, δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ως αντίθετη με τις παραπάνω διατάξεις.

Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να αντιταχθούν στις αποφάσεις της Επιτροπής, ενώ αυτή μπορεί να ζητήσει από τις αρμόδιες αρχές των ενδιαφερόμενων κρατών μελών να προβούν στους ελέγχους τους οποίους θεωρεί αρμόζοντες ή στην είσπραξη των προστίμων τα οποία έχει επιβάλει. Οι εθνικοί δικαστές μπορούν να παραπέμψουν τα θέματα του κοινοτικού δικαίου στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για μια προδικαστική απόφαση. Τα εφετεία, τα οποία δικάζουν μια υπόθεση ως τελευταία δικαιοδοσία οφείλουν να ζητήσουν μια προδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εάν αυτή είναι αναγκαία για την απόφαση των. Σε ανακοίνωση σχετικά με τη **συνεργασία με τα εθνικά δικαστήρια**, η Επιτροπή ενθαρρύνει τα δικαστήρια των κρατών μελών να κάνουν μεγαλύτερη χρήση των αρμοδιοτήτων τους για την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Καθόσον αφορά τις **εθνικές ενισχύσεις** και τις διακρίσεις υπέρ δημοσίων επιχειρήσεων όπου τα κράτη μέλη είναι τα ίδια υπεύθυνα για παραβάσεις στο καθεστώς του ελεύθερου ανταγωνισμού, τα πρωτεία του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού είναι ακόμη πιο πρόδηλα. Επίσης είναι εμφανές ότι αυτό το δίκαιο πρέπει να εφαρμόζεται από υπερεθνικά όργανα, των οποίων οι αποφάσεις πρέπει να γίνονται σεβαστές από τις εθνικές αρχές.

Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι η πολιτική ανταγωνισμού επιδρά επί σχεδόν όλων των άλλων κοινοτικών πολιτικών, οι οποίες οφείλουν να σέβονται τους κανόνες της. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη βιομηχανική πολιτική, ως προς τα διαρθρωτικά και τομεακά μέτρα, την περιφερειακή πολιτική, ως προς τις ενισχύσεις για ανάπτυξη των καθυστερημένων περιοχών, τις πολιτικές ενέργειες και μεταφορών, σχετικά με τις μεγάλες δημόσιες και πολυεθνικές επιχειρήσεις αυτών των τομέων, και την αγροτική πολιτική, ως προς τις κοινές οργανώσεις αγοράς.

4.8

Απαγορευμένες συμπράξεις και επιτρεπόμενες συμφωνίες

Το άρθρο 65 της **Συνθήκης ΕΚΑΧ** απαγορεύει όλες τις συμπράξεις, τις αποφάσεις συνεργασίας επιχειρήσεων, καθώς και όλες τις εναρμονισμένες πρακτικές, που άμεσα ή έμμεσα τείνουν να εμποδίζουν, να περιορίζουν ή να νοθεύουν την κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού και ιδιαίτερα: να καθορίζουν ή να προσδιορίζουν τις τιμές, να περιορίζουν ή να ελέγχουν την παραγωγή, την τεχνολογική ανάπτυξη ή τις επενδύσεις και να κατανέμουν τις αγορές, τα προϊόντα, τους πελάτες ή τις πηγές εφοδιασμού.

Η Ανώτατη Αρχή (Επιτροπή) μπορεί όμως να επιτρέψει για συγκεκριμένα προϊόντα συμφωνίες εξειδίκευσης ή συμφωνίες από κοινού αγοράς ή πώλησης και άλλες ανάλογες συμφωνίες εάν αυτές δεν είναι περισσότερο περιοριστικές απ' ότι χρειάζεται, εάν συμβάλλουν σε σημαντική βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής αυτών των προϊόντων και εάν δεν δίνουν στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να προσδιορίζουν τις τιμές, να ελέγχουν ή να περιορίζουν την παραγωγή ή τις δυνατότητες διοχέτευσης σημαντικού μέρους των προϊόντων αυτών μέσα στην κοινή αγορά ή να τα απαλλάσσουν από τον πραγματικό ανταγωνισμό άλλων επιχειρήσεων.

Η Επιτροπή μπορεί να επιβάλλει στις επιχειρήσεις που συνάπτουν αυτοδίκαια άκυρη συμφωνία ή εφαρμόζουν ή επιχειρούν να εφαρμόσουν μέσω διαιτησίας, ποινικής ρήτηρας, εμπορικού αποκλεισμού ή με κάθε άλλο μέσο μίαν αυτοδίκαια

άκυρη ή μη εγκεκριμένη εμπορικού αποκλεισμού ή με κάθε άλλο μέσο μίαν αυτοδίκαια άκυρη ή μη εγκεκριμένη συμφωνία, πρόστιμα και χρηματικές ποινές μέχρι του διπλάσιου του πραγματοποιηθέντος κύκλου εργασιών επί των προϊόντων τα οποία αποτελούν το αντικείμενο αυτής της σύμπραξης. Το ανώτατο αυτό όριο μπορεί να αυξηθεί αν αντικείμενο της συμφωνίας, απόφασης ή πρακτικής είναι ο περιορισμός της παραγωγής, της τεχνικής ανάπτυξης ή των επενδύσεων.

Η Συνθήκη ΕΟΚ είναι το ίδιο αυστηρή με τη Συνθήκη ΕΚΑΧ ως προς τις συμπράξεις. Το περίφημο άρθρο 85 κηρύσσει ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και απαγορευμένες όλες τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν σαν αντικείμενο ή σαν αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού μέσα στην κοινή αγορά και ιδίως εκείνες που συνίσταται: (α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής, (β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διάθεσης, της τεχνολογικής ανάπτυξης ή των επενδύσεων, (γ) στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού, (δ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών έναντι των εμπορικών συναλλασσομένων και στην εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Σύμφωνα όμως με την **παράγραφο 3 του άρθρου 85** η Επιτροπή μπορεί να κηρύξει ανεφάρμοστες τις παραπάνω διατάξεις, σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων, σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων επιχειρήσεων και σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών υπό τους εξής όρους: ότι συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου προς όφελος των καταναλωτών, ότι δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών και ότι δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα των σχετικών

προϊόντων. Όταν συντρέχουν αυτοί οι όροι, η Επιτροπή μπορεί να παραχωρήσει ατομική ή «κατά κατηγορία» **εξαίρεση**.

Βλέπουμε λοιπόν ότι δεν απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ κοινοτικών επιχειρήσεων. Οι περισσότερες είναι μάλιστα επιθυμητές για τη βελτίωση των διαρθρώσεων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, όπως το αναφέρουμε στο σχετικό κεφάλαιο. Παράλληλα με την καταδίωξη των καταστάσεων που δεν συμβιβάζονται με το καθεστώς του ανταγωνισμού και την ενότητα της αγοράς, η Επιτροπή πράγματι ανέκαθεν ακολουθεί μια πολιτική ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, όταν, κατά τη γνώμη της, αυτή η συνεργασία συμβιβάζεται με την κοινή αγορά και μπορεί να έχει θετικά οικονομικά αποτελέσματα. Έτσι οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων δεν θεωρούνται ότι περιορίζουν τον ανταγωνισμό όταν έχουν ως αντικείμενο μια **μορφή επιτρεπτής συνεργασίας** όπως είναι: η πραγματοποίηση από κοινού συγκριτικών μελετών επί επιχειρήσεων ή ολόκληρων κλάδων, η κατάρτιση από κοινού στατιστικών πινάκων ή μοντέλων, η από κοινού ανάλυση των αγορών, η συνεργασία σε θέματα λογιστικής, η από κοινού εγγύηση των πιστώσεων, η από κοινού εκτέλεση συμβάσεων, σχεδίων ή εντολών έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και η κοινή χρησιμοποίηση μέσων παραγωγής, μεταφοράς και αποθήκευσης. Υπό ορισμένους όρους θεωρείται παραδεκτή επίσης η εκτέλεση από κοινού παραγγελιών, η πώληση από κοινού, η συντήρηση μετά την πώληση και η από κοινού διαφήμιση.

4.9 Κοινοποίηση και αρνητική πιστοποίηση

Για να μπορεί να κρίνει κατά πόσο συμβιβάζονται ή όχι με την κοινή αγορά οι συμπράξεις, η Επιτροπή πρέπει να τις γνωρίζει. Γι' αυτόν τον σκοπό ζήτησε με τον κανονισμό 17 του 1962 την κοινοποίηση των συμπράξεων (εκτός ορισμένων εξαιρέσεων) και ειδικά: των διεθνών συμπράξεων που έχουν σαν αντικείμενο να επιβάλουν περιορισμούς του ανταγωνισμού (καθορισμό των τιμών, κατανομή των αγορών, εκπτώσεις και όρους πώλησης, ορθολογισμό, τυποποίηση,

κλπ) των συμπράξεων που ενδιαφέρουν τις επιχειρήσεις ενός μόνον κράτους, αλλά οι οποίες έχουν επιπτώσεις στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και των συμπράξεων στις οποίες συμμετέχουν επιχειρήσεις τρίτων κρατών, κατά το μέτρο που μπορεί να επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Αν δεν εντάσσονται σε μίαν από τις πολυάριθμες εξαιρέσεις κατά κατηγορίες, τις οποίες θα εξετάσουμε παρακάτω, οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων και οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων (π.χ. επαγγελματικών οργανώσεων) πρέπει να υποβάλλονται στην Επιτροπή για να τύχουν μιας απόφασης που να πιστοποιεί ότι δεν αντιβαίνουν στο άρθρο 85, παράγραφος 1 (**αρνητική πιστοποίηση**) ή ότι, παρόλο που υπάγονται στις διατάξεις αυτής της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου. Η πιστοποίηση γίνεται εγγράφως από την Επιτροπή επί ενός επισήμου εντύπου το οποίο ονομάζεται «**έντυπο A/B**». Προσαρμοσμένο στις ανάγκες των επιχειρήσεων, αυτό το έντυπο επιτρέπει στην Επιτροπή να διαθέτει αμέσως όλα τα σημαντικά στοιχεία για την εκτίμηση των συμπράξεων που της κοινοποιούνται. Η κοινοποίηση δεν πρέπει αναγκαστικά να γίνεται απ' όλους τους συμμετέχοντες στη συμφωνία, αλλά για να αποφευχθεί η χρηματική ποινή για μη κοινοποίηση, ο κοινοποιών πρέπει να είναι μέλος της συμφωνίας. Το έντυπο A/B μπορεί να χρησιμοποιηθεί επίσης για την υποβολή αιτήσεων ή κοινοποιήσεων σχετικών με το άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΚ ή σχετικών με τα άρθρα 53 και 54 της συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο. Αντίθετα, η υποβολή κοινοποιήσεων, που προβλέπονται από τον κανονισμό του 1989 και από το άρθρο 57 της συμφωνίας ΕΕΧ, σχετικά με τον έλεγχο των συγκεντρώσεων επιχειρήσεων, γίνεται βάσει ενός **εντύπου CO**, το πρότυπο του οποίου έχει συντάξει η Επιτροπή.

Το συμπλήρωμα της υποχρεωτικής κοινοποίησης, προβλεπόμενο επίσης από τον κανονισμό 17/62, είναι η αρνητική πιστοποίηση με την οποία η Επιτροπή δηλώνει επίσημα ότι η σύμπραξη δεν παραβαίνει τους κανόνες του ανταγωνισμού. Προηγουμένως η Επιτροπή πρέπει να δώσει στους τυχόν ενδιαφερόμενους τρίτους τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν τις απόψεις των. Γι' αυτόν τον λόγο δημοσιεύει στην **Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών**

Κοινοτήτων (σειρά C) τα ουσιώδη στοιχεία της υπόθεσης. Ένα χρονικό διάστημα δίνεται στους ενδιαφερομένους για να αντιδράσουν σε αυτή τη δημοσίευση. Μια δεύτερη τυπική υποχρέωση της Επιτροπής πριν από την παροχή αρνητικής πιστοποίησης είναι η πληροφόρηση και ανταλλαγή απόψεων με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, οι οποίες εκπροσωπούνται ανταλλαγή απόψεων με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών, οι οποίες εκπροσωπούνται στην επί τούτου επιτροπή για θέματα συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων.

Μετά απ' αυτές τις τυπικές διαδικασίες τρεις περιπτώσεις μπορούν να υπάρξουν: (α) να διαπιστώσει η Επιτροπή ότι η συμφωνία, απόφαση ή πρακτική δεν παραβαίνει το άρθρο 85, παράγραφος 1, οπότε εκδίδει μια **αρνητική πιστοποίηση** (β) να εκτιμήσει η Επιτροπή ότι η εν λόγω συμφωνία παραβαίνει το άρθρο 85, παράγραφος 1, αλλά ότι συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που δικαιολογούν την παροχής μιας εξαίρεσης, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, οπότε εκδίδει μια τυπική απόφαση **ατομικής εξαίρεσης** ή (γ) να εκτιμήσει ότι δεν συγκεντρώνονται αυτές οι προϋποθέσεις, οπότε απευθύνει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μια **κοινοποίηση παρατηρήσεων**.

Κατά τη διάρκεια των ετών, η Επιτροπή επιδίωξε να προσδιορίσει με δυο σειρές μέτρων, ατομικών και γενικών, αφενός τις συμφωνίες που διαφεύγουν από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, και αφετέρου αυτές που, παρόλο που σχετίζονται μ' αυτήν την απαγόρευση, μπορούν να απαλλαγούν. Οι ατομικές αποφάσεις εξαίρεσης δεν μπορεί να γενικεύονται, γιατί οι προϋποθέσεις για την παροχή εξαίρεσης πρέπει να προσδιορίζονται σε κάθε περίπτωση. Ορισμένα είδη συγκεκριμένων συμφωνιών έχουν όμως τύχει εξαιρέσεων κατά κατηγορίες από την Επιτροπή, όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω.

4.10 Ο κανόνας «των ελαχίστων»

Τον Μάιο του 1970 η Επιτροπή δημοσίευε μian ανακοίνωση σχετικά με τις συμφωνίες μικρής σημασίας, τις

οποίες δεν αφορούν οι διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης, γιατί δεν επηρεάζουν αισθητά τον ανταγωνισμό μέσα στην κοινή αγορά και τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών. Ο κανόνας αυτός, λεγόμενος «των ελαχίστων», εφαρμόζεται στις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων που ικανοποιούν ορισμένα κριτήρια μέρους της αγοράς και κύκλου εργασιών. Αυτά τα κριτήρια ανατιμήθηκαν στις 19 Σεπτεμβρίου 1977 και εκ νέου στις 3 Σεπτεμβρίου 1986. Έκτοτε η Επιτροπή θεωρεί ότι μια συμφωνία δεν επιδρά αισθητά επί των συνθηκών της αγοράς όταν το τμήμα της αγοράς το οποίο κατέχουν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν υπερβαίνει το 5% του συνόλου των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών στην κοινή αγορά και όταν ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών τους δεν υπερβαίνει τα 200 εκατομμύρια ECU. Εάν συντρέχουν αυτά τα δύο κριτήρια, όποια και αν είναι η φύση της εν λόγω συμφωνίας, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν πρέπει γενικά να ανησυχούν για ενδεχόμενη εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, και μπορούν να μην τα κοινοποιήσουν στην Επιτροπή.

Η εξαίρεση από την κοινοποίηση των συμφωνιών μικρής σημασίας ενδιαφέρει ιδιαίτερα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, γιατί τους επιτρέπει να αποφεύγουν την περίπλοκη διαδικασία της κοινοποίησης - αρνητικής πιστοποίησης και να συνεργάζονται μεταξύ τους χωρίς να διατρέχουν κίνδυνο να παραβούν τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Εξάλλου πολλοί κανονισμοί, τους οποίους θα δούμε παρακάτω, σχετικά με τις εξαιρέσεις κατά κατηγορία, αφορούν κατά πρώτο λόγο τις ΜΜΕ, είτε λόγω της φύσης της δραστηριότητας που ρυθμίζουν, είτε λόγω των όρων εφαρμογής (τμήμα αγοράς και κύκλος εργασιών).

4.11 **Εγκεκριμένες συμφωνίες**

Σε μια ανακοίνωση περί των συμβάσεων αποκλειστικής αντιπροσώπευσης που συνάπτονται με τους εμπορικούς αντιπροσώπους, την οποία δημοσίευσε το 1962, η Επιτροπή προσδιόρισε ότι μια συμφωνία που συνάπτεται με έναν εμπορικό αντιπρόσωπο, ο οποίος διαπραγματεύεται υποθέσεις για λογαριασμό του εντολέα, δεν υποπίπτει στις

διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1. Ένας έμπορος δεν θεωρείται «εμπορικός αντιπρόσωπος» παρά μόνον αν δεν αναλαμβάνει τον χρηματοοικονομικό κίνδυνο που ενέχουν οι συναλλαγές και αν ενεργεί, πράγματι, σαν απλός εντολοδόχος. Φυσικά, πρέπει να γνωρίζει κανείς αν υπάρχει οικονομική ολοκλήρωση μεταξύ του αντιπροσώπου και του εντολέα και για να το κρίνει αυτό η Επιτροπή αποδίδει μεγαλύτερη σημασία στην οικονομική πραγματικότητα απ' ό τι στη νομική μορφή των σχέσεων μεταξύ των επιχειρήσεων. Έτσι ο διανομέας, που διαχειρίζεται σαν κύριος σημαντικά αποθέματα του προϊόντος που αφορά η σύμβαση ή που εξασφαλίζει με δικά του έξοδα σημαντικές δωρεάν υπηρεσίες στην πελατεία ή που καθορίζει μόνος τις τιμές πώλησης ή άλλους όρους των συναλλαγών, θεωρείται ανεξάρτητος έμπορος, οπότε το άρθρο 85, παράγραφος 1 εφαρμόζεται. Αντίθετα αυτό δεν εφαρμόζεται στις σχέσεις μεταξύ μιας μητρικής και μιας θυγατρικής εταιρείας, όταν η τελευταία δεν είναι ελεύθερη να καθορίζει τις πράξεις της στην αγορά.

Τον Δεκέμβριο του 1978, η Επιτροπή δημοσίευσε μίαν ανακοίνωση σχετικά με τις **υπεργολαβίες** αναφορικά με τις διατάξεις του άρθρου 85 της Συνθήκης. Με αυτήν την ανακοίνωση η Επιτροπή σκόπευε να ενθαρρύνει την ανάπτυξη μίας πρακτικής με αυξανόμενη σημασία στις ενδοκοινοτικές σχέσεις που αρμόζει στις ιδιότητες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Πράγματι η υπεργολαβία συνίσταται συνήθως για μια επιχείρηση λεγόμενη «υπεργολάβος» να εκτελέσει μια παραγγελία για μια μεγάλη εταιρεία, ονομαζόμενη «εντολέας», σύμφωνα με τις οδηγίες αυτής της τελευταίας. Η ανακοίνωση θέτει την αρχή ότι η θέση στη διάθεση του υπεργολάβου των γνώσεων (καλυπτόμενων από ευρεσιτεχνία ή όχι) ή εξοπλισμών του εντολέα μπορεί να θεμελιώνει την υποχρέωση του πρώτου να μην παραδίδει παρά στον δεύτερο τα κατασκευασθέντα αντικείμενα ή να μην παρέχει υπηρεσίες σε άλλον από αυτόν και δεν περιορίζει τον ανταγωνισμό υπό την έννοια του άρθρου 85.

Με κανονισμό της 23ης Δεκεμβρίου 1992, η Επιτροπή επιδιώκει να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κοινών επιχειρήσεων **συνεταιριστικού χαρακτήρα**. Στις επιχειρήσεις αυτές παρέχεται το ευεργέτημα της απαλλαγής κατά κατηγορία των συμφωνιών τους που αναφέρονται στην εξειδίκευση, την έρευνα και την ανάπτυξη, την εκμετάλλευση

διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και την εκμετάλλευση τεχνογνωσίας. Με ανακοίνωση της ίδιας ημερομηνίας, η Επιτροπή επισημαίνει στους ενδιαφερόμενους βιομηχανικούς και εμπορικούς κύκλους τα κριτήρια τα οποία χρησιμοποιεί για την εξέταση των κοινών επιχειρήσεων συνεταιριστικού χαρακτήρα.

Η πρώτη απόφαση σχετικά με κοινές επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική όσον αφορά τη στάση της Επιτροπής ως προς αυτές. Η Επιτροπή ενέκρινε, πράγματι, τη σύσταση μιας κοινής επιχείρησης με χαρακτήρα συνεργασίας για την ανάπτυξη, την κατασκευή και την πώληση υγρών κρυστάλλων ενεργού μήτρας εκ μέρους των εταιρειών Philips, Thompson και Sagem. Η απόφαση της Επιτροπής ανέφερε σαφώς ότι, παρά το γεγονός ότι οι μητρικές εταιρείες είχαν ανταγωνιστική θέση στον τομέα των οθονών γενικά, η κοινή επιχείρηση αποτελούσε ένα μέσο για την επιτάχυνση της εισαγωγής στην Ευρώπη μιας νέας τεχνολογίας, της οποίας το κόστος είναι εξαιρετικά υψηλό, σε έναν τομέα που χαρακτηρίζεται από μεγάλη τεχνική αβεβαιότητα και όπου ο ανταγωνισμός εκτείνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Επιτροπή επέδειξε τη θετική στάση της έναντι των κοινών επιχειρήσεων συνεταιριστικού χαρακτήρα με πολλές άλλες επίσημες αποφάσεις απαλλαγής, μεταξύ των οποίων, η στρατηγική συμμαχία μεταξύ του βρετανικού φορέα τηλεπικοινωνιών British Telecom (BT) και της αμερικανικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών μακρών αποστάσεων (MCI) και η δημιουργία από την EXXON και την SHELL κοινής επιχείρησης στον πετροχημικό τομέα.

4.12 **Εξαίρεση κατηγοριών συμφωνιών**

Όπως είδαμε παραπάνω, η παράγραφος 3 του άρθρου 85 αναφέρει τέσσερις όρους που πρέπει να συντρέχουν για να μπορεί η Επιτροπή να εξαιρέσει από την απαγόρευση μια συμφωνία ή μian εναρμονισμένη πρακτική, η οποία περιορίζει τον ανταγωνισμό υπό την έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 85. Είδαμε επίσης ότι η Επιτροπή, μετά από την κοινοποίηση της συμφωνίας, μπορεί να χορηγήσει ατομική

απαλλαγή. Κατά γενικό κανόνα, όμως, οι απαιτήσεις της απαλλαγής προβλέπονται σε κανονισμούς απαλλαγής ορισμένων κατηγοριών συμφωνιών. Ένας κανονισμός του Συμβουλίου του 1965 προβλέπει τους όρους υπό τους οποίους η Επιτροπή μπορεί με κανονισμό να ανακηρύξει μη εφαρμόσιμες τις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών.

Αυτοί οι κανονισμοί της επιτροπής προσδιορίζουν με σαφήνεια ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών για τις οποίες ισχύει αυτόματα η απαλλαγή που προβλέπεται από το άρθρο 85, παράγραφος 3. Όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται σε κανονισμό, η συμφωνία δεν χρειάζεται να κοινοποιηθεί στην Επιτροπή και μπορεί να εφαρμοσθεί χωρίς διατυπώσεις. Αυτοί οι κανονισμοί είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και σε πολλές περιπτώσεις έχουν θεσπιστεί μάλιστα ειδικά προς όφελος αυτών των επιχειρήσεων. Πράγματι, σε πολλούς κανονισμούς, τα ανώτατα όρια όσον αφορά τον κύκλο εργασιών ή και το μερίδιο της αγοράς έχουν καθοριστεί σε χαμηλά επίπεδα, έτσι ώστε να ευνοούν κατά κύριο λόγο τις ΜΜΕ.

Μια πρώτη ομάδα κανονισμών εξαίρεσης κατά κατηγορία αφορά τις **συμφωνίες συνεργασίας**. Με κανονισμό της Επιτροπής της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1984 απαλλάσσονται της εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1 οι **συμφωνίες εξειδίκευσης**, δηλαδή οι συμφωνίες με τις οποίες τα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην κατασκευάζουν ορισμένα προϊόντα, ώστε να εξειδικεύονται στην κατασκευή άλλων προϊόντων. Παρόλο που ο ανταγωνισμός περιορίζεται εφόσον τα μέρη παραιτούνται από την ανεξάρτητη κατασκευή ορισμένων ειδών, η απαλλαγή αυτής της κατηγορίας συμφωνιών έχει θεσπιστεί για να επιτρέψει στις ΜΜΕ να βελτιώνουν τη διαδικασία παραγωγής και να δυναμώνουν τη θέση τους σχετικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις. Γι' αυτό, για να τύχει της απαλλαγής η συμφωνία πρέπει, μεταξύ άλλων, το μέρος της αγοράς των προϊόντων που είναι αντικείμενο της εξειδίκευσης να μην αντιπροσωπεύει περισσότερο από 20% της αγοράς του συνόλου αυτών των προϊόντων και ο συνολικός κύκλος εργασιών των συμμετεχουσών επιχειρήσεων να μην περνάει τα 500 εκατομμύρια ECU.

Ένας άλλος κανονισμός της Επιτροπής της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1984 απαλλάσσει, υπό ορισμένους όρους, κατηγορίες συμφωνιών **έρευνα και ανάπτυξης** προϊόντων ή μεθόδων στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου προγράμματος. Η από κοινού εκμετάλλευση των προϊόντων αυτών των συμφωνιών δεν επιτρέπεται παρά μόνον εάν οι γνώσεις που προέρχονται από την κοινή έρευνα συμβάλλουν σημαντικά στην τεχνική ή οικονομική πρόοδο και είναι καθοριστικές για την κατασκευή νέων ή βελτιωμένων προϊόντων. Ο κανονισμός περιέχει έναν λεπτομερή κατάλογο των περιορισμών και υποχρεώσεων, όπως είναι η ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ των μερών στο πεδίο της έρευνας και ανάπτυξης, το πεδίο χρήσης της νέας τεχνολογίας και η περιορισμένη εδαφική προστασία των μερών. Αναφέρονται επίσης λεπτομερώς οι διατάξεις οι οποίες δεν πρέπει κατά κανένα τρόπο να περιέχονται στις συμφωνίες για να τύχουν τα μέρη της απαλλαγής (μαύρος πίνακας).

Μια δεύτερη κατηγορία κανονισμών και ανακοινώσεων της Επιτροπής αφορά τις **συμφωνίες διανομής**. Με κανονισμό της 22ας Ιουνίου 1983, η Επιτροπή εφάρμοσε το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες **συμφωνιών αποκλειστικής διανομής**, οι οποίες συνάπτονται μεταξύ ενός προμηθευτού και ενός ή περισσοτέρων διανομέων. Παρόλο που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, αυτές οι συμφωνίες έχουν ευνοϊκά αποτελέσματα στη διανομή μέσα στην κοινή αγορά, γιατί οι (αποκλειστικοί) διανομείς γνωρίζουν κατά κανόνα πολύ καλύτερα την αγορά απ' ό,τι ο προμηθευτής, ο οποίος μπορεί να είναι εγκατεστημένος σε άλλη αγορά. Πολλοί όροι απαιτούνται για τη χορήγηση της απαλλαγής, ο κυριότερος των οποίων είναι ότι, επιπλέον του «επίσημου κύκλωματος», μέσω του οποίου ο αποκλειστικός διανομέας εισάγει τα προϊόντα σε ορισμένη εδαφική περιοχή, πρέπει να μπορεί να υπάρχει «παράλληλο κύκλωμα», μέσω του οποίου ένας άλλος έμπορος εγκατεστημένος σε αυτήν την περιοχή να μπορεί να εισάγει τα προϊόντα τα οποία προμηθεύεται από τρίτον εγκατεστημένο εκτός της περιοχής. Οποιαδήποτε ρήτρα που αποβλέπει στο να εμποδίσει τις παράλληλες εισαγωγές καθιστά ανεφάρμοστη την απαλλαγή της συμφωνίας.

Στις 22 Ιουνίου 1983 η Επιτροπή θέσπισε επίσης έναν άλλο κανονισμό, ο οποίος απαλλάσσει από την εφαρμογή του

άρθρου 85 κατηγορίες **συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας**, συμφωνιών με τις οποίες ένας μεταπράτης υποχρεούται να προμηθεύεται αποκλειστικά από έναν κατασκευαστή ή από άλλον προμηθευτή (π.χ. χονδρέμπορο), χωρίς όμως να του έχει παραχωρηθεί ένα αποκλειστικό έδαφος πώλησης. Εάν ο κατασκευαστής ή προμηθευτής έχει επιτύχει να κρατήσει δ' εαυτόν τα περισσότερα ή τα σημαντικότερα σημεία πώλησης σε μια περιοχή, οι ανταγωνιστές του μπορεί να έχουν μεγάλα προβλήματα να διοχετεύουν τα προϊόντα τους σ' αυτήν την περιοχή. Όσο πιο μεγάλη είναι η διάρκεια της υποχρέωσης αποκλειστικής προμήθειας και όσο πιο ευρεία είναι η κλίμακα των προϊόντων που καλύπτει η συμφωνία, τόσο πιο σοβαρό είναι το εμπόδιο πρόσβασης των ανταγωνιστών στη συγκεκριμένη περιοχή. Γι' αυτό, επιπλέον των άλλων όρων που απαιτούνται για την εφαρμογή της απαλλαγής, πρέπει η μέγιστη διάρκεια της υποχρέωσης αποκλειστικής προμήθειας να περιορίζεται σε μια περίοδο πέντε ετών (ανανεώσιμη) και τα προϊόντα που καλύπτει η συμφωνία να περιορίζονται σ' εκείνα που σχετίζονται μεταξύ τους από τη φύση τους ή από την εμπορική συνήθεια. Δεδομένου ότι οι συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας σχετικά με τη μπίρα που πωλείται για επιτόπια κατανάλωση (σε μπιραρίες) και τα καύσιμα, τα οποία πωλούνται σε σταθμούς βενζίνης, συνεπάγονται σημαντικές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις εκ μέρους των προμηθευτών, ειδικές υποχρεώσεις εφαρμόζονται γι' αυτές, ιδίως σχετικά με τη μέγιστη διάρκεια της αποκλειστικής προμήθειας, που μπορεί να είναι δέκα ετών. Για να εξαιρεθούν από την απαγόρευση, οι συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας μπίρας, που συνάπτονται με ζυθοποιεία πρέπει να υπόκεινται σε ορισμένους όρους, τους οποίους έχει ορίσει ή Επιτροπή.

Ορισμένοι παραγωγοί, ιδίως προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, επιθυμούν να πωλούνται τα προϊόντα τους από εγκεκριμένους μεταπωλητές με κατάλληλα προσόντα. Αν η έγκριση περιορίζεται σε ποιοτικά στοιχεία, όπως είναι η κατοχή από τον μεταπωλητή ελάχιστων τεχνικών γνώσεων ή η διάθεση κατάλληλου χώρου ή προσωπικού, το σύστημα της **επιλεκτικής διανομής** μπορεί να δικαιολογείται έναντι των κανόνων του ανταγωνισμού. Εάν όμως επιβάλλονται

περισσότεροι όροι, οι οποίοι αποκλείουν άλλους μεταπράτες που διαθέτουν τα προσόντα ή που εμποδίζουν τις παράλληλες εισαγωγές, οι εν λόγω συμφωνίες περιορίζουν κατ' αρχήν τον ανταγωνισμό κατ' αδικαιολόγητο τρόπο και δεν μπορούν να τύχουν απαλλαγής.

Δεδομένων, όμως, των ειδικών όρων της εμπορίας αυτοκινήτων (έντονος ανταγωνισμός μεταξύ αντιπάλων δικτύων διανομής) και της ανάγκης εγγύησης παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών συντήρησης και επιδιόρθωσης, γίνεται δεκτός ένας ορισμένος βαθμός περιορισμού του ανταγωνισμού μεταξύ διανομέων και συντηρητών του ίδιου δικτύου. Γι' αυτό, ένας κανονισμός απαλλαγής ορισμένων κατηγοριών συμφωνιών διανομής και εξυπηρέτησης των πελατών πριν και μετά την πώληση αυτοκινήτων οχημάτων, της 12^{ης} Δεκεμβρίου 1984, δέχεται ορισμένα είδη περιορισμών επιβαλλομένων στον διανομέα αυτοκινήτων, ιδίως αυτών του να μην πωλεί καινούρια αυτοκίνητα ενός άλλου κατασκευαστή, ούτε ανταλλακτικά, τα οποία δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις ποιότητας του κατασκευαστή με τον οποίον συνδέεται ο διανομέας, και αυτών του να μελετά ενεργητικά τη δυνατότητα επέκτασης της πελατείας του έξω από τη συμφωνημένη εδαφική περιοχή. Η απαλλαγή εξαρτάται βέβαια από ορισμένους όρους, οι οποίοι αποβλέπουν στο να προστατεύσουν τον ανταγωνισμό και την ελευθερία των καταναλωτών να αγοράζουν καινούρια αυτοκίνητα σε όποια χώρα της κοινής αγοράς βρίσκουν καλύτερες συνθήκες.

Τα δικαιώματα **βιομηχανικής ιδιοκτησίας** παίρνουν όλο και μεγαλύτερη σημασία μέσα στην ενιαία αγορά. Περιλαμβάνουν τα δικαιώματα ευρεσιτεχνίας, τα δικαιώματα του δημιουργού, τα σήματα, τα δικαιώματα εκπροσώπησης, τα σχέδια, τα πρότυπα και χρήσης αυτών των δικαιωμάτων καθορίζονται από το δίκαιο κάθε κράτους μέλους, πράγμα καθ' όλα νόμιμο, αλλά που μπορεί να θέσει προβλήματα αν ο κάτοχος ενός δικαιώματος βιομηχανικής ιδιοκτησίας το χρησιμοποιεί καταχρηστικά για να περιφράξει την αγορά του ή για να το χρησιμοποιεί καταχρηστικά για να περιφράξει την αγορά του ή για να περιορίσει τον ανταγωνισμό μέσα σ' αυτήν. Γι' αυτό οι απαλλαγές που χορηγεί η Επιτροπή στις συμφωνίες στο πεδίο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας επιδιώκουν να συμβιβάσουν τις απαιτήσεις του ανταγωνισμού

μέσα στην κοινή αγορά με τις συνθήκες της διεθνούς αγοράς στους τομείς υψηλής τεχνολογίας.

Έτσι οι συμφωνίες επί των **διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας**, οι οποίες παραχωρούν στους αδειούχους την αποκλειστικότητα της κατασκευής ή και της πώλησης των προϊόντων που καλύπτονται από το δίπλωμα και οι οποίες μπορεί να θέσουν προβλήματα στην κοινή αγορά λόγω της εδαφικής προστασίας που επιβάλλουν, μπορεί συγχρόνως να έχουν και ευνοϊκά αποτελέσματα, ιδίως για τις ΜΜΕ, οι οποίες δεν μπορούν αλλιώς να έχουν πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες και οι οποίες δεν διαθέτουν χρηματοοικονομικούς πόρους για να εκμεταλλευτούν τις εφευρέσεις τους. Γι' αυτό, η Επιτροπή θέσπισε, το 1984 έναν κανονισμό απαλλαγής, υπό ορισμένους όρους, ορισμένων κατηγοριών συμφωνιών που αφορούν την άδεια εκμετάλλευσης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Καθόσον αφορά την εδαφική προστασία, αυτός ο κανονισμός επιτρέπει σε κάθε μέρος της συμφωνίας να προστατεύεται έναντι του ενεργητικού ή παθητικού ανταγωνισμού του άλλου μέρους καθ' όλη τη διάρκεια της συμφωνίας. Έναντι του ενεργητικού ανταγωνισμού άλλων αδειούχων, ο αδειούχος μπορεί επίσης να προστατεύεται καθ' όλη την διάρκεια της συμφωνίας αλλά, πέντε χρόνια αφότου το προϊόν τέθηκε για πρώτη φορά στην αγορά, όλοι οι αδειούχοι πρέπει να έχουν την ελευθερία να το προσφέρουν στην εδαφική περιοχή άλλων αδειούχων μετά από ζήτηση, χωρίς πρόσκληση δική τους, εκ μέρους πελατών εγκατεστημένων σ' αυτές τις περιοχές («παθητικές πωλήσεις»).

Οι άδειες διανομής και παροχής υπηρεσιών, που συνίστανται ουσιαστικά στην **εκμετάλλευση αδειών βιομηχανικής και πνευματικής ιδιοκτησίας** (σήματα, διακριτικά γνωρίσματα, know-how) για την πώληση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών στους τελικούς χρήστες, έχουν γενικά θετικά αποτελέσματα επί του ανταγωνισμού. Βελτιώνουν τις συνθήκες διανομής γιατί δίνουν στους παρέχοντες την άδεια τη δυνατότητα να δημιουργήσουν με περιορισμένες επενδύσεις ένα ομοιογενές δίκτυο διανομής, πράγμα που μπορεί να ευνοήσει την πρόσβαση στην αγορά νέων ανταγωνιστών, ιδίως μικρομεσαίων επιχειρήσεων, γιατί εντείνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων κατατεθέντων σημάτων και μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων και ΜΜΕ. Αυτές

μπορούν έτσι να συνεταιρίζονται με μεγάλες επιχειρήσεις, διατηρώντας όμως, την αυτονομία τους και την εξειδίκευσή τους. Γι' αυτό, η Επιτροπή θέσπισε το 1988 έναν κανονισμό απαλλαγής ορισμένων κατηγοριών συμφωνιών που αφορούν την άδεια εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας. Η απαλλαγή χορηγείται υπό ορισμένους όρους, π.χ. τη δυνατότητα για τον αδειούχο να πωλεί σε άλλους αδειούχους και την υποχρέωση του αδειούχου να παρέχει εγγυήσεις που να ισχύουν σε όλον το χώρο της Κοινότητας. Η αποκλειστικότητα αγοράς επιτρέπεται για τα προϊόντα για τα οποία δεν μπορεί να υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια ποιότητας. Πάντως μια υποχρέωση μη ανταγωνισμού θεωρείται μη περιοριστική, ακόμη και για μια περίοδο που εκτείνεται έως ένα έτος μετά την εκπνοή της σύμβασης.

Η μη κατοχυρωμένη τεχνογνωσία, η οποία περιέχεται σε περιγραφές των τρόπων κατασκευής, σε συνταγές, σε τύπους, μοντέλα ή σχεδιαγράμματα είναι σε ταχεία αύξηση μέσα στην Κοινότητα, καθώς επίσης και οι συμφωνίες για την εκμετάλλευσή της. Η τεχνογνωσία ορίζεται σαν ένα σύνολο τεχνικών πληροφοριών, οι οποίες είναι ουσιώδεις, μυστικές και ευδιάκριτες. Όταν περιορίζουν τον ανταγωνισμό με την επιβολή γεωγραφικών περιορισμών, οι συμφωνίες εκμετάλλευσης τεχνογνωσίας, όπως και εκείνες της εκμετάλλευσης ευρεσιτεχνίας, έχουν ευεργετικά αποτελέσματα επί της οικονομίας, γιατί διευκολύνουν τη μεταβίβαση τεχνολογιών και την καινοτομία, ιδίως όσον αφορά τις ΜΜΕ. Γι' αυτό, η Επιτροπή θέσπισε, το 1988, έναν κανονισμό απαλλαγής σχετικά με τις συμφωνίες αδειών τεχνογνωσίας. Αυτές οι συμφωνίες μπορεί να περιλαμβάνουν ρήτρα εδαφικής προστασίας του παρέχοντος την άδεια ή του αδειούχου (του ενός ως προς τον άλλο ως προς την εκμετάλλευση της άδειας) μιας διάρκειας δέκα ετών από την ημερομηνία της πρώτης συμφωνίας για κάθε προστατευμένη περιοχή μέσα στην Κοινότητα. Μεταξύ των αδειούχων, η διάρκεια της επιτρεπόμενης προστασίας είναι επίσης δεκαετής όσον αφορά την ενεργητική εκμετάλλευση και πενταετής όσον αφορά τον παθητικό ανταγωνισμό.

Οι κανονισμοί τους οποίους αναφέραμε παραπάνω, καθώς και οι κανονισμοί τους οποίους αναφέρουμε υπό τους τίτλους των **ασφαλειών** στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά

και των αεροπορικών μεταφορών, στο κεφάλαιο για τις μεταφορές, επιτρέπουν, υπό ορισμένες συνθήκες τις μορφές συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων, οι οποίες είναι οι πιο συνήθεις και οι οποίες δεν περιορίζουν πολύ τον ανταγωνισμό υπό την έννοια του άρθρου 85 της Συνθήκης. Ρυθμίζουν έτσι τη μεγάλη πλειοψηφία των συμπράξεων που υπάρχουν μέσα στην Κοινότητα. Η Επιτροπή μπορεί έτσι να φέρει όλη την προσοχή της στις, συνήθως μυστικές, συμπράξεις, οι οποίες εμποδίζουν πράγματι την ελευθερία του ανταγωνισμού, και τις συναλλαγές μέσα στην κοινή αγορά.

4.13 Απαγορευμένες συμπράξεις

Δεν θα προσπαθήσουμε εδώ να περιγράψουμε όλες τις μορφές των συμπράξεων που απαγορεύονται από τους κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ, γιατί κάθε περίπτωση διαφέρει ανάλογα με το προϊόν, την αγορά και τη φαντασία των διευθυνόντων τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις. Θα περιοριστούμε να αναφέρουμε μερικές χαρακτηριστικές περιπτώσεις ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά συμπράξεων, όπως προκύπτουν από τις αποφάσεις της Επιτροπής. Αυτή εκτιμάει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα κάθε σύμπραξης ή κατηγορίας συμπράξεων, όχι μόνο με νομικά κριτήρια, αλλά και με κριτήρια συμφέροντος των παραγωγών και καταναλωτών ενός κλάδου. Γι' αυτό και εφαρμόζει τον κανόνα «των ελαχίστων», τον οποίον είδαμε παραπάνω, στις συμπράξεις που παραβαίνουν τους κανόνες του ανταγωνισμού, αλλά που έχουν ασήμαντες οικονομικές συνέπειες.

Ως προς τις συμπράξεις τις οποίες θεωρεί ως ασυμβίβαστες με τη Συνθήκη, η Επιτροπή ενεργεί πολύ προσεκτικά. Προσπαθεί να συγκεντρώσει αδιάψευστες αποδείξεις της παράβασης σχετικά με το άρθρο 85, παράγραφος 1, πράγμα που απαιτεί μερικές φορές, πολλά χρόνια, δεδομένου ότι, σήμερα, οι περιορισμοί του ανταγωνισμού σπάνια παίρνουν τη μορφή γραπτών συμφωνιών οι οποίες επιβάλλουν παράνομες ενέργειες στους συμβαλλόμενους επί απειλή ποινής. Παίρνουν συνήθως τη μορφή εναρμονισμένων πρακτικών, βασισμένων σε

«συμφωνίες κυρίων», για τις οποίες είναι δύσκολο να ευρεθούν υλικές αποδείξεις. Η προσεκτική συμπεριφορά της Επιτροπής σ' αυτό το πεδίο έχει το μειονέκτημα της αργοπορίας, αλλά δίνει κύρος στις αποφάσεις της, οι οποίες επιβεβαιώνονται συνήθως από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, εάν οι ενεχόμενες επιχειρήσεις προσφύγουν σ' αυτό πράγμα όχι και τόσο σύνηθες. Οι αποφάσεις της Επιτροπής αφήνουν λοιπόν να διαφαίνεται η κοινοτική πολιτική ως προς τις μεγάλες κατηγορίες απαγορευμένων συμπράξεων.

Η κατανομή των αγορών είναι ιδιαίτερα περιοριστική του ανταγωνισμού και αντίθετη προς τους στόχους της κοινής αγοράς, γιατί οι συμφωνίες που βασίζονται στην αρχή του αμοιβαίου σεβασμού των εθνικών αγορών προς όφελος των συμμετεχόντων, που είναι ήδη εγκατεστημένοι σ' αυτές, έχουν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών ως προς τα προϊόντα που αφορούν. Με το σύστημα του ορισμού ποσοτώσεων ανάλογων με τις συνολικές πωλήσεις των μελών της σύμπραξης, αυτοί παραιτούνται από την ελευθερία να εφαρμόζουν αυτόνομη πολιτική πωλήσεων, αλλά έχουν ως αντάλλαγμα τη δυνατότητα να εφαρμόζουν μια πολιτική τιμών απαλλαγμένη από τον κίνδυνο ανταγωνισμού εκ μέρους των άλλων συμπραττόντων. Περίφημες περιπτώσεις καταδικασθεισών συμπράξεων μοιράσματος των αγορών είναι: των παραγωγών κίνησης της Κοινότητας, οι οποίοι είχαν με συμφωνία κυρίων ρυθμίσει τις τιμές και τις ποσοτώσεις όλων των πωλήσεων τους στην εσωτερική και στις εξωτερικές αγορές των μεγάλων παραγωγών ζάχαρη, οι οποίοι ήλεγχαν τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές ζάχαρης προοριζόμενης για ανθρώπινη κατανάλωση. Το Νοέμβριο του 1994, η Επιτροπή επέβαλε το μεγαλύτερο μέχρι σήμερα πρόστιμο (248 εκατ. ECU) σε 9 ενώσεις επιχειρήσεων και σε 33 ευρωπαϊούς παραγωγούς τσιμέντου που συμμετείχαν. Από το 1983, σε γενική συμφωνία κατανομής των αγορών, με στόχο να προστατεύσουν τις εθνικές ή εγχώριες αγορές, στα πλαίσια της Cembuteau, της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Τσιμέντου.

Οι συμφωνίες ορισμού των τιμών ή άλλων όρων των συναλλαγών περιορίζουν κατά σοβαρό τρόπο τον ανταγωνισμό, γιατί εμποδίζουν τους αγοραστές να ωφεληθούν από την ανταγωνιστική συμπεριφορά, την οποία θα είχαν φυσικά οι παραγωγοί αν δεν υπήρχε η σύμπραξη. Δεδομένου

ότι συνοδεύονται από τον αμοιβαίο σεβασμό των εθνικών αγορών, μπορούν επίσης να παραβιάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Γι' αυτό, η Επιτροπή έχει καταδικάσει τις εναρμονισμένες πρακτικές που είχαν ως αντικείμενο την εφαρμογή απ' όλες τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις ομοιόμορφων αυξήσεων τιμών σε ομοειδή προϊόντα (χρωστικές ουσίες) σε ορισμένες ημερομηνίες το σύνολο των κανονισμών της Ολλανδικής Ομοσπονδίας ενώσεων επιχειρήσεων κατασκευών που στόχευαν τον συντονισμό της ανταγωνιστικής συμπεριφοράς των κατασκευαστών μελών των ενώσεων και το καρτέλ κατανομής της αγοράς και καθορισμού των τιμών δεκαεσσάρων επιχειρήσεων παραγωγής PVC. Η επανέκδοση της απόφασης της Επιτροπής του 1988, μετά από την ακύρωσή της από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για διαδικαστικούς λόγους, υπογραμμίζει την αποφασιστικότητα της Επιτροπής να τιμωρεί τις συμπράξεις αυτού του τύπου, που παραβιάζουν τους στοιχειώδεις κανόνες του ανταγωνισμού, επιβάλλοντας σημαντικά πρόστιμα.

Οι αμοιβαίες **υποχρεώσεις αποκλειστικότητας**, συχνά συμπληρωνόμενες με συμφωνίες για τις ποσοστώσεις και τις τιμές, αναφέρονται είτε στην αποκλειστική αγορά από συγκεκριμένους κατασκευαστές ή εισαγωγείς, είτε στην αποκλειστική πώληση σε ορισμένους αγοραστές σε κάθε κράτος μέλος. Όπως παρατήρησε η Επιτροπή, ήδη από το 1964, στην περίπτωση της «συμφωνίας φαγεντιανών», αυτή η μορφή συμφωνίας αποτελεί ένα κλειστό κύκλωμα πώλησης, το οποίο αποβλέπει στο να εξασφαλίσει τις αγορές των συμπραττόντων παραγωγών μάλλον, παρά στο να βελτιώσει τη διανομή των προϊόντων που αφορά. Η προστατευμένη από τη σύμπραξη αγορά κλείνεται ως προς τους παραγωγούς των άλλων κρατών μελών, γιατί οι αγοραστές, δεσμευόμενοι από την αμοιβαία αποκλειστικότητα, δεν μπορούν να επιλέξουν άλλες προσφορές.

Η απομόνωση μιας αγοράς στο εσωτερικό της Κοινότητας μπορεί επίσης να εξασφαλιστεί χωρίς να έχουν συμφωνηθεί εμπορικές σχέσεις αποκλειστικότητας, όπως στην προηγούμενη περίπτωση, μέσω συμφωνιών συναπτομένων μεταξύ των παραγωγών ενός κράτους μέλους για την παροχή στους συνήθεις πελάτες **εκπτώσεων, το ύψος των οποίων ορίζεται συλλογικά** ανάλογα με τις συλλογικές αγορές τις

οποίες έκαναν απ' αυτούς κατά την περίοδο αναφοράς. Αυτή ήταν η περίπτωση των γερμανών κατασκευαστών πλακιδίων κεραμικής. Η συσσώρευση των βάσεων των εκπτώσεων παρακινούσε τους αγοραστές να μη λαμβάνουν υπόψη τις ευνοϊκότερες προσφορές παραγωγών άλλων κρατών μελών, για να συγκεντρώνουν τις αγορές τους στους παραγωγούς τους συμμετέχοντες στη σύμπραξη και να επιτυγχάνουν έτσι το υψηλότερο δυνατόν ύψος των εκπτώσεων.

Η από κοινού πώληση γίνεται γενικά δεκτή από την Επιτροπή στα πλαίσια συμφωνιών συνεργασίας, τις οποίες είδαμε παραπάνω. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στην περίπτωση **συμφωνιών πώλησης από κοινού** με τις οποίες οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις μοιράζονται μεταξύ τους, σύμφωνα με καθορισμένη κλείδα διανομής, το συνολικό ποσό των προϊόντων που μπορεί να διοχετευθεί σε μian αγορά και προσφέρουν τα προϊόντα τους μέσω ενός πρακτορείου πώλησης με ενιαίες τιμές και άλλους όρους πώλησης. Η συνδρομή των τριών παραγόντων - η παρεμβολή του κοινού οργάνου, η κατανομή των ποσοστώσεων και ο ορισμός των τιμών - εμποδίζουν κάθε ανταγωνισμό μεταξύ των συμπραττόντων στις αγορές που αφορούν και στερούν τους αγοραστές από την επιλογή μεταξύ διαφορετικών προσφορών. Γι' αυτό η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις στους τρεις κύριους γάλλους παραγωγούς λιπασμάτων, των οποίων η συνεργασία είχε ως αντικείμενο να εξασφαλίσει τη διανομή στη Γερμανία των σύνθετων λιπασμάτων τους, μέσω μιας κοινής εμπορικής εταιρείας ονομαζόμενης Floral.

Οι **συμφωνίες αγοράς από κοινού** μπορούν επίσης να περιορίσουν τον ανταγωνισμό, όταν η μεγάλη αγοραστική δύναμη των συμπραττούσων επιχειρήσεων τους επιτρέπει να εκμεταλλεύονται την ισχύ τους έναντι των προμηθευτών. Αυτή ήταν η περίπτωση των χονδρεμπόρων που συμμετείχαν στην ολλανδική συνεργαστική εταιρεία VBA, την πιο μεγάλη δημοπρασία λουλουδιών του κόσμου, οι οποίοι είχαν αναλάβει την υποχρέωση να μην εμπορεύονται σύστημα Eurovision για την από κοινού αγορά των δικαιωμάτων μετάδοσης διεθνών αθλητικών συναντήσεων. Ενώ το σύστημα αυτό περιορίζει τον ανταγωνισμό, δεδομένης της συσσωρευμένης αγοραστικής δύναμης της Union europeenne de Radiodiffusion (UER), η Επιτροπή το δέχτηκε από ορισμένους όρους, γιατί συμβάλλει στην ανάπτυξη αυθεντικής

ευρωπαϊκής αγοράς ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων και διευκολύνει τη διασυνοριακή εκμετάλλευση, ιδιαίτερα σημαντική για τα μέλη της Ένωσης τα προερχόμενα από μικρά κράτη.

Οι πιο περίπλοκες περιπτώσεις είναι εκείνες των **συμφωνιών αποκλειστικής διανομής**, η κατηγορία των οποίων καλύπτεται όπως είδαμε παραπάνω από απαλλαγή, αλλά όχι όταν αυτές προβλέπουν μια απόλυτη εδαφική προστασία, η οποία εμποδίζει τις παράλληλες εισαγωγές. Είναι η περίπτωση συμφωνιών που εμποδίζουν τον διανομέα να επανεξάγει τα καλυπτόμενα απ' αυτές προϊόντα σε άλλα κράτη μέλη, ή συμφωνιών που απαγορεύουν την εισαγωγή από άλλα κράτη μέλη, στη ζώνη του αναδόχου και τη διανομή από άλλα πρόσωπα. Η πολιτική της Επιτροπής σ' αυτό το θέμα έχει διασαφηνιστεί στην απόφαση της 23^{ης} Σεπτεμβρίου 1964 στην υπόθεση «Grunding - Consten», την οποία επιβεβαίωσε ως προς τα βασικά σημεία ως προς τα βασικά σημεία της το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με απόφαση της 13^{ης} Ιουλίου 1966, και έχει έτσι το κύρος του δεδικασμένου. Εντούτοις η Επιτροπή εξακολουθεί να παλεύει εναντίον συστημάτων διανομής που εμποδίζουν το παράλληλο εμπόριο, όπως ήταν εκείνο της γερμανικής εταιρείας TIPP-EX, η οποία εμπόδιζε τους διανομείς της σε κάθε κράτος μέλος να πωλούν προϊόντα σε άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας ή εκείνο της εταιρείας Zera Montedison, η οποία χορηγούσε στον αποκλειστικό διανομέα της στη Γερμανία απόλυτη εδαφική προστασία, ζητώντας έγκριση στα διάφορα κράτη μέλη για προϊόντα που συχνά δεν παρουσίαζαν παρά ελάχιστες διαφορές και καθιστώντας έτσι αδύνατες τις παράλληλες εισαγωγές. Ομοίως, τον Ιούλιο του 1994, η Επιτροπή απέσπασε ιδιαίτερα σημαντική δέσμευση εκ μέρους της Microsoft, του πρώτου σε παγκόσμιο επίπεδο παραγωγού λειτουργικών συστημάτων για υπολογιστές, σχετικά με τη χορήγηση αδειών εκμετάλλευσης των λειτουργικών της συστημάτων στους κατασκευαστές μικροϋπολογιστών.

Υπάρχουν βέβαια πολλά άλλα είδη απαγορευμένων οριζόντιων συμπράξεων, όπως εκείνα που επιβάλλουν διακριτικούς όρους στις συναλλαγές των μερών με τρίτους ανταγωνιστές των ή εκείνα που αποβλέπουν στο να εκδιώξουν έναν υπάρχοντα ή δυνητικό ανταγωνιστή από μια

αγορά. Άλλα είδη συμφωνιών, τα οποία κανονικά απαλλάσσονται, μπορεί να υποπέσουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, αν περιορίζουν τον ανταγωνισμό και δεν καλύπτονται από τον κανόνα «των ελαχίστων», π.χ.: οι συμφωνίες από κοινού διαφήμισης, αν εμποδίζουν τους συμμετέχοντες να προωθούν συγχρόνως τα προϊόντα τους κατ' ανεξάρτητο τρόπο· οι συμφωνίες χρήσης ενός κοινού ενδεικτικού ποιότητας, αν αυτό δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όλους τους κατασκευαστές των οποίων τα προϊόντα ικανοποιούν τους εν λόγω όρους ποιότητας ακόμη και οι συμφωνίες ανταλλαγής πληροφοριών, αν οδηγούν σε ευθυγράμμιση της εμπορικής στρατηγικής των συμμετεχόντων. Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς τη νομιμότητα της σύμπραξής τους, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις πρέπει να την κοινοποιούν στην Επιτροπή για να έχουν την επίσημη γνώμη της.

4.14

Δεσπόζουσες θέσεις

Θα δούμε στο κεφάλαιο για τη βιομηχανία ότι οι συγκεντρώσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε μεγαλύτερες μονάδες είναι κατ' αρχήν επιθυμητές και ενθαρρύνονται, γιατί επιφέρουν οικονομίες κλίμακας, οδηγούν στον ορθολογισμό της παραγωγής και της διανομής των προϊόντων στην κοινή αγορά και ευνοούν την τεχνική πρόοδο. Αλλά αν η συκέντρωση ξεπεράσει ορισμένα όρια, τα οποία διαφέρουν από κλάδο σε κλάδο, μπορεί να οδηγήσει στην εγκαθίδρυση μονοπωλίων ή, συχνότερα, ολιγοπωλίων και, επομένως, στον περιορισμό του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού. Αυτό συμβαίνει ιδίως όταν η επιχείρηση η οποία δεσπόζει επί ενός κλάδου λόγω του μεγέθους της και της οικονομικής της δύναμης απορροφάει τη μια μετά την άλλη τις επιχειρήσεις που την ανταγωνίζονται. Οι Συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΟΚ προέβλεψαν αυτήν την περίπτωση, αλλά η πρώτη κατά πολύ σαφέστερο τρόπο απ' ό,τι η δεύτερη.

Κατά το άρθρο 66, ένα από τα σημαντικότερα της Συνθήκης ΕΚΑΧ, υπόκειται σε προηγούμενη άδεια της Ανώτατης Αρχής (Επιτροπής) κάθε ενέργεια συκέντρωσης

επιχειρήσεων εκ των οποίων η μία τουλάχιστον ασκεί δραστηριότητα παραγωγής στον τομέα του άνθρακα ή του χάλυβα, είτε η συγκέντρωση πραγματοποιείται με συγχώνευση, απόκτηση μετοχών ή στοιχείων ενεργητικού, δάνειο, σύμβαση, είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο. Η αυστηρότητα της Συνθήκης ΕΚΑΧ σχετικά με τις συγκεντρώσεις εξηγείται από τις ιστορικές περιστάσεις μέσα στις οποίες συντάχθηκε. Το άρθρο 66 απέβλεπε στο να ικανοποιήσει όχι μόνο τη γερμανική και τη γαλλική κοινή γνώμη, αλλά και τη Δύναμη Κατοχής της Γερμανίας, στην οποία δέσποζαν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Ένα σημαντικό στοιχείο της πολιτικής των Συμμάχων έναντι της κατεχόμενης Γερμανίας ήταν η εξάρθρωση των μεγάλων «Konzerns», της βαριάς βιομηχανίας της, ιδίως στους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα. Σιγά - σιγά, όμως η Ανώτατη Αρχή και η Επιτροπή, που την διαδέχθηκε μετά το 1967, επηρεαζόμενες από την εξέλιξη των αγορών άνθρακα και χάλυβα, απομακρύνθηκαν από την αυστηρή ερμηνεία της Συνθήκης. Γενικά η Επιτροπή επιδιώκει να πλησιάσει την πολιτική έναντι των συγκεντρώσεων που ακολουθεί στους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα με εκείνη που ακολουθεί στους τομείς που εξαρτώνται από τη Συνθήκη ΕΚ επιδιώκει δηλαδή να ακολουθεί τη μέση οδό μεταξύ της αυστηρότητας της Συνθήκης ΕΚΑΧ και της ανεκτικότητας της Συνθήκης ΕΚ.

4.15 Οι συγκεντρώσεις στην ενιαία αγορά

Οι συγκεντρώσεις είναι συμφωνίες χάρη στις οποίες ένα ή περισσότερα πρόσωπα ή μια ή περισσότερες επιχειρήσεις αποκτούν τον έλεγχο μιας επιχείρησης και μεταβάλλουν έτσι τη διάρθρωση των επιχειρήσεων αυτών καθώς και της αγοράς μέσα στην οποία δρουν. Οι σημαντικότερες μορφές συγκεντρώσεων επιχειρήσεων είναι η συμμετοχή μιας εταιρείας στο κεφάλαιο μιας άλλης ή άλλων επιχειρήσεων, η ολική ή μερική απόκτηση από μίαν εταιρεία του ενεργητικού άλλης ή άλλων εταιρειών και, τέλος, η συγχώνευση δύο ή περισσότερων νομικά ανεξάρτητων εταιρειών σε μια νέα. Η συγκέντρωση επιτρέπει την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τη μείωση του κόστους παραγωγής ή διανομής, τη βελτίωση της

αποδοτικότητας και την επιτάχυνση της τεχνικής προόδου. Όλα αυτά επιτρέπουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των κοινοτικών επιχειρήσεων και μπορεί να έχουν καλές επιπτώσεις για τους καταναλωτές. Είναι προφανές, όμως, ότι όταν η συγκέντρωση ξεπεράσει ορισμένα όρια, μπορεί να οδηγήσει σε μονοπωλιακές ή ολιγοπωλιακές καταστάσεις, οι οποίες περιορίζουν τον ανταγωνισμό και διακυβεύουν τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Το άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΟΚ απαγορεύει την καταχρηστική εκμετάλλευση μιας δεσπόζουσας θέσης, αλλά όχι την ύπαρξη ή τη δημιουργία της. Απομακρυνόμενη σαφώς σ' αυτό το σημείο από τη Συνθήκη ΕΚΑΧ, η Συνθήκη ΕΟΚ δεν απαιτεί την άδεια της Επιτροπής για μια ενέργεια συγκέντρωσης η οποία μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία μιας δεσπόζουσας θέσης. Αυτή η ιδιαιτερότητα της Συνθήκης ΕΟΚ μπορούσε να καταλήξει στο εξής παράδοξο: αν δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις ήθελαν να συνάψουν μια συμφωνία οριζόντιας συνεργασίας έπρεπε να ακολουθήσουν την αυστηρή διαδικασία της προηγούμενης άδειας της Επιτροπής βασιζόμενης στο άρθρο 85 και καθοριζόμενης στον κανονισμό 17/62. Αν, αντίθετα, η μια από τις επιχειρήσεις ήθελε να απορροφήσει την άλλη ή τις άλλες, δεν θα υποβαλλόταν σε κανέναν έλεγχο, αφού το άρθρο 86 δεν τον ζητούσε.

Η Επιτροπή όμως ανέλαβε σύντομα να καλύψει αυτό το κενό της Συνθήκης ΕΟΚ βασιζόμενη στο άρθρο της 3στ. Αφού κατά την Επιτροπή, η Συνθήκη έχει ως στόχο την εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην κοινή αγορά, η εκμετάλλευση μιας δεσπόζουσας θέσης μπορούσε να θεωρηθεί ως καταχρηστική όταν εμπόδιζε τη λειτουργία του ανόθευτου ανταγωνισμού. Επομένως, η συγκέντρωση επιχειρήσεων που κατέληγε στη μονοπώληση μιας αγοράς έπρεπε να θεωρείται ως καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης υπό την έννοια του άρθρου 86.

Το 1971 η Επιτροπή μετέφερε για πρώτη φορά στην πράξη αυτήν την ερμηνεία, παίρνοντας απόφαση εφαρμογής του άρθρου 86 στην περίπτωση της συγκέντρωσης μιας επιχείρησης που κατείχε δεσπόζουσα θέση, της Continental Can Cy, με μια ανταγωνιστική επιχείρηση. Η δεσποτεία επί της αγοράς οριζόταν από την Επιτροπή, όχι μόνον βάσει του

μέρους της αγοράς που κατείχαν οι συγκεντρωνόμενες επιχειρήσεις, αλλά επίσης και βάσει των πλεονεκτημάτων που διέθετε η ομάδα επί των ανταγωνιστών της και που οφείλονταν στο μέγεθος και στην οικονομική, χρηματοοικονομική και τεχνολογική υπεροχή της. Η Επιτροπή συμπέρανε ότι η Continental Can είχε εκμεταλλευτεί καταχρηστικά τη δεσπόζουσα θέση της παίρνοντας τον έλεγχο ενός από τους κύριους δυνητικούς ανταγωνιστές της, πράγμα που ενίσχυσε τη δεσπόζουσα θέση της κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο ανταγωνισμός ως προς τα σχετικά προϊόντα εξέλειπε στην πράξη σε ένα σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς.

Με απόφασή του, της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1973, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής γιατί αυτή δεν όριζε επαρκώς τη σχετική αγορά, αλλά επιβεβαίωσε ουσιαστικά τη θέση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 86 στην καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης μέσω της συγκέντρωσης. Το Δικαστήριο έλεγε πράγματι ότι μπορεί να συνιστά κατάχρηση το γεγονός της ενδυνάμωσης της δεσπόζουσας θέσης που κατέχει μια επιχείρηση σε σημείο ώστε η δύναμη τη οποία επιτυγχάνει έτσι να εμποδίζει ουσιαστικά τον ανταγωνισμό, δηλαδή να μην αφήνει να υπάρχουν στην αγορά αυτή παρά μόνον επιχειρήσεις εξαρτώμενες από τη δεσπόζουσα.

Με την υποστήριξη του Δικαστηρίου, η Επιτροπή μπορούσε πλέον να ασκεί έναν **εκ των υστέρων έλεγχο των συγκεντρώσεων επιχειρήσεων**, εκ των οποίων η μια κατείχε ήδη μια δεσπόζουσα θέση, Γνωρίζοντας όμως ότι «η πρόληψη είναι καλύτερη της θεραπείας» η Επιτροπή επιδίωκε μια προληπτική πολιτική στο πεδίο των συγκεντρώσεων. Έχοντας εξασφαλίσει την υποστήριξη των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων κατά τη διάσκεψή τους του Δεκεμβρίου 1972 στο Παρίσι, εκπόνησε μια πρόταση κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, την οποίαν υπέβαλε στο Συμβούλιο τον Ιούλιο του 1973. Χρειάστηκαν δεκαέξι ολόκληρα χρόνια συζητήσεων στο Συμβούλιο και πολλές τροποποιήσεις της πρότασης της Επιτροπής μέχρις ότου αυτή υιοθετηθεί επιτέλους από το Συμβούλιο στις 21 Δεκεμβρίου 1989.

Η κοινοποίηση στην Επιτροπή της συγχώνευσης, την οποία προβλέπει ο κανονισμός αυτός, καλύπτει τις συγχωνεύσεις που αφορούν επιχειρήσεις των οποίων ο συνολικός κύκλος εργασιών επί παγκοσμίου επιπέδου ξεπερνάει τα 5 δισεκατομμύρια ECU (συνολικό κατώφλι), αν ο κύκλος εργασιών στις χώρες της Κοινότητας τουλάχιστον δύο από αυτές τις επιχειρήσεις ξεπερνάει τα 250 εκατομμύρια ECU (ελάχιστο κατώφλι), όροι που υπάρχουν σε περίπου 50 με 60 περιπτώσεις συγχώνευσης τον χρόνο. Οι εθνικές αρχές διατηρούν την αρμοδιότητα έρευνας και άδειας, αν τα δύο τρίτα των δραστηριοτήτων καθεμιάς των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων είναι συγκεντρωμένα σε ένα κράτος μέλος. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο κανονισμός σχετικά με τις συγκεντρώσεις συμβιβάζεται απόλυτα με την αρχή της επικουρικότητας. Πράγματι, η παρέμβαση της Επιτροπής περιορίζεται στις συγκεντρώσεις με κοινοτική διάσταση και στις αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτικές που ενδέχεται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, ως προς τις οποίες η εμπειρία και οι ερευνητικές εξουσίες που έχει την τοποθετούν στην πιο κατάλληλη θέση για την εκτίμηση των στοιχείων τα οποία απαιτούνται για τη λήψη απόφασης. Εξάλλου η Επιτροπή μπορεί να εξουσιοδοτήσει μίαν εθνική υπηρεσία ανταγωνισμού να διερευνήσει μια συγκέντρωση, η οποία μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε μια τοπική αγορά. Στις περιπτώσεις που της κοινοποιούνται, η Επιτροπή διαθέτει τρεις εβδομάδες για να ανακοινώσει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη ότι θα προβεί σε έρευνα· κατόπιν διαθέτει τρεις μήνες για να αποφανθεί υπέρ ή κατά μιας σχεδιαζόμενης συγκέντρωσης. Η Επιτροπή οφείλει να βασίζεται την απόφασή της κυρίως σε κριτήρια ανταγωνισμού, αλλά μπορεί επίσης να παίρνει υπόψη άλλους παράγοντες, όπως την τεχνική και οικονομική πρόοδο.

Για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της βασικής αρχής της υποχρεωτικής κοινοποίησης, η Επιτροπή θέσπισε τον Ιούλιο του 1990 έναν κανονισμό που αφορά, εκτός από τις προθεσμίες και τις ακροάσεις, τη μορφή, το περιεχόμενο και τις υπόλοιπες λεπτομέρειες των κοινοποιήσεων, συμπεριλαμβανομένου ενός τυποποιημένου ερωτηματολογίου

σχετικά μ' αυτές. Ο κανονισμός συμπληρώνεται με δύο ανακοινώσεις της Επιτροπής, οι οποίες αφορούν η μιν μία τους περιορισμούς που είναι συνεπακόλουθο των πράξεων συγκέντρωσης και η άλλη τα περιστατικά συγκέντρωσης και συνεργασίας που εμπίπτουν στον βασικό κανονισμό. Οι διαδικασίες που έχουν θεσπιστεί για την εξέταση των κοινοποιήσεων επιτρέπουν μια αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής σ' αυτόν τον τομέα. Έτσι η Επιτροπή επιτρέπει, εντός της μηνιαίας προθεσμίας, τις περισσότερες από τις πράξεις που δεν δημιουργούν ούτε ενισχύουν δεσπόζουσα θέση στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της. Μόνο σε περίπτωση σοβαρών αμφιβολιών ως προς το συμβιβάσιμο των πράξεων αυτών με την κοινή αγορά, αποφασίζει να προβεί σε εμπειριστατωμένες έρευνες που προβλέπονται κατά τη δεύτερη φάση της διαδικασίας. Από τις 164 περιπτώσεις συγκεντρώσεων, που της κοινοποιήθηκαν μέχρι το τέλος Ιουνίου 1993, η Επιτροπή υπέβαλε σε λεπτομερή εξέταση μόνο 11 περιπτώσεις και απαγόρευσε μια μόνο, τη συγχώνευση της De Havilland με την Aerospatiale και την Alenia. Αυτή η απαγόρευση δικαιολογήθηκε από το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό της παγκόσμιας αγοράς, που θα εξασφάλιζε η νέα επιχείρηση, από το υψηλό ποσοστό της παγκόσμιας αγοράς, που θα εξασφάλιζε η νέα επιχείρηση, από το υψηλό επίπεδο των φραγμών πρόσβασης στην αγορά, καθώς και από την ωριμότητα της αγοράς. Ο κανονισμός για τις συγκεντρώσεις δεν εμποδίζει επομένως τις επιχειρήσεις να επιδιώκουν «στρατηγικές συμμαχίες», που να τους επιτρέπουν να βρουν συμπληρωματικότητες για να επωφεληθούν των πλεονεκτημάτων της ενιαίας αγοράς και να αποκτήσουν διεθνή διάσταση χωρίς να επηρεάσουν τη διατήρηση ενός αποτελεσματικού ανταγωνισμού μέσα στην ενιαία αγορά.

4.16 Εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης

Το άρθρο 86 της Συνθήκης της Ρώμης υποδεικνύει ως ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορευμένη, κατά το μέτρο που μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, την καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή

περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους μέσα στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό τμήμα της. Εκτός του ότι αυτό το άρθρο δεν απαγορεύει την απόκτηση μιας δεσπόζουσας θέσης αλλά μόνον την καταχρηστική εκμετάλλευσή της, αφήνει πολλά σκοτεινά σημεία, τα οποία όμως έχουν τώρα φωτίσει διάφορες αποφάσεις της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Πρώτα' απ' όλα, η **δεσποτεία σε μιαν αγορά** δεν μπορεί να οριστεί μόνον βάσει του μέρους της αγοράς που κατέχει μια επιχείρηση ή βάσει άλλων ποσοτικών στοιχείων, αλλά επίσης βάσει της δυνατότητας να εξασκεί μια σαφή επίδραση στη λειτουργία της συγκεκριμένης αγοράς και των άλλων επιχειρήσεων. Με την απόφασή του της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1978 στην υπόθεση "Continental Can Cy". Η απόφαση του Δικαστηρίου προσδιορίζει ότι η δεσπόζουσα θέση την οποία στοχεύει το άρθρο 86 αφορά μια θέση οικονομικής δύναμης την οποία κατέχει μια επιχείρηση και η οποία της δίνει την εξουσία να εμποδίζει τη διατήρηση ενός πραγματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά δίνοντάς της τη δυνατότητα ανεξάρτητων συμπεριφορών κατ' αισθητό τρόπο έναντι των ανταγωνιστών, των πελατών της και, τελικά, των καταναλωτών.

Ο ορισμός της **σχετικής αγοράς** (relevant market) έχει επίσης μεγάλη σημασία, γιατί, όσο περιοριστικά ορίζεται η αγορά στον χρόνο και στον χώρο, τόσο πιο πολλές είναι οι δεσπόζουσες θέσεις που μπορεί να βρεθούν μέσα στην κοινή αγορά. Στην απόφασή του της 13^{ης} Φεβρουαρίου 1979 στην υπόθεση «Hoffman - La Roche /Commission», το Δικαστήριο θεώρησε, όπως η Επιτροπή ότι κάθε ομάδα βιταμινών αποτελεί μια διαφορετική αγορά και ότι ένα προϊόν μπορεί να ανήκει σε δύο διαφορετικές αγορές όταν έχει διαφορετικές χρήσεις. Κατά το Δικαστήριο, ένας πραγματικός ανταγωνισμός πρέπει να μπορεί να υπάρχει μεταξύ των προϊόντων που ανήκουν στη σχετική αγορά, πράγμα που σημαίνει ότι τα προϊόντα αυτά έχουν σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα εναλλακτικής χρήσης.

Ως προς την έννοια της **επίδρασης στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών**, που είναι ίδια στα άρθρα 85 και 86, η Επιτροπή και το Δικαστήριο συμφωνούν στο ότι μια συγκέντρωση στην οποία συμμετέχει μια επιχείρηση, η οποία κατέχει δεσπόζουσα θέση στην κοινή αγορά ή σε σημαντικό

μήμα της, θα έχει πάντα σημασία για τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών. Στην απόφασή του, της 13^{ης} Ιουλίου 1966 στην υπόθεση «Grunding - Consten», το Δικαστήριο προσδιόρισε ότι η έννοια της βλάβης στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών πρέπει να εξαρτάται από την απάντηση στο ερώτημα εάν η ενεχόμενη συμφωνία μπορεί να παραβιάσει την ελευθερία του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών σε βαθμό που να ενοχλεί την υλοποίηση των στόχων μιας ενιαίας αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Εννοείται ότι η καταχρηστική εκμετάλλευση μιας δεσπόζουσας θέσης κρίνεται τόσο αυστηρότερα όσο αυτή τείνει να περιφράξει τη σχετική αγορά και να δυσκολέψει την οικονομική αλληλοδιείσδυση. Ήταν η περίπτωση της British Leyland, η οποία αρνείτο να εκδίδει πιστοποιητικά γνησιότητας για τα αυτοκίνητα "Metro" με αριστερή οδήγηση για να εμποδίζει την επανεισαγωγή τους στο Ηνωμένο Βασίλειο από άλλα κράτη μέλη.

Όσον αφορά, τέλος, την έννοια της **καταχρηστικής εκμετάλλευσης** μιας δεσπόζουσας θέσης, το άρθρο 86 είναι πιο σαφές, γιατί καθορίζει ότι η κατάχρηση συνίσταται ιδίως: (α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δίκαιων τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής· (β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης με ζημία των καταναλωτών· (γ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων· και (δ) στην εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, πρόσθετων παροχών που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Στην απόφαση του 1979 στην υπόθεση «Hoffman - La Roche» το Δικαστήριο έδωσε για πρώτη φορά ένα γενικό ορισμό της καταχρηστικής εκμετάλλευσης λέγοντας ότι πρόκειται για μιαν αντικειμενική έννοια, η οποία αφορά τις συμπεριφορές μιας επιχείρησης που κατέχει δεσπόζουσα θέση, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν τη δομή μιας αγοράς μέσα στην οποία, ακριβώς λόγω της παρουσίας της εν λόγω επιχείρησης, ο βαθμός ανταγωνισμού είναι ήδη εξασθενημένος, και οι οποίες εμποδίζουν τη διατήρηση του υπάρχοντος ακόμη ανταγωνισμού ή την ανάπτυξή του. Στην υπόθεση British Midland/Aer LINGUS, Η Επιτροπή απέδειξε ότι είναι αποφασισμένη να παρεμβαίνει έναντι κάθε

αεροπορικής ή άλλης εταιρείας που κατέχει δεσπόμενη θέση και που προσπαθεί να εμποδίσει την ανάπτυξη ή τη διατήρηση του ανταγωνισμού.

Η απόφαση "United Brands Company" της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1978 καθορίζει την ευρύτητα της έννοιας της καταχρηστικής εκμετάλλευσης τονίζοντας την υποχρέωση για μια επιχείρηση σε δεσπόμενη θέση να σέβεται την αρχή της αναλογικότητας όταν επιβάλλει περιορισμούς στους μεταπράτες της, ακόμη και όταν επιδιώκει έτσι θεμιτούς στόχους, όπως είναι η διατήρηση της ποιότητας των προϊόντων της ή η προστασία των εμπορικών της συμφερόντων. Ακόμη λιγότερο μπορούν να αναφερθούν αυτοί οι στόχοι όταν αποβλέπουν πράγματι στην εξάλειψη ανταγωνιστών. Έτσι, η εταιρεία Tetra Pak, ο μεγαλύτερος παραγωγός μέσα στην Κοινότητα χαρτονιών για τη βιομηχανία γάλακτος, καταδικάστηκε γιατί είχε επιτύχει δικαίωμα αποκλειστικότητας για την τεχνολογία σχετικά με μια μέθοδο αποστείρωσης των χαρτονιών για το γάλα μακράς συντήρησης. Η τεχνολογική πρωτοπορία μπορεί μάλιστα να ενέχει ορισμένες υποχρεώσεις για τη δεσπόμενη επιχείρηση σχετικά με τους ανταγωνιστές της. Πράγματι, η Επιτροπή υποχρέωσε το 1984 την IBM να ανακοινώσει συστηματικά και έγκαιρα στους ανταγωνιστές της μέσα στην Κοινότητα τα στοιχεία που τους επιτρέπουν να συνδέουν τα προϊόντα τους με τα δικά της μεγάλα συστήματα πληροφορικής και με το δικό της σύστημα διασύνδεσης των δικτύων ή συστημάτων.

Γενικά μια δεσπόμενη επιχείρηση μπορεί να επωφεληθεί από τη δύναμή της στην αγορά κατά έναν από τους εξής τρεις τρόπους: επιβάλλοντας «σχέσεις» μεταξύ των προϊόντων ή υπηρεσιών αυτής της αγοράς και άλλων προϊόντων ή υπηρεσιών, (π.χ. των υπηρεσιών σιδηροδρομικής μεταφοράς τις οποίες προσέφερε η Deutsche Bahn στη Γερμανία σε επιχειρήσεις συνδυασμένων μεταφορών στο λιμάνι του Ρότερνταμ) επιβάλλοντας στους πελάτες τις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας για μια κατηγορία προϊόντων (π.χ. των βιταμινών στην προαναφερθείσα περίπτωση) για να εμποδίσει νέους ανταγωνιστές να εισέλθουν στην αγορά) ή εφαρμόζοντας μια εξοντωτική πολιτική συνιστάμενη σε πωλήσεις σε τιμές κάτω

του κόστους, μέχρις ότου ο ανταγωνιστής εξαλειφθεί από την αγορά.

Είναι βέβαιο ότι η Επιτροπή και το Δικαστήριο θεωρούν ως καταχρηστική εκμετάλλευση το γεγονός ότι μια επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση ενδυναμώνει αυτή τη θέση δια της συγκέντρωσης ή της **εξάλειψης των ανταγωνιστών**, με αποτέλεσμα ότι ο ανταγωνισμός, που υπήρχε ακόμη παρά την ύπαρξη της δεσπόζουσας θέσης, εξαφανίζεται στην πράξη για ορισμένα προϊόντα σε σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς. Έτσι η Επιτροπή έχει επιβάλλει μεγάλα πρόστιμα: στην AKZO Chemie, γιατί καταχράστηκε τη δεσπόζουσα θέση της στην αγορά των οργανικών υπεροξειδίων προσπαθώντας να εκδιώξει από την αγορά έναν μικρό ανταγωνιστή, κάνοντας επιλεκτικά εκπτώσεις με σκοπό να του αποσπάσει πελάτες και στην British Sugar PLC για διάφορες καταχρηστικές πρακτικές οι οποίες απέβλεπαν στο να εκδιώξουν έναν μικρό ανταγωνιστή από τη λιανική αγορά ζάχαρης. Στις 24 Ιουλίου 1991, η Επιτροπή επέβαλε στον όμιλο Tetra Pak το σημαντικότερο πρόστιμο που έχει επιβληθεί σε επιχείρηση για συνεχείς παραβάσεις του άρθρου 86 της Συνθήκης επιδιώκουσες την εξάλειψη των πραγματικών ή δυνητικών ανταγωνιστών του.

Στην προαναφερθείσα απόφασή του στην υπόθεση Hoffman - La Roche, το Δικαστήριο έκρινε ότι μια επιχείρηση που δεσπόζει σε μian αγορά πρέπει μόνη της να παίρνει υπόψη της αυτό το γεγονός και να επιδιώκει τη νομική ασφάλεια ζητώντας **αρνητική πιστοποίηση** από την Επιτροπή, όπως προβλέπει το άρθρο 2 του κανονισμού 17/62. Όπως υπογράμμισε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 19^{ης} Ιουνίου 1978 στην υπόθεση BP/ABG, αυτό δεν απαλλάσσει πάντως την Επιτροπή από την υποχρέωσή της να επιβλέπει τον απόλυτο σεβασμό του άρθρου 86 της Συνθήκης, σε όλες τις περιστάσεις, τόσο υπό ομαλές όσο και υπό ανώμαλες συνθήκες της αγοράς, όταν κινδυνεύει ιδιαίτερα η ανταγωνιστική- θέση των επιχειρήσεων. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε έτσι ότι το άρθρο 86 επιδιώκει να διατηρήσει τη δομή του πραγματικού ανταγωνισμού μέσα στην κοινή αγορά, ιδίως όταν αυτή κινδυνεύει από την εξάλειψη ανεξάρτητων οικονομικών παραγόντων από μian επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση.

Ο ανταγωνισμός μέσα στην κοινή αγορά μπορεί να νοθευτεί, όχι μόνον από τις ενέργειες των επιχειρήσεων, αλλά και από τις παρεμβάσεις των κρατών μελών. Οι κυβερνήσεις έχουν πολλά επιχειρήματα για να παρεμβαίνουν στην οικονομική ζωή και όλα έχουν συνήθως μια πολιτικο - κοινωνική βάση: την αποφυγή χρεοκοπίας επιχειρήσεων που έχουν ως συνέπεια συλλογικές απολύσεις απαράδεκτες για την περιφερειακή και κοινωνική πολιτική. Βέβαια οι κοινωνικές και περιφερειακές συνέπειες των διαρθρωτικών αλλαγών πρέπει να απαλύνονται και να αμβλύνονται από το κράτος αλλά δεν πρέπει αυτό να αντιστέκεται στις ίδιες τις αλλαγές επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την επιβίωση επιχειρήσεων ή κλάδων σε παρακμή.

Σε εθνικό επίπεδο οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα ευαισθητοποιούν για την τύχη τους τις κυβερνήσεις και την κοινή γνώμη και το καταφέρνουν αυτό ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μεγάλες παραδοσιακές επιχειρήσεις που θεωρούνται κατά κάποιο τρόπο σαν «επιχειρήσεις σημαίες». Όλα αυτά τα επιχειρήματα έχουν βέβαια βάση, αλλά σε κοινοτικό επίπεδο διερωτάται κανείς αν μια ενίσχυση είναι πράγματι προτιμότερη από μια ριζική αλλαγή των μέσων παραγωγής και αν η ενίσχυση μιας προβληματικής βιομηχανίας σε ένα κράτος μέλος δεν θίγει τα συμφέροντα των ομοειδών βιομηχανιών των άλλων κρατών μελών. Πράγματι, είναι εμφανές ότι μια κρατική παρέμβαση ενέχει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των οικονομικών παραγόντων που ωφελούνται απ' αυτή και των ανταγωνιστών τους σε άλλα κράτη μέλη, οι οποίοι θεωρούν τους εαυτούς των αδικημένους και πιέζουν τις κυβερνήσεις των για όμοια μεταχείριση. Γι' αυτό οι κρατικές πρωτοβουλίες, οι οποίες συλλαμβάνονται και εκτελούνται μονομερώς, δεν μπορεί παρά να προκαλέσουν αντιδράσεις στα άλλα κράτη μέλη και να μέλη και να καταλήξουν σε δαπανηρές και λίγο αποτελεσματικές ενέργειες. Για να αποφευχθεί η σπατάλη των πόρων χρειάζεται επομένως ένας «κώδικας καλής συμπεριφοράς» των κρατών μελών σ' αυτό το πεδίο.

Γι' αυτόν το λόγο, το άρθρο 92 ΕΚ προβλέπει ότι είναι **ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά** οι ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη μέλη και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών. Δεδομένου του υψηλού βαθμού ολοκλήρωσης της κοινοτικής οικονομίας, οι περισσότερες εθνικές ενισχύσεις θεωρούνται τώρα ότι επηρεάζουν τις συναλλαγές, ακόμη και όταν αφορούν προϊόντα που δεν εξάγονται σε άλλα κράτη μέλη, εφόσον ανταγωνίζονται στην εθνική αγορά τις εισαγωγές άλλων κρατών μελών. Το είδος της ενίσχυσης δεν έχει σημασία. Έτσι, π.χ., οι μη επιστρεφόμενες ενισχύσεις, τα χαμηλότοκα δάνεια, οι φορολογικές απαλλαγές, η παροχή αγαθών ή υπηρεσιών σε τιμή κάτω του κόστους υπάγονται στον κοινοτικό έλεγχο των ενισχύσεων. Όμως, η παράγραφος 2 του άρθρου 92 θεωρεί ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά: οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, υπό τον όρο ότι χορηγούνται χωρίς διάκριση προέλευσης των προϊόντων· οι ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα· και οι ενισχύσεις σε ορισμένες περιοχές της Γερμανίας θιγόμενες από τη διαίρεση της χώρας.

Η παράγραφος 3 του άρθρου 92 επιτρέπει να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά: (α) οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασύνηθα χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση· (β) οι ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους· (γ) οι ενισχύσεις για την ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή περιοχών, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών· (δ) οι ενισχύσεις για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς· και (ε) άλλες κατηγορίες ενισχύσεων που καθορίζονται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με ειδικά πλειοψηφία μετά από πρόταση της Επιτροπής.

Η Επιτροπή εξετάζει διαρκώς τα καθεστώτα ενισχύσεων που υφίστανται στα κράτη μέλη. Για να κρίνει κατά πόσο συμβιβάζονται με την κοινή αγορά ή κατά πόσο μπορούν να τύχουν μιας των παραπάνω εξαιρέσεων, τα κράτη μέλη

υποχρεούνται από το άρθρο 93, παράγραφο 3, να της **κοινοποιούν εγκαίρως τα σχέδια** θέσπισης ή τροποποίησης των ενισχύσεων βάσει ενός λεπτομερούς ερωτηματολογίου και δεν μπορούν να εφαρμόσουν τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση. Αυτή διαθέτει δύο μήνες για να πάρει θέση σε ένα σχέδιο ενίσχυσης το οποίο της έχει κοινοποιηθεί. Πριν από το πέρας της προθεσμίας αυτής, είτε πληροφορεί το κράτος μέλος ως προς την απόφασή της να μην εναντιωθεί στην πραγματοποίηση του σχεδίου, είτε κινεί τη διαδικασία την οποία προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 2.

Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας το κράτος μέλος καλείται να παρουσιάσει τις παρατηρήσεις του εντός ορισμένης προθεσμίας, συνήθως ενός μηνός. Τα άλλα κράτη μέλη καθώς και άλλα ενδιαφερόμενα μέλη καλούνται με **δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα** των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων να παρουσιάσουν επίσης τις τυχόν παρατηρήσεις τους. Αφού λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις των μεν και των δε, η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει είτε να μη φέρει αντιρρήσεις στην εφαρμογή του σχεδίου ενίσχυσης, είτε να απαιτήσει τη μη εφαρμογή του, είτε να ζητήσει να γίνουν ορισμένες τροποποιήσεις. Αν μια ενίσχυση έχει παρασχεθεί παράνομα στον ευεργετούμενο, η Επιτροπή δικαιούται να ζητήσει από το κράτος μέλος που τη χορήγησε **να την ανακτήσει**. Μια ενίσχυση χορηγείται παράνομα αν δόθηκε χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή ή πριν η Επιτροπή πάρει τελική απόφαση, ή ενάντια στην απόφαση της Επιτροπής. Αν το κράτος μέλος δεν συμφωνεί με την απόφαση της Επιτροπής, μπορεί εντός προθεσμίας δύο μηνών να προσφύγει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Μια απόφαση του Δικαστηρίου της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1990, επιφέρει σημαντικές διευκρινήσεις στο σύστημα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων και ιδίως: ως προς τους διαδικαστικούς κανόνες του άρθρου 93, παράγραφο 3, που υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να κοινοποιούν τις κρατικές ενισχύσεις στο στάδιο του σχεδίου, ώστε να είναι σε θέση η Επιτροπή να αποφαίνεται επί του συμβιβαστού τους πριν την εκτέλεσή τους και ως προς την υποχρέωση των κρατών μελών να απαιτούν την επιστροφή των ενισχύσεων εκείνων που είναι κατά συνέπεια ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

Με άλλη απόφαση, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι μόνο τα πλεονεκτήματα που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα από τους πόρους του κράτους θεωρούνται ως ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1. Κατά το Δικαστήριο, μια επιχείρηση δικαιούμενη εθνικών ενισχύσεων, η οποία δεν άσκησε εντός των προβλεπομένων προθεσμιών άμεση προσφυγή ακύρωσης, βάσει του άρθρου 173, εδάφιο 2, της Συνθήκης, κατά της απόφασης της Επιτροπής που βεβαιώνει τον παράνομο χαρακτήρα των ενισχύσεων αυτών (και ενώ είχε πλήρη γνώση της απόφασης), δεν μπορεί να επικαλεστεί την έλλειψη νομιμότητας της απόφασης αυτής.

Η Επιτροπή εξετάζει κάπου 1000 περιπτώσεις ενισχύσεων κάθε χρόνο. Οι μισές απ' αυτές είναι ενισχύσεις στη μεταποιητική βιομηχανία και τις υπηρεσίες. Οι άλλες μισές ενισχύσεις παρέχονται στους τομείς της γεωργίας, της αλιείας, των ανθρακωρυχείων και των μεταφορών. Το συνολικό ετήσιο ποσό των ενισχύσεων μέσα στην Κοινότητα ανέρχεται σε περίπου 90 δισεκατομμύρια ECU, εκ των οποίων περίπου τα 40% πηγάζουν στη μεταποιητική βιομηχανία. Όλα τα κράτη μέλη παρέχουν ενισχύσεις στις επιχειρήσεις τους, αλλά το ποσοστό των ενισχύσεων μέσα στο ΑΕΠ ποικίλλει από 2 έως 4%. Το χαμηλότερο επίπεδο ενισχύσεων παρέχουν οι πτωχότερες χώρες όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία.

Μεγάλες διαφορές υπάρχουν επίσης στη μορφή που παίρνουν οι επιδοτήσεις. Ενώ στην Ισπανία, π.χ. πρόκειται σχεδόν αποκλειστικά περί χρηματοοικονομικών ενισχύσεων, στη Γερμανία πρόκειται συνήθως περί φορολογικών κινήτρων. Όλες οι ενισχύσεις, είτε χρειάζονται είτε δεν χρειάζονται, έχουν ένα κοινό σημείο: έχουν σαν αποτέλεσμα το να διαστρεβλώνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ επιχειρήσεων δεδομένου ότι μερικές απ' αυτές απολαμβάνουν ενισχύσεων ή φορολογικών απαλλαγών ενώ άλλες όχι. Αυτή η επίπτωση επί του ανταγωνισμού είναι που κάνει την Επιτροπή να παρεμβαίνει στο όνομα της Κοινότητας, ιδίως όταν οι ενισχύσεις αντιστρατεύονται το στόχο της συνοχής, δεδομένου ότι λειτουργούν εις βάρος των πιο φτωχών περιοχών της Κοινότητας.

Πάντως, μια σημαντική καινοτομία καθιερώθηκε το 1992 με την υιοθέτηση του κανόνα "των ελαχίστων" ("de minimis"). Βάσει του κανόνα αυτού, μια ενίσχυση η οποία δεν υπερβαίνει

τα 50.000 ECU σε διάστημα τριών ετών, θεωρείται ότι δεν είναι σε θέση να επηρεάσει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται πλέον να κοινοποιείται στην Επιτροπή.

Εξετάσαμε τις ενισχύσεις με **περιφερειακή σκοπιμότητα** στο κεφάλαιο για την περιφερειακή ανάπτυξη υπό τον τίτλο του συντονισμού των πολιτικών. Στη συνέχεια εξετάζουμε τις λοιπές κρατικές παρεμβάσεις: τις γενικές ενισχύσεις, τις τομεακές ενισχύσεις, τις δημόσιες επιχειρήσεις και τα εθνικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα.

4.18

Γενικές ενισχύσεις

Θεωρούνται ως γενικές ενισχύσεις εκείνες τις οποίες μπορεί να λάβει οποιαδήποτε επιχείρηση ανεξάρτητα από την περιοχή εγκατάστασης και τον κλάδο στον οποίον ανήκει. Λόγω αυτής της έλλειψης εξειδίκευσης αυτές οι ενισχύσεις δεν μπορεί να επικαλεστούν κάποια διάταξη εξαίρεσης προβλεπόμενη από τη Συνθήκη. Η Επιτροπή πρέπει να μπορεί να διαπιστώσει ότι οι γενικές ενισχύσεις ανταποκρίνονται σε πραγματικές οικονομικές ή κοινωνικές αναγκαιότητες, ότι μπορούν να επιφέρουν μια βελτίωση των διαρθρώσεων των ωφελούμενων επιχειρήσεων και ότι δεν δημιουργούν προβλήματα σε κοινοτικό επίπεδο.

Η συστηματική επανεξέταση όλων των υφιστάμενων ενισχύσεων στα κράτη μέλη που άρχισε η Επιτροπή το 1990, της επιτρέπει να λάβει υπόψη της τις μεταβολές της οικονομικής και βιομηχανικής κατάστασης, που απορρέουν από την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Αυτή η τελευταία προκαλεί ένταση του ανταγωνισμού και, επομένως, αύξηση της ροπής για κρατική ενίσχυση. Η Επιτροπή προσπαθεί να παρεμποδίσει αυτήν την ροπή. Επέβαλε την παύση των λεγομένων "γενικών ενισχύσεων", δίνοντας στα κράτη μέλη να καταλάβουν ότι αυτές οι ενισχύσεις, οι οποίες δεν επιδιώκουν συγκεκριμένους στόχους, δεν συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά. Γι αυτό, απαιτεί από τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν καθεστώς γενικών ενισχύσεων, ή να τις κοινοποιούν προηγουμένως τα περιφερειακά ή τομεακά προγράμματα εφαρμογής των, ή, αν δεν υπάρχουν τέτοια

προγράμματα, να της υποδεικνύουν τις σημαντικές ατομικές περιπτώσεις εφαρμογής. Επίσης έχει πάρει μέτρα ώστε τα κράτη μέλη να τροποποιήσουν τις διοικητικές διαδικασίες των για να αποφεύγονται οι υψηλές ενισχύσεις (συσσώρευση) υπέρ μιας επιχείρησης με βάση συστήματα ενισχύσεων διαφόρων σκοπιμοτήτων.

Η Επιτροπή απαγορεύει συστηματικά τις **κρατικές ενισχύσεις στις εξαγωγές** στο εσωτερικό της Κοινότητας και κανονικά τις ενισχύσεις οι οποίες δεν παρουσιάζουν κάποιο αντάλλαγμα προς **όφελος της Κοινότητας**. Επίσης, οι χρονικά απεριόριστα ενισχύσεις, οι οποίες προορίζονται να ενισχύσουν συνήθεις δραστηριότητες ("ενισχύσεις λειτουργίας") είναι τόσο απαράδεκτες όσο και οι ενισχύσεις στις ενδοκοινοτικές εξαγωγές. Ως προς το πρόβλημα της **κρατικής συμμετοχής στα κεφάλαια των επιχειρήσεων**, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο επιβεβαίωσε, σε μια σειρά αποφάσεων τις οποίες έλαβε το 1985 και το 1986, ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι συμμετοχές αυτές μπορεί να θεωρηθούν ως ενισχύσεις και να υποπέσουν στις διατάξεις εφαρμογής των άρθρων 92 και των επόμενων της Συνθήκης ΕΟΚ.

Αντίθετα, ορισμένες ενισχύσεις χορηγούνται για την επίτευξη θεμιτών στόχων που συμφέρουν την Ένωση σαν σύνολο και μπορεί να εγκριθούν από την Επιτροπή υπό ορισμένους όρους. Εκτός των ενισχύσεων για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης πρόκειται για ενισχύσεις για: την υποστήριξη της έρευνας και της ανάπτυξης, την παροχή βοήθειας σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, την προστασία του περιβάλλοντος, την προώθηση της επαγγελματικής κατάρτισης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης για ανέργους.

Έτσι, το 1986, η Επιτροπή θέσπισε μια κοινοτική πλαισίωση των κρατικών ενισχύσεων για **έρευνα και ανάπτυξη** και κάλεσε τα κράτη μέλη να της κοινοποιούν όλα τα εθνικά καθεστώτα καθώς και τις σημαντικές περιπτώσεις εφαρμογής ενισχύσεων αυτού του τύπου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων τις οποίες προορίζουν για διεθνή συνεργασία, όπως η ΕΥΡΗΚΑ. Κατά την περίοδο 1987 - 1992, 90 καθεστώτα εθνικών ενισχύσεων για έρευνα και ανάπτυξη κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή. Γενικά, η Επιτροπή εξετάζει κατ' αρχήν ευνοϊκά αυτές τις κοινοποιήσεις, αλλά επιβλέπει ώστε οι ενισχύσεις που παρέχονται υπό το κάλυμμα

της έρευνας και ανάπτυξης να μη χρησιμοποιούνται καταχρηστικά για την κανονική ανάπτυξη προϊόντων ή την αντικατάσταση ή τον εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων.

Η πλαισίωση των ενισχύσεων για **μικρομεσαίες επιχειρήσεις**, την οποία κοινοποίησε η Επιτροπή στις 20 Μαΐου 1992, θεωρεί σαν τέτοιες τις ανεξάρτητες επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζόμενους και οι οποίες έχουν δοσοληψίες μικρότερες από 20 εκατομμύρια ECU ή ισολογισμό χαμηλότερο από 10 εκατομμύρια ECU. Η συνάφεια μεταξύ της πολιτικής υπέρ των ΜΜΕ και του στόχου της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής εκδηλώνεται στην ένταση των επιτρεπόμενων ενισχύσεων. Έτσι, στις περιοχές που δεν είναι επιλέξιμες για περιφερειακές ενισχύσεις, η ένταση των ενισχύσεων περιορίζεται στο 7,5% (αλλά μπορεί να φθάσει το 15% για τις μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 50 εργαζόμενους). Στις περιοχές, οι οποίες είναι επιλέξιμες για περιφερειακές ενισχύσεις, το ανώτατο όριο των επιτρεπόμενων ενισχύσεων φθάνει το 10 ή 15% ανάλογα με τη σοβαρότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ζώνες. Οι ενισχύσεις για συμβουλές, εκπαίδευση, μεταβιβάσεις τεχνολογίας, κ.λ.π. γίνονται δεκτές σε όλους τους τύπους ζωνών και η έντασή τους μπορεί να φθάσει το 50%.

Η Επιτροπή επιτρέπει επίσης τις ενισχύσεις που βοηθούν τις επιχειρήσεις να προσαρμοστούν στις προδιαγραφές για **προστασία του περιβάλλοντος** και μάλιστα εκείνες οι οποίες τις ενθαρρύνουν να κάνουν στο πεδίο του περιβάλλοντος μεγαλύτερες από τις επιβαλλόμενες προσπάθειες. Πράγματι, το πλαίσιο των ενισχύσεων υπέρ του περιβάλλοντος, το οποίο ενέκρινε η Επιτροπή στις 8 Δεκεμβρίου 1993, είναι προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις του πέμπτου προγράμματος δράσεων για το περιβάλλον και τη διαρκή ανάπτυξη.

Οι ενισχύσεις που χορηγούνται για τη βοήθεια επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν μια ιδιαίτερα δύσκολη κατάσταση στην αγορά, ιδίως λόγω υπερβάλλοντος παραγωγικού δυναμικού, δεν εγκρίνονται παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδίου που αποσκοπεί στη μείωση του υπερβάλλοντος δυναμικού. Τον Ιούλιο του 1994, η Επιτροπή θέσπισε κατευθυντήριες γραμμές για τις ενισχύσεις **διάσωσης και αναδιάρθρωσης** των

προβληματικών επιχειρήσεων, οι οποίες συγκεκριμενοποιούν τους προσανατολισμούς που ακολουθεί κατά την εξέταση των ενισχύσεων αυτού του τύπου, ιδίως ως προς την απαίτηση σχεδίου αναδιάρθρωσης που εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα της επιχείρησης, τον περιορισμό της ενίσχυσης στο ελάχιστο ποσό που χρειάζεται για την εφαρμογή αυτού του σχεδίου και τα κριτήρια που εξασφαλίζουν ότι η στρέβλωση του ανταγωνισμού θα είναι αυστηρά περιορισμένη. Οι ενισχύσεις που προορίζονται για τη χρηματοδότηση **κοινωνικών μέτρων** αποκλειστικά προς όφελος των εργαζομένων που πλήττονται από την αναδιάρθρωση δεν λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό των μειώσεων παραγωγικής ικανότητας που ενδέχεται να επιβληθούν.

4.19

Τομεακές ενισχύσεις

Κατ' αρχήν οι ενισχύσεις τομεακής σκοπιμότητας παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα από τις περιφερειακές ενισχύσεις, στο μέτρο που το πεδίο εφαρμογής τους προσδιορίζεται καλύτερα. Η πολιτική της Επιτροπής για τις τομεακές ενισχύσεις συνίσταται στην παραδοχή του ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ορισμένες βιομηχανίες δικαιολογούν κατ' αρχήν την παροχή κρατικών ενισχύσεων. Επιβλέπει όμως ώστε αυτές οι ενισχύσεις να μην καθυστερούν τις αναγκαίες προσαρμογές, να μη στρεβλώνουν τον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό και να επιδιώκουν την πραγματοποίηση κοινοτικών στόχων ή τουλάχιστον να μην εμποδίζουν την επίτευξή τους.

Η Επιτροπή προσέχει ιδιαίτερα ώστε οι κρατικοί πόροι να μη χρησιμοποιούνται για την **παροχή αδικαιολόγητων πλεονεκτημάτων** εις βάρος ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Πράγματι, η συμβίωση των εθνικών οικονομιών μέσα στην κοινή αγορά προκαλεί συγκυριακές εξελίξεις πολύ συγγενείς στα κράτη μέλη έστω και αν οι οικονομικές διαρθρώσεις τους δεν είναι ομογενείς. Συχνά, οι δυσκολίες που δικαιολογούν την παρέμβαση ενός κράτους μέλους βρίσκονται και σε άλλους ή όλους τους εταίρους. Όταν υπάρχουν τέτοιες συνθήκες πρέπει να υπάρχει ένα "κοινοτικό πλαίσιο" μέσα στο οποίο να εγγράφονται οι εθνικές παρεμβάσεις. Ένα τέτοιο

πλαίσιο περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες γραμμές των στόχων, οι οποίοι πρέπει να επιδιώκονται σε κοινοτικό επίπεδο, και την περιγραφή των μέσων που θα χρησιμοποιούνται για την επίτευξή τους. Η πλαισίωση των ενισχύσεων στους τομείς που αντιμετωπίζουν κρίση παίρνει διάφορες νομικές μορφές, αλλά γενικά βασίζεται στο κριτήριο του "υπερβάλλοντος παραγωγικού δυναμικού", ο ορισμός και η εφαρμογή του οποίου εμπλουτίζονται με το χρόνο, έτσι ώστε να παίρνουν υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της υπό εξέταση αγοράς, όπως το επίπεδο παγκοσμιοποίησης και η εξέλιξη των τεχνικών παραγωγής.

Στον τομέα της **ναυπηγικής βιομηχανίας**, επτά κοινοτικές οδηγίες διαδέχτηκαν η μια την άλλη από το 1970. Η έβδομη, της οποίας η ισχύ έχει παραταθεί έως την 31^η Δεκεμβρίου 1994, επιδιώκει να κατευθύνει τις κρατικές ενισχύσεις προς τις ναυπηγήσεις τύπων πλοίων γιοι τους οποίους τα ναυπηγεία της Κοινότητας είναι σχετικά πιο ανταγωνιστικά. Ένα κοινό ανώτατο όριο τίθεται για όλες τις άμεσες και τις έμμεσες ενισχύσεις στην Κοινότητας. Η πλαισίωση σκοπεύει την αύξηση της αποδοτικότητας δια της επιλογής των εργασιών, την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας, την ενθάρρυνση της αναδιάρθρωσης, την εξασφάλιση της διαφάνειας και την ισότητα μεταχείρισης ως προς τις ενισχύσεις.

Ο κώδικας ενισχύσεων στη **βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα** ανταποκρίνεται και αυτός στους παραπάνω στόχους. Αν και δεν έχει ακόμη επιτευχθεί η ισορροπία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης στη σιδηρουργική αγορά και παρά τις μόνιμες αδυναμίες ορισμένων επιχειρήσεων, τα κλεισίματα των μονάδων, που έγιναν σε αντάλλαγμα της έγκρισης ενισχύσεων βάσει του κώδικα που τέθηκε σε ισχύ το 1981, επέτρεψαν την αναδιάρθρωση και εξ αυτής τη χρηματοοικονομική αυτονομία της βιομηχανίας. Στις 27 Νοεμβρίου 1991 η Επιτροπή παρέτεινε για πέντε χρόνια τον κώδικα των ενισχύσεων στη σιδηρουργία με ορισμένες τροποποιήσεις και διευκρινίσεις σχετικά με τις ενισχύσεις για έρευνα και ανάπτυξη, τις ενισχύσεις με περιφερειακή σκοπιμότητα και τις ενισχύσεις που παρέχονται στις επιχειρήσεις των νέων γερμανικών Lander. Όμως, η νέα κρίση του χαλυβουργικού τομέα στην αρχή της δεκαετίας του

'90, υποχρέωσε πολλά κράτη μέλη να κοινοποιήσουν στην Επιτροπή σχέδια αναδιρθρώσεων και ιδιωτικοποιήσεων, που περιείχαν στοιχεία ενισχύσεων μη συμβιβάσιμα προς τον κώδικα ενισχύσεων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, ο βασικός όρος για την έγκριση της Επιτροπής, που απαιτούσε την ομόφωνη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου κατά παρέκκλιση των διατάξεων του άρθρου 95 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, ήταν η ύπαρξη ανταλλάγματος υπό τη μορφή μειώσεων του παραγωγικού δυναμικού, που να συμβάλλουν στην εξυγίανση της κοινοτικής χαλυβουργίας.

Ο τομέας της **κλωστοϋφαντουργίας**, ο οποίος υπέστη επίσης μεγάλη αναδιάρθρωση την τελευταία δεκαετία, ξαναβρήκε ένα επίπεδο ανταγωνιστικότητας που να του εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα στην κοινοτική αγορά και δεν θεωρείται πια ως τομέας που περνάει κρίση. Το σύστημα ελέγχου των ενισχύσεων τους παραγωγούς συνθετικών ινών και νημάτων, το οποίο ισχύει από το 1977, παρατείνεται από χρόνο σε χρόνο και αποδέχεται τις ενισχύσεις, οι οποίες στοχεύουν την απορρόφηση των υπερδυναμιכוτήτων μέσω αναδιρθρώσεων ή μετατροπών των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Ένας νέος κώδικας ενισχύσεων στη βιομηχανία συνθετικών ινών, απεικονίζων τη σημερινή κατάσταση που επικρατεί στον κλάδο και διευκρινίζων τις ισχύουσες διατάξεις, εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 1992. Κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, λόγω της πειθαρχίας στον τομέα των συνθετικών ινών, που ισχύει από το 1977, τα κράτη μέλη πρέπει να απέχουν, ακόμη και στο πλαίσιο προγράμματος με περιφερειακή σκοπιμότητας, από τη χορήγηση ενισχύσεων με στόχο την αύξηση του παραγωγικού δυναμικού.

Το 1988, η Επιτροπή αποφάσισε να εισάγει μια πλαισίωση των ενισχύσεων στον τομέα της **αυτοκινητοβιομηχανίας** για να μπορεί να ελέγχει καλύτερα τους διάφορους τύπους ενισχύσεων που παρέχονται στους παραγωγούς αυτού του τομέα, συμπεριλαμβανομένων των ενισχύσεων που λαμβάνουν από τα κοινοτικά ταμεία. Τον Δεκέμβριο του 1990, η Επιτροπή αποφάσισε να παρατείνει την κοινοτική πλαισίωση των ενισχύσεων υπέρ των επενδύσεων στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας για να εμποδίσει τη δημιουργία υπερδυναμιכוτήτων. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η σχεδόν μαζική κρίση που μάστιζε την ευρωπαϊκή βιομηχανία, επιδείνωσε τις καταστάσεις

πλεονασματικού δυναμικού και απαίτησε έναν αυστηρό έλεγχο των ενισχύσεων σ' αυτόν τον τομέα.

Γενικά, η Επιτροπή υιοθετεί μια όλο και πιο επιφυλακτική στάση έναντι των τομεακών ενισχύσεων. Φοβούμενη ότι οι ενισχύσεις στη βιομηχανία μπορεί να στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά, η Επιτροπή επιδιώκει να αποτρέψει τον συγκεκριμένο προστατευτισμό μέσω των ενισχύσεων.

4.20 Δημόσιες επιχειρήσεις

Ο δημόσιος τομέας, ο οποίος αποτελείται από δημόσιες επιχειρήσεις, μεικτές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις ελεγχόμενες από το δημόσιο μέσω συμμετοχών, διαφέρει σε μέγεθος από κράτος σε κράτος της Κοινότητας. Όσο σημαντικότερος είναι ο δημόσιος τομέας, τόσο πιο δύσκολο είναι για τις κυβερνήσεις να αντισταθούν στον πειρασμό να κάνουν τις ελεγχόμενες απ' αυτές επιχειρήσεις όργανα της οικονομικής πολιτικής τους, παρέχοντάς τους σε αντάλλαγμα διάφορες ευνοϊκές μεταχειρίσεις. Αν και η αλληλοδιείσδυση των οικονομιών των κρατών μελών μειώνει την αποτελεσματικότητα αυτού του μέσου, όπως και των άλλων μέσων οικονομικής πολιτικής, μια προνομιακή μεταχείριση των δημόσιων επιχειρήσεων αποτελεί κίνδυνο για τον ανταγωνισμό μέσα στην Κοινότητα.

Παρόλο που είναι ουδέτερη ως προς το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη, η Συνθήκη της ΕΟΚ στο άρθρο 90 τους επιβάλλει να μη θεσπίζουν ούτε να διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα. Αυτές οι επιχειρήσεις έχουν επομένως τις ίδιες υποχρεώσεις όπως και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ιδίως εκείνες που προβλέπονται στα άρθρα 7 (απαγόρευση των διακρίσεων που βασίζονται στην εθνικότητα) και 85 με 94 (κανόνες του ανταγωνισμού). Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να τους παρέχουν ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, μέσω π.χ. μη αμειβόμενων συμμετοχών, ή άλλων πλεονεκτημάτων. Το άρθρο 90,

παράγραφος 3, αναθέτει στην Επιτροπή την αποστολή να μεριμνά για την τήρηση αυτής της διάταξης και της παρέχει την εξουσία να απευθύνει, εφόσον είναι ανάγκη, κατάλληλες οδηγίες ή αποφάσεις προς τα κράτη μέλη. Προκύπτει από απόφαση του Πρωτοδικείου της 27^{ης} Οκτωβρίου 1994 ότι αυτή η εξουσία επιτήρησης την οποία διαθέτει η Επιτροπή έναντι των κρατών μελών συνεπάγεται την εφαρμογή ευρείας εξουσίας εκτίμησης ως προς την ιδιαίτερη αποστολή των ενεχομένων επιχειρήσεων.

Το άρθρο 90 κάνει πάντως μια διάκριση μεταξύ των κοινών δημοσίων επιχειρήσεων και εκείνων που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος ή που έχουν χαρακτήρα δημοσιονομικού μονοπωλίου. Γι αυτές τις επιχειρήσεις το άρθρο 90, παράγραφος 2, δέχεται την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, κατά το μέτρο που η εφαρμογή τους δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί. Και τότε πάλι πρέπει να μην επηρεάζεται η ανάπτυξη των συναλλαγών σε βαθμό αντικείμενο προς το συμφέρον της Κοινότητας.

Σε μια σημαντική απόφαση, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγνωρίζει ρητά ότι οι επιχειρήσεις αυτές, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, πρέπει να μπορούν να αντισταθμίζουν τους τομείς με λιγότερο αποδοτικές δραστηριότητες προκειμένου να εξασφαλίσουν την παροχή υπηρεσιών υπό συνθήκες οικονομικής ισορροπίας. Αντίθετα, δεν δικαιολογείται ο αποκλεισμός του ανταγωνισμού όταν πρόκειται για ειδικές υπηρεσίες μη συνδεδεμένες με την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος, οι οποίες ανταποκρίνονται σε ειδικές ανάγκες οικονομικών φορέων και οι οποίες απαιτούν ορισμένες συμπληρωματικές παροχές που δεν προσφέρει η παραδοσιακή δημόσια υπηρεσία. Σε άλλη απόφαση το Δικαστήριο, αφού υπενθυμίζει ότι στα πλαίσια του δικαίου του ανταγωνισμού, η έννοια της επιχείρησης περιλαμβάνει κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς αυτής και από τον τρόπο χρηματοδότησής της, διαπιστώνει ότι οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως επιχειρήσεις, γιατί δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα, αλλά ασκούν καθήκοντα αποκλειστικά κοινωνικά, και δεν

υπόκεινται, κατά συνέπεια στους κανόνες του ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΚ. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει επίσης την αποστολή δημόσιας υπηρεσίας μιας εταιρείας διανομής ηλεκτρικού ρεύματος, έστω περιφερειακής και μη αποκλειστικής, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών συνθηκών που αντιμετωπίζει η επιχείρηση.

Οι δημόσιες επιχειρήσεις μπορεί να θέσουν δύο είδη προβλημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση: εκείνο της αλληλοδιείσδυσης των δημόσιων αγορών, για το οποίο γίνεται λόγος στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά και εκείνο της επικάλυψης των εθνικοποιήσεων ή της λήψης συμμετοχών σε επιχειρήσεις με τη συγκεκριμένη ενίσχυση αυτών των επιχειρήσεων. Η διάκριση είναι πράγματι δύσκολη μεταξύ μιας ενέργειας διάσωσης και ανασύστασης του κεφαλαίου μιας επιχείρησης εξαντλημένου από τις ζημίες, ενέργειας επιτρεπόμενης από το άρθρο 222 της Συνθήκης, και μιας ενίσχυσης απαγορευμένης από το άρθρο 92, παράγραφος 1. Μια μεγαλύτερη **διαφάνεια των χρηματοοικονομικών σχέσεων** μεταξύ των κρατών μελών και των δημόσιων επιχειρήσεων είναι αναγκαία για να μπορεί η Επιτροπή να διαπιστώσει τη συμβατότητα με τους κανόνες της Συνθήκης των μεταβιβάσεων δημόσιων κεφαλαίων υπέρ των επιχειρήσεων αυτών.

Αυτός είναι ακριβώς ο σκοπός της οδηγίας της 25^{ης} Ιουνίου 1980 την οποία θέσπισε η Επιτροπή βάσει του άρθρου 90 της Συνθήκης. Αυτή η οδηγία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να κοινοποιούν στην Επιτροπή, κατ' αίτησή της, πληροφορίες σχετικές με τους δημόσιους πόρους που άμεσα ή έμμεσα τίθενται στη διάθεση των δημόσιων επιχειρήσεων. Αυτή η υποχρέωση καλύπτει όχι μόνον τις "ενεργητικές μεταβιβάσεις" δημόσιων πόρων, όπως είναι οι εισφορές κεφαλαίων και η ανάληψη ζημιών και υποχρεώσεων, αλλά και τις "παθητικές μεταβιβάσεις", όπως είναι η μη είσπραξη από το κράτος εσόδων ή κερδών ή μιας κανονικής αμοιβής των χρησιμοποιούμενων κεφαλαίων. Στην αρχή η Επιτροπή ζητούσε διευκρινίσεις σχετικά με τις χρηματοοικονομικές σχέσεις των δημόσιων αρχών με τις υπηρεσίες του δημοσίου που ανήκαν σε ευαίσθητους κλάδους: αυτοκινήτου, συνθετικών ινών, επεξεργασμένων καπνών και ναυπηγείων..

Στις 24 Ιουλίου 1985, όμως, η Επιτροπή τροποποίησε την οδηγία του 1980 για να συμπεριλάβει στο πεδίο εφαρμογής της τις δημόσιες επιχειρήσεις που έχουν δραστηριότητες στους τομείς της ενέργειας, των ταχυδρομείων, των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών και των πιστωτικών ιδρυμάτων του δημοσίου.

Στο τέλος της δεκαετίας του '80 η Επιτροπή διαχειρίστηκε ορισμένες περιπτώσεις που αφορούσαν μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις προς δημόσιες επιχειρήσεις, κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου ως προς τις ενισχύσεις. Για να μεταχειρίζεται κατά τον ίδιο τρόπο τις δημόσιες και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, ζήτησε με ανακοίνωση από τα κράτη μέλη να της παρέχουν με ετήσιες αναφορές τις πληροφορίες ως προς τις μεταβιβάσεις πόρων σε δημόσιες επιχειρήσεις, με κύκλο εργασιών άνω των 250 εκατομμυρίων ECU, για να ξεχωρίζει τα στοιχεία ενίσχυσης που περιέχουν. Με απόφαση της 16^{ης} Ιουνίου 1993, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ακύρωσε, για διαδικαστικούς λόγους, την ανακοίνωση της Επιτροπής. Κατόπιν αυτής της απόφασης, η Επιτροπή τροποποίησε την οδηγία της, της 25^{ης} Ιουνίου 1980, σχετικά με τη διαφάνεια των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημόσιων επιχειρήσεων, εντάσσοντας σε αυτήν το σύστημα των αναφορών των κρατών μελών, που πρόβλεπε η ανακοίνωση του 1991 και που προορίζονται να προσδιορίσουν τα στοιχεία ενίσχυσης που περιέχονται στις μεταβιβάσεις πόρων μεταξύ δημοσίων αρχών και δημοσίων επιχειρήσεων. Η ανακοίνωση της Επιτροπής περιορίζεται πλέον σε απλή περιγραφή της πολιτικής της όσον αφορά τις ενισχύσεις προς τις δημόσιες επιχειρήσεις.

4.21 Εθνικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα

Τα κράτη παρέχουν σε ορισμένες δημόσιες επιχειρήσεις προστασία υπό τη μορφή μονοπωλίου. Τα αποκλειστικά δικαιώματα μονοπωλίου παρέχονται για διάφορους λόγους δημόσιου συμφέροντος: την εξασφάλιση του εφοδιασμού, την παροχή σημαντικής υπηρεσίας σε όλον τον πληθυσμό ή την αποφυγή του κόστους από την παράλληλη λειτουργία δύο δαπανηρών συστημάτων διανομής. Αυτές οι πρακτικές είναι

συνήθεις, ιδίως για τις δημόσιες υπηρεσίες (ενέργειας και ύδατος), τις ταχυδρομικές υπηρεσίες, τις τηλεπικοινωνίες και, σε κάποιο μέτρο, για τη ραδιοφωνία, τις μεταφορές (εναέριας και θαλάσσιας), τις τραπεζικές υπηρεσίες και τις ασφάλειες. Όμως αυτά τα αποκλειστικά δικαιώματα, θα μπορούσαν να εμποδίσουν τη δημιουργία μιας αληθινής εσωτερικής αγοράς στους σχετικούς τομείς, εάν τα κράτη μέλη μπορούσαν να θέσουν εκτός ανταγωνισμού τις μονοπωλιακές επιχειρήσεις. Τα κράτη μέλη δεν πρέπει, λοιπόν, να παίρνουν μέτρα επιτρέποντα στους δικαιούχους μονοπωλιακών δικαιωμάτων να παραβιάζουν τους κοινοτικούς κανόνες του ανταγωνισμού και της ελεύθερας κύκλοφορίας εμπορευμάτων και υπηρεσιών.

Στις γενικές διατάξεις του άρθρου 90 για τις δημόσιες επιχειρήσεις, το άρθρο 37 ΕΟΚ πρόσθετε ότι τα κράτη μέλη θα διαρρυθμίζουν προοδευτικά τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα κατά τρόπο ώστε, μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, να αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διάθεσης, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών. Αυτός ο κανόνας επιδεχόταν πάντως εξαιρέσεις για να διευκολύνεται η διάθεση ή η αξιοποίηση των γεωργικών προϊόντων και για να μπορούν τα κράτη μέλη να τηρούν τις υποχρεώσεις τις απορρέουσες από διεθνείς συμφωνίες.

Στην αρχή σχεδόν όλα τα εμπορικά μονοπώλια παρουσίαζαν προβλήματα ως προς τις διατάξεις του άρθρου 37. Γι αυτό, η Επιτροπή, ήδη από το 1962, κίνησε μια σειρά διαδικασιών έναντι των κρατών μελών που αρνούσαν ή αμελούσαν να διευθετήσουν προοδευτικά τα μονοπώλιά τους. Οι προσπάθειες της Επιτροπής πρόσκοπταν πάνω στην αντίδραση των κρατών μελών τα οποία διαχειριζόνταν μονοπώλια αποδοτικά, όπως του καπνού και του οινοπνεύματος, ή θεωρούμενα σημαντικά για τον εφοδιασμό της χώρας, όπως το γαλλικό μονοπώλιο πετρελαίου. Το 1980, με δέκα χρόνια καθυστέρηση σχετικά με το χρονοδιάγραμμα που προέβλεπε η Συνθήκη, πέτυχε η Επιτροπή να φθάσει στην τελική φάση της διευθέτησης των εθνικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα, αλλά ορισμένα κράτη μέλη συνεχίζουν τις αψιμαχίες οπισθοφυλακής για τη διατήρηση ορισμένων προνομίων των μονοπωλίων τους. Γι αυτό η Επιτροπή αποφάσισε στις 20 Μαρτίου του 1991, να κινήσει διαδικασίες

παραβάσεων έναντι ορισμένων κρατών μελών που διατηρούν αποκλειστικά δικαιώματα εισαγωγής και εξαγωγής αερίου και ηλεκτρισμού.

Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι δεν πρέπει να θιγεί η λειτουργία των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (υπό την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 2 της Συνθήκης ΕΚ). Εξετάζει, όμως τομέα κατά τομέα, τα ερωτήματα αν λιγότερο περιοριστικές πρακτικές είναι δυνατές, αν μπορούν να περιοριστούν τα μονοπωλιακά δικαιώματα σε ουσιώδεις δραστηριότητες και αν ανταγωνιστικές υπηρεσίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα υπάρχοντα δίκτυα ή αν οι νέες τεχνολογίες επιτρέπουν τη δημιουργία άλλων δικτύων. Έτσι, η οδηγία της Επιτροπής της 16^{ης} Μαΐου 1988 ως προς τον ανταγωνισμό στις αγορές τηλεπικοινωνιακών τερματικών (συσκευές τηλεφώνων, τέλεξ, τέλεφαξ, ιδιωτικών δορυφορικών σταθμών, κ.λ.π.) προβλέπει την άμεση κατάργηση των αποκλειστικών δικαιωμάτων εισαγωγής, εμπορίας, σύνδεσης, εξυπηρέτησης και συντήρησης αυτών των συσκευών. Ομοίως, η οδηγία της Επιτροπής της 28^{ης} Ιουνίου 1990 ως προς τον ανταγωνισμό στις αγορές τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών προβλέπει την κατάργηση των αποκλειστικών δικαιωμάτων παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών άλλων από τη φωνητική τηλεφωνία. Τροποποιώντας τις δύο προηγούμενες οδηγίες, τον Οκτώβριο του 1994, η Επιτροπή άνοιξε την οδό για την απελευθέρωση των δορυφορικών επικοινωνιών, που συμβάλλουν στην υλοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων και επομένως στην έλευση της κοινωνίας των πληροφοριών. Όμως, η ρυθμιστική εξουσία την οποία διαθέτουν οι εθνικοί οργανισμοί τηλεπικοινωνιών πρέπει να διαχωρίζεται από τις εμπορικές δραστηριότητές των. Έτσι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να επικαλεσθεί κανείς το άρθρο 90, παράγραφος 1, κατά της εξουσίας υπουργού να εκδίδει άδειες εντός των κανονικών πλαισίων άσκησης των αρμοδιοτήτων του την οποία μπορεί να αναθέτει σε έναν εθνικό οργανισμό.

Η Κοινότητα είναι το πρώτο σύνολο κρατών που διαθέτει μια πολιτική αποσκοπούσα στην αποφυγή ή διόρθωση των επιπτώσεων των διαστρεβλώσεων του ανταγωνισμού επί των ανταλλαγών. Βασικός στόχος της κοινοτικής πολιτικής του ανταγωνισμού είναι να παρεμποδίζει τη διατάραξη της ενότητας της αγοράς από δραστηριότητες ιδιωτικών ή δημόσιων παραγόντων επιδιωκόντων να ευνοήσουν ορισμένους φορείς και να διατηρήσουν ή να επαναφέρουν την περίφραξη των αγορών. Στην πραγματικότητα, όποια και αν είναι τα μέσα "οργάνωσης" μιας αγοράς, δηλαδή **διάρθρωσης της αυστηρότητας των κανόνων του ανταγωνισμού**, ο μη ομολογούμενος σκοπός είναι συνήθως η αύξηση των τιμών και η επίτευξη μιας πλασματικής αποδοτικότητας, το βάρος της οποίας φέρουν οι καταναλωτές ή οι φορολογούμενοι. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για εξασθένιση των κανόνων του ανταγωνισμού είναι η σύμπραξη μεταξύ ανταγωνιστών, η επιβολή δυσμενών όρων στους ασθενέστερους ανταγωνιστές, η εξάλειψή τους με τη συγκέντρωση ή, τέλος, η υποστήριξη των εθνικών οικονομικών παραγόντων από το κράτος.

Από την αρχή της ύπαρξης της Κοινότητας μια διοικητική πρακτική την οποία ανέπτυξε σιγά - σιγά η Επιτροπή και επιβεβαίωσε η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου επέτρεψε την ερμηνεία και την εμβάθυνση των κανόνων του ανταγωνισμού της Συνθήκης. Σιγά - σιγά θεσπίστηκε ένα **σύνολο κανόνων θεμιτής συμπεριφοράς**, το οποίο, χωρίς να εμποδίζει την ελευθερία του επιχειρηματικού πνεύματος, υποδεικνύει στους οικονομικούς φορείς την πειθαρχία που απαιτείται για να εξασφαλίζονται η ελευθερία των συναλλαγών και η ισότητα των ευκαιριών για όλους. Έτσι διώκονται δραστήρια οι πρακτικές των επιχειρήσεων που επιδιώκουν να εμποδίσουν τις εισαγωγές ή τις εξαγωγές, να ορίσουν ποσοστώσεις παραγωγής ή πώλησης και, γενικά, να κατανείμουν τις αγορές. Απαγορεύονται επίσης οι συμφωνίες που έχουν ως αποτέλεσμα να συγκεντρώνουν τη ζήτηση σε ορισμένους παραγωγούς και οι συμφωνίες αποκλειστικής διανομής που εμποδίζουν τους εμπόρους και τους καταναλωτές να αποκτούν τα προϊόντα κάθε κράτους μέλους με τους όρους που ισχύουν στις τοπικές αγορές. Οι επιχειρήσεις που επιδιώκουν να περιορίσουν τον

ανταγωνισμό και να θέσουν έτσι σε αμφισβήτηση την ενότητα της κοινής αγοράς πρέπει να αναμένουν την επιβολή αυστηρών κυρώσεων.

Διώκονται επίσης οι επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται καταχρηστικά μια δεσπόζουσα θέση, εφαρμόζουσες διακριτικές τιμές, αρνούμενες να εφοδιάσουν έναν τακτικό πελάτη, χρησιμοποιούσες αθέμιτες πρακτικές που θίγουν ή μπορούν να θίξουν τα συμφέροντα των καταναλωτών ή, τέλος, εξαλείφουσες τον ανταγωνισμό σε μιαν αγορά με τη συγκέντρωσή τους. Πράγματι θα ήταν παράλογο να διώκονται οι οριζόντιες συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων και να επιτρέπεται συγχρόνως η μονοπώληση ορισμένων αγορών με την ανεξέλεγκτη κάθετη ολοκλήρωση επιχειρήσεων με δεσπόζουσα θέση. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι ο κίνδυνος μονοπώλησης μιας αγοράς αυξάνει με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Γι αυτό, ο κανονισμός που θεσπίστηκε τον Δεκέμβριο του 1989 και εγκαθίδρυσε μιαν επίβλεψη των μεγάλων συγκεντρώσεων ήρθε στην κατάλληλη στιγμή για να καλύψει ένα κενό της Συνθήκης, το οποίο δημιούργησε προβλήματα στο παρελθόν. Η εφαρμογή του κανονισμού απέδειξε ήδη ότι αυτός έχει να παίξει έναν πρωταρχικό ρόλο στην αναγκαία αναδιάρθρωση της κοινοτικής βιομηχανίας μέσα στην ενιαία αγορά.

Επίβλεψη των συγκεντρώσεων δεν σημαίνει απαγόρευση της συγκέντρωσης επιχειρήσεων. Ενώ η συγκέντρωση είναι επικίνδυνη όταν εδραιώνει τη δεσπόζουσα θέση των επιχειρήσεων, είναι επιθυμητή όταν δυναμώνει την ανταγωνιστική θέση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Γι αυτό, η Επιτροπή, αποφεύγοντας μιας αυστηρά νομική προσέγγιση των προβλημάτων του ανταγωνισμού, ακολούθησε στην πράξη δύο παράλληλες πολιτικές: μια πολιτική καταδίωξης των καταχρηστικών ενεργειών των μεγάλων επιχειρήσεων και μια πολιτική ενθάρρυνσης της συνεργασίας και της συγκέντρωσης μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Έτσι, με τις ανακοινώσεις της σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων και σχετικά με τις συμφωνίες μικρής σημασίας καθώς και με ατομικές αποφάσεις, η Επιτροπή επέτρεψε μια στενή συνεργασία μεταξύ ΜΜΕ. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων της εξειδίκευσης, της έρευνας και ανάπτυξης και της αποκλειστικής διανομής δείχνει το ίδιο πνεύμα. Ακόμη και ως προς τη συμπεριφορά των μεγάλων επιχειρήσεων, η

Επιτροπή ακολουθεί δύο παράλληλες πρακτικές. Αφενός, καταδικάζει αυστηρά τα καρτέλ, τα οποία αποτελούν σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού και στερούν τις άλλες επιχειρήσεις και τους καταναλωτές από τα πλεονεκτήματα μιας ανοικτής οικονομίας της οικονομίας, Αφετέρου, εγκρίνει ορισμένες, μορφές συνεργασίας μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων, τις λεγόμενες "στρατηγικές συμμαχίες", θεωρώντας ότι, εφόσον παρέχονται ορισμένες εγγυήσεις που εξασφαλίζουν τη μη νόθευση του ανταγωνισμού, τέτοιες προσεγγίσεις μεταξύ επιχειρήσεων μπορούν να τους επιτρέψουν να προσαρμοστούν στο νέο οικονομικό περιβάλλον.

Στα θέματα των κρατικών ενισχύσεων, ο ρόλος της κοινοτικής πολιτικής του ανταγωνισμού είναι όχι μόνο να εμποδίζει τις εθνικές πρωτοβουλίες με βλαβερές επιπτώσεις για τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές, αλλά επίσης να περιορίζει τις κρατικές παρεμβάσεις σ' εκείνες μόνον τις ενισχύσεις, οι οποίες εγγράφονται σε προοπτική προσαρμογής των διαρθρώσεων του παραγωγικού μηχανισμού της Κοινότητας στις αλλαγές της ζήτησης και του διεθνούς καταμερισμού εργασίας. Η κοινοτική πολιτική ανταγωνισμού είναι έτσι όχι μόνον ένα μέσο αναγκαίο για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, από την οποία εξαρτάται η επιτυχία της εσωτερικής αγοράς, αλλά και το απαραίτητο συμπλήρωμα των τομεακών κοινοτικών πολιτικών - βιομηχανικής, γεωργικής, ενέργειας και μεταφορών - οι οποίες αποβλέπουν στην εξυγίανση των διαρθρώσεων της παραγωγής.

Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι η πολιτική ανταγωνισμού επιδρά επί των "επιχειρησιακών ηθών" μέσα στην Κοινότητα. Οι πλείστες των επιχειρήσεων - και πρόκειται για μερικές χιλιάδες κάθε χρόνο που κοινοποιούν τις οριζόντιες ή κάθετες συμπράξεις τους - σέβονται τις αποφάσεις της Επιτροπής και διορθώνουν τις συμφωνίες ή τις πρακτικές τους όταν η Επιτροπή τους υποδεικνύει ότι ακολουθούν λανθασμένη πορεία. Άλλες τροποποιούν μόνες τις συμφωνίες τους όταν μάθουν ότι η Επιτροπή επιβάλλει υψηλά πρόστιμα σε ανάλογες περιπτώσεις. Λίγες είναι οι επιχειρήσεις που δεν υποκύπτουν παρά μετά από μακρές συζητήσεις ή μάλιστα μετά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, το οποίο έχει την τελευταία λέξη στα θέματα του ανταγωνισμού. Από την πλευρά της, η Επιτροπή

αντιμετωπίζει κατά πραγματικό τρόπο την ένταση του ανταγωνισμού που οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως οι γρήγορες τεχνολογικές μεταβολές, η ολοκλήρωση της αγοράς, η διεθνοποίηση των αγορών και η δύσκολη οικονομική κατάσταση της αρχής της δεκαετίας του '90. Πράγματι, η πολιτική του ανταγωνισμού μπορεί να παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο για την προώθηση της οικονομικής ανάκαμψης. Μπορεί να επηρεάσει τη διάρθρωση της αγοράς, αφενός, καθορίζοντας ένα πλαίσιο επιτρέπον στους χρήστες να επωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα ενός ανταγωνιστικού καθεστώτος, και αφετέρου, επιλέγοντας μεταξύ των πρακτικών των επιχειρήσεων προκειμένου να επιτρέψει αυτές που ευνοούν τον ανταγωνισμό και να απαγορεύει τις άλλες.

4.23

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Η Συνθήκη που ίδρυε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ρύθμιζε λεπτομερώς την πραγματοποίηση της τελωνειακής ένωσης για τα βιομηχανικά προϊόντα των κρατών μελών, αλλά η Κοινότητα δεν είχε στην αρχή μίαν ιδιαίτερη βιομηχανική πολιτική. Πράγματι, οι πατέρες της ΕΟΚ είχαν ελπίσει ότι η απελευθέρωση του εμπορίου καθώς και ο εντονότερος ανταγωνισμός, θα μπορούσαν αυτόματα να φέρουν τις διαρθρωτικές αλλαγές τις οποίες χρειαζόταν η κοινοτική βιομηχανία. Επί πολλά χρόνια, η έννοια της βιομηχανικής πολιτικής ήταν αντικείμενο διενέξεων στην Κοινότητα. Χρειάστηκαν πολύχρονες προσπάθειες, εκ μέρους ιδίως της Επιτροπής, για να πεισθούν όλα τα κράτη μέλη ότι μια κοινοτική βιομηχανική πολιτική ήταν αναγκαία, πρώτα απ' όλα για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς των βιομηχανικών προϊόντων και, έπειτα, για την αντιμετώπιση των κοινών διαρθρωτικών και τομεακών προβλημάτων. Την πτυχή που αφορά την τομεακή βιομηχανική πολιτική εξετάζουμε στο τρίτο μέρος αυτού του κεφαλαίου.

Ενόψει της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, όμως, η Κοινότητα έστρεψε την προσοχή της στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), που αποτελούν σχεδόν 99% της βιομηχανικής υφής της Κοινότητας και που δημιουργούν τα 70% της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα των κρατών

μελών, αλλά που συναντούν προβλήματα αφομοίωσης στην εσωτερική αγορά. Η επιχειρησιακή πολιτική που διαμορφώνεται από το τέλος της δεκαετίας του '80 ενδιαφέρεται όχι μόνο για τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, αλλά και για εκείνες άλλων τομέων, ιδιαίτερα της χειροτεχνίας, του εμπορίου και του τουρισμού. Έχει τρεις βασικούς αντικειμενικούς σκοπούς: να θέσει για όλες τις επιχειρήσεις της Κοινότητας ένα νομικό και διοικητικό πλαίσιο που να επιτρέπει την ελεύθερη ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους υπό συνθήκες ανάλογες εκείνων μιας εσωτερικής αγοράς· να δημιουργήσει ένα οικονομικό περιβάλλον ευνοϊκό για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων μέσα στην εσωτερική αγορά· και να ενθαρρύνει τις διασυνοριακές συνεργασίες μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.

4.24 Νομικό και οικονομικό πλαίσιο

Οι ευρωπαϊκές Συνθήκες δεν προβλέπουν μια κοινοτική βιομηχανική πολιτική. Ρυθμίζουν, πάντως, κατά πρώτο λόγο, τον βιομηχανικό τομέα των οικονομιών των κρατών μελών. Πράγματι, οι Συνθήκες που ιδρύουν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) αποτελούν τομεακές πολιτικές για τους τομείς που αφορούν. Η Δε Συνθήκη η ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ρυθμίζει βασικά την κοινή αγορά για βιομηχανικά προϊόντα.

Περιορισμένες σε έκταση, οι Συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ (Ευρατόμ) είναι πιο λεπτομερείς από τη Συνθήκη ΕΟΚ. Περιέχουν διατάξεις σχετικά όχι μόνον με την πραγματοποίηση της κοινής αγοράς αλλά και με τη διαρθρωτική πολιτική των τομέων που αφορούν και παρέχουν εξουσίες στους κοινοτικούς θεσμούς για την εκπόνηση αυτών των πολιτικών.

Η πιο πλήρης από την άποψη της βιομηχανικής πολιτικής είναι η **Συνθήκη ΕΚΑΧ**. Προικίζοντας την Ανώτατη Αρχή (Επιτροπή) με υπερεθνικές εξουσίες, τα κράτη μέλη επέτρεψαν την εφαρμογή κοινοτικών πολιτικών στους πρωτεύοντες τομείς που ήταν, τη δεκαετία του '50, αυτοί του

άνθρακα και του χάλυβα. Έτσι, η κρίση των ανθρακωρυχείων που ξέσπασε το 1958 λόγω του εκθρονισμού του άνθρακα από το πετρέλαιο μπόρεσε να αντιμετωπιστεί σιγά - σιγά με τον ορθολογισμό της παραγωγής, χωρίς τα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και τις ενδοευρωπαϊκές έριδες που θα μπορούσε να προκαλέσει ένας άκρατος ανταγωνισμός επιχειρήσεων και χωρών. Το ίδιο συνέβη με τον σιδηρουργικό τομέα, του οποίου η κρίση ξέσπασε κάπου δέκα χρόνια μετά από εκείνη των ανθρακωρυχείων.

Αν η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας γνώρισε μια σοβαρή κρίση μεταξύ των ετών 1965 και 1977, αυτή οφειλόταν όχι τόσο στις ελλείψεις της **Συνθήκης Ευρατόμ**, αλλά στη μεταμέλεια ορισμένων κρατών μελών για τις υπερεθνικές εξουσίες τις οποίες είχαν τα ίδια παραχωρήσει στην Επιτροπή. Στην πραγματικότητα, όπως θα διαπιστώσουμε στο κεφάλαιο για την ενέργεια, η Συνθήκη Ευρατόμ προβλέπει το πλαίσιο για μια κοινοτική πολιτική στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας.

Η **Συνθήκη ΕΟΚ**, όμως, δεν επικαλείται μια βιομηχανική πολιτική, Έμοιαζε να αρκείται στους αυτοματισμούς του ελεύθερου ανταγωνισμού και του ελεύθερου εμπορίου, όχι μόνον για την πραγματοποίηση της κοινής αγοράς των βιομηχανικών προϊόντων, αλλά και για την αναδιάρθρωση τομέων και επιχειρήσεων που απαιτούσε η διάσταση και ο δυναμισμός αυτής της αγοράς. Πάντως, αν και δεν επιζητούσε συγκεκριμένα μια βιομηχανική πολιτική, η Συνθήκη ΕΟΚ περιείχε πολλά σημαντικά στοιχεία μιας τέτοιας πολιτικής (κανόνες τους ανταγωνισμού, φορολογικές διατάξεις, προσέγγιση των νομοθεσιών). Αλλά ήταν γενικά πολύ φιλελεύθερη. Προϋπέθετε ότι η κατάργηση των προστατευτικών μέτρων και το άνοιγμα των αγορών θα ήταν για τις βιομηχανικές επιχειρήσεις αρκετά κίνητρα για να ξεπεράσουν τα διαρθρωτικά τους προβλήματα. Γι αυτό, η Συνθήκη δεν έδινε οδηγίες και εξουσίες στους κοινοτικούς θεσμούς για τη σύλληψη και την εφαρμογή διαρθρωτικών και τομεακών βιομηχανικών πολιτικών.

Εφόσον όμως, όπως είδαμε στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά, αυτή δεν λειτουργούσε πλήρως, δεν μπορούσε να έχει πάνω στις βιομηχανικές διαρθρώσεις μια τόσο μεγάλη επίδραση όσο αυτή την οποία είχαν ελπίσει οι πατέρες της ΕΟΚ. Βέβαια, ο βιομηχανικός τομέας ευνοήθηκε από την

τελωνειακή ένωση, χωρίς την οποία η εξέλιξη των βιομηχανιών των κρατών μελών δεν θα ήταν ασφαλώς αυτή που γνωρίζουμε. Αλλά η επίδραση της κοινής αγοράς ήταν πολύ διαφορετική ανάλογα με τους τομείς. Στους τομείς που παράγουν αγαθά μαζικής κατανάλωσης, όπως των ηλεκτρικών ειδών ή των τροφίμων, η κοινή αγορά υλοποιήθηκε αρκετά γρήγορα και επηρέασε την παραγωγικότητα και τις διαρθρώσεις αυτών των τομέων. Σε άλλους τομείς, όπως του αυτοκινήτου, η τελωνειακή ένωση οδήγησε σε αλληλοδιείσδυση των αγορών, σε επέκταση του ορθολογισμού της παραγωγής και, τελικά, σε οικονομίες κλίμακας και εξωτερικές οικονομίες για όλον τον τομέα.

Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας της διεθνοποίησης είναι απαραίτητη μια σειρά μέτρων που να ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας τόσο στη δική της αγορά όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Από το 1968, με την εγκαθίδρυση του κοινού τελωνειακού δασμολογίου, η Κοινότητα διέθετε ένα ισχυρό εργαλείο για να εφαρμόσει μια δραστική εμπορική πολιτική και να πιέσει για την απελευθέρωση των διεθνών συναλλαγών. Αυτό το εργαλείο χρησιμοποιήθηκε με επιτυχία από την Επιτροπή, η οποία διαπραγματεύτηκε για λογαριασμό της Κοινότητας τη μείωση της τελωνειακής προστασίας των μεγάλων εμπορικών δυνάμεων στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας για το Δασμούς και το Εμπόριο (GATT).

Αλλά όμως η μείωση του προστατευτισμού των άλλων δεν αρκούσε για την ανόρθωση της ανταγωνιστικής θέσης της κοινοτικής βιομηχανίας. Για να μπορέσουν να αναμετρηθούν με τις αμερικανικές και, από τη δεκαετία του '70, με τις ιαπωνικές ανταγωνίστριές τους, οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις όφειλαν να συνδυάσουν τους συντελεστές παραγωγής κεφάλαιο και εργασία κατά τρόπο που να ελαχιστοποιεί το οριακό κόστος παραγωγής. Με άλλα λόγια όφειλαν να βρουν την κατάλληλη διάσταση για τις νέες συνθήκες ανταγωνισμού και να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους με την έρευνα νέων προϊόντων και νέων μεθόδων παραγωγής. Για να γίνει αυτό όμως έπρεπε να διαθέτουν μια στερεή βάση, την οποία μόνον ή μεγάλη κοινή αγορά μπορούσε να τους προσφέρει.

4.25 Οι προκλήσεις της ευρωπαϊκής βιομηχανίας

Η πραγματοποίηση της εσωτερικής αγοράς παρέχει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να επωφεληθούν από οικονομίες κλίμακας, να μειώσουν το διοικητικό και χρηματοοικονομικό κόστος, να έχουν καλύτερη πρόσβαση στις δημόσιες συμβάσεις όλων των κρατών μελών και να συνεργάζονται μεταξύ τους. Τα πλεονεκτήματα των οικονομιών κλίμακας για τις επενδύσεις στην εσωτερική αγορά δεν αφορούν μόνο τη μαζική παραγωγή, αλλά και την ανάπτυξη εξειδικευμένων προϊόντων. Εξίσου σημαντική με το μέγεθος της εσωτερικής αγοράς είναι και η ποιότητά της. Η ίδια η κοινή αγορά αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για να μπορούν οι επιχειρήσεις να βλέπουν, να σκέπτονται και να ενεργούν στρατηγικά πέραν από τα εθνικά όρια. Συγχρόνως, η μεγαλύτερη τυποποίηση των προϊόντων προσδίδει πρωτεύουσα σημασία στην καινοτομία, την εξαιρετική ποιότητα, το σχεδιασμό και την αξιοπιστία σε σύγκριση με πιο παραδοσιακούς παράγοντες όπως η γειτνίαση με τις αγορές, τα συστήματα διανομής και η σταθερότητα της πελατείας.

Η παγκοσμιοποίηση των αγορών, που σημαίνει ένταση του ανταγωνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, επιτρέπει, συγχρόνως, την πραγματοποίηση μεγαλύτερων οικονομιών κλίμακας και την επίτευξη μιας όλο και μεγαλύτερης ειδίκευσης σε όλο και πιο συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να είναι ικανές να αντιμετωπίσουν αυτή τη παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και του ανταγωνισμού. Όμως, κατά τα τελευταία χρόνια η κοινοτική βιομηχανία έχασε μέρος της αγοράς της, όχι μόνο λόγω της ανάπτυξης νέων εκβιομηχανισμένων χωρών, αλλά και σχετικά με τα άλλα δύο μέλη της τριάδας: τις Ηνωμένες Πολιτείες, λόγω της δυσμενούς εξέλιξης των συναλλαγματικών ισοτιμιών και της Ιαπωνίας λόγω, ιδίως, της μικρότερης παρουσίας στις αγορές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας. Η παραγωγικότητα της εργασίας στην ευρωπαϊκή μεταποιητική βιομηχανία παραμένει σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο από εκείνο της αμερικανικής και της ιαπωνικής βιομηχανίας. Οι οικονομικοί φορείς και οι δημόσιες αρχές στην Ευρώπη θα πρέπει λοιπόν να δώσουν μεγάλη προσοχή στους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη, και την παραγωγικότητα: την τεχνολογική εξέλιξη, την επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη,

το επίπεδο χρήσης του παραγωγικού δυναμικού, το κόστος και τα προσόντα της εργατικής δύναμης, τη διαχειριστική ικανότητα και την οργάνωση της παραγωγής.

Εκτός από την παγκοσμιοποίηση των αγορών και του ανταγωνισμού, η ευρωπαϊκή βιομηχανία πρέπει να ετοιμαστεί να αντιμετωπίσει τη **νέα βιομηχανική επανάσταση**, αυτή που προκύπτει από την ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορικής και της επικοινωνίας. Αυτές καθιστούν απαρχαιωμένες τις διακρίσεις μεταξύ τομέων όπως η ηλεκτρονική, η πληροφορική, οι τηλεπικοινωνίες και ο οπτικοακουστικός τομέας. Εξαλείφουν ακόμη και τις παραδοσιακές διακρίσεις μεταξύ του δευτερογενούς τομέα και του τριτογενούς, της βιομηχανίας και των υπηρεσιών. Επακολουθεί μια αλλαγή στην οργάνωση των επιχειρήσεων, στις ευθύνες της διοίκησής τους και στις σχέσεις της με τους εργαζόμενους, ιδίως ως προς την οργάνωση της εργασίας. Χρειάζεται, λοιπόν, μια διαρθρωτική προσαρμογή που να περιλαμβάνει τη συνεχή μετάθεση πόρων προς τις πιο αποδοτικές παραγωγές. Η διαρθρωτική προσαρμογή και η διεθνής ανταγωνιστικότητα συνδέονται στενά εφόσον η ικανότητα αποδοτικής παραγωγής προέρχεται ακριβώς από την ταχεία προσαρμογή των συντελεστών παραγωγής στη ζήτηση.

Μια αποτελεσματική οικονομία της αγοράς σημαίνει ότι η πρωτοβουλία και η ευθύνη για τη **διαρθρωτική προσαρμογή** ανήκουν κατά πρώτο λόγο στους οικονομικούς φορείς. Ο ρόλος των δημοσίων αρχών είναι κυρίως να λειτουργήσουν σαν καταλύτης και να ανοίξουν τον δρόμο για τον εκσυγχρονισμό. Οι επιχειρήσεις πρέπει να μπορούν να αναμένουν από τις δημόσιες αρχές περιβάλλον και προοπτικές σαφείς για την άσκηση των δραστηριοτήτων τους. Αυτό σημαίνει ότι οι δημόσιες αρχές πρέπει να λαμβάνουν συνοδευτικά μέτρα για να επιταχύνουν και ενισχύουν τη διαδικασία προσαρμογής ιδίως στο πεδίο της δημιουργίας υποδομής (π.χ για την παιδεία, την ενέργεια, τις τηλεπικοινωνίες και την έρευνα), αλλά δεν μπορούν ποτέ να υποκαταστήσουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τις επιχειρήσεις. Το Κύριο ερώτημα δεν είναι αν μια βιομηχανική πολιτική είναι σκόπιμη, εφόσον οι κυβερνήσεις αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο ότι έχουν, στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, σημαντική επίδραση στη βιομηχανική ανάπτυξη και απόδοση.

Το ερώτημα είναι ποιες συνθήκες πρέπει να πληροί ένα μακροπρόθεσμο βιομηχανικό και τεχνολογικό πλαίσιο κατανομής των πόρων από τις δυνάμεις της αγοράς με στόχους την επιτάχυνση της διαρθρωτικής προσαρμογής και τη βελτίωση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας.

4.26 Οι αρχές της βιομηχανικής πολιτικής

Μετά την υλοποίηση της τελωνειακής ένωσης, τον Ιούλιο του 1968, φάνηκε καθαρά ότι μόνη της αυτή η ένωση δεν θα μπορούσε να λύσει όλα τα προβλήματα της κοινοτικής βιομηχανίας. Γι' αυτό, η Επιτροπή, ανταποκρινόμενη στο αίτημα της διάσκεψης κορυφής, του Οκτωβρίου 1972, διαβίβασε στο Συμβούλιο μίαν ανακοίνωση σχετικά με ένα <<πρόγραμμα βιομηχανικής και τεχνολογικής πολιτικής της Κοινότητας>>. Αυτό το πρόγραμμα περιλάμβανε τα απαραίτητα μέτρα για την εξάλειψη των εμποδίων των συναλλαγών, για το πραγματικό άνοιγμα των δημόσιων αγορών, την ενίσχυση ανταγωνιστικών επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκή κλίμακα και δράσεις υπέρ των τομέων που παρουσίαζαν ιδιαίτερα προβλήματα: τις παραδοσιακές βιομηχανίες αφενός και τις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας αφετέρου. Πρέπει να σημειωθεί ότι το πιο δύσκολο τμήμα αυτού του προγράμματος, το οποίο είχε υιοθετήσει το Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 1973, ήταν αυτό που αφορούσε την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, αφού, δεκαπέντε χρόνια αργότερα, αυτή αποτελούσε ξανά το κύριο αντικείμενο του νέου μνημονίου της Επιτροπής, του γνωστού Λευκού Βιβλίου του 1985, και μάλιστα μιας κοινοτικής Συνθήκης, της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης του 1987, τα οποία αναφέραμε στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά. Σ' εκείνο το κεφάλαιο είδαμε επίσης ότι οι περισσότεροι στόχοι του προγράμματος βιομηχανικής πολιτικής του 1973 επιτεύχθηκαν είκοσι χρόνια αργότερα με την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του 90, η ευρωπαϊκή τυποποίηση μετατράπηκε από περιθωριακή δραστηριότητα σε

δραστηριότητα που συγκεντρώνει ιδιαίτερη προσοχή. Σύμφωνα με τη νέα προσέγγιση της εναρμόνισης της τυποποίησης, η νομοθεσία περιορίζεται στον καθορισμό των στοιχειωδών απαιτήσεων που πρέπει να πληρούνται από τα προϊόντα ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία της δημόσιας υγείας ή ασφάλειας, ή η προστασία του περιβάλλοντος ή των καταναλωτών. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα εφοδιάζουν τους κατασκευαστές με ένα σύνολο τεχνικών προδιαγραφών που θεωρείται σε κάθε οδηγία ότι παρέχει ένα τεκμήριο συμμόρφωσης προς τις βασικές απαιτήσεις. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα δεν είναι μόνο αναγκαία για την κατάργηση των τεχνικών εμποδίων στις συναλλαγές. Είναι επίσης όλο και περισσότερο και ένα απαραίτητο στοιχείο για την προώθηση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, γιατί μειώνουν το κόστος για τους παραγωγούς και επιτρέπουν το άνοιγμα νέων αγορών, ιδίως μέσω της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών.

Πολύ σημαντικές για την ευρωπαϊκή βιομηχανική ανταγωνιστικότητα είναι επίσης οι **δημόσιες προμήθειες**, οι οποίες έχουν πλέον ελευθερωθεί χάρη στη νομοθεσία της εσωτερικής αγοράς. Οι δημόσιες προμήθειες έχουν τριπλή σημασία για τη βιομηχανική ανταγωνιστικότητα: πρώτον, το τεράστιο μέγεθος των δημοσίων αγορών - 16% του ΑΕΠ - σημαίνει ότι η πρόσβαση στην αγορά αυτή έχει πολύ μεγάλη σημασία για όλες τις επιχειρήσεις, δεύτερον, οι δημόσιες προμήθειες μπορεί να προωθήσουν την τεχνολογική ικανότητα αυξάνοντας τη ζήτηση για τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, τρίτον, δεδομένου ότι οι δημόσιες προμήθειες είναι συγκεντρωμένες σε μια μικρή ομάδα τομέων, αυτοί εξαρτώνται από μία ανταγωνιστική αγορά δημοσίων προμηθειών για να αναπτύξουν τα προϊόντα και τις εξειδικεύσεις που χρειάζονται για να επιτύχουν σε διεθνές επίπεδο.

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς προκαλεί **ένταση του ανταγωνισμού** μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Ωστόσο χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε οι συμπράξεις μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων και οι κινήσεις συγκέντρωσης που γίνονται να μην αποτελέσουν εμπόδιο στην ελεύθερη δράση των δυνάμεων της αγοράς. Η τάση ορισμένων επιχειρήσεων να αποκτήσουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά με την πρόφαση πως επιδιώκουν ένα επαρκές κρίσιμο μέγεθος πρέπει να επιβλέπεται. Όπως το είδαμε στο

κεφάλαιο για τον ανταγωνισμό, υπάρχει επαρκής νομική βάση για την εξασφάλιση του ανταγωνισμού στην αγορά της Κοινότητας. Ο κανονισμός για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων παρέχει το αναγκαίο νομικό εργαλείο για τον χειρισμό σε κοινοτικό επίπεδο των μεγάλων συγχωνεύσεων και εξαγορών, επιτρέποντας συγχρόνως στις επιχειρήσεις να εφαρμόζουν τις κατάλληλες στρατηγικές για να διαφυλάξουν την ανταγωνιστικότητάς τους σε διεθνές επίπεδο.

Σε ανακοίνωση με αντικείμενο τη βιομηχανική πολιτική σε ανοικτό και ανταγωνιστικό περιβάλλον, που διαβιβάστηκε στο Συμβούλιο και εγκρίθηκε απ' αυτό στις 26 Νοεμβρίου του 1990, η Επιτροπή καθόρισε την προσέγγιση που προτείνει να ακολουθήσει η Κοινότητα στα βιομηχανικά θέματα μέσα στην ενιαία αγορά. Αρνούμενη την παλιά φιλονικία μεταξύ φιλελευθερισμού και παρεμβατισμού, η Επιτροπή αναγνωρίζει την ακέραια ευθύνη των επιχειρήσεων για την βιομηχανική ανταγωνιστικότητα, αλλά δέχεται ότι οι δημόσιες αρχές πρέπει να τους εξασφαλίζουν ένα υγιές περιβάλλον και ξεκάθαρες προοπτικές για τις δραστηριότητές τους. Πρόκειται για μια στρατηγική μόνιμης προσαρμογής βασιζόμενη στην αρχή της ελευθερίας των συναλλαγών και στην ανταγωνιστική λειτουργία των επιχειρήσεων. Αυτή η στρατηγική βασίζεται σε τρεις αρχές: μια συντονισμένη προσφυγή στο σύνολο των πολιτικών που επηρεάζουν τη βιομηχανική δραστηριότητα, ιδίως αυτήν για την προστασία του περιβάλλοντος, την πρόσβαση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις αγορές τρίτων χωρών με επαγρύπνηση έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάπτυξη της διεθνούς βιομηχανικής συνεργασίας, και τη θετική προσαρμογή στις βιομηχανικές μεταβολές με μια συνεπή προσέγγιση.

Με τη θέση σε ισχύ της **Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση**, η βιομηχανική ανταγωνιστικότητα έγινε επίσημος στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το άρθρο 3 της Συνθήκης ΕΚ δηλώνει, πράγματι, ότι η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας. Ο τίτλος της ΣΕΕ που αφορά τη βιομηχανία δηλώνει ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της

ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας. Γι αυτόν τον σκοπό, σύμφωνα με ένα σύστημα ανοικτών και ανταγωνιστικών αγορών, η δράση τους αποσκοπεί: να επιταχύνει την προσαρμογή της βιομηχανίας στις διαρθρωτικές μεταβολές, να προάγει ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και ιδίως των ΜΜΕ, να προάγει περιβάλλον που να ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και να βελτιώνει την εκμετάλλευση του βιομηχανικού δυναμικού των πολιτικών στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης (Αρ. 130).

Αυτό το άρθρο αποτελεί νομική βάση για τις δράσεις της Κοινότητας στα πεδία της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων. Αλλ' όμως, το ίδιο τονίζει ότι δεν αποτελεί βάση για την εκ μέρους της Κοινότητας εισαγωγή οποιουδήποτε μέτρου που θα μπορούσε να προκαλέσει στρέβλωση του ανταγωνισμού. Τα μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι: η συνεννόηση μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής και, εφόσον χρειάζεται, ο συντονισμός των δράσεών τους με πρωτοβουλία της Επιτροπής, η λήψη υπόψη των στόχων αυτών στα πλαίσια των άλλων πολιτικών της Κοινότητας, και συγκεκριμένα μέτρα υποστήριξης των δράσεων που αναλαμβάνονται στα κράτη μέλη, τα οποία μπορεί να θεσπίζει το Συμβούλιο αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Υιοθετώντας το Λευκό Βιβλίο της Επιτροπής για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση σαν αναφορά για τη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 1993 υποστήριξε μια προσέγγιση της βιομηχανικής ανάπτυξης βασιζόμενη στη **συνολική ανταγωνιστικότητα** σαν συντελεστού ανάπτυξης και απασχόλησης. Πρόκειται για την ικανότητα της ΕΕ, των κρατών μελών της, των περιοχών της, των βιομηχανιών και των επιχειρήσεών της, εκτεθειμένων στο διεθνή ανταγωνισμό, να εξασφαλίζουν στους συντελεστές της παραγωγής ένα εισόδημα και ένα επίπεδο απασχόλησης σχετικά υψηλά και σε διαρκή βάση. Για να βελτιωθεί η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα στις αγορές που είναι ανοικτές στο διεθνή ανταγωνισμό, χρειάζεται ένας υψηλός ρυθμός αύξησης της

παραγωγικότητας της εργασίας, που να επιτρέπει καλύτερη εκμετάλλευση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των διαφόρων ευρωπαϊκών περιοχών και βιομηχανιών.

Για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού πλαισίου επιτρέποντος τον επαναπροσανατολισμό της βιομηχανικής πολιτικής προς βασικούς τομείς, όπως οι αγορές της τεχνογνωσίας και του πολιτισμού, της υγείας και των βιοτεχνολογιών, η Επιτροπή προτείνει ορισμένες μεγάλες γραμμές δράσης: την προώθηση των άυλων επενδύσεων, ιδίως μετά την εκμετάλλευση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων των συνδεδεμένων με τη βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της βιομηχανικής συνεργασίας, την εξασφάλιση θεμιτού ανταγωνισμού, και τον εκσυγχρονισμό του ρόλου των δημοσίων αρχών με την ελάφρυνση των περιττών γραφειοκρατικών οχλήσεων που βαρύνουν τις επιχειρήσεις. Αυτές οι γενικές γραμμές δράσης υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο με ψήφισμα της 21^{ης} Νοεμβρίου 1994 για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας.

4.27 Οι ΜΜΕ μέσα στην ενιαία αγορά

Στις δεκαετίες του '60 και του '70 οι οικονομολόγοι υμνούσαν τα πλεονεκτήματα των πολυεθνικών επιχειρήσεων: οικονομίες κλίμακας, νέες τεχνολογίες στην παραγωγή και στη διανομή, μοντέρνα διαχείριση του προσωπικού, σχεδιασμός της παραγωγής και της διανομής σε Ευρωπαϊκή κλίμακα. Οι πολιτικοί προσέφεραν κάθε είδους διευκολύνσεις και κίνητρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις για να εγκατασταθούν στη χώρα ή στην περιοχή τους, να την αναπτύξουν και να απασχολήσουν το υπερβάλλον δυναμικό, προερχόμενο κυρίως από τον πρωτογενή τομέα της παραγωγής. Στην πραγματικότητα οι πολυεθνικές, κυρίως αμερικάνικες, επιχειρήσεις εκμεταλλεύονταν την υπερτίμηση του δολαρίου για να αγοράσουν φθηνά ή να εκτοπίσουν από τις αγορές που τις ενδιέφεραν τις μεσαίες και μεγάλες εθνικές επιχειρήσεις.

Στη δεκαετία του '80 άρχισε η αντίστροφη μέτρηση. Τα μεγάλα κέρδη άρχισαν να εκλείπουν για τις πολυεθνικές, η ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού καταπολεμούσε τις τάσεις

των ίδιων να μονοπωλούν τις αγορές και τις τάσεις των δημοσίων αρχών να τους παρέχουν μεγάλα κίνητρα, και τα συνδικάτα των εργαζομένων διαφέντευαν τη διατήρηση, αν όχι την αύξηση των κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Έτσι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις σταμάτησαν να επενδύουν στην Ευρώπη και τράπηκαν στο λεγόμενο "κοινωνικό ντάμπινγκ", δηλαδή άρχισαν να εγκαθίστανται στις χώρες όπου το κόστος της εργασίας είναι χαμηλό.

Τώρα φαίνεται ότι, λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης και της παγκοσμιοποίησης των αγορών, πολλές παραδοσιακές βιομηχανίες και μεγάλες "εθνικές" επιχειρήσεις βρίσκονται σε παρακμή, ενώ εμφανίζονται νέες βιομηχανίες και νέοι οικονομικοί φορείς, που προσφέρουν νέα προϊόντα και υπηρεσίες περιέχοντα συχνά μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Αυτοί οι νέοι φορείς είναι στις περισσότερες περιπτώσεις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ).

Έτσι στις αρχές της δεκαετίας του '90, ο ιδιωτικός τομέας της Ευρωπαϊκής Ένωσης - εκτός γεωργίας και αλιείας - αριθμούσε περίπου 15,8 εκατομμύρια επιχειρήσεις, εκ των οποίων τα 99,9% ήταν μικρομεσαίες (0 έως 499 μισθωτοί). Μέσα σε αυτό το σύνολο περιλαμβάνονται περίπου 14,7 εκατομμύρια μικροεπιχειρήσεων (0 έως 9 μισθωτοί), εκ των οποίων 7 εκατομμύρια χωρίς κανένα μισθωτό, 970.000 μικρές επιχειρήσεις (10 έως 99 μισθωτοί), 70.000 μεσαίες επιχειρήσεις (100 έως 499 μισθωτοί) και μόνον κάπου 13.000 μεγάλες επιχειρήσεις. Εάν μπορούσαμε να λάβουμε υπόψη και τα άλλα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον ορισμό των ΜΜΕ, δηλαδή ένα καθαρό πάγιο ενεργητικό κατώτερο από 75 εκατομμύρια ECU και μη εξάρτηση πάνω από το ένα τρίτο του κεφαλαίου από μία μεγάλη επιχείρηση, αυτό το ποσοστό θα κατέβαινε λίγο, αλλά ασφαλώς όχι κάτω από το 99%. Πρέπει λοιπόν να συνειδητοποιήσουμε ότι όταν μιλάμε για ΜΜΕ της Κοινότητας εννοούμε σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων των δεκαπέντε κρατών μελών. Πρέπει επίσης να έχουμε υπόψη μας ότι όταν αναφερόμαστε στην "κοινοτική επιχειρησιακή πολιτική" υπονοούμε μια πολιτική προς όφελος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Εκτός από τα ποσοτικά κριτήρια, που αναφέραμε και που μπορούν να υπολογιστούν σχετικά εύκολα, χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό των ΜΜΕ και ποιοτικά κριτήρια, τα οποία στρέφονται κυρίως γύρω από την κυριότητα του

κεφαλαίου, τη διαχείριση και τους τρόπους χρηματοδότησής των. Μια ΜΜΕ είναι συνήθως μια οικογενειακή επιχείρηση, της οποίας η διεύθυνση ταυτίζεται με την κυριότητα. Η καθημερινή διαχείριση μιας ΜΜΕ εξασφαλίζεται συνήθως από τον επιχειρηματία, πράγμα που επιτρέπει σχετική ευλυγισία και ταχύτητα λήψης των αποφάσεων καθώς και προσωπικές σχέσεις με τους εργαζόμενους, τους προμηθευτές και τους πελάτες. Τέλος, μια ΜΜΕ βασίζεται κυρίως στην αυτοχρηματοδότηση δεδομένης της δυσκολίας πρόσβασης στις χρηματαγορές, και επομένως πάσχει συχνά από ανεπάρκεια χρηματοοικονομικών μέσων. Αυτά τα ποιοτικά κριτήρια προσδιορισμού είναι επίσης και τα κύρια χαρακτηριστικά των ΜΜΕ, χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι μειονεκτήματα και σε άλλες πλεονεκτήματα αυτών των επιχειρήσεων.

Διάφοροι ορισμοί των μικρομεσαίων επιχειρήσεων χρησιμοποιούνται στα πλαίσια των κοινοτικών δράσεων (ανταγωνισμού, διαρθρωτικών ταμείων, έρευνας και ανάπτυξης, δημοσίων αγορών ...). Αυτή η διαφοροποίηση μπορεί να προκαλέσει αμφιβολίες στις δημόσιες αρχές και συγχύσεις στους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες. Απαντώντας σε αίτημα διευκρίνισης των ορισμών ΜΜΕ του Συμβουλίου (Βιομηχανία), η Επιτροπή εκτόνησε μια έκθεση προβληματισμού γύρω από αυτό το θέμα. Αποκλείοντας έναν ενιαίο ορισμό, αυτή η προσέγγιση τονίζει τη χρησιμότητα εξασφάλισης ευλυγισίας. Μόνο στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου μέτρου για το οποίο είναι απαραίτητο να απομονωθεί μια κατηγορία επιχειρήσεων ένας ορισμός έχει νόημα (χρησιμοποιώντας π.χ., τα κατώφλια των 250 ή των 50 εργαζομένων). Επομένως, τα ποιοτικά ή ποσοτικά κριτήρια που χρησιμοποιούνται πρέπει να εξαρτώνται από τον επιδιωκόμενο στόχο.

Οι ΜΜΕ παρέχουν κάπου 68 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης και αντιπροσωπεύουν ένα αυξανόμενο τμήμα (περίπου 72%) της συνολικής απασχόλησης και του κύκλου εργασιών του ιδιωτικού τομέα - βιομηχανία και υπηρεσίες - στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είτε πρόκειται για ΜΜΕ υψηλής τεχνολογίας, που παράγουν προηγμένα προϊόντα εξοπλισμού, είτε για μεταποιητικές ΜΜΕ που χρησιμοποιούν υψηλή τεχνολογία, αυτές οι επιχειρήσεις αποτελούν σημαντική πηγή

ανάπτυξης. Μεταξύ του 1988 και του 1992, οι μικροεπιχειρήσεις και οι μικρές επιχειρήσεις δημιούργησαν 3 εκατομμύρια απασχολήσεις, τα δύο τρίτα των οποίων τα δημιούργησαν οι νέες επιχειρήσεις, ιδίως στους κλάδους της διανομής και των υπηρεσιών. Αντίθετα, υπό το βάρος της ύφεσης, οι μεσαίες και οι μεγάλες επιχειρήσεις έχασαν, κατά την ίδια περίοδο, περισσότερες απασχολήσεις από όσες δημιούργησαν.

Ενώ είναι προφανές ότι οι οικονομίες κλίμακας των μεγάλων επιχειρήσεων είναι πολύ σημαντικές για την μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων, είναι επίσης εμφανές ότι η απλή και ευέλικτη διαχείριση μιας μικρής επιχείρησης είναι σημαντικό πλεονέκτημα σε ορισμένες περιπτώσεις ιδίως για την παραγωγή προϊόντων ποιότητας και την ταχεία προσαρμογή στις απαιτήσεις της αγοράς και τις εξελίξεις της τεχνολογίας. Επίσης, οι ΜΜΕ έχουν καλύτερες εργασιακές σχέσεις από τις μεγάλες επιχειρήσεις, εξασφαλίζουν de facto την κατάρτιση του εργατικού δυναμικού και συμβάλλουν στην απορρόφηση των λιγότερο ευνοημένων κατηγοριών στην αγορά εργασίας, όπως γυναικών, νέων και ανειδίκευτων εργαζομένων. Τέλος και κυρίως, οι ΜΜΕ είναι παρούσες στις αγορές του μέλλοντος και σε "θύλακες αγορών", λιγότερο ανοικτούς στο διεθνή ανταγωνισμό.

Βέβαια οι ΜΜΕ έχουν και τα αδύνατα σημεία του, τα οποία είναι ιδίως: (α) η δυσκολία να αντεπεξέλθουν στο πολύπλοκο διοικητικό και νομοθετικό περιβάλλον, το οποίο έχει δημιουργήσει αφενός η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς και αφετέρου η διεθνοποίηση της παραγωγής, (β) η έλλειψη εκπαίδευσης πολλών επιχειρηματιών στη διαχείριση των επιχειρήσεων (management) ή / και η μη ανάθεση αυτής της διαχείρισης σε ειδικά εκπαιδευμένους συνεργάτες, (γ) οι δυσκολίες χρηματοδότησης παρά την ποσοτική ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση των χρηματοδοτικών μέσων που τίθενται στη διάθεση των επιχειρηματιών. Είναι ασφαλώς πιο δύσκολο και πιο δαπανηρό για τις ΜΜΕ παρά για τις μεγάλες επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση στο διεθνές κεφάλαιο για την τεχνολογία, να διαθέτουν τις πιο προηγμένες τεχνικές διαχείρισης και επαγγελματικές υπηρεσίες και να έχουν καλή πρόσβαση στην παγκόσμια οικονομία και ακόμη και στην εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Οι μικρές και κυρίως οι μεσαίες επιχειρήσεις είναι ασφαλώς οι πρωτεργάτες της επιτυχίας τους στην ενιαία αγορά. Για να επιτύχουν πρέπει να κάνουν τις αναγκαίες προσπάθειες: για να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον εγκαταλείποντας ορισμένες κακές συνήθειες σχετικές με την οικογενειακή διαχείριση ή / και τις μεθόδους παραγωγής και εμπορίας και για να συνεργαστούν μεταξύ τους έτσι ώστε να καλύψουν ορισμένες ατέλειες που οφείλονται στο μέγεθός τους, ιδίως ως προς την παραγωγή και την κατανάλωση των προϊόντων τους σε πολλά κράτη μέλη.

Αλλά οι ΜΜΕ πρέπει να ενθαρρύνονται στις προσπάθειές τους από τις επαγγελματικές οργανώσεις τους, από τις κυβερνήσεις τους και από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για να εκτελέσουν τις αποστολές τους μέσα στην ενιαία αγορά, οι επαγγελματικές οργανώσεις των ΜΜΕ πρέπει να συγκεντρώνουν και μεταδίδουν στα μέλη τους όλες τις τεχνικές, οικονομικές, εμπορικές και συγκυριακές πληροφορίες σχετικά με τις αγορές των κρατών μελών από τις οποίες μπορεί να διαφαίνονται οι δυνατότητες νέων επιχειρηματικών ευκαιριών. Οι δημόσιες αρχές των κρατών μελών πρέπει επίσης να παρέχουν τις αναγκαίες πληροφορίες και καμιά φορά και τα μέσα χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Αλλά οι παρεμβάσεις τους πρέπει να είναι περιορισμένες για να μη νοθεύουν ή να κινδυνεύουν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, ενισχύοντας ορισμένες επιχειρήσεις ή παραγωγές υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΟΚ. Γι' αυτό χρειάζεται μια κοινοτική επιχειρησιακή πολιτική για να συντονίζει τις προσπάθειες των κρατών μελών υπέρ των ΜΜΕ.

4.28 **Επιχειρησιακή πολιτική**

Όσο παρατεινόταν η οικονομική κρίση και αυξάνονταν τα προβλήματα ανεργίας στην Ευρώπη, τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση έδειχνε να στηρίζει τις ελπίδες της για ανάκαμψη στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Βέβαια το ενδιαφέρον της ΕΕ για τις ΜΜΕ δεν είναι καινούργιο, εφόσον εμφανίζεται από το 1987, με την υιοθέτηση ενός πρώτου προγράμματος υπέρ αυτών· αλλά η θέση σε ισχύ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή

Ένωση αποτέλεσε μια καμπή για την επιχειρησιακή πολιτική (enterprise policy) της ΕΕ. Όπως είδαμε παραπάνω, το άρθρο 130 ΕΟΚ λέει, μεταξύ άλλων, ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη επιδιώκουν να προωθήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και ιδίως των ΜΜΕ.

Τον Οκτώβριο του 1992, η Επιτροπή ίδρυσε ένα Ευρωπαϊκό **Κέντρο παρακολούθησης των ΜΜΕ**. Αποτελούμενο από ένα ευρωπαϊκό δίκτυο ερευνητικών ιδρυμάτων, αυτό το κέντρο προορίζεται να διευκολύνει την Επιτροπή στη θέσπιση κατευθυντηρίων γραμμών για την επιχειρησιακή πολιτική της Κοινότητας, ιδίως με την κατάρτιση μιας ανεξάρτητης ετήσιας έκθεσης για την κατάσταση και τις προοπτικές των ΜΜΕ στην Κοινότητα. Στην πρώτη ετήσια έκθεση (1993) του, το Παρατηρητήριο συστήνει, ιδίως, την επαρκή διαβούλευση με τις οργανώσεις ή τους εκπροσώπους των ΜΜΕ και της βιοτεχνίας, τη δημιουργία ενός πιο ευνοϊκού κλίματος για τις επιχειρήσεις, τη στήριξη των δραστηριοτήτων εξαγωγής, της διεθνοποίησης των ΜΜΕ και της διαχείρισης των ανθρωπίνων πόρων και, τέλος και ιδίως, τη βελτίωση των όρων χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

Μετά από την αναγνώριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου του Δεκεμβρίου 1992 της σημασίας των ΜΜΕ για τη δημιουργία απασχολήσεων και την αναθέρμανση της ανάκαμψης, το Συμβούλιο θέσπισε στις 14 Ιουνίου 1993, μια απόφαση σχετικά με ένα πολυετές πρόγραμμα κοινοτικών δράσεων για την εξασφάλιση της συνέχειας και παγίωσης της πολιτικής υπέρ των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, στην Κοινότητα. Αυτό το πρόγραμμα, που καλύπτει την περίοδο από την 1^η Ιουλίου 1993 μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 1996, επιδιώκει να ενισχύσει του άξονες προτεραιότητας της επιχειρησιακής πολιτικής, για να προωθήσει την ανάπτυξη μέσα στην Κοινότητα και να εξασφαλίσει τη συνέχιση και την παγίωση αυτής της πολιτικής προκειμένου να προωθήσει την ανάπτυξη μέσα στην Κοινότητα και να εξασφαλίσει τη συνέχιση και την παγίωση αυτής της πολιτικής προκειμένου να προωθηθεί ο εξευρωπαϊσμός και η διεθνοποίηση των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ.

Οι **άξονες προτεραιότητας** της επιχειρησιακής πολιτικής είναι: εξάλειψη των διοικητικών, χρηματοοικονομικών και νομικών εμποδίων στη δημιουργία και στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων· η πληροφόρηση των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, για τις πολιτικές, τους κανονισμούς και τις δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών που τις αφορούν· και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων περιοχών της Ένωσης.

Το πλαίσιο δράσης της κοινοτικής επιχειρησιακής πολιτικής διευρύνθηκε σημαντικά με ένα ψήφισμα του Συμβουλίου της 22ας Νοεμβρίου 1993, σχετικά με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την ανάπτυξη της απασχόλησης μέσα στην Κοινότητα. Το Συμβούλιο καλεί, πράγματι, την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να πάρουν μια σειρά διοικητικών και χρηματοοικονομικών μέτρων, καθώς και μέτρων στον τομέα της έρευνας, για να δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη και τη δημιουργία των ΜΜΕ, ιδίως με την υλοποίηση ενός προγράμματος κοινοτικής πρωτοβουλίας για τις ΜΜΕ και τις βιοτεχνίες.

Έτσι ενθαρρυμένη από το Συμβούλιο, η Επιτροπή, σε ανακοίνωση της 25^{ης} Μαΐου 1994, προτείνει ένα **ολοκληρωμένο πρόγραμμα υπέρ των ΜΜΕ και της βιοτεχνίας**. Με αυτό το πρόγραμμα, η Επιτροπή συγκεκριμενοποιεί τους στόχους, τους οποίους είχε θέσει στο Λευκό Βιβλίο της για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση: βραχυπρόθεσμα, τον εντοπισμό και την εξάλειψη των φορολογικών, κοινωνικών, διοικητικών και χρηματοοικονομικών εμποδίων στην ανάπτυξη των ΜΜΕ· μεσοπρόθεσμα, την ενίσχυση της ανάπτυξης αυτών των επιχειρήσεων και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Το ολοκληρωμένο πρόγραμμα παρουσιάζει σε ένα πλαίσιο γενικής δράσης ένα αλληλεξάρτητο σύνολο μέτρων, που, λαμβανόμενα κατά συναφή τρόπο από την Κοινότητα και από τα κράτη μέλη, διευκολύνουν την πρόσβαση των ΜΜΕ στις διάφορες δυνατότητες που τους προσφέρονται και συμβάλλουν έτσι στην επίλυση του προβλήματος της απασχόλησης. Το πρόγραμμα αυτό σε ένα συνεκτικό πλαίσιο τις υπάρχουσες δράσεις υπέρ των ΜΜΕ και νέες δράσεις, που πρέπει να ληφθούν σε συνεργασία με όλους τους φορείς που σχετίζονται με την ανάπτυξη των ΜΜΕ. Οι νέες δράσεις είναι

δύο ειδών: οι συντονισμένες δράσεις της Ένωσης και των κρατών μελών της και οι συμβολές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι συντονισμένες δράσεις επιδιώκουν να ενθαρρύνουν την αμοιβαία διαβούλευση των κρατών μελών και ενδεχόμενα τον συντονισμό μεταξύ τους καθόσον αφορά: αφενός, τη βελτίωση του περιβάλλοντος των επιχειρήσεων με διοικητικές απλουστεύσεις για την ελάφρυνση των επιβαρύνσεών τους και την ενθάρρυνση της δημιουργίας απασχολήσεων και, αφετέρου, την ενδυνάμωση των μέτρων των μέτρων ενίσχυσης των επιχειρήσεων που υπάρχουν σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο δια της δημιουργίας ενός ή περισσοτέρων βημάτων (forums), που να επιτρέπουν στα κράτη μέλη να παρουσιάσουν και να συγκρίνουν τις «καλύτερες πρακτικές» τους για την υποστήριξη των επιχειρήσεων στις βασικές φάσεις της δημιουργίας, της ανάπτυξης και την μεταβίβαση τους.

Οι συμβολές της ΕΕ στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων αφορούν τόσο το νομικό και φορολογικό περιβάλλον τους όσο και ορισμένα πιο συγκεκριμένα μέτρα. Αυτά τα μέτρα υποστήριξης επιδιώκουν ιδίως του στόχους που έχει καθορίσει το Λευκό Βιβλίο για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση, δηλαδή, τη βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων με την παροχή υποστήριξης πέραν της πρώτης φάσης της αναζήτησης εταίρων και τη βελτίωση της ποιότητας της διαχείρισης των επιχειρήσεων.

Με ψήφισμα της 10ης Οκτωβρίου 1994 για την απελευθέρωση του δυναμισμού και των δυνατοτήτων καινοτομίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων της βιοτεχνίας και των μικροεπιχειρήσεων, το Συμβούλιο καλεί Την Επιτροπή να θέσει σε εφαρμογή τις πρωτοβουλίες που εξαγγέλλονται στο ολοκληρωμένο πρόγραμμα. Το Συμβούλιο αναγνωρίζει, ιδίως, ότι οι ΜΜΕ προσκρούουν ακόμη σε εμπόδια τόσο εσωτερικά, χρηματοδοτικής και διαχειριστικής φύσης, όσο και εξωτερικά, νομικής και διοικητικής φύσης, τα οποία ανακόπτουν τη δημιουργία, την ανάπτυξη και τη μεταβίβασή τους. Καλεί την Επιτροπή να θέσει σε λειτουργία μια επιτροπή για τη βελτίωση και την απλοποίηση του περιβάλλοντος των επιχειρήσεων αποτελούμενη, εκτός από τους εκπροσώπους

των αρμοδίων δημοσίων αρχών, από εκπροσώπους των αρμοδίων δημοσίων αρχών, από εκπροσώπους των συνδέσμων και των επαγγελματικών οργανώσεων, που εκπροσωπούν τις ΜΜΕ σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το Συμβούλιο καλεί, επίσης, την Επιτροπή να οργανώσει, μεταξύ των κρατών μελών, μια ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών στα πεδία της δημιουργίας, της ανάπτυξης και της μεταβίβασης των επιχειρήσεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, αν για πρακτικούς λόγους εξετάζουμε την κοινοτική επιχειρησιακή πολιτική μέσα στο κεφάλαιο για τη βιομηχανία, αυτή η πολιτική δεν αφορά μόνο τον βιομηχανικό τομέα, αλλά σχεδόν όλους τους οικονομικούς τομείς και μάλιστα εκείνους της βιοτεχνίας και του εμπορίου. Η νέα πολιτική εμπλέκεται εξάλλου με τις προϋπάρχουσες κοινοτικές πολιτικές, όπως είναι εκείνες που αφορούν τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, την οικονομική και κοινωνική συνοχή, την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος. Έτσι συμπληρώνοντας άλλες κοινοτικές πολιτικές και συμπληρούμενη απ' αυτές, η επιχειρησιακή πολιτική επιδιώκει τρεις κύριους στόχους τους οποίους εξετάζουμε παρακάτω: τη δημιουργία ενός ευνοϊκού νομικού πλαισίου για την εγκατάσταση και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων μέσα στην Κοινότητα· τη διατήρηση ενός ευνοϊκού οικονομικού περιβάλλοντος για την άνθηση των επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων περιοχών της κοινότητας.

4.29

Δίκαιο των εταιρειών

Οι στόχοι τους οποίους επιδιώκει η Κοινότητα μέσω της εναρμόνισης του εταιρικού δικαίου και της λογιστικής είναι: η κινητικότητα των επιχειρήσεων για να μπορέσουν να επωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα μιας ενοποιημένης αγοράς· η ισότητα των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων που είναι εγκαταστημένες σε διάφορα κράτη μέλη· η προώθηση των εμπορικών δεσμών μεταξύ των κρατών μελών· η τόνωση της διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων και η διευκόλυνση των διασυνοριακών

συγχωνεύσεων και εξαγορών. Κοινοτικά μέτρα χρειάζονται για τη δημιουργία νομικών διαρθρώσεων που να διευκολύνουν τις διασυννοριακές εγκαταστάσεις και επενδύσεις και να εξομαλύνουν τις διαφορές μεταξύ των εθνικών συστημάτων εταιρικού δικαίου οι οποίες αποθαρρύνουν ή αποτελούν εμπόδιο στις δραστηριότητες αυτές.

Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να μπορούν να εγκαθίστανται εύκολα στις επικράτειες όλων των κρατών μελών. Γι' αυτό, το άρθρο 220 της Συνθήκης της Ρώμης καλούσε τα κράτη μέλη να διεξάγουν μεταξύ τους διαπραγματεύσεις για να εξασφαλίσουν προς όφελος των υπηκόων τους, μεταξύ άλλων, την αμοιβαία αναγνώριση των εταιρειών σε εφαρμογή της αρχής της ελευθερίας εγκατάστασης, τη διατήρηση την νομικής προσωπικότητας σε περίπτωση μεταφορά της έδρας από χώρα σε χώρα και τη δυνατότητα συγχώνευσης επιχειρήσεων που εξαρτώνται από διάφορες εθνικές νομοθεσίες. Χάρη στην ελευθερία εγκατάστασης, την οποία επιβάλλει η Συνθήκη ΕΟΚ, η επιχείρηση που διέπεται από τον νόμο ενός κράτους μέλους δεν συναντάει διοικητικά προβλήματα για να εγκατασταθεί στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους.

Άλλη είναι όμως η κατάσταση ως προς τα πραγματικά προβλήματα της εγκατάστασης, τόσο τα οικονομικά όσο και τα νομικά. Πράγματι, καθώς αναπτύσσεται η κοινή αγορά, οι εταιρείες βλέπουν να αυξάνονται συνεχώς οι σχέσεις τους με ξένους-μετόχους, υπαλλήλους, πιστωτές ή άλλους. Αυτή η εξέλιξη πολλαπλασιάζει του κινδύνους σύγκρουσης μεταξύ των διάφορων εθνικών μέτρων που εγγυώνται τα δικαιώματα των προσώπων, πολλές φορές επί ζημία των προσώπων εκείνων που οι διατάξεις αυτές υποτίθεται ότι προστατεύουν.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν γιατί η πρώτη προσπάθεια της Κοινότητας ως προς τη διαρθρωτική πολιτική ήταν και είναι πάντα ο συντονισμός του εταιρικού δικαίου των κρατών μελών μέσω οδηγιών του Συμβουλίου, βασιζόμενων στο άρθρο 54.3 ζ της Συνθήκης που προβλέπει τον συντονισμό των απαιτούμενων εγγυήσεων υπό των κρατών μελών εκ μέρους των εταιρειών για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων. Χρειάστηκε ένα οπλοστάσιο οκτώ οδηγιών που θέσπισε το Συμβούλιο κατά τη διάρκεια δεκαέξι ετών από το 1968, για να εφαρμοστεί πλήρως το άρθρο αυτό της Συνθήκης.

Η πρώτη οδηγία ορίζει ένα σύστημα δημοσιότητας των εγγυήσεων που εφαρμόζεται σε όλες τις εταιρείες. Επιβάλλει στα κράτη μέλη να τηρούν ένα κατάστιχο εταιρειών, το οποίο μπορεί να συμβουλευτεί οποιοδήποτε πρόσωπο, και να εξασφαλίζουν τη δημοσίευση ορισμένων πληροφοριών σ' ένα εθνικό δελτίο. Η δεύτερη οδηγία προβλέπει την εναρμόνιση των προδιαγραφών και των διαδικασιών που απαιτούνται για τη συγκρότηση, τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου των ανωνύμων εταιρειών. Μια τροποποίηση αυτής της οδηγίας, που θεσπίστηκε το 1992, επιδιώκει να αποτρέψει μια τέτοια εταιρεία να χρησιμοποιεί μια θυγατρική επιχείρηση για να αποκτή τις δικές της μετοχές. Η Τρίτη οδηγία εισάγει στα νομικά συστήματα όλων των κρατών μελών τη διαδικασία συγχώνευσης των ανωνύμων εταιρειών, με τη μεταβίβαση του ενεργητικού και του παθητικού της απορροφώμενης εταιρείας στην απορροφώσα. Η έκτη οδηγία ρυθμίζει τη διαδικασία διάσπασης των ανώνυμων εταιρειών, δηλαδή τον χωρισμό μιας υπάρχουσας εταιρείας σε πολλές μονάδες. Η ενδέκατη οδηγία επιβάλλει μέτρα δημοσιότητας σε ένα κράτος μέλος στο οποίο λειτουργεί ένα υποκατάστημα για να εξασφαλιστεί η προστασία των προσώπων, τα οποία μέσω αυτού του υποκαταστήματος έρχονται σε επαφή με τη μητρική εταιρεία, η οποία εξαρτάται από το δίκαιο άλλου κράτους μέλους. Η δωδέκατη οδηγία αφορά τις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με ένα και μόνο εταίρο (μονοπρόσωπες εταιρείες) και επιτρέπει, υπό ορισμένους όρους, τον περιορισμό της ευθύνης του μοναδικού εταίρου σε όλη την Κοινότητα.

Η τέταρτη, η έβδομη και η όγδοη οδηγία δημιουργούν έναν ευρωπαϊκό κώδικα λογιστικής νομοθεσίας, εναρμονισμένο σε υψηλό επίπεδο έστω και αν δεν είναι ακόμα πλήρης. Η τέταρτη οδηγία αφορά τους ετήσιους λογαριασμούς εταιρειών ορισμένων μορφών. Επιτρέπει, ιδίως, στα κράτη μέλη να εισάγουν ορισμένες λογιστικές διευκολύνσεις υπέρ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες ορίζονται σύμφωνα με το σύνολο του ισολογισμού τους, του κύκλου εργασιών τους και του αριθμού των μισθωτών τους (μέχρι 50 για τις μικρές επιχειρήσεις και 250 για τις μεσαίες). Η έβδομη οδηγία αφορά τους ενοποιημένους λογαριασμούς των εταιρειών που αποτελούν μέρη μιας «ομάδας επιχειρήσεων», δηλαδή των μητρικών και

θυγατρικών εταιρειών. Αυτοί οι λογαριασμοί πρέπει να δίνουν μια πιστή εικόνα του ενεργητικού και του παθητικού, της χρηματοοικονομικής κατάστασης και των κερδών και ζημιών όλων των επιχειρήσεων της ομάδας. Η όγδοη, τέλος, οδηγία ορίζει τα προσόντα που απαιτούνται για τη χορήγηση άδειας στους υπεύθυνους για το νόμιμο έλεγχο των λογιστικών εγγράφων. Αυτά τα πρόσωπα πρέπει να έχουν επαρκή θεωρητική και πρακτική κατάρτιση, να έχουν περάσει διαγωνισμό επαγγελματικής ικανότητας και να έχουν εγκριθεί από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους όπου εξασκούν το επάγγελμά τους.

Ειδικές οδηγίες, τις οποίες συναντήσαμε στο κεφάλαιο για την εσωτερική αγορά, αφορούν τους ετήσιους λογαριασμούς και τους ενοποιημένους λογαριασμούς των τραπεζών και των ασφαλειών. Άλλες οδηγίες, που εξετάσαμε στο κεφάλαιο για τη φορολογία αφορούν το φορολογικό καθεστώς, που επιβάλλεται στις συγχωνεύσεις, μεταβιβάσεις περιουσιακών στοιχείων και ανταλλαγών μετοχών σχετιζομένων με εταιρείες διαφόρων κρατών μελών, και το κοινό φορολογικό καθεστώς, που επιβάλλεται στις μητρικές και στις θυγατρικές εταιρείες διαφόρων κρατών μελών. Αυτές οι οδηγίες καταργούν τα φορολογικά εμπόδια για τη συνεργασία και την αναδιάρθρωση επιχειρήσεων μέσα στην Κοινότητα.

Τα μέτρα που είδαμε παραπάνω διευκολύνουν την αλληλοδιείσδυση των αγορών. Αλλά οι κοινοτικές επιχειρήσεις πρέπει να μπορούν να συνεργάζονται εύκολα μεταξύ τους, πράγμα που δεν είναι και τόσο πρόδηλο. Οι διάφορες μορφές συνεργασίας μεταξύ εθνικών επιχειρήσεων που προβλέπονται από τα εθνικά δίκαια δεν είναι προσαρμοσμένες στη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων χωρών, λόγω ακριβώς της προσάρτησής των σε ένα εθνικό δίκαιο, πράγμα που σημαίνει ότι η συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων χωρών πρέπει να προσαρμόζεται στο εθνικό δίκαιο μίας μόνον των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Αυτή όμως η προσάρτηση σε ένα ξένο νομικό σύστημα δεν είναι εύκολα αποδεκτή από τους επιχειρηματίες, τόσο για ψυχολογικούς λόγους όσο και για λόγους άγνοιας των ξένων δικαίων. Αυτά τα νομικά εμπόδια στη διεθνή συνεργασία έχουν ιδιαίτερη

σημασία όταν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είναι μικρομεσαίες.

Γι' αυτό χρειάζεται ένα νομικό εργαλείο εξαρτώμενο από το κοινοτικό δίκαιο που να επιτρέπει τη συνεργασία κατ'ικανοποιητικό τρόπο μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων κρατών μελών. Πρόκειται περί ενός μέσου συνεργασίας συμβατικής βάσης υπό τη μορφή ενός «**Ευρωπαϊκού Ομίλου Οικονομικού Σκοπού**» (ΕΟΟΣ), το καταστατικό του οποίου εγκρίθηκε από το Συμβούλιο το 1985. Ο ΕΟΟΣ δεν αποτελεί οικονομική οντότητα διαφορετική και ανεξάρτητη από τα μέλη του, έτσι ώστε να δρα κατ' αυτόνομο τρόπο και να επιδιώκει κέρδη για τον εαυτό του. Είναι συνάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας των μελών του. Τους επιτρέπει, χάρη στις λειτουργίες που αναλαμβάνουν από κοινού, να αναπτύξουν τη δική τους δραστηριότητα και να αυξήσουν τα δικά τους κέρδη. Κάθε μέλος του ομίλου παραμένει τελείως αυτόνομο τόσο από οικονομική όσο και από νομική άποψη. Αυτός είναι απαραίτητος όρος για την ύπαρξη του ευρωπαϊκού ομίλου και τον διαφοροποιεί από οποιαδήποτε μορφή συγχώνευσης. Ο όμιλος εγγυάται την ισότητα των μελών του. Κανένα απ' αυτά δεν είναι σε θέση να δώσει στα άλλα ή στον ΕΟΟΣ υποχρεωτικές οδηγίες. Ο όμιλος όχι μόνον δεν μπορεί να επιδιώξει το κέρδος δι' εαυτόν, αλλά δεν μπορεί να παρέχει ~~υπηρεσίες παρά μόνον στα μέλη του και οφείλει να τις~~ τιμολογεί στην τιμή κόστους. Τέτοιες υπηρεσίες μπορεί να είναι το μάρκετινγκ, η ομαδική αγορά πρώτων υλών ή η εκπροσώπηση των συμφερόντων των μελών.

Φυσικά πρόσωπα, εταιρείες, καθώς και οποιεσδήποτε άλλες «νομικές οντότητες» του δημόσιου ή του ιδιωτικού δικαίου μπορούν να είναι μέλη ενός ΕΟΟΣ. Όμιλοι μπορούν να δημιουργηθούν σε όλους τους οικονομικούς τομείς, π.χ της γεωργίας, της βιομηχανίας, της χειροτεχνίας, του εμπορίου και των υπηρεσιών. Ο όμιλος πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον δύο όργανα: τη συνέλευση των μελών και τον ή τους διαχειριστές. Η συνέλευση των μελών είναι το υπέρτατο όργανο. Μπορεί να πάρει οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με την πραγματοποίηση των σκοπών του ομίλου. Τα μέλη του ΕΟΟΣ διαθέτουν μεγάλη ευχέρεια για την οργάνωση της διαχείρισης ανάλογα με τις ανάγκες της συνεργασίας. Ο ΕΟΟΣ μπορεί να συσταθεί χωρίς κεφάλαια. Μπορεί ακόμη και να μη

διαθέτει περιουσιακά στοιχεία. Τα μέλη έχουν κάθε ευλογισία για το διακανονισμό του τρόπου χρηματοδότησης του ομίλου. Ένας ΕΟΟΣ μπορεί σε όλα τα κράτη μέλη να διαθέτει δικαιώματα και υποχρεώσεις, να συνάπτει συμβάσεις, να αποτείνεται στη δικαιοσύνη και να έχει ίδια περιουσιακά στοιχεία σύμφωνα με τους σκοπούς που έχουν θέσει τα μέλη. Δεδομένου ότι έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, ο ΕΟΟΣ μπορεί να αναλαμβάνει υποχρεώσεις επί των περιουσιακών του στοιχείων. Σε περίπτωση, όμως, αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του ΕΟΟΣ, τα μέλη του έχουν απεριόριστη και αλληλέγγυα ευθύνη για την αποζημίωση των τρίτων.

Ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού είναι το μόνο ευρωπαϊκό νομικό μέσο που παρέχει ένα πλαίσιο προσαρμοσμένο στη διεθνή συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων. Η προσφυγή, όμως, σε αυτό το μέσο παραμένει ακόμη πολύ σπάνια. Γι' αυτό η Επιτροπή αποφάσισε να δημιουργήσει ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για τους ΕΟΟΣ, για να παρέχει συγκεκριμένες και άμεσα εκμεταλλεύσιμες πληροφορίες στις επιχειρήσεις που θέλουν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους μέσω μιας συνεργασίας με εταίρους άλλων κρατών της Ένωσης. Το δίκτυο, το οποίο ονομάζεται REGIE, επιδιώκει να παρέχει στις ΜΜΕ πρακτικές γνώσεις για τους ΕΟΟΣ, να ενισχύει τους υφιστάμενους ΕΟΟΣ και να τους βοηθάει να καθορίζουν καλύτερα το σχέδιο συνεργασίας τους. Η τράπεζα αυτή δεδομένων βασίζεται στα υπάρχοντα δίκτυα διεθνικής συνεργασίας των επιχειρήσεων, BRE και BC - NET για τα οποία γίνεται λόγος παρακάτω.

Ενώ η διεθνή συνεργασία των επιχειρήσεων διαθέτει έτσι πλέον ένα νομικό εργαλείο, λείπει ακόμη ένα εργαλείο για την πλαισίωση των συγκεντρώσεων των επιχειρήσεων. Το κεντρικό σημείο αυτής της πλαισίωσης έπρεπε, κατά την Επιτροπή, να είναι το καταστατικό της **ευρωπαϊκής ανώνυμης εταιρείας**, το οποίο πρότεινε στο Συμβούλιο, ήδη στις 30 Ιουνίου 1970, ένα ενιαίο καταστατικό εφαρμοζόμενο άμεσα στα κράτη μέλη, πράγμα που θα έλυσε το πρόβλημα της προσάρτησης της συγχωνευθείσας εταιρείας στο δίκαιο του ενός ή του άλλου κράτους. Οι ευρωπαϊκές ανώνυμες εταιρείες θα υπάγονται στο φορολογικό καθεστώς της χώρας όπου βρίσκεται η έδρα της πραγματικής διεύθυνσής τους. Για τις ευρωπαϊκές εταιρείες που θα έχουν εγκαταστάσεις σε

πολλά κράτη μέλη, προβλέπεται η σύσταση μιας ευρωπαϊκής επιτροπής της επιχείρησης που θα έχει αρμοδιότητα στα θέματα που αφορούν πολλές εγκαταστάσεις και θα διαθέτει τις απαραίτητες αρμοδιότητες πληροφόρησης, διαβούλευσης και συναπόφασης γι' αυτά τα θέματα.

Αυτή η πρόταση προκάλεσε μίαν ευρεία συζήτηση μέσα στην Κοινότητα πάνω στα πολλά και σημαντικά θέματα που αφορούσε, όπως είναι οι όροι σύστασης της ευρωπαϊκής εταιρείας, η εγγραφή της σε μητρώα, το φορολογικό καθεστώς της, η προστασία των συμφερόντων των τρίτων και κυρίως η συμμετοχή των εργαζομένων στη διεύθυνσή της. Τον Ιούνιο του 1988, δεκαοκτώ ολόκληρα χρόνια μετά την αρχική πρότασή της, η Επιτροπή διαβίβασε στο Συμβούλιο, στο Κοινοβούλιο και στους κοινωνικούς εταίρους ένα μνημόνιο στο οποίο πρότεινε τη δραστηριοποίηση του σχεδίου δημιουργίας της ευρωπαϊκής ανώνυμης εταιρείας, απαραίτητου μέτρου για την υλοποίηση της ενιαίας αγοράς, το οποίο ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ οικονομικών παραγόντων και επιτρέπει μια κοινωνική πρόοδο με διάφορων τύπων καθεστώτα συμμετοχής των εργαζομένων. Αφού το μνημόνιο αυτό έγινε ευνοϊκά δεκτό από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα περισσότερα κράτη μέλη, η Επιτροπή διαβίβασε στο Συμβούλιο μια νέα πρόταση κανονισμού για το καταστατικό της ευρωπαϊκής εταιρείας. Όμως, και η πρόταση αυτή συναντάει μεγάλες δυσκολίες στο Συμβούλιο, παρόλο που το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου, το Δεκέμβριο του 1992, αναγνώρισε τη σημασία της για την αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και ζήτησε τη σύντομη έγκρισή της από το Συμβούλιο.

4.30 Περιβάλλον των επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά

Με το πρόγραμμα ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η Κοινότητα ανέλαβε, μεταξύ άλλων, να εξαλείψει τα εμπόδια στη διεθνή δράση των επιχειρήσεων, να τους προσφέρει έτσι νέες δυνατότητες στις αγορές των εταιρικών κρατών και, γενικά, να βελτιώσει το περιβάλλον μέσα στο οποίο εργάζονται. Αλλά όμως, λόγω της περιπλοκότητας ορισμένων

κοινοτικών νομοθετικών μέτρων και της άγνοιας της κοινοτικής νομοθεσίας από τους επιχειρηματίες, αυτή η νομοθεσία θεωρείται απ' αυτούς σαν στοιχείο περιοριστικό του επιχειρηματικού πνεύματος. Πρέπει, λοιπόν, η Κοινότητα να προσπαθεί να συμβιβάζει τις απαιτήσεις της νομοθεσίας της με τις απαιτήσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά.

Πρώτα απ' όλα, οι θεσμοί της Κοινότητας πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα προβλήματα και τις ειδικές ανάγκες των ΜΜΕ κατά τον καθορισμό και τη θέση σ' εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών: της περιφερειακής, της κοινωνικής, των μεταφορών, της έρευνας, κλπ. Από το 1986, η Επιτροπή συνοδεύει κάθε πρόταση που κάνει στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο με μια εκτίμηση των επιπτώσεων της επί των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ καθώς και επί της δημιουργίας απασχολήσεων. Η εκτίμηση των επιπτώσεων αναφέρει επίσης τις απόψεις των τυχόν ενδιαφερομένων για την πρόταση επαγγελματικών οργανώσεων. Οι νομοθετικές αρχές της Κοινότητας έχουν έτσθι, κανονικά, επίγνωση των επιπτώσεων μιας πρότασης για τις επιχειρήσεις. Από το 1993, η Επιτροπή ενίσχυσε και βελτίωσε το σύστημα αξιολόγησης των επιπτώσεων της κοινοτικής νομοθεσίας επί των επιχειρήσεων, ιδίως, όσον αφορά τη διαφάνεια και τις διαβουλεύσεις με τις επαγγελματικές οργανώσεις. Έτσι, το νομοθετικό πρόγραμμα της Επιτροπής δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα και επισημαίνει τις προτάσεις που θα αποτελέσουν αντικείμενο «προκαταρκτικών διαβουλεύσεων» και εκτίμησης των επιπτώσεων τους για τις επιχειρήσεις. Επιπλέον, η επιτροπή για τη βελτίωση και απλοποίηση του περιβάλλοντος των επιχειρήσεων, αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών και εκπροσώπους των ΜΜΕ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι επιφορτισμένη με τη διαβούλευση πάνω στις νομοθετικές και διοικητικές διατάξεις οι οποίες παρεμποδίζουν τη δημιουργία, την ανάπτυξη και τη μεταβίβαση επιχειρήσεων στα πεδία, π.χ των χρηματοδοτικών μέσων, των κεφαλαιαγορών, της διεθνοποίησης των δραστηριοτήτων και των υποχρεώσεων δήλωσης για στατιστικούς λόγους.

Αλλά πρέπει, επίσης, τα κράτη μέλη να μην περιπλέκουν τα πράγματα όταν μεταφέρουν την Κοινοτική νομοθεσία στο εθνικό δίκαιο. Γι' αυτό το Συμβούλιο εξέδωσε, στις 28 Μαΐου

1990, μια σύσταση σχετικά με την εφαρμογή μιας πολιτικής απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Το Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη να θεσπίσουν προγράμματα που να αποσκοπούν στη μείωση των διοικητικών διατυπώσεων που επιβαρύνουν τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η επιλογή των μέσων της διοικητικής απλοποίησης αφήνεται στα κράτη μέλη. Με την ευκαιρία αυτή, το Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη να ενθαρρύνουν τις κατακυρωτικές αρχές να διευκολύνουν την πρόσβαση των ΜΜΕ στις δημόσιες συμβάσεις, να περιορίζουν τα έξοδα συμμετοχής τους και να τις συμπαρίστανται για την αποτελεσματική συμμετοχή τους στις αγορές του δημοσίου.

Μια σύσταση της Επιτροπής στα κράτη μέλη για τον τρόπο φορολόγησης των ΜΜΕ, ανάλογα με τον αν πρόκειται για κεφαλαιουχικές εταιρείες ή όχι, αποβλέπει στη βελτίωση του φορολογικού περιβάλλοντος των ΜΜΕ. Για τη διευκόλυνση της φορολογικής αντιμετώπισης των ΜΜΕ, η Επιτροπή συστήνει στα κράτη μέλη να μειώνουν το φορολογικό βάρος επί των επανεπενδυομένων κερδών των μη κεφαλαιουχικών εταιρειών στο επίπεδο εκείνου που επιβάλλεται στα μη διανεμόμενα κέρδη των κεφαλαιουχικών εταιρειών. Μια άλλη σύσταση της Επιτροπής του Μαΐου 1995, ως προς τις προθεσμίες πληρωμής στις εμπορικές συναλλαγές στοχεύει στη μείωση των ταμειακών επιβαρύνσεων που συνεπάγονται για τις ΜΜΕ οι καθυστερημένες πληρωμές. Τέλος, δεδομένου ότι το 10% περίπου των πτωχεύσεων στην ΕΕ οφείλονται σε ακατάλληλους χειρισμούς κατά τη μεταβίβαση επιχειρήσεων, μία σύσταση της Επιτροπής του Δεκεμβρίου 1994, ως προς τη μεταβίβαση των επιχειρήσεων, αποβλέπει στην προσαρμογή του κληρονομικού δικαίου και στη μείωση του φορολογικού βάρους, προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση της λειτουργίας των επιχειρήσεων και η διατήρηση των αντίστοιχων θέσεων απασχόλησης.

Εξάλλου έπρεπε να βελτιωθεί η ποιότητα και η ροή των πληροφοριών προς τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ, ως προς την εσωτερική αγορά και άλλους τομείς της κοινοτικής πολιτικής. Πράγματι, η ελευθερία κυκλοφορίας των προσώπων και των επιχειρήσεων δεν έχει νόημα, παρά μόνον

αν τα άτομα και οι επιχειρήσεις έχουν στη διάθεσή τους τις πληροφορίες που χρειάζονται. Για τον ίδιο λόγο, οι οικονομικοί παράγοντες πρέπει να είναι πληροφορημένοι για τα προγράμματα και για τις κοινοτικές διαρθρωτικές πολιτικές που μπορούν να χρηματοδοτήσουν τα σχέδιά τους. Πρέπει ιδιαίτερα να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη πληροφόρησης των επιχειρηματιών στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας, οι οποίοι είναι οι λιγότερο ευνοημένοι ως προς την πρόσβαση στην κοινοτική πληροφόρηση.

Γι' αυτούς τους λόγους η Επιτροπή ξεκίνησε, τον Σεπτέμβριο του 1987 το προγραμμάτων **Ευρωπαϊκών Κέντρων Πληροφοριών** ή «Ευρωθυρίδων επιχειρήσεων», που πρέπει να απαντούν στα ερωτήματα των ΜΜΕ σχετικά ιδίως με την εσωτερική αγορά (νομικές, διοικητικές, τεχνικές και κοινωνικές διατάξεις που διέπουν τις κοινοτικές συναλλαγές) καθώς και με τις δυνατότητες χρηματοδότησης από κοινοτικές πηγές. Κάπου 210 Ευρωπαϊκά Κέντρα Πληροφοριών είναι κατανεμημένα στις περιοχές των κρατών και έχουν κέντρα ανταπόκρισης στις χώρες της ΕΖΕΣ, τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και στις μεσογειακές χώρες. Φιλοξενούνται από οργανισμούς που διαθέτουν πείρα σε θέματα παροχής πληροφοριών και συμβουλών σε επιχειρήσεις και που είναι καλά προσαρμοσμένοι στο τοπικό περιβάλλον, όπως είναι τα εμποροβιομηχανικά επιμελητήρια, οι επαγγελματικές οργανώσεις, οι οργανισμοί για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ή για την περιφερειακή ανάπτυξη. Τα Ευρωπαϊκά Κέντρα Πληροφοριών έχουν τρεις κύριους σκοπού: να παρέχουν πληροφορίες για όλα τα προβλήματα και για όλες τις δυνατότητες που ενδιαφέρουν τις επιχειρήσεις μέσα στη μεγάλη εσωτερική αγορά· να βοηθούν και να συμβουλεύουν τις επιχειρήσεις για να παίρνουν μέρος στις κοινοτικές δραστηριότητες και να χρησιμεύουν σαν αγωγός επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρήσεων και της Επιτροπής. Όλα τα κέντρα μαζί έχουν δημιουργήσει ένα δίκτυο εταίρων που μπορούν να ανταλλάξουν πληροφορίες για τις κοινοτικές, τις εθνικές και τις περιφερειακές διατάξεις και διαδικασίες που ενδιαφέρουν άμεσα τις επιχειρήσεις των περιοχών τους.

Πολλές ΜΜΕ έχουν προβλήματα χρηματοδότησης, τα οποία μάλιστα εμφανίζουν τάση επιδείνωσης τα τελευταία χρόνια. Διαθέτουν λιγότερα ίδια κεφάλαια από τις αντίστοιχες αμερικανικές ή ιαπωνικές επιχειρήσεις και εξαρτώνται περισσότερο απ' ό,τι οι μεγάλες επιχειρήσεις από την άμεση θεσμική χρηματοδότηση (ακάλυπτες τραπεζικές πιστώσεις, βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα δάνεια), η οποία είναι σχετικά ακριβή. Σε ανακοίνωση της 10ης Νοεμβρίου 1993 ως προς τα χρηματοοικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η Επιτροπή αποφαινεται ότι θα ήταν χρήσιμο να βοηθηθούν αυτές οι επιχειρήσεις με την παροχή αποτελεσματικών συμβουλών όσον αφορά τις μεθόδους διαχείρισης όσο και τις σχέσεις τους με τους χρηματοδότες. Επιπλέον χρειάζεται ανάπτυξη της παροχής χρηματοοικονομικών εγγυήσεων για την κάλυψη των δανείων τους, εξέταση νέων δυνατοτήτων και προώθηση των ορθών πρακτικών μέσω επιδείξεων και προτύπων προγραμμάτων. Χρειάζεται, τέλος και κυρίως, βελτίωση του συντονισμού και της επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων κοινοτικών, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών προγραμμάτων που έχουν ως αντικείμενο τη χρηματοδότηση των ΜΜΕ.

Οι ΜΜΕ ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τις δυνατότητες χρηματοδότησης στα πλαίσια της **κοινοτικής διαρθρωτικής πολιτικής**. Ο κανονισμός σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης προβλέπει, πράγματι, μια σειρά μέτρων που προορίζονται να ενισχύσουν τις τοπικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και τις δραστηριότητες των ΜΜΕ. Ειδικότερα προβλέπει: ενισχύσεις των υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις, ιδίως στα πεδία της διαχείρισης, των μελετών και ερευνών αγοράς και των κοινών υπηρεσιών προς πολλές επιχειρήσεις· χρηματοδότηση της μεταφοράς τεχνολογίας και ιδίως της διάδοσης των καινοτομιών και της χρησιμοποίησής τους από τις επιχειρήσεις· βελτίωση της πρόσβασης των επιχειρήσεων στις κεφαλαιαγορές, ιδίως με την παροχή εγγυήσεων και λήψεων συμμετοχών άμεση ενίσχυση των επενδύσεων σε περίπτωση απουσίας ειδικού καθεστώτος ενισχύσεων και πραγματοποίηση υποδομών μικρής κλίμακας. Τα Ευρωπαϊκά Κέντρα Επιχειρήσεων και Καινοτομιών (ΕΚΕ), ένα άλλο δίκτυο που έχει δημιουργήσει η Επιτροπή με

δημόσιους και ιδιωτικούς εταίρους αποβλέπουν στη δημιουργία και στην επέκταση επιχειρήσεων παρέχοντας πλήρη προγράμματα υπηρεσιών (εκπαίδευση, χρηματοδότηση, μάρκετινγκ, μεταβίβαση τεχνολογιών, κ.λ.π.) στις ΜΜΕ που θέλουν να πραγματοποιήσουν σχέδια που βασίζονται σε τεχνολογικές καινοτομίες.

Η κοινοτική ενίσχυση για τη δημιουργία ΕΚΕ παρέχεται μόνον στις υπό ανάπτυξη περιοχές που έχουν επιλεγεί για ενίσχυση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, όμως, και οι ΜΜΕ που ευρίσκονται σε σχετικά αναπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας αντιμετωπίζουν δυσκολίες χρηματοδότησης, ιδίως ως προς το κεφάλαιο εκκίνησης και επιβαρύνονται με υψηλότερα επιτόκια από εκείνα που επιτυγχάνουν οι μεγάλες επιχειρήσεις. Βέβαια, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ολοκλήρωση των χρηματαγορών της Κοινότητας θα επιφέρει μια βελτίωση των όρων υπό τους οποίους χρηματοδοτούνται οι επιχειρήσεις. Αλλά χρειάζονται συγκεκριμένα μέτρα για να εξισωθούν οι όροι χρηματοδότησης των διάφορων κατηγοριών επιχειρήσεων. Γι' αυτό η Επιτροπή έχει θέσει σ' εφαρμογή διάφορα σχέδια πιλότους σ' αυτό το πεδίο: ένα σχέδιο που αποβλέπει στο να ενθαρρύνει τις τράπεζες και άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς να δημιουργήσουν νέα ταμεία κεφαλαίων εκκίνησης (SEED CAPITAL) · ένα σχέδιο, το οποίο μέσω διεθνικών συνδικάτων, επιδιώκει να πολλαπλασιάσει την προσφορά επιχειρηματικών κεφαλαίων για καινοτομικά σχέδια των ΜΜΕ που προϋποθέτουν διεθνική συνεργασία (VENTURE CONSORT) · και ένα σχέδιο που στοχεύει να ενθαρρύνει ιδιωτικούς παράγοντες να δημιουργήσουν μηχανισμούς επενδύσεων που να ικανοποιούν τις χρηματοοικονομικές ανάγκες διεθνικών τεχνολογικών σχεδίων και των ΜΜΕ που συμμετέχουν σ' αυτά (EUROTECH CAPITAL).

Από τη φύση τους, οι μικρές επιχειρήσεις έχουν γενικά μεγαλύτερες δυσκολίες συμμετοχής σε προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης. Τα γενικά έξοδα που ενέχει η συμμετοχή και συνεργασία σ' αυτά τα προγράμματα είναι σχετικά υψηλά για τις ΜΜΕ, ιδίως γιατί αυτές δε διαθέτουν τις ίδιες ευκολίες πρόσβασης σε μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, όπως οι

μεγάλες επιχειρήσεις. Αλλά, οι μικρές επιχειρήσεις παρουσιάζουν συχνά μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα, δημιουργικότητα και δυναμισμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις, χαρακτηριστικά χρήσιμα στη διαδικασία της τεχνολογικής καινοτομίας. Γι αυτό η Επιτροπή καταβάλλει προσπάθειες για τη συμμετοχή των ΜΜΕ στα κοινοτικά προγράμματα που στοχεύουν να δυναμώσουν την επιστημονική και τεχνολογική βάση και επομένως την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, όπως είναι τα ESPRIT, BRITE και CRAFT. Το ESPRIT είναι ένα πρόγραμμα προώθησης της συνεργασίας μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, πανεπιστημίων και κέντρων ερευνών στον τομέα των προηγμένων τεχνολογιών της πληροφορικής. Στα πλαίσια του προγράμματος BRITE - EURAM, που καλύπτει τις εφαρμογές νέων υλικών και νέων βιομηχανικών τεχνολογιών, παρέχονται πριμοδοτήσεις στις ΜΜΕ για να τις βοηθούν να βρίσκουν συνεταιίρους για κοινή συμμετοχή σε διαγωνισμούς σχετικούς με εφαρμοσμένη έρευνα. Το πρόγραμμα CRAFT επιτρέπει στις ΜΜΕ που δεν έχουν δυνατότητα έρευνας και ανάπτυξης να συνενώνονται για να ορίζουν κοινές προδιαγραφές και να αναθέτουν σε κάποιο τρίτο μέρος (πανεπιστήμιο, κέντρο ερευνών, επιχείρηση) να κάνει την τεχνολογική έρευνα για λογαριασμό τους. Το τέταρτο πρόγραμμα - πλαίσιο έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1994 - 1998) ενισχύει και επεκτείνει σε άλλα πεδία έρευνας, τη μέθοδο CRAFT και τις πριμοδοτήσεις έρευνας τις παρεχόμενες στις ΜΜΕ στα πλαίσια του BRITE - EURAM.

Μια πρότυπη δράση με τίτλο "**Euromanagement**" έχει σαν στόχο την εκτίμηση των επιπτώσεων στις ΜΜΕ της ευρωπαϊκής πολιτικής στα θέματα της τυποποίησης, της πιστοποίησης, της ποιότητας και της ασφάλειας. Στα πλαίσια του Euromanagement κάπου 70 σύμβουλοι επιχειρήσεων προσφέρουν σεμινάρια και μελέτες σκοπιμότητας σε ΜΜΕ που θέλουν να προσαρμοστούν στην ενιαία αγορά. Τα αποτελέσματα αυτών των δραστηριοτήτων διαδίδονται από την Επιτροπή υπό τη μορφή "καλών πρακτικών" και μέτρων για την ενίσχυση προσαρμογής των ΜΜΕ στις εξελισσόμενες απαιτήσεις τυποποίησης και αξιολόγησης της συμμόρφωσης. Εξάλλου, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι βιομηχανικές ΜΜΕ να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες του τέταρτου

προγράμματος πλαισίου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, μια δράση Euromanagement - ETA παρέχει στις ΜΜΕ τη δυνατότητα να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες ειδικευμένων συμβούλων για την ανάληψη διεθνικών δράσεων τεχνολογικής συνεργασίας.

Για να δράσουν τις ευκαιρίες που τους παρέχονται από την ενιαία αγορά και για να αντιμετωπίσουν τα συνδεδεμένα μ' αυτήν προβλήματα, οι επιχειρηματίες έχουν ανάγκη από κατάλληλη κατάρτιση. Όμως, το επίπεδο της επαγγελματικής κατάρτισης αναφέρεται σαν μια από τις αδυναμίες των ΜΜΕ. Η Κοινότητα αναγνωρίζει αυτό το πρόβλημα και την προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στην προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού των ΜΜΕ στις διαρθρωτικές αλλαγές που συνδέονται με την διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το κύριο εργαλείο της Κοινότητας για την επαγγελματική κατάρτιση είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το οποίο μπορεί να συνδράμει τις ΜΜΕ για τις δραστηριότητες κατάρτισης ή προσαρμογής, τις οποίες αναλαμβάνουν για την εισαγωγή των νέων τεχνικών διοίκησης των επιχειρήσεων. Η κατάρτιση των επιχειρηματιών ενισχύεται επίσης από το πρόγραμμα COMETT, το οποίο ενθαρρύνει τη διεθνική συνεργασία στο πεδίο της τεχνολογικής κατάρτισης. Από το 1989, τέλος, η Επιτροπή θέτει σ' εφαρμογή πειραματικά σχέδια κατάρτισης που στοχεύουν την προετοιμασία των ΜΜΕ στις συνθήκες της μεγάλης αγοράς.

Μετά από την αναγνώριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εδιμβούργου του Δεκεμβρίου 1992 της σημασίας των ΜΜΕ για την αναθέρμανση της ανάπτυξης και τη δημιουργία απασχολήσεων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης του Ιουνίου 1993 αποφάσισε να ελαφρύνει το βάρος των ΜΜΕ από τα υψηλά επιτόκια. Ο κοινοτικός προϋπολογισμός χρηματοδοτεί επιδοτήσεις επιτοκίων μέχρι 3% για πέντε χρόνια, για σχέδια των ΜΜΕ που δημιουργούν απασχολήσεις. "Συνολικά δάνεια" ύψους 1 δισεκατομμυρίου ECU, τα οποία παρέχονται από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων σε ενδιάμεσους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς των κρατών μελών, μπορούν να χρηματοδοτήσουν τα σχέδια των ΜΜΕ, που προβλέπουν τη δημιουργία πρόσθετων θέσεων απασχόλησης. Αυτά τα δάνεια χορηγούνται από την ΕΤΕ για

μια μέγιστη περίοδο πέντε ετών στο πλαίσιο του προσωρινού μηχανισμού δανειοδότησης που ονομάζεται "διευκόλυνση του Εδιμβούργου".

Ένα επιπλέον δισεκατομμύριο ECU, εκ του οποίου τα 800 εκατομμύρια θα διατεθούν στις υπό ανάπτυξη περιοχές της ΕΕ, προορίζονται για τη χρηματοδότηση της "**πρωτοβουλίας MME**" στα πλαίσια της διαρθρωτικής πολιτικής. Στόχος αυτής της νέας κοινοτικής πρωτοβουλίας είναι η διευκόλυνση της ένταξης των MME, ιδίως του στόχου 1, στη δυναμική της εσωτερικής αγοράς και η προαγωγή της διεθνοποίησής τους. Εκτός από την ανάληψη ορισμένων στόχων των παλαιότερων κοινοτικών πρωτοβουλιών STRIDE, PRISMA και TELEMATIQUE, επτά θέματα έχουν προτεραιότητα για την ανταγωνιστικότητα και τη διεθνοποίηση των MME:

- η βελτίωση του συστήματος παραγωγής και οργάνωσης των MME (ολική ποιότητα, καινοτομία, προηγμένες τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες)
- η λήψη υπόψη του περιβάλλοντος και της ορθολογικής χρησιμοποίησης της ενέργειας
- η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των MME και των ερευνητικών μέτρων
- η διευκόλυνση της πρόσβασης σε νέες αγορές, συμπεριλαμβανομένων των νέων συμβάσεων και των εξωτερικών αγορών
- η ανάπτυξη της συνεργασίας τόσο μεταξύ των MME όσο και μεταξύ προμηθευτών, υπεργολάβων, προμηθευτών
- η διάθεση στις MME προσαρμοσμένων σε αυτές μέσων για τη βελτίωση της πρόσβασής τους στη χρηματοδότηση και την πίστη
- η ενίσχυση των επαγγελματικών προσόντων που σχετίζονται με τα έξι αυτά θέματα

Με βάση αυτά τα θέματα προτεραιότητας τα κράτη μέλη πρέπει να επιλέγουν έναν περιορισμένο και ισορροπημένο κατάλογο μέτρων στα οποία θα συγκεντρώνονται οι ενισχύσεις. Η προτίμηση δίδεται στις μη υλικές επενδύσεις (πρόσβαση σε εξωτερικές εμπειρίες, σχέδια επιχειρηματικής στρατηγικής, συστήματα ολικής ποιότητας...) μάλλον παρά στις υποδομές.

4.32 Συνεργασία των κοινοτικών επιχειρήσεων

Η επιτάχυνση της διαδικασίας της οικονομικής ολοκλήρωσης στην Κοινότητα επιφέρει επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών και ενδυνάμωση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων διαφόρων χωρών ή περιοχών της Κοινότητας μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της μεγάλης αγοράς. Κατά πρώτο λόγο, η συνεργασία μεταξύ μικρών επιχειρήσεων μπορεί να τις καταστήσει πιο ανταγωνιστικές έναντι των μεγάλων επιχειρήσεων, ιδίως αν οι συμφωνίες τους βασίζονται σε μια συμπληρωματικότητα που μπορεί να καλύψει τις αδυναμίες τους. Εξάλλου η συνεργασία μπορεί να προσδιορίσει και να προωθήσει τις διάφορες δυνατότητες ανάπτυξης που θα επιτρέψουν στις ΜΜΕ να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητές τους. Η συνεργασία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Μπορεί, π.χ. να οδηγήσει στη δημιουργία κοινών επιχειρήσεων, λήψεων συμμετοχής ή συμφωνιών που δεν σημαίνουν χρηματοοικονομικές σχέσεις (παροχή αδειών κατασκευής, μεταβιβάσεις τεχνογνωσίας, κοινό μάρκετινγκ, κ.λ.π.). Μπορεί να είναι άτυπη ή τυπική, δηλαδή βασιζόμενη σε μια συμβατική σχέση, π.χ. μέσω ενός ευρωπαϊκού ομίλου οικονομικού σκοπού (ΕΟΟΣ).

Πριν συνάψουν οποιαδήποτε μορφή συνεργασίας, οι επιχειρήσεις πρέπει, βέβαια, προηγουμένως να εξετάσουν αν η συνεργασία τους είναι έννομη. Πράγματι, οι συμφωνίες συνεργασίας μπορεί καμιά φορά να παρουσιάσουν προβλήματα σχετικά με τους κανόνες ανταγωνισμού της Κοινότητας. Αλλ' αυτές οι περιπτώσεις είναι η εξαίρεση, ιδίως όταν πρόκειται, για συνεργασία μεταξύ ΜΜΕ. Όπως είδαμε στο κεφάλαιο για τον ανταγωνισμό, η Επιτροπή με ανακοίνωση σχετικά με τις συμφωνίες μικρής σημασίας, τις οποίες δεν αφορούν οι διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΚ, θεωρεί ότι, κατά κανόνα, μια συμφωνία δε μπορεί να επηρεάσει αισθητά τις συνθήκες της αγοράς, όταν το τμήμα της αγοράς που κατέχουν μαζί οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις δεν περνάει το 5% και όταν ο ετήσιος κύκλος εργασιών τους δεν περνάει τα 200 εκατομμύρια ECU. Με άλλες γενικές ανακοινώσεις, με κανονισμούς απαλλαγής

κατηγοριών συμφωνιών και με ατομικές αποφάσεις, η Επιτροπή έχει, εξάλλου, ορίσει τη θέση διαφόρων μορφών συνεργασίας σχετικά με τους κανόνες των Συνθηκών. Γενικά η Επιτροπή διάκειται ευνοϊκά ως προς τις συνεργασίες μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Αλλά, βέβαια, αν υπάρχει αμφιβολία σε μια συγκεκριμένη περίπτωση ως προς το κατά πόσο μια συνεργασία επηρεάζει σημαντικά τον ανταγωνισμό και το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να ανακοινώσουν τη συνεργασία τους στην Επιτροπή και να της ζητήσουν αρνητική πιστοποίηση, δηλαδή πιστοποίηση ότι αυτή δεν επηρεάζει τον ανταγωνισμό.

Αλλ' ενώ η συνεργασία μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων κρίνεται γενικά ευνοϊκά και εγκρίνεται από την Επιτροπή, προσκόπτει ακόμη σε διάφορα νομικά και ψυχολογικά εμπόδια. Γι αυτό η Κοινότητα έχει πάρει μέτρα για να προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ ΜΜΕ. Η πρώτη εκδήλωση ενδιαφέροντος της Κοινότητας για τη συνεργασία επιχειρήσεων ήταν η δημιουργία του **Γραφείου Προσέγγισης Επιχειρήσεων (ΓΠΕ)**. Πρόκειται για ένα δίκτυο ανταλλαγής μη εμπιστευτικών πληροφοριών ως προς τις ευκαιρίες συνεργασίας κοινοτικών επιχειρήσεων. Κάθε επιχείρηση που αναζητάει μια εμπορική, τεχνική ή χρηματοοικονομική συνεργασία μπορεί να απευθύνεται σε ένα μέλος του δικτύου ή κατευθείαν στο ΓΠΕ στις Βρυξέλλες για να ζητάει να καταγραφεί το αίτημά της και να διαδοθεί μέσω του δικτύου των περίπου 250 ανταποκριτών του, που είναι εγκαταστημένοι σε 54 χώρες.

Ενώ το ΓΠΕ καλύπτει τις μη εμπιστευτικές αιτήσεις συνεργασίας, ένα άλλο κοινοτικό εργαλείο συνεργασίας λειτουργεί εμπιστευτικά. Πρόκειται για το **Δίκτυο Συνεργασίας Επιχειρήσεων (BC - NET)**, ένα δίκτυο που χρησιμοποιεί τις νέες τεχνολογίες της πληροφορικής και συνδέει μεταξύ τους περί τους 600 συμβούλους επιχειρήσεων οι οποίοι προέρχονται από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και είναι κατεσπαρμένοι σε όλο το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίθετα από το ΓΠΕ, το BC - NET δεν είναι απευθείας προσιτό από τις επιχειρήσεις. Μόνον οι σύμβουλοι μπορούν να εισάγουν εμπιστευτικές προσφορές ή αιτήσεις συνεργασίας, κωδικοποιημένες σύμφωνα με ειδική

ονοματολογία. Αυτό το σύστημα επιτρέπει την ταχεία συνταύτιση επιχειρήσεων διαφόρων κρατών μελών και ακόμη και τρίτων χωρών, που έχουν κοινά ενδιαφέροντα συνεργασίας. Το BC - NET βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη και διαχειρίζεται ήδη κάθε μήνα κάπου 1500 περιπτώσεις συνεργασίας.

Στα πλαίσια της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Κοινότητας, η Επιτροπή έχει αναπτύξει, εξάλλου, τη δραστηριότητα της **Ευρωσυνεργασίας (EUROPARTENARIAT)** που αποβλέπει στην προώθηση της συνεργασίας επιχειρήσεων σε περιοχές με καθυστερημένη ανάπτυξη ή υπό βιομηχανική αναδιάρθρωση με επιχειρήσεις άλλων περιοχών της Κοινότητας. Οι συναντήσεις Ευρωσυνεργασίας, που οργανώνονται δύο φορές το χρόνο σε διάφορες περιοχές της Κοινότητας, προσεγγίζουν τους εντόπιους επιχειρηματίες με δυνητικούς εταίρους άλλων κρατών μελών. Μετά από ένα έτος προετοιμασίας κατά το οποίο γίνεται η επιλογή των επιχειρήσεων της επιλεγμένης περιοχής και, κατόπιν, η προώθηση των σχεδίων συνεργασίας τα οποία παρουσιάζονται σε έναν κατάλογο, η Ευρωσυνεργασία καταλήγει σε δύο ημέρες άμεσων επαφών μεταξύ επιχειρηματιών για τη σύναψη εμπορικών, τεχνολογικών ή άλλων συνεργασιών.

Ένα άλλο πρόγραμμα που επιδιώκει τη συνεργασία μεταξύ ευρωπαϊκών επιχειρήσεων είναι το **INTERPRISE**. Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος τρεις τουλάχιστον περιοχές τριών κρατών μελών πρέπει να συνεργαστούν για την οργάνωση μιας συνάντησης επιχειρήσεων που στοχεύει στις επαφές μεταξύ επιχειρηματιών για την ανάπτυξη τεχνικών, εμπορικών ή χρηματοοικονομικών συνεργασιών. Ένα σχέδιο που παρουσιάζεται από τρεις περιοχές της Κοινότητας μπορεί να εκτείνεται σε μια ή περισσότερες περιοχές εκτός Κοινότητας. Τα σχέδια που χρηματοδοτεί το INTERPRISE πρέπει να περιέχουν τις ακόλουθες φάσεις: προσδιορισμό και επιλογή των επιχειρήσεων που ενδιαφέρονται για συνεργασία με επιχειρήσεις των άλλων συμμετεχουσών περιοχών· δημοσίευση και διανομή ενός καταλόγου των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και των πεδίων συνεργασίας· Οργάνωση μιας εκδήλωσης στα πλαίσια της οποίας γίνονται άμεσες επαφές μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων.

Μέσα στο πλαίσιο του προγράμματος PHARE, που έχει ως στόχο την ενθάρρυνση της αναδιάρθρωσης των οικονομιών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, η Επιτροπή ξεκίνησε το 1991 το πρόγραμμα JOPP (Joint Venture Phare Programme). Το πρόγραμμα αυτό διευκολύνει τη δημιουργία και την ανάπτυξη κοινών επιχειρήσεων στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ανάπτυξη του ανταγωνιστικού τομέα. Το JOPP, που αφορά κυρίως τις ΜΜΕ, μπορεί να παρέμβει στα διάφορα στάδια δημιουργίας μιας κοινής επιχείρησης, από τη μελέτη σκοπιμότητας μέχρι τη χρηματοδότηση της κοινής επιχείρησης.

Τέλος, η Επιτροπή έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα για την ενθάρρυνση της διεθνούς **υπεργολαβίας** για τη δημιουργία μιας πραγματικά ευρωπαϊκής αγοράς σ' αυτό το πεδίο. Η αποδοτική συνεργασία μεταξύ μεγάλων "συναρμολογητών" και μικρών κατασκευαστών εξαρτημάτων είναι μια βασική προϋπόθεση για την επιτάχυνση των καινοτομιών, την αποδοτικότητα των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης, τη μείωση των γενικών εξόδων, την εξασφάλιση της τεχνικής ομογένειας των προϊόντων και τη βελτίωση της ποιότητας. Η ανάπτυξη αρμονικών και ισορροπημένων σχέσεων υπεργολαβίας είναι μια προϋπόθεση για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Οι κοινοτικές αρχές μπορούν να παίζουν ένα ρόλο προώθησης, συντονισμού και πληροφόρησης σ' αυτό το πεδίο, εις τρόπον ώστε να δημιουργήσουν τις συνθήκες μιας αληθινά ευρωπαϊκής αγοράς της υπεργολαβίας. Σε μια ανακοίνωση της 17^{ης} Ιανουαρίου 1992, η Επιτροπή παρουσιάζει τις γενικές γραμμές των πρωτοβουλιών τις οποίες προτίθεται να πάρει σ' αυτό το πεδίο. Αυτές αρθρώνονται γύρω από τους εξής τρεις άξονες: τη βελτίωση της διαφάνειας των αγορών χάρη σε μια προσεκτική μελέτη της κατάστασης της υπεργολαβίας στα κράτη μέλη και σε τρίτα κράτη και στην πληροφόρηση των ΜΜΕ, ιδίως μέσω των Ευρωπαϊκών Κέντρων Πληροφοριών· την κατάστρωση ενός κατάλληλου νομικού πλαισίου για την υπεργολαβία· και την προώθηση της ανάπτυξης των συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων υπεργολαβιών, ιδίως δια της ηλεκτρονικής διασύνδεσης τραπεζών δεδομένων για την υπεργολαβία, χάρη στο πρότυπο δοκιμαστικό σχέδιο SCAN (Subcontracting Assistance Network).

Θεωρούνται ως μέτρα τομεακής πολιτικής τα κίνητρα τα οποία χρησιμοποιεί η δημόσια εξουσία για να εκσυγχρονίσει και προσανατολίσει τη βιομηχανία σε ορισμένους τομείς: οι επιδοτήσεις σε ορισμένους οργανισμούς έρευνας, σε κέντρα συγκέντρωσης και διάδοσης των πληροφοριών, σε κέντρα παραγωγικότητας και σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Ορισμένα απ' αυτά τα μέτρα, όπως αυτά της έρευνας και της επαγγελματικής εκπαίδευσης, είναι ήδη πλαισιωμένα από ευρωπαϊκά προγράμματα. Τα άλλα χρειάζονται επίσης έναν κοινοτικό συντονισμό στο μέτρο που μπορούν να νοθεύσουν τους κανόνες του ανταγωνισμού μέσα στην κοινή αγορά.

Αλλά η τομεακή πολιτική συνδέεται κυρίως με την εμπορική πολιτική. Τα μέτρα **εμπορικής πολιτικής** που έχουν περισσότερες συνέπειες πάνω στους τομείς της βιομηχανίας είναι οι χειρισμοί του τελωνειακού δασμολογίου, οι δασμολογικές ποσοστώσεις, τα μέτρα αντί - ντάμπινγκ, οι εμπορικές συμφωνίες και διάφορα κίνητρα των εξαγωγών. Χάρη στην τελωνειακή ένωση, τα περισσότερα απ' αυτά τα μέτρα βρίσκονται ήδη στα χέρια των ευρωπαϊκών θεσμών. Για εκείνα που βρίσκονται ακόμη στα χέρια των κυβερνήσεων, ειδικά τα κίνητρα για εξαγωγές, χρειάζεται μια εναρμόνιση και ένας συντονισμός έτσι ώστε να μην υπάρχει αθέμιτος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων του ίδιου τομέα μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Βρίσκονται επίσης στα χέρια των κυβερνήσεων οι πιο άμεσες και οι πιο γνωστές τομεακές ενέργειες που είναι οι **διαφόρων ειδών ενισχύσεις**: επιδοτήσεις, δάνεια, εκπτώσεις τόκων, κ.λ.π. Οι ενισχύσεις για την εξυγίανση ορισμένων τομέων και ενισχύσεις στις "ανήλικες βιομηχανίες" (infant industries) είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα τομεακών παρεμβάσεων. Οι κύριες αιτιολογίες των είναι η απασχόληση, η περιφερειακή ανάπτυξη ή το εθνικό γόητρο, όταν πρόκειται για μεγάλες επιχειρήσεις που "φέρουν τα εθνικά χρώματα". Δεδομένου ότι οι τομεακές ενισχύσεις και οι όροι υπό τους οποίους παρέχονται διαφέρουν πολύ από κράτος σε κράτος

της ΕΕ, μπορούν να επηρεάσουν τις συναλλαγές και να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό μέσα στην κοινή αγορά.

Πράγματι, καθώς οι άλλες μορφές προστατευτισμού υποχωρούν, η σημασία των κρατικών ενισχύσεων σαν μηχανισμού κατά του ανταγωνισμού αυξάνει. Εκτός από τις αρνητικές τους επιπτώσεις επί του ανταγωνισμού, οι εθνικές ενισχύσεις μπορούν να έχουν επίσης σοβαρές συνέπειες για την οικονομική σύγκλιση μέσα στην Κοινότητα. Οι ενισχύσεις που χορηγούνται από τα τέσσερα μεγαλύτερα κράτη μέλη αντιπροσωπεύουν τα 88% του συνόλου των χορηγουμένων ενισχύσεων μέσα στην ΕΕ. Τα μεγάλα εκβιομηχανισμένα κράτη μέλη θα έχουν πάντοτε τη δυνατότητα να υπερθεματίζουν σχετικά με τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη μέλη στην περιφέρεια της Κοινότητας. Επομένως, ο στόχος της κοινοτικής βιομηχανικής πολιτικής πρέπει να είναι η δημιουργία συνθηκών που να επιτρέπουν τον περιορισμό των ενισχύσεων. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα των κοινοτικών πολιτικών για την επίτευξη μεγαλύτερης συνοχής μπορεί να βελτιωθεί με την προοδευτική μείωση της έντασης των ενισχύσεων στις κεντρικές και πιο ευημερούσες περιοχές.

Γι αυτό, τα άρθρα 92 και 94 της Συνθήκης ΕΟΚ εγκαθιδρύουν τον έλεγχο της Επιτροπής επί των ενισχύσεων που τα κράτη παρέχουν άμεσα ή έμμεσα σε ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένες παραγωγές. Αυτές οι ενισχύσεις πρέπει να κοινοποιούνται στην Επιτροπή, που έχει την εξουσία να τις επιτρέπει ή να τις απαγορεύει σύμφωνα με τα κριτήρια που θέτουν οι Συνθήκες και το παράγωγο απ' αυτές δίκαιο. Έτσι, παρόλο που το ισχυρότερο μέσο τομεακής βιομηχανικής πολιτικής βρίσκεται ακόμη στα χέρια των κυβερνήσεων, η Επιτροπή μπορεί να χρησιμοποιεί την υπερεθνική εξουσία, την οποία της παρέχουν σ' αυτό το πεδίο οι Συνθήκες, για να εξασφαλίζει το ότι οι εθνικές ενισχύσεις δεν νοθεύουν τον ανταγωνισμό ή δεν πηγαίνουν ενάντια σε στόχους της βιομηχανικής πολιτικής της ΕΕ.

Το καλύτερο μέσο για να προλαμβάνονται οι μεμονωμένες ενέργειες των κυβερνήσεων, που μπορεί να αντιτίθενται στο κοινό συμφέρον και να επιτυγχάνεται συγχρόνως μια επιθυμητή αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας είναι η κοινοτική τομεακή πολιτική. Αυτή αναπτύχθηκε στους τομείς που είναι πιο ευαίσθητοι σε διεθνές επίπεδο, είτε γιατί οι αγορές τους είναι κορεσμένες

(σιδηρουργία, ναυπηγική, βιομηχανία, υφαντουργία), είτε γιατί δεν είναι ακόμη πολύ αναπτυγμένες μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (αεροναυπηγική, πληροφορική, τηλεπικοινωνίες). Θα εξετάσουμε σύντομα παρακάτω τις κύριες κοινοτικές παρεμβάσεις κατά τομείς.

4.34 Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα

Η βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα είναι ο ένας από τους δύο στρατηγικούς τομείς τους οποίους ρυθμίζει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα του Άνθρακα και του Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Αυτοί οι στρατηγικοί τομείς τέθηκαν υπό κοινούς κανόνες και υπό μια κοινή αρχή. Οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές απελευθερώθηκαν και αυξήθηκαν κατά 130% στα πρώτα πέντε χρόνια ύπαρξης της ΕΚΑΧ. Το 1970, η κοινοτική σιδηρουργία αντιπροσώπευε περίπου 7% της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής της Κοινότητας και απασχολούσε περίπου 800.000 εργαζόμενους. Η καμπή για αυτή τη βιομηχανία, όπως και για πολλές άλλες, ήταν η ενεργειακή κρίση του 1973 και η οικονομική ύφεση του 1975 που την ακολούθησε. Καθώς εξαπλωνόταν η κρίση, η Κοινότητα αναλάμβανε όλο και περισσότερες ευθύνες. Της επέτρεπαν, αφενός να ρυθμίζει την αγορά για να επανορθώνει τη συνεχή κατάπτωση της οικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων και, αφετέρου, να ευνοεί την προσαρμογή των βιομηχανικών διαρθρώσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς. Για αυτό το 1980, με συμφωνία του Συμβουλίου, η Επιτροπή κήρυξε το καθεστώς της "έκδηλης κρίσης" στον σιδηρουργικό τομέα. Αυτό το καθεστώς που προβλεπόταν από το άρθρο 58 ΕΚΑΧ επέτρεπε στην Επιτροπή να επιβάλλει υποχρεωτικούς περιορισμούς στην παραγωγή και τις παραδόσεις χάλυβα μέσα στην Κοινότητα. Αυτοί οι περιορισμοί έπαιρναν τη μορφή ποσοτώσεων της παραγωγής οριζομένων ανά τρίμηνο, εκ των οποίων ένα μέρος μόνον μπορούσε να διοχετευθεί στην αγορά της Κοινότητας.

Συγχρόνως, το 1980, η Επιτροπή έθεσε σ' εφαρμογή ένα σύστημα κοινοτικής πλαισίωσης των εθνικών ενισχύσεων στη σιδηρουργική βιομηχανία. Αυτό το σύστημα ενισχύθηκε το 1981 με θέσπιση ενός αυστηρού "κώδικα ενισχύσεων", που κάλυπτε το σύνολο των δημόσιων χρηματοοικονομικών

παρεμβάσεων και πρόβλεπε την πλήρη κατάργησή τους σύμφωνα με ένα χρονοδιάγραμμα. Καμία ενίσχυση δεν μπορούσε να χορηγηθεί στην σιδηρουργική βιομηχανία μετά την 31^η Δεκεμβρίου 1985. Το σχέδιο αναδιάρθρωσης της κοινοτικής σιδηρουργίας αποτελούσε ένα συναφές σύνολο που πειθαρχούσε την παραγωγή και τις τιμές του χάλυβα, καθώς και τις εθνικές ενισχύσεις με τομεακή ή κοινωνική σκοπιμότητα. Επιτρέποντας στην ευρωπαϊκή σιδηρουργία να πωλεί τα προϊόντα της σε πιο αποδοτικές τιμές, αυτά τα μέτρα άμεσης παρέμβασης διευκόλυναν την προσαρμογή των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς. Πράγματι, η κοινοτική πειθαρχία συνέβαλε πολύ στην ανόρθωση των τιμών του χάλυβα κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '80. Έτσι, με την προοπτική της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η Επιτροπή θεώρησε καλό να καταργήσει, από το 1988, μετά από οκτώ χρόνια πλαισίωσης του σιδηρουργικού τομέα, το σύστημα των ποσοστώσεων και ορισμένα συνοδευτικά μέτρα.

Πάντως η στενή παρακολούθηση της αγοράς σιδήρου και χάλυβα συνεχίζεται στα πλαίσια των εξαμηνιαίων προγραμμάτων προβλέψεων που αφορούν τις εξελίξεις και τις προοπτικές της αγοράς. Αυτές οι προοπτικές επιδεινώθηκαν πάλι μετά το 1990. Γι αυτό, μετά από υπόμνημα της σιδηρουργικής βιομηχανίας με το οποίο αυτή ανέλαβε να εφαρμόσει μια διαδικασία **αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού**, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 18 Νοεμβρίου 1992, ανακοίνωση σχετική με μέτρα προώθησης αυτής της διαδικασίας καθώς και με συνοδευτικά μέτρα για τη διευκόλυνση των αποφάσεων των επιχειρήσεων που συνεργάζονται για την αναδιάρθρωση και τον εξορθολογισμό τους. Δεδομένων των δυσχερειών που συναντήθηκαν στην αναδιάρθρωση ορισμένων επιχειρήσεων, η Επιτροπή σε ανακοίνωση της 21^{ης} Ιουνίου 1994, ενώ υπογράμμιζε τη σημασία του ρόλου των κρατών μελών, έθετε τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα προ των ευθυνών της και υπενθύμιζε τον ελάχιστο στόχο μείωσης της παραγωγικής ικανότητας με κλείσιμο εγκαταστάσεων αντιστοιχούντων σε 19 εκατομμύρια τόνους, επί ποινή αναστολής των συνοδευτικών μέτρων. Δεδομένου ότι αυτός ο στόχος των 19 εκατομμυρίων τόνων δεν επιτεύχθηκε εντός των ταχθεισών προθεσμιών, η

Επιτροπή ανήγγειλε σε ανακοίνωσή της της 25^{ης} Οκτωβρίου 1994, την πρόθεσή της να καταργήσει τα προβλεπόμενα συνοδευτικά μέτρα, με εξαίρεση, εντός των δημοσιονομικών ορίων, των κοινωνικών μέτρων.

Η "κοινωνική πτυχή του χάλυβα", που σημαίνει τη χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της ΕΚΑΧ κοινωνικών μέτρων συνδεδεμένων με την αναδιάρθρωση της σιδηρουργίας, είναι προσαρμοσμένη στη νέα κατάσταση. Πρέπει να σημειωθεί ότι στα μέσα της δεκαετίας του '90, το εργατικό δυναμικό της σιδηρουργικής βιομηχανίας των Δώδεκα μόλις ξεπερνούσε τους 300.000 εργαζόμενους. Η "εξωτερική πτυχή του χάλυβα", η οποία τέθηκε σε λειτουργία το 1978 με τις τιμές βάσης και τις διευθετήσεις, αποβλέπει πάντα στην αρμονική ανάπτυξη των εισαγωγών έτσι ώστε να μην παραβιάζουν την κοινοτική βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα.

4.35 **Ναυπηγική βιομηχανία**

Η ναυπηγική βιομηχανία, άλλος προβληματικός τομέας, χάνει έδαφος στην Ευρώπη από την αρχή της δεκαετίας του '60. Το 1960, τα ναυπηγεία των χωρών της Κοινότητας εξασφάλιζαν το ήμισυ της παγκόσμιας παραγωγής πλοίων. Το 1975, η μερίδα τους στη διεθνή αγορά της ναυπηγικής βιομηχανίας είχε πέσει στο 22%. Εκείνο τον χρόνο, το ήμισυ της διεθνούς παραγωγής πλοίων αναλογούσε πια στα ιαπωνικά ναυπηγεία, ενώ τα ναυπηγεία ορισμένων υπό ανάπτυξη χωρών, όπως η Νότια Κορέα, γίνονταν ήδη πολύ ανταγωνιστικά.

Κατά την ίδια περίοδο, 1960 - 1975, η διεθνής αγορά της ναυπηγικής βιομηχανίας γνώρισε μια βαθιά διαρθρωτική αλλαγή, χάρη στη θεαματική επέκταση των αναγκών μεταφοράς πετρελαίου. Μετά το κλείσιμο της διώρυγας του Σουέζ, το 1967, οι πετρελαϊκές εταιρείες παρήγγειλαν όλο και περισσότερα και όλο και μεγαλύτερα πετρελαιοφόρα για να συνδέσουν τον Περσικό Κόλπο με την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες, κάνοντας το γύρο της Αφρικής. Μια υπερδυναμικότητα των μεταφορικών μέσων φαινόταν ήδη από

το 1972, αλλά οι παραγγελίες συνεχίζονταν για λόγους ανταγωνισμού και κερδοσκοπίας παρασύροντας μια μεγάλη αύξηση της δυναμικότητας των ευρωπαϊκών ναυπηγείων. Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 και η οικονομική ύφεση που την ακολούθησε ανάγκασαν τους πλεονασματικούς στόλους σε μαζικές κινήσεις παροπλισμών και ακυρώσεων των παραγγελιών. Τα ναυπηγεία βρέθηκαν έτσι με μια μεγάλη **υπερδυναμικότητα παραγωγής**, ιδίως δεξαμενόπλοιων.

Σ' ένα ψήφισμα, το οποίο υιοθέτησε στις 19 Σεπτεμβρίου 1978, το Συμβούλιο υπογράμμισε την ανάγκη ύπαρξης μέσα στην Κοινότητα μιας υγιούς και ανταγωνιστικής ναυπηγικής βιομηχανίας, η δραστηριότητα της οποίας να αντιστοιχεί με τις θαλάσσιες συναλλαγές της Κοινότητας και με την οικονομική, κοινωνική και στρατηγική της σημασία. Καθώς, όμως, η Συνθήκη ΕΟΚ δεν παρείχε μια νομική βάση, το Συμβούλιο δεν μπόρεσε ή δεν θέλησε να πάρει κοινωνικό - οικονομικά μέτρα για την αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής ναυπηγικής βιομηχανίας. Έτσι λοιπόν, μόνο μέσο κοινοτικής πολιτικής στον τομέα της ναυπηγικής βιομηχανίας απέμενε ο συντονισμός των εθνικών ενισχύσεων. Επτά οδηγίες διαδέχτηκαν η μια την άλλη για την πλαισίωση των ενισχύσεων στη ναυπηγική βιομηχανία.

Αποτρέποντας τον υπερθεματισμό και ενθαρρύνοντας την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων, η **κοινοτική πλαισίωση των ενισχύσεων στη ναυπηγική βιομηχανία** συνέβαλε στο να γίνει αυτή πιο ανταγωνιστική. Πάντως, λόγω της εμμονής της οικονομικής ύφεσης, η κατάσταση τόσο της διεθνούς όσο και της κοινοτικής ναυπηγικής βιομηχανίας χειροτέρευσε στη δεκαετία του '80. Γι αυτό, η έβδομη οδηγία σχετικά με τις ενισχύσεις σ' αυτή τη βιομηχανία, η ισχύς της οποίας παρατείνεται από έτος σε έτος, αποβλέπει στον προσανατολισμό των ενισχύσεων προς την κατασκευή τύπων πλοίων για τα οποία τα κοινοτικά ναυπηγεία είναι πιο ανταγωνιστικά. Η οδηγία αποβλέπει επίσης στην αύξηση της παραγωγικότητας μέσω του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού και της ενθάρρυνσης της διαρκούς αναδιάρθρωσης. Επιπλέον, βέβαια, η οδηγία εξασφαλίζει τη διαφάνεια και την ισότητα μεταχείρισης των ενισχύσεων στη ναυπηγική βιομηχανία παντού μέσα στην Κοινότητα.

Οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν το 1989 στο πλαίσιο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) μεταξύ των βασικών χωρών παραγωγών (Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ιαπωνίας, Νοτίου Κορέας, Νορβηγίας, Ηνωμένων Πολιτειών), που αντιπροσωπεύουν άνω του 70% της παγκόσμιας παραγωγής πλοίων, κατέληξαν τον Ιούλιο του 1994 σε συμφωνία που επιτρέπει την κατάργηση του συνόλου των εμποδίων στους συνήθεις όρους του ανταγωνισμού σ' αυτόν τον τομέα. Επομένως, η ισχύς της έβδομης οδηγίας για τις ενισχύσεις στη ναυπηγική βιομηχανία λήγει αναγκαστικά στις 31 Δεκεμβρίου 1995.

4.36 Κλωστοϋφαντουργία και είδη ένδυσης

Οι βιομηχανίες κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης αντιμετώπιζαν δυσκολίες ήδη από τη δεκαετία του '60, οι οποίες προέρχονταν ιδίως από τη χαμηλή αύξηση της εσωτερικής ζήτησης και από την ταχεία αύξηση των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών. Πράγματι, αυτές οι βιομηχανίες, όπως όλες εκείνες που δεν απαιτούν υψηλή τεχνολογία και κεφαλαιουχική συγκέντρωση, χάνουν τα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα στην Ευρώπη προς όφελος των βιομηχανιών χωρών που διαθέτουν σχετικά φθηνή εργατική δύναμη.

Η ύφεση των μέσων της δεκαετίας του '70 έγινε ιδιαίτερα αισθητή στους τομείς της κλωστοϋφαντουργίας και της ένδυσης, γιατί συνέπεσε με μεγάλη εισροή εισαγωγών κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων σε χαμηλές τιμές. Επακολούθησαν πολλά κλεισίματα εργοστασίων και μεγάλη μείωση της εργατικής δύναμης (800.000 απώλειες απασχολήσεων μεταξύ των ετών 1973 και 1980), που δημιούργησαν κοινωνικά προβλήματα, ιδίως σε ορισμένες περιοχές της Κοινότητας. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο βοήθησε βέβαια τα άτομα τα οποία έχαναν την εργασία τους στην κλωστοϋφαντουργία. Αλλά οι παρεμβάσεις του αποτελούσαν πρόσκαιρες λύσεις εν αναμονή μιας πραγματικής κοινοτικής υφαντουργικής πολιτικής. Τεθείσα σε ισχύ στις αρχές της δεκαετίας του 90, αυτή η πολιτική

αποτελείτο από δύο πτυχές: μίαν εσωτερική και μίαν εξωτερική.

Στο εσωτερικό πεδίο, η Επιτροπή κατάρτισε ένα ευρετήριο των εθνικών ενισχύσεων και εφάρμοσε μια αυστηρά **κοινοτική πλαισίωση** για να αποτρέψει την πρόκληση στρεβλώσεων του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας ή τη μεταβίβαση των προβλημάτων της διάρθρωσης και της απασχόλησης από το ένα κράτος στο άλλο. Πολλά καθεστώτα ενισχύσεων στις βιομηχανίες της υφαντουργίας και της ένδυσης απαγορεύτηκαν ή διευθετήθηκαν έτσι ώστε να επιδιώκουν τακτικές μειώσεις των δυναμικοτήτων παραγωγής. Στο πεδίο της τεχνολογικής έρευνας ή Κοινότητα έδωσε τη χρηματοοικονομική της ενίσχυση για την πραγματοποίηση, στα πλαίσια του προγράμματος BRITΕ, πολλών σχεδίων έρευνας αποβλεπόντων στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της κοινοτικής κλωστοϋφαντουργίας με τη μετάδοση των αποτελεσμάτων της έρευνας στις βιομηχανίες όλων των χωρών μελών.

Η εξωτερική πτυχή της κλωστοϋφαντουργικής πολιτικής έγκειται κυρίως στην οργάνωση των διεθνών συναλλαγών σε κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα έτσι ώστε να δοθεί η ευκαιρία προσαρμογής στην κοινοτική βιομηχανία, αλλά χωρίς να καταδικάζονται σε αποτυχία οι προσπάθειες εκβιομηχάνισης των αναπτυσσόμενων χωρών. Αυτή η οργάνωση αναζητήθηκε κυρίως στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας για τους Δασμούς και το Εμπόριο (GATT), με μια συμφωνία σχετικά με το διεθνές εμπόριο των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, γνωστή ως «**πολυϊνική συμφωνία**» (AMF). Όμως η νέα συμφωνία για την κλωστοϋφαντουργία, η οποία συνάφθηκε στα πλαίσια του Γύρου της Ουρουγουάης, αποβλέπει στην προοδευτική απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου της κλωστοϋφαντουργίας και των ειδών ένδυσης στους κόλπους του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

Οι νέες τάσεις της πολιτικής για τη κλωστοϋφαντουργία και τα είδη ένδυσης διαφαίνονται σε μια ανακοίνωση της Επιτροπής της 23^{ης} Οκτωβρίου 1991. Στο εξωτερικό πεδίο, η κοινή εμπορική πολιτική επιδιώκει το άνοιγμα των αγορών τρίτων χωρών και την προώθηση των κοινοτικών εξαγωγών, την καταπολέμηση του ντάμπινγκ, των επιδοτήσεων και των απατών σχετικά με την προέλευση, καθώς και την προστασία

σχεδίων και μοντέλων. Στο εσωτερικό της Κοινότητας επιδιώκεται η διευκόλυνση του προσανατολισμού σε νέες δραστηριότητες και οικονομική διαφοροποίηση των περιοχών που εξαρτώνται ιδιαίτερα από τους κλάδους κλωστοϋφαντουργίας και ειδών ένδυσης.

Γι' αυτόν τον τελευταίο σκοπό, η Επιτροπή ξεκίνησε, στις αρχές του 1992, την κοινοτική πρωτοβουλία **RETEX**. Αφορά τις περιοχές των στόχων 1,2 και 5β της διαρθρωτικής πολιτικής, οι οποίες εξαρτώνται πολύ από του κλάδους κλωστοϋφαντουργίας και ειδών ένδυσης. Επιδιώκει τον εκσυγχρονισμό των βιώσιμων επιχειρήσεων των κλάδων μεταποίησης αυτών των περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των βιώσιμων επιχειρήσεων των κλάδων κλωστοϋφαντουργίας και ειδών ένδυσης. Αυτό σημαίνει: ενίσχυση των ΜΜΕ για να βελτιώσουν την τεχνογνωσία τους: Δημιουργία τοπικών ομάδων επιχειρήσεων για συνεργασία σε έρευνα-ανάπτυξη, νέες μεθόδους παραγωγής και εμπορίας κλπ. Πρόσκαιρες χρηματοοικονομικές ενισχύσεις για την υλοποίηση σχεδίων εκσυγχρονισμού και επαγγελματική εκπαίδευση του προσωπικού που απειλείται από την ανεργία στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας.

Σε έκθεση της 27^{ης} Οκτωβρίου 1993 για την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης η Επιτροπή παρουσιάζει την εξέλιξη του τομέα κατά την περίοδο 1988-1992. Αυτή η εξέλιξη χαρακτηρίζεται από την πτώση της παραγωγής, της κατανάλωσης, των επενδύσεων και της απασχόλησης, από τη σημαντική αύξηση και, κατόπιν, τη σταθεροποίηση του κύκλου εργασιών. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι οι βιομηχανίες του τομέα υιοθέτησαν στρατηγικές βασιζόμενες στον εκσυγχρονισμό, τη μετεγκατάσταση, την εξειδίκευση και την ευκαμψία. Με βάση αυτή την εμπειρία, η Επιτροπή περιγράφει τη θετική επίδραση που μπορεί να έχει η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και υπογραμμίζει την ανάγκη συνέχισης και έντασης της εφαρμογής κοινοτικών μέτρων, ιδίως στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας RETEX, στα πεδία της έρευνας, της κατάρτισης και της στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Σε συμπεράσματα, που εξέδωσε στις 22 Απριλίου 1994, το Συμβούλιο συμμερίζεται την ανάλυση της Επιτροπής.

Μ' ένα συνολικό κύκλο εργασιών σχεδόν 36 δισεκατομμυρίων ECU στο τέλος της δεκαετίας του '80, η ευρωπαϊκή αεροναυπηγική βιομηχανία τοποθετείται σε δεύτερη παγκόσμια θέση πίσω από εκείνη των Ηνωμένων Πολιτειών (90 δισεκατομμύρια ECU), αλλά πολύ μπρος από εκείνη της Ιαπωνίας (περίπου 5,5 δισεκατομμύρια ECU). Απασχολεί κάπου 500.000 άτομα μέσα στην Κοινότητα. Είναι μια βιομηχανία αιχμής, της οποίας η τεχνολογία επιδρά επάνω σε πολλές άλλες βιομηχανίες. Με μία λέξη, είναι ο τύπος βιομηχανίας προς τον οποίο πρέπει να στραφεί όλο και περισσότερο η Ευρώπη για να αντικαταστήσει τις παραγωγές που μετατίθενται προς τις χώρες του τρίτου κόσμου στα πλαίσια μιας νέας διεθνούς κατανομής της εργασίας. Αλλά ενώ η ευρωπαϊκή αγορά αντιπροσωπεύει 20% της διεθνούς αγοράς της πολιτικής αεροπλοΐας, το μέρος της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στην παγκόσμια αγορά είναι μικρότερο του 10%. Η αμερικανική βιομηχανία είναι, βέβαια, πρώτη με μεγάλη απόσταση στις εξαγωγές αεροναυπηγικού υλικού, τόσο πολιτικού όσο και πολεμικού.

Κατά τη δεκαετία του '70 η αεροναυπηγική βιομηχανία είχε προχωρήσει σε ενδο - ευρωπαϊκή συνεργασία πιο μακριά από οποιονδήποτε άλλον βιομηχανικό τομέα, αλλά σε διμερές μάλλον παρά σε κοινοτικό επίπεδο (Concorde και Airbus). Αυτά τα διμερή ή πολυμερή σχέδια υπέφεραν από τις αντιφάσεις των εθνικών πολιτικών, την ανυπαρξία μιας ενιαίας εμπορικής στρατηγικής της Κοινότητας και την απουσία κοινής χρηματοδότησης. Έτσι ενώ τα προγράμματα Concorde και Airbus ήταν και τα δύο αναμφισβήτητες τεχνικές επιτυχίες, μόνο το πρόγραμμα Airbus γνώρισε την εμπορική επιτυχία. Η μαζική είσοδος στην αγορά του Airbus A320 των 120 θέσεων, που άρχισε το 1988, πρέπει να επιτρέψει στην ευρωπαϊκή πολιτική αεροναυπηγική βιομηχανία να διευρύνει το μερίδιό της στις διεθνείς πωλήσεις πολιτικών αεροπλάνων, με την προοπτική να το αυξήσει κι άλλο με τις παραδόσεις, στις αρχές της δεκαετίας του '90, των μεγάλων Airbus A330 και A340.

Η επιτυχία του κονσόρτσιουμ Airbus ανησυχεί τις Ηνωμένες Πολιτείες, που βλέπουν να απειλείται η εμπορική τους υπεροχή στο πεδίο των πολιτικών αεροπλάνων. Το 1987, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσέφυγαν στην επιτροπή της GATT για το εμπόριο των πολιτικών αεροπλάνων κατά των, κατ' αυτές, απαγορευμένων κινήτρων στην αγορά ή την πώληση πολιτικών αεροπλάνων. Οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν το 1998 τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κοινότητας, εκπροσωπούμενης από ένα μέλος της Επιτροπής και του Υπουργούς Εμπορίου των τεσσάρων ενδιαφερόμενων κρατών μελών. Αυτές οι διαπραγματεύσεις προσέγγισαν κάπως τις διαφορές απόψεων μεταξύ των δύο μερών, αλλά δεν έλυσαν το πρόβλημα. Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι, αν και η Κοινότητα δεν είναι άμεσα εμπλεγμένη στο πρόγραμμα Airbus και στα ενεχόμενα κίνητρα, το βάρος της μετράει στις διαπραγματεύσεις με τους Αμερικανούς.

Εκτός από το άνοιγμα των αγορών η ανταγωνιστικότητα του τομέα εξαρτάται κυρίως από την έρευνα και την ανάπτυξη. Από το 1989, η Κοινότητα συγχρηματοδοτεί ένα πρόγραμμα έρευνας στον τομέα της αεροναυτικής, το οποίο εντάσσεται στο ευρύτερο πρόγραμμα BRITE - Euram. Αυτή η συνεργασία στο πεδίο της έρευνα επιτρέπει τη συγκέντρωση των προσπαθειών στις αιχμές της αεροναυπηγικής βιομηχανίας, που αντιστοιχούν σε νέες από κοινού προσδιορισμένες ανάγκες, και στην πρόβλεψη νέων χρηματοοικονομικών πηγών για την εντατικοποίηση των προσπαθειών.

Πάντως η ευρωπαϊκή βιομηχανία αεροναυτικής εξακολουθεί να υποφέρει από στασιμότητα των παραγγελιών καθώς και από περιπτωσιακές αναβολές και ακυρώσεις που οφείλονται στις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν οι αεροπορικές εταιρείες. Σε συνδυασμό με μείωση των στρατιωτικών παραγγελιών, αυτοί οι παράγοντες προκαλούν προβλήματα διαρθρωτικής προσαρμογής. Η επιτροπή ακολουθεί μια στρατηγική, την οποία συνίσταται στο συνδυασμό μιας σειράς δράσεων, που εφαρμόζονται από κοινού από τη βιομηχανία, τα κράτη μέλη και την Ένωση, και αποβλέπουν στη βελτίωση της μακροπρόθεσμης ανταγωνιστικότητας αυτής της βιομηχανίας.

Οι τεχνολογίες των πληροφοριών (ΤΟ) αποτελούν όλο και περισσότερο το βάθρο όλων των παραγωγικών βιομηχανιών και των υπηρεσιών. Επίσης αποτελούν τη βάση ενός αυξανόμενου αριθμού κοινωνικών υπηρεσιών, όπως είναι η υγεία, η παιδεία, οι μεταφορές, οι αναψυχές και οι πολιτιστικές δράσεις. Μετά από σαράντα χρόνια συνεχούς ποσοτικής αύξησης των ΤΟ, βρισκόμαστε στο κατώφλι της μετάβασης προς μια νέα υποδομή των πληροφοριών της κοινωνίας και της βιομηχανίας, δηλαδή στο κατώφλι μιας ποσοτικής μεταβολής των επιδράσεων των τεχνολογιών των πληροφοριών πάνω στην κοινωνία. Η κοινωνία των πληροφοριών είναι η πρόσβαση στα δίκτυα των ψηφιακών πολύ-επικοινωνιακών μέσων (ήχου, κειμένου, εικόνας), που αποτελούν μια μεταλλαγή ανάλογη με εκείνη της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης. Αυτή συμβαδίζει με την «οικονομία του άυλου», που βασίζεται στη δημιουργία, στην κυκλοφορία και στην εκμετάλλευση των γνώσεων και που θα είναι ένα πρωταρχικό χαρακτηριστικό του 21^{ου} αιώνα. Οι συνθήκες πρόσβασης στην πληροφορία, στα δίκτυα μέσω των οποίων κυκλοφορεί (τα ευρυζωνικά δίκτυα αποκαλούμενα «αυτοκινητόδρομοι της πληροφορίας») και στις υπηρεσίες που διευκολύνουν τη χρησιμοποίησή της (υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, τράπεζες δεδομένων κ.λ.π.) και στις υπηρεσίες που διευκολύνουν τη χρησιμοποίηση της (υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, τράπεζες δεδομένων κ.λ.π.) είναι οι βασικοί παράγοντες της μελλοντικής ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Υποκινούμενο από την Επιτροπή, το Συμβούλιο είχε υιοθετήσει, το 1974, ένα ψήφισμα για μια κοινοτική δράση προώθησης της μικροηλεκτρονικής τεχνολογίας. Αλλά η πραγματική εκκίνηση της πολιτικής για τις βιομηχανίες των πληροφοριών δόθηκε από την απόφαση του Συμβουλίου της 28^{ης} Φεβρουαρίου 1984 για ένα πρώτο ευρωπαϊκό στρατηγικό πρόγραμμα σχετικά με τις τεχνολογίες των πληροφοριών (ESPRIT). Εκπονηθέν μετά από μακρές διαβουλεύσεις με τις βιομηχανίες του τομέα, τα πανεπιστήμια

και τις διοικήσεις των κρατών μελών, αυτό το πρόγραμμα, χρηματοδοτούμενο κατά το ήμισυ από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και κατά το ήμισυ από τις βιομηχανίες, αποτελούσε μια πραγματική στρατηγική κάλυψης των κενών της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, έτσι ώστε αυτή να απαγκιστρωθεί από την ξένη εξάρτηση.

Ο γενικός στόχος του ESPRIT είναι να συμβάλει στην υγιή ανάπτυξη της πληροφοριακής υποδομής, έτσι ώστε να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα όλων των βιομηχανικών κλάδων στην Ευρώπη και να συμβάλει στη βιομηχανικών κλάδων στην Ευρώπη και να συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής όλων των πολιτών με τη διευκόλυνση της ευρείας πρόσβασης στην πληροφοριακή υποδομή. Τα δίκτυα αριστείας, τα οποία ξεκίνησαν στο πλαίσιο του ESPRIT συνδέουν τη βιομηχανία, τους χρήστες, τα πανεπιστήμια και τα κέντρα ερευνών. Οι επιχειρήσεις εφοδιασμού και οι χρήστες σχηματίζουν κοινοπραξία επιδιώκοντας να επιτύχουν σαφώς καινοτομική έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, της οποίας τα αποτελέσματα έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους χρήστες και μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από αυτούς.

Το νέο πρόγραμμα ETA στον τομέα των τεχνολογιών των πληροφοριών (1994-1998) δίνει ιδιαίτερη σημασία στις υποδομές των πληροφοριών, στις ανάγκες των χρηστών και της αγοράς, καθώς και στην πρόσβαση στις υπηρεσίες και στις τεχνολογίες, στη διευκόλυνση της χρήσης και στις καλύτερες πρακτικές, με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας όλης της βιομηχανίας. Οι δραστηριότητες ETA επικεντρώνονται ιδίως: στις τεχνολογίες λογισμικού, ενισχύοντας τις ευρωπαϊκές δυνατότητες στις νέες τεχνολογίες λογισμικού και στην επεξεργασία καταναμημένων πληροφοριών· στις τεχνολογίες για ηλεκτρονικά κατασκευαστικά μέρη και υποσυστήματα ΤΟ, ιδίως στα καίρια πεδία της μικροηλεκτρονικής, των μικροσυστημάτων και των περιφερειακών και στη μακροπρόθεσμη έρευνα που απαιτείται για την επιτάχυνση της μετάβασης από το εργαστήριο στην αγορά και για τη συμπλήρωση των κενών τεχνογνωσίας από τα οποία υποφέρει η ευρωπαϊκή ETA στα θέματα της τεχνολογίας των πληροφοριών. Ορισμένες στοχοθετημένες δέσμες δραστηριοτήτων αποσκοπούν στην

επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού συνεργιών στο πλαίσιο του προγράμματος. Καλύπτουν την πρωτοβουλία ανοικτών συστημάτων μικροεπεξεργαστών, τους υπολογιστές και τα δίκτυα υψηλών επιδόσεων, τις τεχνολογίες για επιχειρηματικές διεργασίες και την ολοκλήρωση στη μεταποίηση.

Παρ' όλη αυτήν την προσπάθεια και τις αναμφισβήτητες προόδους που έγιναν κατά τη δεκαετία του '80, οι αδυναμίες παραμένουν στον τομέα των βιομηχανιών των πληροφοριών: το ειδικευμένο προσωπικό δεν είναι αρκετό μέσα στην Κοινότητα· το επίπεδο διείσδυσης των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων πληροφοριών στις εξωτερικές αγορές παραμένει χαμηλό, ενώ η ευρωπαϊκή αγορά προσελκύει όλο και περισσότερους ανταγωνιστές· και αυξημένη ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών των πληροφοριών δεν βρίσκει αρκετή ανταπόκριση στην ευρωπαϊκή παραγωγή, πράγμα που προκαλεί μεγαλύτερη εξάρτηση όλων των τεχνολογιών των πληροφοριών. Πάντως η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και η αυξημένη ζήτηση των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, μπορεί να προσφέρουν μια νέα παρόρμηση στις κοινοτικές βιομηχανίες των πληροφοριών.

Σε ανακοίνωση της 19^{ης} Ιουλίου 1994 με τίτλο «Προς την κοινωνία των πληροφοριών στην Ευρώπη: ένα σχέδιο δράσης», η Επιτροπή καθορίζει τέσσερις αλληλοσυμπληρούμενες άξονες δράσης: την αναπροσαρμογή του κανονιστικού πλαισίου· τα δίκτυα, τις υπηρεσίες, τις εφαρμογές και το περιεχόμενο των πληροφοριών - δημιουργία ενός ευρωπαϊκού βήματος (φόρουμ) βασικών υπηρεσιών και ενός γραφείου μελετών για την κοινωνία των πληροφοριών· τις κοινωνικές και πολιτισμικές πλευρές· και την προώθηση της κοινωνίας των πληροφοριών. Αυτό το σχέδιο δράσης εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Εσπεν το Δεκέμβριο του 1994. Δεδομένου ότι οι πληροφορίες συνδέονται με τις τηλεπικοινωνίες, πολλά θέματα που τις αφορούν εξετάζονται στους δύο επόμενους τίτλους.

Οι προηγμένες τεχνολογίες και υπηρεσίες επικοινωνιών αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την εδραίωση της εσωτερικής αγοράς, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη. Οι εν λόγω υπηρεσίες διασφαλίζουν τους απαραίτητους δεσμούς μεταξύ της βιομηχανίας, του τριτογενούς τομέα και της αγοράς αφενός και μεταξύ των περιφερειακών περιοχών και των οικονομικών κέντρων, αφετέρου. Επίσης, αποτελούν προϋπόθεση της κοινωνικής συνοχής και της πολιτιστικής ανάπτυξης.

Η κοινοτική πολιτική στον τομέα των τηλεπικοινωνιών αναπτύχθηκε, στη δεκαετία του '80, στα πλαίσια **πέντε κατευθυντήριων γραμμών**: την ανάπτυξη κοινής στρατηγικής, τη δημιουργία ενιαίας αγοράς, ένα πρόγραμμα ερευνών, ένα πρόγραμμα σχετικά με τις τηλεπικοινωνίες στις μειονεκτικές περιοχές και τον συντονισμό της εμπορικής πολιτικής.

Η **κοινή στρατηγική** για την ανάπτυξη των δικτύων και των υπηρεσιών αποβλέπει στην απελευθέρωση των υπηρεσιών των τηλεπικοινωνιών και τον καθορισμό των συνθηκών ελεύθερης παροχής υπηρεσιών του δικτύου τηλεπικοινωνιών. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται σ' αυτό το πλαίσιο αποβλέπουν στη συντονισμένη εισαγωγή στην Κοινότητα: των πανευρωπαϊκών, ψηφιακών κυψελωτών δημοσίων επίγειων κινητών επικοινωνιών, δηλαδή της κινητής τηλεφωνίας: ενός ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών (ISDN): των ευρωπαϊκών ασυρμάτων ψηφιακών τηλεπικοινωνιών (DECT): ενός πανευρωπαϊκού συστήματος επίγειας δημόσιας ραδιοτηλεειδοποίησης (RMU): ενός ενιαίου αριθμού κλήσης έκτακτης ανάγκης για όλη την Ευρώπη: ενός ενιαίου κώδικά πρόσβασης (00) στο διεθνές τηλεφωνικό δίκτυο: και ενός ευρωπαϊκού τηλεφωνικού δικτύου ζώνης για τις τηλεφωνικές επικοινωνίες που επιδέχονται πανευρωπαϊκές εφαρμογές.

Οι ψηφιακές τεχνολογίες, τις οποίες ενθαρρύνει η κοινή στρατηγική, επιτρέπουν τη συγχώνευση του ήχου, του κειμένου και της εικόνας σε ένα ενιαίο σύστημα επικοινωνίας. Επιτρέπουν έτσι στην Ευρώπη να περάσει στην εποχή της πληροφορικής, η οποία θα αλλάξει ριζικά τους τρόπους

κατανάλωσης, παραγωγής και οργάνωσης της εργασίας. Το πρώτο πραγματικά πανευρωπαϊκό δίκτυο στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών, το ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών, χρησιμοποιεί την υπάρχουσα υποδομή του τηλεφωνικού δικτύου, αλλά κατά ψηφιακό τρόπο. Το ευρωπαϊκό ψηφιακό δίκτυο προσφέρει ήδη ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, που αφορά ιδίως τις επιχειρήσεις: οπτικοφωνία, οπτικοδιάσκεψη, ανταλλαγή πληροφοριών δεδομένων, κειμένων και εικόνων, τραπεζικές συναλλαγές από απόσταση. Αυτές οι υπηρεσίες συνεισφέρουν συγχρόνως στην καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Το Συμβούλιο έχει εγκρίνει την ανάπτυξη του ψηφιακού δελτίου ενσωματωμένων υπηρεσιών (ISDN) ως διευρωπαϊκού δικτύου, πράγμα που αποτελεί σημαντικό βήμα για την υλοποίηση της κοινωνίας των πληροφοριών.

Τα **διευρωπαϊκά δίκτυα τηλεπικοινωνιών** είναι, στην πραγματικότητα, εθνικά ψηφιακά δίκτυα συνδεδεμένα μεταξύ τους, με συναφή διαχείριση και χρησιμοποιούντα διάφορους αγωγούς (καλώδια, επίγεια ραδιομετάδοση και δορυφόρους). Χάρη σ' αυτά τα δίκτυα, ένα πλήθος κειμένων, εικόνων και ηχητικών μηνυμάτων, που θα αποθηκεύονται και θα συνδυάζονται μέσα σε τράπεζες δεδομένων, θα μπορούν να μεταδίδονται για να εξασφαλίζουν διάφορες λειτουργίες στις πιο διαφορετικές εφαρμογές (παραγωγή, εκπαίδευση, παροχή ιατρικών υπηρεσιών, αναψυχή, τουρισμός κ.λ.π.) Αυτά τα δίκτυα θα διαποτίσουν επομένως το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων και θα αλλάξουν τον τρόπο ζωής και εργασίας του ευρωπαϊκού πολίτη.

Στο πλαίσιο των **διευρωπαϊκών δικτύων**, η Επιτροπή έχει αναλάβει προπαρασκευαστικές δράσεις στο πεδίο των διευρωπαϊκών ενοποιημένων ευρυζωνικών επικοινωνιών (TEN -IBC), οι οποίες θα επιτρέψουν τη διαλειτουργικότητα των υπηρεσιών με σημαντικές δυνατότητες μετάδοσης. Η Επιτροπή προτείνει την εφαρμογή κατά προτεραιότητα μιας πολυετούς δράσης υποστήριξης της θέσπισης δικτύων τηλεματικής μεταξύ διοικήσεων (IDA). Από την πλευρά του το Συμβούλιο, σε ψήφισμα του Ιουνίου 1994, υπογραμμίζει τη σημασία του συντονισμού και της καθιέρωσης λειτουργικών συστημάτων πληροφοριών μεταξύ διοικήσεων.

Τα διευρωπαϊκά δίκτυα πληροφοριών προετοιμάζονται από την **κοινοτική έρευνα** στον τομέα των προηγμένων τεχνολογιών και υπηρεσιών επικοινωνιών. Το ειδικό πρόγραμμα ΕΤΑ (1994-1998) επιδιώκει να εδραιώσει το ευρωπαϊκό τεχνολογικό προβάδισμα στις ψηφιακές ευρυζωνικές επικοινωνίες, να επιτρέψει την αποτελεσματική διαχείριση δικτύων και να θέσει σε λειτουργία υπηρεσίες στο ποικίλο και ανταγωνιστικό περιβάλλον των επικοινωνιών. Οι βασικές δραστηριότητες του προγράμματος καλύπτουν έξι πεδία που ενδιαφέρουν άμεσα ή έμμεσα τις τηλεπικοινωνίες: τις διαλογικές ψηφιακές υπηρεσίες πολλαπλών μέσων, μεταξύ των οποίων και τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές για την τηλεόραση υψηλής ευκρίνειας τις φωτονικές τεχνολογίες, περιλαμβανομένης της δημιουργίας των τεχνολογικών βάσεων για την ανάπτυξη πλήρως οπτικών δικτύων στην Ευρώπη έως το 2000 τα ενοποιημένα δίκτυα υψηλής ταχύτητας για την ανάπτυξη ευρυζωνικών υπηρεσιών για τα βιντεοτηλέφωνα, την τηλεργασία και τα πολλαπλά μέσα επικοινωνιών τα προσωπικά και κινητά δίκτυα επικοινωνιών τη νοημοσύνη στα δίκτυα και την τεχνολογία υπηρεσιών για τη διαχείριση των δικτύων επικοινωνιών την ποιότητα, την ασφάλεια και την αξιοπιστία των υπηρεσιών και των συστημάτων τηλεπικοινωνιών.

Για τη δημιουργία μιας **ευρωπαϊκής αγοράς υπηρεσιών και εξοπλισμών των τηλεπικοινωνιών** το Συμβούλιο έχει εκδώσει μια απόφαση και ένα ψήφισμα ως προς την τυποποίηση στον τομέα των τεχνολογιών των πληροφοριών. Αυτή η τυποποίηση αποβλέπει στο να αποτρέψει τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και να εξασφαλίσει την ανταλλαγή των πληροφοριών, τη σύγκλιση των βιομηχανικών στρατηγικών και τελικά τη δημιουργία και αξιοποίηση μιας ευρείας ευρωπαϊκής αγοράς των πληροφοριών και των τηλεπικοινωνιών (ΤΠΤ). Η Επιτροπή συλλέγει τις ανάγκες τυποποίησης από του χρήστες και καθορίζει τις προτεραιότητες ενός προγράμματος εργασίας το οποίο ανατίθεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN) και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτρικής Τυποποίησης (CENELEC) σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη των Ταχυδρομείων και Τηλεπικοινωνιών (CEPT). Η δημιουργία, το 1988, του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Τυποποίησης στον

τομέα των Τηλεπικοινωνιών (ETSI) έδωσε νέα ώθηση σ' αυτές τις εργασίες οι οποίες έχουν τώρα μια εκρηκτική αύξηση. Η μεγαλύτερη προσπάθεια αφορά τη συμμετοχή των ιδιωτικών οργανισμών που εκπροσωπούν τη βιομηχανία και τους καταναλωτές στη διαδικασία τυποποίησης και στην πρακτική εφαρμογή των εναρμονισμένων τύπων στα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων συμβάσεων.

Μια οδηγία του 1991, σχετικά με την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών για του τηλεπικοινωνιακούς τερματικούς εξοπλισμούς εγκαθιδρύει εναρμονισμένες διαδικασίες πιστοποίησης, δοκιμής, μαρκαρίσματος, εγγύησης της ποιότητας και ελέγχου των προϊόντων. Στοχεύει επίσης να εξασφαλίσει το δικαίωμα σύνδεσης των τερματικών εξοπλισμών, που διατίθενται νόμιμα στην αγορά, στα δημόσια δίκτυα τηλεπικοινωνιών χωρίς άλλες διατυπώσεις. Ένα ακόμη βήμα έγινε χάρη στην έγκριση της οδηγίας για τον εξοπλισμό επίγειων σταθμών δορυφορικών επικοινωνιών, η οποία επιβάλλει την ενιαία αγορά γι' αυτόν τον εξοπλισμό, θέτει σε εφαρμογή εναρμονισμένες διαδικασίες για την εξασφάλιση της συμμόρφωσής του προς τις βασικές προδιαγραφές και εγγυάται το δικαίωμα χρήσης των εξοπλισμών που εισάγονται νόμιμα στην αγορά. Μια οδηγία της Επιτροπής απελευθερώνει την αγορά των εξοπλισμών και υπηρεσιών των δορυφορικών τηλεπικοινωνιών.

Όλα αυτά απαιτούσαν το προοδευτικό **άνοιγμα των αγορών τηλεπικοινωνιών** οι οποίες παραδοσιακά ήταν μονοπώλια του δημοσίου. Μ' αυτή την προοπτική η Επιτροπή εξέδωσε το 1990 μίαν οδηγία βασισμένη στο άρθρο 90 της Συνθήκης ΕΟΚ, η οποία ζητάει από τα κράτη μέλη την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος εξασφαλίζοντας τον ελεύθερο ανταγωνισμό στην κοινοτική αγορά των τερματικών εξοπλισμών των τηλεπικοινωνιών (συσκευές τηλεφώνων, τέλεξ κ.λ.π.). Αυτό το καθεστώς πρέπει να εξασφαλίζει στον χρήστη τη δυνατότητα να συνδέει την τερματική συσκευή την οποία θα μπορεί να προμηθεύεται ελεύθερα χωρίς να είναι αναγκασμένος να απευθύνεται στην εθνική διοίκηση των τηλεπικοινωνιών. Δεδομένου του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, οι φορείς μπορούν, ακολουθώντας ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, να δημιουργήσουν τους απαραίτητους μηχανισμούς συνεργασίας, έτσι ώστε να εξασφαλίσουν την

πλήρη διασύνδεση στο επίπεδο της Κοινότητας μεταξύ των δημοσίων δικτύων και, εν ανάγκη, μεταξύ των υπηρεσιών για να διαθέτουν οι καταναλωτές το ευρύτερο δυνατό φάσμα υπηρεσιών των τηλεπικοινωνιών στο χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Από την πλευρά του, το Συμβούλιο θέσπισε, επίσης τον Ιούνιο του 1990, την οδηγία πλαίσιο σχετικά με την παροχή **ανοικτού δικτύου τηλεπικοινωνιών (ONP)**. Δια της χρησιμοποίησης των δημοσίων δικτύων τηλεπικοινωνιών ή και των δημοσίων υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών των κρατών μελών, αυτή η οδηγία αποβλέπει στο να διευκολύνει την παροχή υπηρεσιών από εταιρείες ή πρόσωπα εγκατεστημένα σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο της εταιρείας ή του προσώπου για το οποίο προορίζεται η υπηρεσία. Οι αρχές ανοικτού δικτύου (open network principles) καθιερώνονται με δύο συστάσεις του Συμβουλίου που καθορίζουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής του ανοικτού δικτύου στις υπηρεσίες **μεταγωγής δεδομένων κατά πακέτα** και στις υπηρεσίες που χρησιμοποιούν το **ψηφιακό δίκτυο ενοποιημένων υπηρεσιών (ISDN)**. Η παροχή ανοικτού δικτύου για τις μισθωμένες γραμμές ορίζεται με οδηγία, η οποία εναρμονίζει τους όρους χρήσης, προμήθειας και τιμολόγησης αυτών των γραμμών.

Οι αρχές της παροχής ανοικτού δικτύου (ONP) θα εφαρμοστούν σύντομα στην **φωνητική τηλεφωνία**, την κύρια υπηρεσία, τόσο λόγω των διαστάσεων της όσο και της οικονομικής της σημασίας, την οποίαν προσφέρουν οι οργανισμοί τηλεπικοινωνιών των κρατών μελών. Με ψήφισμα της 16^{ης} Ιουνίου 1993 το Συμβούλιο έχει πράγματι εγκρίνει την πλήρη απελευθέρωση των δημοσίων υπηρεσιών φωνητικής τηλεφωνίας και επομένως την κατάργηση των εθνικών μονοπωλίων μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 1988. Σε ορισμένα κράτη μέλη που διαθέτουν λιγότερο ανεπτυγμένα δίκτυα (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία) μπορεί να δοθεί πενταετής παράταση, μέχρι το 2003, για να προβούν στις απαραίτητες διαρθρωτικές ρυθμίσεις. Το συμβούλιο υπογραμμίζει τη σημασία για τον καταναλωτή και για το σύνολο της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, ενός συστήματος που θα παρέχει σε όλους τους χρήστες, σε λογικές τιμές, ένα υψηλό επίπεδο ποιότητας και πρόσβασης στην τεχνολογική πρόοδο, καθώς και την ανεξαρτησία των οργανισμών

τηλεπικοινωνιών για τον καθορισμό της εμπορικής τους πολιτικής. Σε άλλο ψήφισμα, το Συμβούλιο ορίζει τις αρχές της παροχής της καθολικής υπηρεσίας στον τομέα των τηλεπικοινωνιών - καθώς και τους προσανατολισμούς για την χρηματοδότηση της καθολικής υπηρεσίας. Πράγματι, η απελευθέρωση του τομέα των τηλεπικοινωνιών θα οδηγήσει σταδιακά στη διαμόρφωση των τιμολογίων με βάση το κόστος και επομένως στην επανεξέταση των ισχυουσών μεθόδων χρηματοδότησης της καθολικής υπηρεσίας.

4.40 Τεχνολογίες των πληροφοριών και των τηλεπικοινωνιών

Ο πλούτος των εθνών εξαρτάται όλο και περισσότερο από την εκμετάλλευση των πληροφοριών και των γνώσεων χάρη στις τεράστιες προόδους των τεχνολογιών των πληροφοριών και των τηλεπικοινωνιών (ΤΠΤ). Εκμεταλλεζόμενες τις δυνατότητες των ψηφιακών πληροφοριών σε όλες τις μορφές τους (κειμένου, εικόνας και ήχου), αυτές οι τεχνολογίες μεταβάλλουν ριζικά πολλές όψεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, όπως τις μεθόδους και σχέσεις εργασίας, την οργάνωση των επιχειρήσεων, το αντικείμενο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και την κοινωνική επικοινωνία. Δεδομένου ότι διαποτίζουν όλους τους βιομηχανικούς κλάδους, οι ΤΠΤ είναι το κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Εκ του γεγονότος ότι είναι μεταξύ των τομέων που γνωρίζουν την πιο ταχεία αύξηση και απαιτούν μια πολύ εξειδικευμένη εργασία, αυτές οι τεχνολογίες παρουσιάζουν, εξάλλου, μεγάλες δυνατότητες για την δημιουργία απασχόλησης.

Υπάρχει στενός σύνδεσμος μεταξύ των προοπτικών ανάπτυξης των τεχνολογιών, των προϊόντων (τηλεφώνων, υπολογιστών, διαλογικών δίσκων και των συνδυασμών τους), των προγραμμάτων (λογισμικού πληροφορικής, τραπεζών δεδομένων, οπτικοακουστικών προγραμμάτων, κ.λ.π.) και των σχετικών υπηρεσιών και δικτύων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει ισχυρές ανταγωνιστικές θέσεις σε πολλά από αυτά τα πεδία και έχει τη δυνατότητα να διατηρήσει ή να κατακτήσει σημαντικά τμήματα της αγοράς. Όμως, χρειάζεται να

απαλλαγεί από τα διοικητικά εμπόδια, τα οποία παρενοχλούν τη βέλτιστη εκμετάλλευση των ΤΠΤ, να δημιουργήσει ένα κατάλληλο κανονιστικό και πολιτικό περιβάλλον και να ενθαρρύνει τη λειτουργία διευρωπαϊκών υπηρεσιών.

Το Δεκέμβριο του 1991, το Συμβούλιο θέσπισε ένα πρόγραμμα εργασίας για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς των υπηρεσιών των πληροφοριών (IMPACT II) Αυτό το πρόγραμμα αποβλέπει στο να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊών προμηθευτών υπηρεσιών πληροφοριών, να προωθήσει τη χρήση προηγμένων υπηρεσιών πληροφοριών μέσα στην Κοινότητα και να αυξήσει την εσωτερική και εσωτερική συνοχή της Κοινότητας σ' αυτό το πεδίο. Τα μέτρα που ενδείκνυνται για την επίτευξη αυτών των στόχων περιλαμβάνουν: λειτουργία ενός Ευρωπαϊκού παρατηρητηρίου της αγοράς των πληροφοριών, δηλαδή, ενός δικτύου εθνικών εταίρων· τη βελτίωση των συνεργασιών μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα· ειδικές ενέργειες υπέρ των βιβλιοθηκών· μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης των χρηστών στις υπηρεσίες των πληροφοριών· και την προώθηση των ευρωπαϊκών υπηρεσιών των πληροφοριών.

Το ειδικό πρόγραμμα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης στον τομέα των **τηλεματικών εφαρμογών** κοινού ενδιαφέροντος (1994-1998) καλύπτει τέσσερις τομείς έρευνας: την τηλεματική για τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, ιδίως τα συστήματα επεξεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των δημοσίων διοικήσεων και την τηλεματική των οδικών μεταφορών την τηλεματική για τη γνώση, δηλαδή για την έρευνα, την εκπαίδευση και κατάρτιση και τις βιβλιοθήκες την τηλεματική για την απασχόληση και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής με ιδιαίτερη προσοχή για τις αστικές και αγροτικές περιοχές την υγειονομική περίθαλψη, τους ανάπηρους και ηλικιωμένους και το περιβάλλον και, τέλος, τις οριζόντιες δραστηριότητες ΕΤΑ, όπως είναι η τηλεματική τεχνολογία, η τεχνολογία του γλωσσικού τομέα και η τεχνολογία των πληροφοριών.

Ένα πρόγραμμα για την ανάπτυξη συστημάτων ηλεκτρονικής μεταβίβασης δεδομένων για εμπορική χρήση (TEDIS) ενθαρρύνει την ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων (EDI), υποστηρίζοντας και συντονίζοντας τις δραστηριότητες ομάδων χρηστών σε διάφορους τομείς της βιομηχανίας,

καθώς και τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται σε εθνικό επίπεδο για την προώθηση αυτής της ανταλλαγής. Η ανταλλαγή εστιάζεται στις τηλεπικοινωνίες, τα νομικά θέματα, τα ζητήματα ασφαλείας, την πληροφόρηση του κοινού καθώς και τα υπάρχοντα ή νέα πολυκλαδικά σχέδια. Τον Οκτώβριο του 1994, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για τις νομικές πτυχές της EDI συνοδευόμενη με σύσταση για μια πρότυπη ευρωπαϊκή συμφωνία. Σε σύσταση της 7^{ης} Απριλίου 1995, το Συμβούλιο προβλέπει την υιοθέτηση κοινών κριτηρίων για την αξιολόγηση της ασφάλειας των τεχνολογιών των πληροφοριών και τη διαπραγματεύση από τα κράτη μέλη της αμοιβαίας αναγνώρισης σε διμερές, ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο, των πιστοποιητικών αξιολόγησης και ασφάλειας.

4.41 **Απολογισμός και προοπτικές**

Εκτός από τους τομείς που εξετάσαμε παραπάνω, η Ευρωπαϊκή Ένωση ασχολείται περιπτώσιακά με ορισμένους τομείς όπως της αυτοκινητοβιομηχανίας και της χημικής βιομηχανίας, ιδίως ως προς τα προβλήματα τους με το εξωτερικό. Γενικά, η σε δεν επεμβαίνει στον βιομηχανικό τομέα παρά μόνον για να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό κλίμα είτε για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων σε όλη την εσωτερική αγορά (επιχειρησιακή πολιτική), είτε για την προετοιμασία ορισμένων βιομηχανικών τομέων στο να αντιμετωπίσουν καλύτερα τα προβλήματα τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο (τομεακή πολιτική).

Παρόλο που οι διαφορές μεταξύ των βιομηχανικών διαρθρώσεων των κρατών μελών παραμένουν, υπάρχει μια παράλληλη εξέλιξη των διάφορων δεδομένων του δευτερογενούς τομέα. Έτσι, από το 1974, το υψηλό κόστος της ενέργειας και των πρώτων υλών, η απορύθμιση του διεθνούς νομισματικού συστήματος, η αλλαγή των κανόνων του διεθνούς εμπορίου και η εμφάνιση νέων εμπορικών ανταγωνιστών επηρέασαν όλα τα κράτη μέλη σχεδόν ταυτόχρονα και σχεδόν στον ίδιο βαθμό. Όλα τα κράτη μέλη γνώρισαν μίαν οπισθοδρόμηση των επενδύσεων και μίαν επιβράδυνση της ανάπτυξης. Όλα αντιμετώπισαν μια μεγάλη αύξηση της ανεργίας. Πράγματι, επρόκειτο για μια γενική

διαρθρωτική μεταβολή, η οποία απαιτούσε δραστήρια μέτρα παρμένα συγχρόνως απ' όλα τα κράτη μέλη. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι χάρη στην τελωνειακή ένωση, το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής των κοινοτικών βιομηχανιών ανταλλάσσεται στο εσωτερικό της Κοινότητας. Η αγορά που ταιριάζει στην παραγωγή πολλών βιομηχανικών κλάδων είναι η κοινή αγορά. Γι' αυτό χρειάζεται κοινή αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο βιομηχανικός τομέας στην Ευρώπη. Αυτό φαίνεται ότι το κατάλαβαν οι πολιτικοί άνδρες στην Ευρώπη περί τα μέσα της δεκαετίας του '80 και αποφάσισαν να ολοκληρώσουν την εσωτερική αγορά για να δώσουν μια νέα βάση στην ευρωπαϊκή βιομηχανία.

Στην δεκαετία του '90, η πραγματοποίηση της ενιαίας αγοράς έδωσε νέο έναυσμα για την αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Η εξάλειψη των φυσικών, τεχνικών και φορολογικών εμποδίων των ενδοκοινοτικών συναλλαγών προκάλεσε αύξηση των εμπορικών σχέσεων και επομένως και του ανταγωνισμού μέσα στην Κοινότητα. Το ίδιο προϊόν μπορεί πλέον να διατηρεί σε όλη την εσωτερική αγορά, χάρη στην κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα και των τεχνικών εμποδίων του εμπορίου. Οι κατασκευές δεν χρειάζεται πλέον να προσαρμόζουν την παραγωγή τους σε δώδεκα διαφορετικές αγορές. Αυτή η κατάσταση εντείνει πολύ τον ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά. Ο εντονότερος ανταγωνισμός θα προκαλέσει μίαν εξίσωση των τιμών των εγχώριων παραγωγών προς τις τιμές των ξένων παραγωγών, οι οποίοι θα διεισδύσουν στις προηγούμενες προστατευμένες αγορές. Βραχυπρόθεσμα αυτό θα συμπιέσει τα περιθώρια κέρδους των πρώην προστατευμένων ή μονοπωλιακών επιχειρήσεων. Ορισμένες απ' αυτές μπορεί μάλιστα να αναγκαστούν να εγκαταλείψουν την αγορά.

Η εξάλειψη όμως των λιγότερο ανταγωνιστικών επιχειρήσεων θα επιτρέψει μίαν ανάπτυξη των επιχειρήσεων που θα απομείνουν στην αγορά. Έτσι αυτές θα μπορέσουν: να εκμεταλλευτούν καλύτερα και αποδοτικότερα τις δυναμικότητες παραγωγής τους και σε ορισμένες περιπτώσεις να τις αυξήσουν (χάρη στις «οικονομίες κλίμακας»); να αυξήσουν τις εσωτερικές τους επιδόσεις αναδιαρθρώνοντας και συγκεντρώνοντας τις δραστηριότητές τους έτσι ώστε να κατανείμουν καλύτερα τους ανθρώπινους, τους τεχνικούς και τους χρηματοοικονομικούς των πόρους να βελτιώσουν την

οργάνωσή τους, την ποιότητα και την ποικιλία των προϊόντων τους και κυρίως να καινοτομήσουν τόσο ως προς τη διαδικασία παραγωγής όσο και ως προς τα προσφερόμενα προϊόντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ , ΓΕΓΟΝΟΤΑ- ΚΛΕΙΔΙΑ.

Την 1^η Ιανουαρίου 1999 θα λειτουργήσει η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), και το ευρώ θα καθιερωθεί ως το επίσημο ενιαίο νόμισμα των χωρών που θα πληρούν τα κριτήρια σύγκλισης. Το αργότερο έως την 1^η Ιουλίου 2002, τα εθνικά χαρτονομίσματα και κέρματα των συμμετεχόντων κρατών μελών, θα έχουν πάψει να υφίστανται. Το ευρώ θα εξαλείψει τους συναλλαγματικούς κινδύνους, θα διευκολύνει τη βελτίωση της απόδοσης και θα μειώσει το κόστος λειτουργίας, με στόχο μία ισχυρότερη ανταγωνιστική θέση για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

5.1 Οικονομική και Νομισματική Ένωση

Αν και ο στόχος της νομισματικής είναι πολύ παλαιότερος στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ιστορίας, επαναβεβαιώθηκε και δημοκρατικά με την υπογραφή της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Μάαστριχτ την 7^η Φεβρουαρίου 1992. Η Συνθήκη καθόρισε τα κριτήρια σύγκλισης τα οποία θα κρίνουν ποια κράτη μέλη θα συμμετάσχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση τον Ιανουάριο του 1999 ενισχύοντας τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα της.

Έκτοτε, οι Ευρωπαϊκές Σύνοδοι Κορυφής αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, έχουν συνεισφέρει στην λεπτομερέστατη ρύθμιση και τον προσδιορισμό τόσο των διαδικασιών για την ΟΝΕ όσο και του πλαισίου εισαγωγής του ευρώ. Οι προσπάθειες αυτές καταδεικνύουν την ισχυρή πολιτική δέσμευση όλων των κρατών μελών να υλοποιήσουν τη Συνθήκη εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος.

5.2 Καθορισμός του σεναρίου αναφοράς

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά τη συνεδρίαση του το Δεκέμβριο του 1995 στη Μαδρίτη, υιοθέτησε το σενάριο για την εισαγωγή του ευρώ. Το Συμβούλιο επέλεξε την ονομασία «ευρώ» και οριοθέτησε τις τρεις βασικές χρονικές περιόδους –Α, Β και Γ – για την καθιέρωση του (βλ. πίνακα).

Η φάση Α, άρχισε στις αρχές του 1998, με την ανακοίνωση των κρατών μελών που θα συμμετάσχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση από την 1^η Ιανουαρίου 1999. Τα κράτη αυτά θα επιλεγούν αναλόγως της δυνατότητας τους να πληρούν τα κριτήρια σύγκλισης που καθόρισε η Συνθήκη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο θα υποβάλουν προτάσεις στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, βάσει των πραγματικών οικονομικών στοιχείων του 1997. Η φάση Α θα σηματοδοτήσει επίσης την έναρξη των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, η οποία θα ενορχηστρώσει και θα παρακολουθεί τη μετάβαση στο ευρώ.

Η φάση Β, θα σηματοδοτήσει την εισαγωγή του ευρώ την 1^η Ιανουαρίου 1999, ως του επίσημου νομίσματος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Οι ισοτιμίες των νομισμάτων των κρατών που θα συμμετάσχουν, θα καθοριστούν ανεκκλήτως και τα εθνικά τους νομίσματα θα ορίζονται ως εκφράσεις του ευρώ. Οι χρηματαγορές, οι κεφαλαιοαγορές και οι αγορές συναλλάγματος θα εκφράζονται σε ευρώ, ενώ οι συναλλαγές με νομίσματα των συμμετεχόντων κρατών θα σταματήσουν. Όμως, οι διάφοροι οικονομικοί φορείς θα μπορούν να χρησιμοποιούν είτε το ευρώ, είτε το εθνικό τους νόμισμα, σύμφωνα με την αρχή του «μη – εξαναγκασμού, μη – απαγόρευσης» που θα ισχύει κατά την φάση αυτή.

Η τρίτη και τελική φάση Γ, θα αρχίσει το αργότερο μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 2002, και θα συμπέσει με την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ. Η φάση Γ θα διαρκέσει το πολύ έξι μήνες και μέχρι τη λήξη της όλοι οι συμμετέχοντες θα έχουν ολοκληρώσει τη μετάβαση και το ευρώ θα έχει αντικαταστήσει πλήρως τα εθνικά τους νομίσματα.

5.3 ΤΟ ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

ΦΑΣΗ Α ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΑ ΚΡΑΤΩΝ

Μάιος 1998 . Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πολιτικών Ηγετών ορίζει την πρώτη ομάδα κρατών μελών που θα συμμετάσχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση από την 1^η Ιανουαρίου 1999
. Δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας
. Οι χρηματοοικονομικοί και τραπεζικοί τομείς της οικονομίας ολοκληρώνουν τις προετοιμασίες για την μετάβαση στο ευρώ.

ΦΑΣΗ Β

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΟΝΕ)

1^η Ιανουαρίου 1999 .Καθορίζονται οριστικές ισοτιμίες μετατροπής
έως 31 Δεκεμβρίου .Το ευρώ καθιερώνεται ως το νόμισμα της ΟΝΕ,
2001,το αργότερο την 1^η Ιανουαρίου 1999

- .Τα εθνικά νομίσματα εξακολουθούν να υφίστανται, ως εκφράσεις του ευρώ
- .Οι χρηματαγορές, οι κεφαλαιαγορές, οι αγορές συναλλάγματος και οι διατραπεζικές αγορές εκφράζονται σε ευρώ
- .Οι οικονομικοί παράγοντες μπορούν να επιλέξουν μεταξύ συναλλαγών σε ευρώ, ή συναλλαγών στο εθνικό τους νόμισμα
- .Πολλές πολυεθνικές εταιρείες αρχίζουν να χρησιμοποιούν το ευρώ και ενθαρρύνουν του πελάτες τους να συναλλάσσονται επίσης σε ευρώ
- .Αυξανόμενη χρήση του ευρώ, ως λογιστικού χρήματος
- .Οι περισσότεροι καταναλωτές εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τα εθνικά τους νομίσματα

ΦΑΣΗ Γ

ΕΝΙΑΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

1^η Ιανουαρίου 2002 .Εισαγωγή χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ,
το αργότερο το αργότερο έως την 1^η Ιανουαρίου 2002
έως 1^η Ιουλίου 2002 .Η απόσυρση των εθνικών νομισμάτων
το αργότερο ολοκληρώνεται το αργότερο έως την 1^η Ιουλίου
2002

- .Όλοι οι συμμετέχοντες ολοκληρώνουν τη μετάβαση στο ευρώ
- .Όλα τα περιουσιακά στοιχεία μετατρέπονται σε ευρώ.

5.4 Η ισοτιμία μετατροπής σε ευρώ

Την 1^η Ιανουαρίου 1999, θα οριστικοποιηθούν αμετακλήτως οι ισοτιμίες των συμμετεχόντων νομισμάτων. Αυτή θα είναι η ισοτιμία μετατροπής:

*Η ισοτιμία μετατροπής θα ορίζεται σε αριθμούς με έξι σημαντικά ψηφία και θα ορίζεται πάντα σε σχέση με ένα ευρώ και προς μία μόνο κατεύθυνση. Για παράδειγμα, μια πιθανή ισοτιμία μετατροπής θα είχε

την εξής μορφή: 1 ευρώ = 40,4875 Φρ.Λουξεμβούργου, ή 1 ευρώ = 0,760614 Ιρλανδικό Punt (οι ισοτιμίες αυτές χρησιμοποιούνται μόνο για λόγους επεξήγησης).

*το ευρώ θα υποδιαιρείται σε εκατό σέντ.

*Η ισοτιμία μεταξύ ευρώ και ECU θα είναι ένα προς ένα.

Χαρτονομίσματα και κέρματα

Θα υπάρχουν επτά χαρτονομίσματα και οκτώ κέρματα ευρώ. Τα χαρτονομίσματα θα αξίζουν 5, 10, 20, 50, 100, 200 και 500 ευρώ και τα κέρματα 0.01, 0.02, 0.05, 0.10, 0.20, 0.50, 1 και 2 ευρώ. Η μία πλευρά των κερμάτων θα μένει κενή για την προσθήκη κάποιου εθνικού συμβόλου, ενώ η χρήση των κερμάτων και των χαρτονομισμάτων θα είναι ελεύθερη, παντού στην ΟΝΕ.

5.5 Το νομικό πλαίσιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε το νομικό πλαίσιο για την εισαγωγή του ευρώ, το Δεκέμβριο του 1996 στο Δουβλίνο. Οι Κανονισμοί που θέσπισε το Συμβούλιο θα ενσωματωθούν στις εθνικές νομοθεσίες. Οι ρυθμίσεις που ισχύουν για όλα τα κράτη μέλη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης περιλαμβάνουν τα εξής:

- Ρυθμίσεις συμβάσεων.

Η αρχή της συνέχειας των συμβάσεων σημαίνει ότι όλες οι συμβάσεις (εθνικές και διεθνείς) θα παραμείνουν ανεπηρέαστες από τη μετατροπή των εθνικών νομισμάτων σε ευρώ. Οι συμβαλλόμενοι δεν θα δικαιούνται να καταγγείλουν ή να τροποποιήσουν οιαδήποτε σύμβαση λόγω της μετάβασης στο ευρώ. Κατά την περίοδο της μετάβασης, η χρήση του ευρώ θα αποτελεί το νομικό ισοδύναμο του εθνικού νομίσματος και η χρήση του ευρώ θα μπορεί να εναλλάσσεται ελεύθερα με αυτήν του εθνικού νομίσματος.

- Ρυθμίσεις μετατροπής

Μετά την 1^η Ιανουαρίου 2002, όλες οι συμβάσεις θα εκτελούνται σε ευρώ, και κάθε έκφραση μονάδων εθνικού νομίσματος θα μετατρέπεται σε ευρώ σύμφωνα με την επίσημη ισοτιμία. Όπως αναφέραμε και πιο πάνω, η αναλογία μετατροπής του ECU σε ευρώ θα είναι ένα προς ένα.

5.6 Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Ο στόχος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης είναι να εξασφαλίσει υγιή δημόσια οικονομικά στα κράτη μέλη, μέσω

δημοσιονομικής πειθαρχίας μετά την έναρξη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Αποβλέπει να στηρίζει την ανάπτυξη και την απασχόληση απαιτώντας από τα κράτη μέλη να υποβάλουν προγράμματα σταθερότητας στα οποία προσδιορίζονται οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι τους. Προβλέπονται ειδικές διαδικασίες και κυρώσεις για τις χώρες που δεν συμμορφώνονται.

5.7 Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ERM 2)

Το ERM 2 είναι ο μηχανισμός που θα συνδέσει τα νομίσματα των μη συμμετεχόντων κρατών μελών στο ευρώ μέσω μίας αμοιβαίας καθορισμένης κεντρικής ισοτιμίας με περιθώρια διακυμάνσεων. Οι χώρες που επιδιώκουν να ενταχθούν στην ΟΝΕ θα τύχουν της υποστήριξης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας έναντι τυχόν κερδοσκοπικών κινήσεων στις αγορές συναλλάγματος. Η συμμετοχή θα είναι προαιρετική.

5.8 ΠΟΙΟΙ ΘΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΟΥΝ ;

Τα κριτήρια σύγκλισης, σύμφωνα με τα οποία θα κριθεί η συμμετοχή στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, απαιτούν από όλα τα κράτη μέλη που θα συμμετάσχουν, τα εξής:

- ο πληθωρισμός, κατά το προηγούμενο έτος, δεν θα πρέπει να είναι υψηλότερος από 1.5% σε σχέση με τον πληθωρισμό των τριών χωρών με την καλύτερη επίδοση.
- Τα ελλείμματα των προϋπολογισμών των κρατών μελών (συμπεριλαμβανομένης της κεντρικής, της περιφερειακής και της τοπικής διοίκησης) δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 3% του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ), εκτός αν είναι έκτακτα.
- Το δημόσιο χρέος δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ ή θα πρέπει να προσεγγίζει το στόχο με ικανοποιητικό ρυθμό.
- Τα νομίσματα θα πρέπει να έχουν παραμείνει εντός των κανονικών περιθωρίων διακύμανσης που προβλέπονται από το Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, χωρίς σοβαρές πιέσεις ή μονομερείς υποτιμήσεις, για τουλάχιστον δύο χρόνια πριν τη συμμετοχή.

Επιπλέον, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες, θα πρέπει να αποκτήσουν πλήρη ανεξαρτησία.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χρησιμοποίησε τα πραγματικά οικονομικά στοιχεία του 1997 για να καθορίσει τα κράτη μέλη που θα συμμετάσχουν. Η ανακοίνωση τους έγινε τον Μάιο του 1998. Τυχόν αδυναμία πλήρωσης των κριτηρίων σύγκλισης κατά την περίοδο αυτή, δεν θα απαγορεύει σε κάποιο κράτος μέλος να ενταχθεί στην ΟΝΕ αργότερα. Η Συνθήκη επιτρέπει και έναν ορισμένο βαθμό ευελιξίας κατά την ερμηνεία συγκεκριμένων κριτηρίων, αφού η ικανότητα των χωρών να μοιραστούν το ίδιο νόμισμα θεωρείται πιο σημαντική από την ικανότητα τους να πληρούν τους όρους σε μια ορισμένη ημερομηνία. Αυτό το είχαν αντιληφθεί πλήρως οι υπογράψαντες τη Συνθήκη, αφού γνώριζαν ότι για παράδειγμα το Βέλγιο και η Ιταλία, θα χρειάζονταν χρόνια για να μειώσουν το δημόσιο χρέος τους στο 60% του ΑΕΠ. Οι χώρες που δεν θα συμμετάσχουν λόγω της μη ικανοποίησης των κριτηρίων που έχουν τεθεί είναι μόνο η Ελλάδα. Το Ενωμένο Βασίλειο και η Δανία έχουν διαπραγματευτεί το δικαίωμα να επιλέξουν να μην συμμετάσχουν ακόμη και αν πληρούν τα κριτήρια ενώ η Σουηδία εξαρτά την συμμετοχή της από την έγκριση της βουλής.

Την 1^η Ιανουαρίου 1999, το ευρώ θα γίνει το επίσημο νόμισμα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, η οποία θα ξεκινήσει με μία αρχική ομάδα κρατών που θα καθοριστούν το 1998 σύμφωνα με τα κριτήρια του Μάαστριχτ. Οι επιχειρήσεις στις χώρες αυτές θα μπορούν από την ημερομηνία αυτή να αρχίσουν να πραγματοποιούν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες σε ευρώ, ενώ τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα ευρώ θα κυκλοφορήσουν το αργότερο έως το 2002. Τα εθνικά χαρτονομίσματα και τα κέρματα, τα οποία θα ορίζονται ως εκφράσεις του ευρώ, θα παραμείνουν σε κυκλοφορία το αργότερο έως τον Ιούλιο του 2002. Το ευρώ θα μεταμορφώσει την ευρωπαϊκή αγορά. Η χρήση του ως το βασικότερο νόμισμα των διεθνών εμπορικών συναλλαγών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα πρέπει να ενθαρρύνει και τις επιχειρήσεις των κρατών μελών που δεν συμμετέχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, να στραφούν προς το ευρώ. Άλλωστε, οι χώρες αυτές θα μπορέσουν ενδεχομένως να εισέλθουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση σύντομα μετά το 1999.

Οι επιχειρήσεις υποστηρίζουν το ευρώ γιατί θα εξασφαλίσει χαμηλότερα επιτόκια, θα οδηγήσει σε υγιή δημοσιονομικά, και θα

προσδώσει στην ενιαία αγορά μέγιστη αποτελεσματικότητα. Μάλιστα, οι πρόσφατες διακυμάνσεις πολλών ευρωπαϊκών νομισμάτων, αποτελούν πειστικό επιχείρημα υπέρ της νομισματικής σταθερότητας στο εσωτερικό της ενιαίας αγοράς. Το ευρώ θα διευκολύνει σημαντικά το εμπόριο στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξαλείφοντας την αβεβαιότητα σχετικά με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και επιτρέποντας στις επιχειρήσεις να συγκρίνουν το κόστος και να περιορίσουν τις δαπάνες που πραγματοποιούν σήμερα σε πράξεις κάλυψης τους έναντι συναλλαγματικών κινδύνων. Τα πλεονεκτήματα αυτά θα ευνοήσουν ιδιαίτερα τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις αφού οι μεγαλύτερες έχουν συνήθως τα μέσα και τους πόρους να διαχειρίζονται και να διαπραγματεύονται διεθνείς οικονομικές συναλλαγές.

Το ευρώ θα επηρεάσει τις επιχειρήσεις με διάφορους τρόπους. Αν και οι επιχειρήσεις που θα βρουν πρώτες νέες ευκαιρίες μέσω του ευρώ, θα είναι αυτές που ασχολούνται με το διεθνές εμπόριο και οι άλλες που απευθύνονται σε τοπικές αγορές θα πρέπει να αρχίσουν να αναζητούν ενεργά νέες εμπορικές δυνατότητες συνδεδεμένες με το ευρώ. Το ευρώ μπορεί να προσφέρει προσβάσεις σε νέες αγορές απλοποιώντας τις διαδικασίες και ελαχιστοποιώντας το κόστος των διεθνών συναλλαγών. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να μετατρέψουν σε ευρώ το νόμισμα στο οποίο εκφράζονται οι συναλλαγές τους και η διαδικασία αυτή θα μπορούσε κάλλιστα να προσφέρει μία ευκαιρία αναθεώρησης της εταιρικής τους οργάνωσης και βελτίωσης της αποτελεσματικότητας τους.

5.11 ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΕΠΙΛΕΞΟΥΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΡΙΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ:

- ως ανάγκη: το ευρώ θεωρείται ως έξωθεν επιταγή και συνεπώς ο στόχος του σχεδίου μετάβασης θα είναι η ελαχιστοποίηση του απαιτούμενου χρόνου και του κόστους προσαρμογής
- ως τεχνική πρόκληση: το ευρώ θα επηρεάσει τις διοικητικές λειτουργίες της επιχείρησης και θα παράσχει την ευκαιρία να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα της οργάνωσης της
- ως ευκαιρία: το ευρώ θα επηρεάσει άμεσα τον πυρήνα των εργασιών, επιτρέποντας μια αναθεώρηση και ενδεχομένως αναδιοργάνωση της όλης επιχείρησης.

5.12 Η αντίστροφη μέτρηση για το ευρώ έχει αρχίσει

Οι τράπεζες και οι περισσότερες μεγάλες επιχειρήσεις έχουν ήδη ξεκινήσει τις προετοιμασίες τους. Πολλές πολυεθνικές εταιρείες έχουν δηλώσει την πρόθεσή τους να αρχίσουν να συναλλάσσονται σε ευρώ από το 1999, και είναι πιθανό να ενθαρρύνουν τους πελάτες τους, τους προμηθευτές τους, τις θυγατρικές τους εταιρείες και τους υπεργολάβους τους, να κάνουν το ίδιο. Όλες οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αντιμετωπίσουν από τώρα το θέμα και να αναλύσουν το πώς το ευρώ θα επηρεάσει τις δικές τους δραστηριότητες. Η έγκαιρη προετοιμασία για το ευρώ, θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις να εντοπίσουν τις εμπορικές ευκαιρίες και να μειώσουν το κόστος προσαρμογής. Όσοι καθυστερήσουν, θα πρέπει να είναι έτοιμοι να πληρώσουν το τίμημα δαπανηρών αποφάσεων της τελευταίας στιγμής και πιθανής έλλειψης εξωτερικών ειδικών συμβούλων.

Το πλαίσιο για την εισαγωγή του ευρώ, παρέχει σε κάθε επιχείρηση την ευχέρεια να επιλέξει τον χρόνο μετάβασης της, μεταξύ 1^{ης} Ιανουαρίου 1999 και 31^{ης} Δεκεμβρίου 2001 το αργότερο. Πιθανώς το χρονοδιάγραμμα να είναι λίγο συντομότερο. Η απόφαση επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Η εισαγωγή όμως του ευρώ, αποτελεί πλέον διαδικασία που οδηγείται από την ίδια την αγορά, και η ικανοποίηση των πελατών θα είναι κριτήριο αποφασιστικής σημασίας.

5.13 Αναγκαίος ο έγκαιρος σχεδιασμός

Η μετάβαση στο ευρώ θα επηρεάσει τις περισσότερες από τις δραστηριότητες της επιχείρησης. Η μετάβαση θα είναι ευκολότερη, αν έχει σχεδιασθεί εκ των προτέρων. Η διεύθυνση της επιχείρησης θα πρέπει να ορίσει ένα στέλεχος ως «Υπεύθυνο Έργου για το Ευρώ». Το στέλεχος αυτό θα συντονίζει τις προπαρασκευαστικές ενέργειες της επιχείρησης και θα συλλέγει πληροφορίες.

Το επόμενο βήμα για τις επιχειρήσεις θα είναι να προσδιορίσουν τους τρόπους με τους οποίους το ευρώ θα επηρεάσει τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Κατ' αρχήν, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να μελετήσουν τις ενδεχόμενες στρατηγικής σημασίας επιπτώσεις:

- θα ανοίξει το ευρώ νέες αγορές;
- θα επηρεάσει το ευρώ την αλυσίδα προμηθειών;
- ποιες χρηματοδοτικές δυνατότητες θα δημιουργήσει;
- θα ενταθεί ο ανταγωνισμός;

Το ευρώ θα φέρει τις επιχειρήσεις αντιμέτωπες με σειρά τεχνικών προκλήσεων, οι οποίες θα πρέπει να αντιμετωπιστούν στα πρώτα στάδια:

- οι λογαριασμοί θα πρέπει να μετατραπούν σε ευρώ
- τα συστήματα πληροφορικής είναι ζωτικής σημασίας στη διαδικασία προσαρμογής και θα απαιτήσουν προσαρμογές που θα ενσωματώνουν τόσο το ευρώ όσο και την αλλαγή της χιλιετίας
- το ανθρώπινο δυναμικό θα χρειαστεί εκπαίδευση και ενημέρωση.

5.14 Η δημόσια διοίκηση παίζει πρωταρχικό ρόλο

Αν και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε εθνικό επίπεδο για την προετοιμασία εισαγωγής του ευρώ, η δημόσια διοίκηση όλων των κρατών μελών θα πρέπει να ενθαρρυνθεί περισσότερο να καταβάλλει έντονες προσπάθειες. Οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να διευκολύνουν την αποτελεσματική μετάβαση των επιχειρήσεων στο ευρώ.

5.15 Οι τράπεζες και οι πολυεθνικές προηγούνται

Οι τράπεζες και οι πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν σημειώσει αξιόλογη πρόοδο στην προετοιμασία τους για την εισαγωγή του ευρώ. Σε όλη την Ευρώπη, οι τράπεζες προετοιμάζονται πυρετωδώς να προσφέρουν στους πελάτες τους ευρύ φάσμα υπηρεσιών σε ευρώ, ήδη από την 1^η Ιανουαρίου 1999. Ο ευρωπαϊκός τραπεζικός τομέας προτίθεται να εφαρμόσει πλήρως την αρχή του «μη-εξαναγκασμού, μη-απαγόρευσης» για την χρήση του ευρώ όπως αποφάσισε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, και οι τράπεζες θα είναι σε θέση να προσφέρουν στους πελάτες τους μέσα πληρωμών που θα τους επιτρέπουν από το 1999 να πραγματοποιούν συναλλαγές σε ευρώ.

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, έχουν επίσης ξεκινήσει τις προετοιμασίες τους, και πολλές έχουν δηλώσει ότι από τη στιγμή που οι αγορές εισάγουν το ευρώ στις αρχές του 1999, θα προτιμούσαν να συναλλάσσονται σε ευρώ, να διαχειρίζονται τα οικονομικά και τα λογιστικά τους σε ευρώ και να πραγματοποιούν συναλλαγές με πελάτες σε ευρώ. Η εισαγωγή του ευρώ, από τις μεγάλες αυτές επιχειρήσεις, ήδη από την αρχή, μπορεί κάλλιστα να ενθαρρύνει και τις μικρές – μεσαίες επιχειρήσεις να ακολουθήσουν την ίδια πολιτική, αν και δεν θα είναι υποχρεωμένες να το πράξουν έως το 2002.

Ορισμένοι τομείς της οικονομίας είναι επίσης πιθανό να στραφούν από νωρίς στο ευρώ. Για παράδειγμα, ο τομέας του τουρισμού, ο οποίος θα αντλήσει πολλά πλεονεκτήματα από το μειωμένο κόστος των συναλλαγών και τη μεγαλύτερη νομισματική σταθερότητα, είναι πιθανό να είναι από τους πρώτους που θα υποστηρίξουν την ταχεία μετάβαση στο ευρώ.

Τι σημαίνει για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις η μετάβαση στο ευρώ;

Η έναρξη της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης το 1999, αποτελεί μια ορατή πραγματικότητα. Οι προετοιμασίες για την εισαγωγή του ευρώ έχουν πλέον αρχίσει κανονικά. Το πρώτο βήμα για τις επιχειρήσεις είναι να αναζητήσουν πληροφορίες για το ευρώ και τις διαδικασίες μετάβασης. Οι τράπεζες, οι διοικητικοί και επαγγελματικοί φορείς, οι εμπορικοί σύνδεσμοι, οι σύμβουλοι, οι λογιστές κλπ., αποτελούν πολύτιμες πηγές πληροφόρησης και οι διοικήσεις των επιχειρήσεων θα πρέπει να αναζητήσουν την αρωγή τους.

Το επόμενο βήμα για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις είναι να διαμορφώσουν μακροπρόθεσμη άποψη για το πώς θα επηρεαστούν από την εισαγωγή του ευρώ. Οι επιχειρήσεις μπορούν να ωφεληθούν, εάν κάνουν εκ των προτέρων τον προγραμματισμό τους. Ο αποτελεσματικός σχεδιασμός θα τους επιτρέψει να καρπωθούν από την αρχή τα εμπορικά και συναλλακτικά πλεονεκτήματα του ευρώ και να ελαχιστοποιήσουν το κόστος προσαρμογής τους. Η επιτυχής διαχείριση της μετάβασης στο ευρώ θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις να αναδείξουν τις στρατηγικές και οργανωτικές τους ικανότητες.

5.16 ΑΓΟΡΕΣ, ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Αγορές

Ευκολότερη πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές

Με την εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου, τη μείωση του κόστους των διασυνοριακών συναλλαγών και την επικράτηση διαφάνειας στις τιμές σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ευρώ θα βελτιώσει την πρόσβαση στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά. Το ευρώ θα επιτρέψει σε επιχειρήσεις διαφορετικών χωρών να «μιλούν» την ίδια οικονομική γλώσσα και επομένως θα διευκολύνει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών που συμμετέχουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Αυτό θα ισχύει επί εξαγωγών-εισαγωγών, άμεσων :

επενδύσεων, συμμαχιών... Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αποτελεί τελικώς μία εγχώρια αγορά μεγαλύτερη από εκείνη των Ηνωμένων Πολιτειών. /Για τις επιχειρήσεις που ήδη δραστηριοποιούνται στις ευρωπαϊκές αγορές, το ευρώ θα παίξει το ρόλο καταλύτη και θα επιταχύνει τις τάσεις παγκοσμιοποίησης της αγοράς. Στις επιχειρήσεις όπου προς το παρόν δραστηριοποιούνται αποκλειστικά σε εγχώριες αγορές, το ευρώ θα μπορούσε να δώσει την ευκαιρία να επεκτείνουν τις εργασίες τους και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης./

Φθηνότερες εξαγωγές

Το ευρώ θα οδηγήσει σε σημαντικές μειώσεις του κόστους που σχετίζονται με συναλλαγές σε συνάλλαγμα: το «hedging» (πράξεις εξασφάλισης έναντι συναλλαγματικών κινδύνων) θα καταστεί περιττό, οι τιμοκατάλογοι θα εκφράζονται μόνο σε ευρώ, κλπ. Οι επιχειρήσεις θα είναι σε θέση να διαμορφώσουν χαμηλότερες τιμές στις αγορές στις οποίες πραγματοποιούνται εξαγωγές.

/Το κόστος προστασίας έναντι συναλλαγματικών κινδύνων, εκτιμάται σε 1-2% των πωλήσεων και των προμηθειών των μικρών επιχειρήσεων. Η δυνατότητα συναλλαγών με ευρώ θα επιτρέψει στις εταιρείες αυτές να αποφύγουν τη δαπάνη με συνέπεια να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα τους./

Αυξημένος ανταγωνισμός στις εγχώριες αγορές

Η ευκολότερη πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές θα επηρεάσει τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις εγχώριες αγορές, αφού θα διευκολύνει την πρόσβαση σ' αυτές, ξένων ανταγωνιστών. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει επομένως να εκτιμήσουν αν η εισαγωγή του ευρώ θα εντείνει τον ανταγωνισμό στις αγορές τους, και αν ναι, να εκτιμήσουν το πώς θα επηρεαστούν οι ίδιες –είτε λόγω των αυξημένων εισαγωγών, είτε λόγω των άμεσων επενδύσεων- από τρίτες χώρες.

Προσαρμογή στη νέα δομή της αγοράς

Όταν εξαλειφθεί το συναλλαγματικό εμπόδιο οι επιχειρήσεις θα πρέπει να επανεξετάσουν την οριοθέτηση των αναγκών τους. Εναλλακτικά κριτήρια θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν οριοθέτηση βάσει γλωσσικών ή πολιτισμικών συγγενειών.

Το ευρώ θα μπορούσε να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να επανεξετάσουν και να οργανώσουν ορθολογικά τη διάρθρωση του συστήματος πωλήσεων τους: οι εξαγωγικές πωλήσεις στην Ευρώπη θα

μπορούσαν τώρα να θεωρούνται ως εγχώριες πωλήσεις, θα απαιτηθούν νέα δίκτυα διανομών για τις νέες αγορές, ενδεχομένως θα απαιτηθεί εκπαίδευση του προσωπικού, κλπ. Η επικράτηση του ευρώ θα συμπέσει με την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, το οποίο επίσης ευνοεί την άμεση πρόσβαση στους καταναλωτές.

/Οι κατάλογοι προϊόντων και οι διαφημιστικές εκστρατείες θα μπορούν να ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα./

/Διευκολύνοντας την πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές, το ευρώ μπορεί να μειώσει τις ανάγκες για διαμεσολαβητές. Οι επιχειρήσεις θα μπορούν να αυξήσουν το μερίδιο άμεσων πωλήσεων τους αναπτύσσοντας νέες μεθόδους διανομής: άμεσο μάρκετινγκ, ηλεκτρονικές πωλήσεις, πολυμέσα, συμμαχίες, κλπ.

5.17 ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Νέα προϊόντα

Το ευρώ θα δημιουργήσει μια αγορά 370 εκατομμυρίων καταναλωτών και την ευκαιρία για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να εισέλθουν σε νέες αγορές. Αυτό ίσως απαιτήσει την τροποποίηση προϊόντων και υπηρεσιών, έτσι ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες των ευρωπαϊκών καταναλωτών.

Η ίδια η μετάβαση στο ευρώ θα μπορούσε να παράσχει ευκαιρίες για ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, όπως λογιστικό λογισμικό, εργαλεία/δυνατότητες παροχής υπηρεσιών συμβούλου, ταμειακές μηχανές, αριθμομηχανές, συσκευές μετατροπής συναλλάγματος, ανταλλαγής νομισμάτων κλπ.

/Ορισμένες τράπεζες, αναπτύσσουν συγκεκριμένες υπηρεσίες παροχής συμβουλών και χρηματοδότησης, για την υποστήριξη των επιχειρήσεων κατά τη μετάβαση τους στο ευρώ./

Προσαρμογή προϊόντων και συσκευασία

Πριν διεισδύσουν σε νέες αγορές, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εξετάσουν αν τα προϊόντα τους θα πρέπει να προσαρμοστούν (πρότυπα ποιότητας, συσκευασία) ώστε να ικανοποιούν ανάγκες διαφορετικών κατηγοριών πελατών. Το ευρώ θα οδηγήσει σε εντονότερο ανταγωνισμό και μεγαλύτερη διαφάνεια στις τιμές στην ευρωπαϊκή αγορά και επίσης θα δημιουργήσει πίεση στις τιμές, ειδικώς στα τυποποιημένα προϊόντα. Οι επιχειρήσεις ίσως θα πρέπει να προσαρμόσουν ορισμένα προϊόντα, έτσι ώστε να καθιερώσουν νέα,

εμπορικώς αποδεκτά επίπεδα τιμών ή να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη όξυνση του ανταγωνισμού.

/Μια σοκολάτα, η οποία έχει σήμερα 0.50 Λίρες Αγγλίας μπορεί να τιμολογηθεί σε 0.50 ευρώ –ποσό που είναι ευκολότερο στην επεξεργασία, ειδικώς από μηχανήματα αυτόματων πωλήσεων. Πιθανώς η συσκευασία να πρέπει να αλλάξει, ώστε να αναγράφει τη νέα τιμή. Στη περίπτωση αυτή θα μπορούσε να μειωθεί το βάρος της σοκολάτας, υπό την προϋπόθεση ότι η εταιρεία συμμορφώνεται με την εθνική νομοθεσία./

Εξυπηρέτηση πελατών

Ο εντονότερος ανταγωνισμός στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής αγοράς, θα αναγκάσει τις επιχειρήσεις να αναζητήσουν νέες μεθόδους διαφοροποίησης, βασισμένες σε παράγοντες άλλους από το προϊόν ή την τιμή. Οι επιχειρήσεις θα μπορούσαν να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους στην ικανοποίηση του πελάτη, με βελτιώσεις στο επίπεδο της εξυπηρέτησης.

/Ένας τοπικός κατασκευαστής θα μπορούσε να βελτιώσει σημαντικά το επίπεδο εξυπηρέτησης που παρέχει στους πελάτες τους, για να αντιμετωπίσει την όξυνση του ανταγωνισμού από πολυεθνικές επιχειρήσεις./

5.18 ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΗ

Διαφάνεια στις τιμές

Οι διαφορές των τιμών εντός της Ευρώπης –λόγω πολιτισμικών διαφοροποιήσεων, διαφορών στη φορολογία και το εργατικό κόστος– δεν είναι πάντοτε προφανείς, διότι εκφράζονται σε διαφορετικά νομίσματα. Το ευρώ θα διευκολύνει την εναρμόνιση των τιμών, καθιστώντας ευκολότερη τη σύγκριση τιμών ομοειδών προϊόντων σε διαφορετικές χώρες. Αυτό πιθανώς να είναι αντιπαραγωγικό για τις επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται συγκεκριμένες θέσεις στην αγορά (niche), εξέλιξη που θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με μεγαλύτερη διαφοροποίηση των προϊόντων.

/Οι τιμές των αυτοκινήτων παρουσιάζουν αισθητές διαφορές μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το φαινόμενο αυτό, έχει προκαλέσει μία αύξηση των διασυνοριακών αγοραπωλησιών και έχει ενθαρρύνει την ανάπτυξη μιας παράλληλης αγοράς εμπόρων που επανεισάγουν αυτοκίνητα από τις χώρες με τις χαμηλότερες τιμές./

Μετατροπή τιμών σε ευρώ

Η μετατροπή των τιμών από τα εθνικά νομίσματα σε ευρώ, είναι μία απλή αριθμητική πράξη, αλλά θα πρέπει να ακολουθεί μία ορισμένη σειρά κανόνων. Κατά τον νόμο, η μετατροπή τιμών σε ευρώ θα απαιτήσει τη χρήση ισοτιμίας με έξι σημαντικά ψηφία. Για να γίνει η μετατροπή από ένα εθνικό νόμισμα σε άλλο, τα ποσά θα πρέπει πρώτα να μετατραπούν σε ευρώ και στη συνέχεια στο δεύτερο εθνικό νόμισμα. Το ποσό σε ευρώ μπορεί να στρογγυλοποιηθεί σε τρία δεκαδικά ψηφία και μετά θα πρέπει να στρογγυλοποιηθεί προς τα επάνω ή προς τα κάτω, σε δύο δεκαδικά ψηφία, αναλόγως με το ποια είναι η πλησιέστερη υποδιαίρεση.

Υπάρχουν πολλά ζητήματα τα οποία μπορούν να ανακύψουν από τη μετατροπή:

- Η στρογγυλοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε υπολογίσιμες διαφορές στις τιμές ειδών με μικρή αξία.
- Θα επηρεαστεί η ευελιξία των τιμών: οι επιχειρήσεις που ελπίζουν να ορίσουν τις τιμές τους σε εμπορικώς αποδεκτά επίπεδα, γνωστά ως «ψυχολογικές τιμές» (ευρώ), πιθανώς να ενθαρρυνθούν να τροποποιήσουν το προϊόν ή την τιμολογιακή τους πολιτική σε μία προσπάθεια να αντισταθμίσουν τη διαφορά της τιμής σε ευρώ.
- Η δημιουργία νέων ανταγωνιστικών δυνάμεων στις διάφορες αγορές θα οδηγήσει σε νέα επίπεδα τιμών.
- Ορισμένες χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία δεν περιλαμβάνουν δεκαδικούς στις νομισματικές αξίες τους και πιθανώς να αντιμετωπίσουν δυσκολίες με τα δεκαδικά ψηφία κατά τη μετατροπή σε ευρώ.

Τα θέματα αυτά έχουν ιδιαίτερη σημασία για τον τομέα λιανικού εμπορίου, θα πρέπει όμως να τα λάβουν υπόψη τους όλες οι επιχειρήσεις.

/Η τιμή σε ευρώ ενός προϊόντος που πωλείται σήμερα έναντι 6 Γερμανικών Μάρκων θα είναι 6.07659 ευρώ (με ισοτιμία μετατροπής 1 ευρώ = 1.95021 μάρκα). Μαθηματικά η τιμή πρέπει σύμφωνα με τους κανόνες στρογγυλοποίησης να γίνει 3.8 ευρώ, δηλαδή διαφορά 0.0034 ευρώ και αύξηση 0.11%. (Η ισοτιμία χρησιμοποιείται ενδεικτικά και μόνο.)

Για εμπορικούς λόγους ο έμπορος λιανικής μπορεί να επιλέξει να τιμολογήσει το προϊόν στα 3 ευρώ – μείωση 0.08 ευρώ. Στην περίπτωση αυτή η τελική τιμή του προϊόντος σε ευρώ θα είναι κατά 2.5% χαμηλότερη από την αρχική τιμή. Η ποσοστιαία μεταβολή της τιμής είναι υψηλότερη στα είδη μικρής αξίας./

Ένας ράφτης που πωλεί κοστούμια έναντι 99 ολλανδικών Λιρών έχει ακολουθήσει, βάσει αυτής της ψυχολογικής τιμής μία επιτυχημένη εκστρατεία μάρκετινγκ. Με την εισαγωγή του ευρώ, ελπίζει να κρατήσει την πελατεία του διατηρώντας την ίδια τιμή με τον αριθμό 99, αλλά σε ευρώ. Αφού όμως η νέα τιμή των 99 ευρώ θα αποτελεί μία σημαντική μείωση τις προηγούμενης τιμής, αναλόγως με την ισοτιμία μετατροπής, τα κοστούμια θα πρέπει να τροποποιηθούν έτσι ώστε η αξία τους να αντιστοιχεί στη νέα αυτή τιμή. Εναλλακτικά θα μπορούσε να διατηρήσει την ποιότητα του προϊόντος και να μεταβάλει την τιμολογιακή του πολιτική.

Προσαρμογή τιμοκαταλόγων

Έως το έτος 2002 το αργότερο, όλο το έντυπο υλικό που αναφέρεται σε τιμές θα πρέπει να τροποποιηθεί: κατάλογοι, καταστάσεις τιμών, αναφορές τρεχόντων τιμών, διαφημιστικό υλικό, βάσεις δεδομένων, κλπ. Τα στοιχεία αναφοράς των τιμών στο εσωτερικό της επιχείρησης θα πρέπει να αποθηκευθούν και να τροποποιηθούν.

Διπλή αναγραφή τιμών

Η διπλή αναγραφή τιμών σε ευρώ και σε εθνικό νόμισμα, θα μπορούσε να διευκολύνει την αποδοχή του ευρώ. Αποτελεί δε ένα θέμα που έχει οδηγήσει σε αντιπαράθεση μεταξύ ενώσεων καταναλωτών, που υποστηρίζουν υποχρεωτικά τις αναγραφές στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου και των εμπόρων, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι μία τέτοια νομοθεσία θα ήταν δαπανηρή και αναποτελεσματική. Προς το παρόν είναι αβέβαιο το αν η διπλή αναγραφή θα είναι υποχρεωτική. Πάντως, αρκετές επιχειρήσεις έχουν αφήσει να εννοηθεί ότι θα τις εφαρμόζαν εθελοντικά για να επιδείξουν καλή εμπορική συμπεριφορά. Η εφαρμογή της διπλής αναγραφής θα μπορούσε να αρχίσει έξι μήνες πριν την εισαγωγή χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ και να συνεχιστεί για έξι μήνες. Πολλά ξενοδοχεία, ήδη μνημονεύουν τις τιμές των δωματίων τους τόσο σε εθνικό νόμισμα όσο και σε ECU, όπως επίσης πράττουν και πολλές τράπεζες για τις υπηρεσίες τους.

Για τις βιομηχανικές επιχειρήσεις ή τις επιχειρήσεις που συναλλάσσονται κυρίως με άλλες επιχειρήσεις, η διπλή αναγραφή τιμών δεν θεωρείται ιδιαίτερο πρόβλημα. Οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι πρόθυμες να εκθέτουν τις τιμές τους και στα δύο νομίσματα, προς ικανοποίηση των πελατών τους. Η διπλή αναγραφή, θα είναι σχετικά εύκολο να εφαρμοστεί σε σύνολα, αλλά οι διπλές ενδείξεις για κάθε

είδος χωριστά θα είναι πιθανώς πιο δύσκολες. Στην περίπτωση καθιέρωσης διπλής αναγραφής τιμών, τα είδη των οποίων οι τιμές λιανικής ορίζονται σήμερα από τον κατασκευαστή (βιβλία, δίσκοι, προϊόντα διατροφής, ρουχισμού, κλπ.) θα απαιτήσουν ιδιαίτερη προσοχή. Οι κατάλογοι για ταχυδρομικές παραγγελίες θα πρέπει να τροποποιηθούν αρκετά ενωρίτερα, δεδομένων των χρονικών περιόδων της παραγωγής τους.

Πότε πρέπει τα τιμολόγια να εκφράζονται σε ευρώ: έμφαση στη σχέση με τους πελάτες

Σύμφωνα με την αρχή της «μη-απαγόρευσης, μη-εξαναγκασμού», που υιοθετήθηκε με το σενάριο μετάβασης, και ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 1999 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2001 το αργότερο, οι επιχειρήσεις θα μπορούν, αλλά δεν θα είναι υποχρεωμένες, να συναλλάσσονται σε ευρώ. Πολλές μεγάλες επιχειρήσεις έχουν ήδη αποφασίσει ότι θα εισάγουν το ευρώ από το 1999, λόγω των πλεονεκτημάτων που προβλέπουν ότι θα εισάγουν ότι θα αποκτήσουν. Οι επιχειρήσεις αυτές δεν μπορούν να υποχρεώσουν άλλες επιχειρήσεις να πράξουν το ίδιο, αλλά μπορούν να τις ενθαρρύνουν.

Καθώς δεν θα υπάρχουν κέρματα και χαρτονομίσματα ευρώ έως τα τέλη του 2001, η πλειοψηφία των καταναλωτών θα εξακολουθήσει πιθανότατα να συναλλάσσεται με τα εθνικά νομίσματα. Το βασικό κριτήριο για τον καθορισμό της ημερομηνίας μετάβασης θα πρέπει να είναι η ικανοποίηση των πελατών.

Η χρήση του ευρώ στα τιμολόγια, δεν σημαίνει απαραίτητως και πλήρη μετάβαση στο ευρώ. Μάλιστα ο νομικός Κανονισμός που υιοθετήθηκε στο Δουβλίνο τον Δεκέμβριο του 1996, υποχρεώνει τις τράπεζες να ενεργούν ως μετατροπείς μεταξύ οικονομικών φορέων, όταν αυτοί χρησιμοποιούν διαφορετικά νομίσματα. Ίσως όμως να υπάρξει χρέωση για την υπηρεσία αυτή.

Αξιοποίηση του ευρώ για την προώθηση της εταιρικής εικόνας.

Κατά την περίοδο της μετάβασης, θα επηρεαστεί και η εταιρική εικόνα της επιχείρησης. Ορισμένες επιχειρήσεις θα θεωρήσουν το ευρώ ως εξαναγκασμό, ενώ άλλες θα επιδείξουν ευελιξία επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στις ανάγκες των πελατών τους (π.χ διπλή αναγραφή τιμών). Πολλές μάλιστα, θα εκμεταλλευθούν το πρόγραμμα ευρώ, μεταδίδοντας την εικόνα αποτελεσματικής και εταιρείας ηγέτη στην αγορά.

Οι επιχειρήσεις μπορεί να πραγματοποιήσουν τη μετάβαση νωρίς...

- για τις σχέσεις τους με μεγάλες επιχειρήσεις που θα την πραγματοποιήσουν νωρίς
- για να απλοποιήσουν τις εμπορικές και επενδυτικές τους δραστηριότητες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- για να εξαλείψουν το κόστος διαχείρισης πολλών νομισμάτων
- επειδή οι χρηματοοικονομικές αγορές θα στραφούν στο ευρώ από το 1999
- για να προλάβουν ενδεχόμενες ελλείψεις πόρων, π.χ ειδικούς τεχνολογίας της πληροφορίας
- για να αποφύγουν τα προβλήματα της τελευταίας στιγμής αφού η μετάβαση πρέπει να έχει ολοκληρωθεί ούτως ή άλλως έως το 2002
- για να μεταδώσουν την εντύπωση μιας δυναμικής και αποτελεσματικής επιχείρησης
- για να απλοποιήσουν την εσωτερική λογιστική και τις αναφορές, κάτι που ισχύει για επιχειρήσεις με θυγατρικές στο εξωτερικό
- για να προηγηθούν του ανταγωνισμού ή να τον ακολουθήσουν
- για την αντιμετώπιση έργων τα οποία ωριμάζουν μετά το 2002

Οι επιχειρήσεις μπορεί να πραγματοποιήσουν τη μετάβαση αργά...

- για να αντιμετωπίσουν καλύτερα τους τελικούς καταναλωτές που πιθανότατα θα συναλλάσσονται σε εθνικά νομίσματα έως ότου καθιερωθούν τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα
- επειδή έχουν μεγάλο όγκο συναλλαγών σε μετρητά
- αναμένοντας τη διαμόρφωση σαφέστερου περιβάλλοντος
- αναμένοντας τη διαθεσιμότητα τυποποιημένων λύσεων για την εφαρμογή της μετάβασης
- για να ακολουθήσουν όσες δημόσιες διοικήσεις προετοιμάζουν μετάβαση αργότερα
- για να αποφύγουν το κόστος και την πολυπλοκότητα εργασιών σε δύο νομίσματα
- για να πραγματοποιήσουν μετάβαση «big-bang» (απευθείας) το 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩ, ΕΝΙΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Η εισαγωγή του ευρώ, αναμένεται ότι θα προκαλέσει σταδιακά σημαντικές μεταβολές στη δομή και στη λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών και ειδικότερα στους τραπεζικούς τομείς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι τράπεζες κυρίως θα είναι εκείνες που θα επωμιστούν το κόστος προσαρμογής που συνεπάγεται από αυτές τις μεταβολές, ενώ ταυτόχρονα θα έχουν απώλεια εσόδων από ορισμένες εργασίες, όπως αυτές που σχετίζονται με την αγοραπωλησία συναλλάγματος, τις διασυνοριακές κινήσεις κεφαλαίων, τις διατραπεζικές συναλλαγές και τα μέσα αντιστάθμισης συναλλαγματικού κινδύνου.

Παρ' όλο το κόστος προσαρμογής, οι τράπεζες θα ωφεληθούν από την νομισματική ενοποίηση, καθώς διαμορφώνεται σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον, διευρύνεται η αγορά και παρουσιάζονται νέες ευκαιρίες για κερδοφόρες δραστηριότητες. Η προοπτική εισαγωγής του ευρώ, σε συνδυασμό με την ευρύτερη ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου θα εντείνουν περαιτέρω τον ανταγωνισμό, θα οδηγήσουν ενδεχομένως σε ανακατανομή μεριδίων αγοράς μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και θα επιφέρουν σημαντικές μεταβολές στο φάσμα των τραπεζικών υπηρεσιών που προσφέρονται, καθώς και στη διάρθρωση των αγορών στις οποίες λειτουργούν οι τράπεζες. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι, η ένταση του ανταγωνισμού και οι ανακατατάξεις στον τραπεζικό χώρο αποτελούν ήδη χαρακτηριστικές τάσεις στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σκηνικό. Ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 εντείνονται οι εξαγορές και συγχωνεύσεις τραπεζών στη Ιαπωνία, την Ευρώπη και τις ΗΠΑ, μεταβάλλονται οι πηγές εσόδων τους, μειώνεται το κόστος παροχής τραπεζικών υπηρεσιών και ενισχύεται η κεφαλαιακή τους επάρκεια. Οι σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις, η ανάπτυξη και παγκοσμιοποίηση των αγορών κεφαλαίου και χρήματος, η ανάπτυξη της θεσμικής διαχείρισης χαρτοφυλακίων κινητών αξιών, η ανάπτυξη του όγκου του διεθνούς εμπορίου, ο ανταγωνισμός από μη

τραπεζικά ιδρύματα και οι χρηματοοικονομικές καινοτομίες έχουν ήδη οδηγήσει τις τράπεζες σε μία διαρκή αναζήτηση μεθόδων βελτίωσης της αποδοτικότητας και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας τους.

Παρ' όλα αυτά, το σύνολο σχεδόν του ευρωπαϊκού τραπεζικού τομέα υποστήριξε τη διαδικασία που οδηγεί στην νομισματική ενοποίηση από την αρχή του εγχειρήματος, διότι η εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος έχει εκτός του κόστους και των προκαλούμενων προσαρμογών και αναδιαρθρώσεων και αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα. Το νέο μακροοικονομικό περιβάλλον που θα προκύψει από την καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος θα χαρακτηρίζεται από ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, χαμηλό ρυθμό πληθωρισμού και επιπέδου επιτοκίων, καθώς επίσης και από δημοσιονομική πειθαρχία των κρατών μελών που θα το έχουν υιοθετήσει. Παράλληλα η άσκηση αξιόπιστης νομισματικής πολιτικής σε υπερεθνικό επίπεδο θα οδηγήσει σε σταθεροποίηση των επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα και σε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για την διεύρυνση της σημασίας του ευρώ στις διεθνείς χρηματαγορές ως μέσου πληρωμών και αποθεματοποίησης πλούτου. Σε αυτό το περιβάλλον, οι καταναλωτές, οι αποταμιευτές και οι επιχειρήσεις, κυρίως λόγω της έντασης του ανταγωνισμού, της ποικιλίας και του εύρους των προσφερομένων προϊόντων και υπηρεσιών και της αναμενόμενης μείωσης του κόστους παροχής υπηρεσιών θα μπορούν να επωφεληθούν από την ενιαία και διευρυνόμενη ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά, που θα είναι πλέον συγκρίσιμη και ανταγωνιστική προς αυτήν των ΗΠΑ.

Ο ευρωπαϊκός τραπεζικός τομέας βρίσκεται ίσως στην αρχική φάση της εκλογίκευσης και αναδιάρθρωσης του. Η καθιέρωση του ευρώ διευρύνει την τραπεζική αγορά σημαντικά όπου αναμένεται να ενισχύσει φαινόμενα τραπεζικής αποδιαμεσολάβησης, με την περαιτέρω ανάπτυξη των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, έντασης του διασυνοριακού ανταγωνισμού και ανάπτυξης νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Η μετάβαση προς το νέο καθεστώς με την καθιέρωση του ευρώ προσφέρει νέες ευκαιρίες και προκλήσεις στις τράπεζες, αλλά εγκυμονεί όμως και αβεβαιότητες και κινδύνους. Όσα πιστωτικά ιδρύματα που καθυστερήσουν την προσαρμογή της στρατηγικής τους και των υποδομών τους στα νέα δεδομένα τα οποία διαμορφώνονται στο ευρωπαϊκό και διεθνές χρηματοπιστωτικό χώρο και δεν προετοιμαστούν κατάλληλα για την επιτυχή αντιμετώπιση των προκλήσεων και ευκαιριών που παρουσιάζονται αλλά και των απειλών

από τον εντεινόμενο ανταγωνισμό, κινδυνεύουν με αποδυνάμωση της κερδοφορίας τους. Βέβαια, η επέκταση των δραστηριοτήτων των τραπεζών εκτός των γεωγραφικών ορίων της χώρας τους δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση επιβίωσης για όλες, γεγονός που έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ελληνικές τράπεζες που ιστορικά παρουσιάζουν χαμηλό βαθμό διείσδυσης σε ξένες αγορές. Η παγκοσμιοποίηση και η δημιουργία της ενιαίας αγοράς του ευρώ δεν αποκλείει ότι μικρότερες τράπεζες με εγχώρια μόνο εμβέλεια και τοπικά δίκτυα δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν στο νέο περιβάλλον. Τουναντίον αν προετοιμασθούν έγκαιρα και αναπτύξουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν στις συγκεκριμένες τραπεζικές δραστηριότητες και εγχώριες αγορές, μπορούν να συνεχίσουν να έχουν μία ικανοποιητική πορεία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Επτά καθοριστικές ημέρες για την οικοδόμηση της Ευρώπης.	Σελ. 1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενιαία Αγορά.	Σελ. 9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ενιαία Αγορά) και ο πολίτης.	Σελ. 12
3.1 Πληροφόρηση Οπτικοακουστική και πολιτισμός.	Σελ. 14
3.2 Πληροφόρηση των πολιτών.	Σελ. 17
3.3 Οπτικοακουστικός τομέας.	Σελ. 20
3.4 Πολιτιστική δράση.	Σελ. 24
3.5 Πολιτική καταναλωτών.	Σελ. 28
3.6 Εκπρόσωψηση πληροφόρηση κατάρτιση.	Σελ. 29
3.7 Προστασία της υγείας και της σωματικής ασφάλειας.	Σελ. 31
3. 8 Προστασία οικονομικών και νομικών συμφερόντων.	Σελ. 34
3. 9 Δικαιώματα των πολιτών.	Σελ. 38
3.10 Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις.	Σελ. 45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ευρωπαϊκή Ένωση (Ενιαία Αγορά) και επιχειρήσεις.	
4.1 Ανταγωνισμός.	Σελ. 52
4.2 Νομικό και οικονομικό πλαίσιο.	Σελ. 53
4.3 Ζωογόνηση του ανταγωνισμού στην μεγάλη αγορά.	Σελ. 54
4.4 Πρακτικές περιοριστικές του ανταγωνισμού.	Σελ. 55
4.5 Οι βάσεις της Ευρωπαϊκής πολιτικής.	Σελ. 57
4.6 Εξουσίες της Επιτροπής.	Σελ. 59
4.7 Ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο.	Σελ. 63
4.8 Απαγορευμένες συμπράξεις και επιτρεπόμενες συμφωνίες.	Σελ. 65
4.9 Κοινοποίηση και αρνητική πιστοποίηση.	Σελ. 67
4.10 Ο κανόνας «των ελαχίστων».	Σελ. 69
4.11 Εγκεκριμένες συμφωνίες.	Σελ. 70
4.12 Εξαίρεση κατηγοριών συμφωνιών.	Σελ. 72
4. 13 Απαγορευμένες συμπράξεις.	Σελ. 79
4.14 Δεσπόζουσες θέσεις.	Σελ. 84
4.15 Οι συγκεντρώσεις στην Ενιαία Αγορά.	Σελ. 85

4.16	Εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης.	Σελ. 89
4.17	Κρατικές παρεμβάσεις.	Σελ. 94
4.18	Γενικές ενισχύσεις.	Σελ. 98
4.19	Τομεακές ενισχύσεις.	Σελ. 101
4.20	Δημόσιες επιχειρήσεις.	Σελ. 104
4.21	Εθνικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα.	Σελ. 107
4.22	Απολογισμός και προοπτικές.	Σελ. 110
4.23	Βιομηχανία	Σελ. 113
4.24	Νομικό και οικονομικό πλαίσιο.	Σελ. 114
4.25	Οι προκλήσεις της Ευρωπαϊκής Βιομηχανίας.	Σελ. 117
4.26	Οι αρχές της Βιομηχανικής Πολιτικής.	Σελ. 119
4.27	Οι ΜΜΕ μέσα στην Ενιαία Αγορά.	Σελ. 123
4.28	Επιχειρησιακή πολιτική.	Σελ. 127
4.29	Δίκαιο των εταιρειών.	Σελ. 131
4.30	Περιβάλλον των επιχειρήσεων μέσα στην Ενιαία Αγορά.	Σελ. 137
4.31	Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων.	Σελ. 141
4.32	Συνεργασία των κοινοτικών επιχειρήσεων.	Σελ. 146
4.33	Τομεακή πολιτική.	Σελ. 150
4.34	Βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα.	Σελ. 152
4.35	Ναυπηγική βιομηχανία.	Σελ. 154
4.36	Κλωστοϋφαντουργία και είδη ένδυσης.	Σελ. 156
4.37	Αεροναυπηγική βιομηχανία.	Σελ. 159
4.38	Βιομηχανίες των πληροφοριών.	Σελ. 161
4.39	Τηλεπικοινωνίες.	Σελ. 164
4.40	Τεχνολογίες των πληροφοριών και των τηλεπικοινωνιών.	Σελ. 169
4.41	Απολογισμός και προοπτικές.	Σελ. 171

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

	Η εισαγωγή του ΕΥΡΩ. Γεγονότα κλειδιά.	Σελ. 172
5.1	Οικονομική και Νομισματική Ένωση	Σελ. 174
5.2	Καθορισμός του Σεναρίου Αναφοράς	Σελ. 174
5.3	Το χρονοδιάγραμμα του ΕΥΡΩ	Σελ. 175
5.4	Η ισοτιμία μετατροπής σε ΕΥΡΩ	Σελ. 176
5.5	Το Νομικό πλαίσιο	Σελ. 177
5.6	Το Σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης	Σελ. 177
5.7	Μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών	Σελ. 178
5.8	Ποιοι θα συμμετάσχουν	Σελ. 178
5.9	Ικανοποίηση των κριτηρίων	Σελ. 179
5.10	Προσαρμογή στο νέο περιβάλλον.	Σελ. 179
5.11	Οι Επιχειρήσεις Μπορούν να επιλέξουν μεταξύ τριών τρόπων προσέγγισης της μετάβασης στο ΕΥΡΩ	Σελ. 180

5.12 Η αντίστροφη μέτρηση για το ΕΥΡΩ έχει αρχίσει	Σελ. 181
5.13 Αναγκαίος ο έγκαιρος σχεδιασμός	Σελ. 181
5.14 Η Δημόσια Διοίκηση παίζει πρωταρχικό ρόλο	Σελ. 182
5.15 Η Τράπεζες και οι Πολυεθνικές προηγούνται	Σελ. 182
5.16 Αγορές Πωλήσεις και Ανταγωνισμός	Σελ. 183
5.17 Προϊόντα	Σελ. 185
5.18 Τιμολόγηση	Σελ. 186
5.19 Λόγοι για μετάβαση νωρίς/αργά	Σελ. 190

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Τράπεζες και ΕΥΡΩ

Σελ. 191

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

1. Η Ενιαία Αγορά (δεύτερη έκδοση , Υπηρεσία επισήμων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων). Κεφάλαιο Β'
2. Επτά καθοριστικές ημέρες για την οικοδόμηση της Ευρώπης (Υπηρεσία επισήμων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων). Κεφάλαιο Α'
3. Ευρώ και επιχειρήσεις (Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών). Κεφάλαιο Ε'
4. Ευρωπαϊκή Ένωση (Νίκος Μούσης). Κεφάλαιο Γ' & Δ'
5. Ευρώ και τράπεζες. Προσαρμογές και επιπτώσεις στον Ελληνικό τραπεζικό τομέα από την οικονομική και νομισματική ένωση (Ελληνικών Τραπεζών) Σάκκουλας 1998. Κεφάλαιο ΣΤ'

